

“ORTADOĞU’DA
YAŞANAN GELİŞMELER
VE YANSIMALARI”
(YUVARLAK MASA TOPLANTISI)

EDİTÖR

Av. Prof. Dr. Necdet BASA

ANKARA 2016

TÜRKİYE BAROLAR BİRLİĞİ

Türkiye Barolar Birliği Yayınları : 327

*“Ortadoğu’da Yaşanan Gelişmeler
ve Yansımaları”*

ISBN: 978-605-9050-97-5

© Türkiye Barolar Birliği
Ağustos 2016, Ankara

Türkiye Barolar Birliği

Oğuzlar Mah. Barış Manço Cad.
Av. Özdemir Özok Sokağı No: 8
06520 Balgat - ANKARA

Tel: (312) 292 59 00 (pbx)
Faks: 312 286 55 65
www.barobirlik.org.tr
yayin@barobirlik.org.tr

Baskı
Şen Matbaa
Özveren Sokağı 25/B
Demirtepe-Ankara
(0312. 229 64 54 - 230 54 50)

“ORTADOĞU’DA
YAŞANAN GELİŞMELER
VE YANSIMALARI”
(YUVARLAK MASA TOPLANTISI)

EDİTÖR

Av. Prof. Dr. Necdet BASA

ANKARA 2016

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU	9
Av. Başar YALTI	16
Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI	18
Dr. A. Yavuz EGE	23
Mehmet Ali GÜLLER	30
Dr. Onur ÖYMEN	38
Uluç ÖZÜLKER.....	47
Reha TAŞKESEN.....	58
Dr. Ali TİGREL	68
Dr. Ceren GÜRSELER	74
Dr. Necdet PAMİR.....	83
Prof. Dr. Hasan ÜNAL	94
Av. Hilmi GÜLLÜ.....	106
Prof. Dr. Hasan Ali KARASAR.....	112

İKİNCİ BÖLÜM

Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI	125
Dr. Onur ÖYMEN	127
Dr. A. Yavuz EGE	134
Mehmet Ali GÜLLER	138
Uluç ÖZÜLKER.....	140
Reha TAŞKESEN.....	146
Dr. Ali TİGREL.....	149
Dr. Necdet PAMİR.....	151
Prof. Dr. Hasan ÜNAL.....	154
Av. Prof. Dr. Necdet BASA.....	162
Uluç ÖZÜLKER.....	170
Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU.....	171

"ORTADOĞU'DA
YAŞANAN GELİŞMELER
VE YANSIMALARI"

Birinci Bölüm

Av. Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU
(Türkiye Barolar Birliği Başkanı)

ORTAK AKLIN DAĞITILMIŞ BİLEŞENLERİNİN YENİDEN TOPLANMASI ZORUNLULUĞU

Yaşadığımız coğrafyada ve içinde bulunduğumuz tarihsel süreçte, bölgemizde neler olduğunun büyük resmini göremezsek, Cumhuriyetimizin, demokrasimizin ve hukuk devletimizin nereye gittiğini ve bu değerlerimizi nasıl koruyup yükselteceğimizi değerlendiremeyiz. Nitekim kamuoyunda Silivri davaları diye bilinen davalarda; önce Türk Silahlı Kuvvetlerinin pek çok değerli isminin, sonra bir kısım bilim insanının, gazetecilerin ve avukatların hedef seçilerek; sahte delillerle, bölücü terör örgütü mensuplarının gizli tanıklıklarıyla, utanç verici bu uygulamalara karşı çıkan savunmanın yok sayılmasıyla zindanlara atılmasını; böylece ülkenin en temel kurumlarının çökertilmesini, tarihi bilinçle bugün olanları ve yarın olacakları kamuoyuna anlatmaya çalışanların susturulmasını artık hukukçulara sormayın demiştik. “Bu davaları; askeri tarih, askeri strateji, uluslararası ilişkiler ve özellikle Ortadoğu uzmanlarına sorun” diye açıklamış idik. Keşke yanılmış olsaydık!..

Devlet gibi her devletin, kuşkusuz, arşivleri vardır. Ancak arşivlerde yer alan ve devletin ve milletin bekası için bilinmesi hayati olan temel bilgiler, sırf raflarda durmakla faydalı olmaz. Aslolan, bu bilgilerin, “layık olanın layık olduğu göreve getirilmesi” anlamına gelen liyakat sistemi içerisinde, devletin temel kurumlarında nesilden nesile aktarılarak geliştirilmesidir. Özellikle hükümetler üzeri ve çok uzun vadeli temel stratejilerin oluşturulmasında taşıyıcı sütun niteliğini haiz olan Dışişleri, Silahlı Kuvvetler ve İstihbarat birimlerinde liyakat sistemi çökertilip,

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI" YUVARLAK MASA TOPLANTISI

METİN
FEYZİOĞLU'NUN
KONUŞMASI

tayin ve terfilerle müdahale edilir, şevkler kırılır, erken emeklilikler ve istifalar teşvik edilir ise; son karar mercii olması gereken siyaset mekanizması, ülkenin menfaatleri adına doğru kararlar verebilmesi için muhtaç olduğu istişare kurumundan yoksun kalır. Ortak aklı oluşturan parçaların her biri boşlukta bir yere savrulur. Sonuçta, devleti yönetenler, yüzlerce yıllık birikimin yanında görece kısa hayatlarında edindikleri görece sınırlı bir kısım bilgilere dayanarak oluşturdukları politikaları, devlet politikası olarak benimserler.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ, KUVVETLER AYRILIĞI ve GERÇEK DEMOKRAT ARAYIŞI

Bu tabloya; halkın düşünebilmesi, değerlendirebilmesi ve yöneticileri denetleyebilmesi için zorunlu olan haber alma hakkının, basın hürriyetinin kısıtlanması yoluyla sınırlandırılması; kuvvetler ayrılığının, özellikle yargının tarafsızlığının ve bağımsızlığının aşındırılarak yıpratılmasını; üniversitelerin bilimsel özgürlüğe bir türlü kavuşturulmamasını; özellikle hakaret davaları yoluyla ifade hürriyetinin sınırlandırılması; hoşmuza gitmeyen düşüncelere düşünceyle cevap vermek yerine, zaman zaman sosyal linç boyutuna varan baskılarla karşılık verilmesinin giderek sıradanlaştığını; kendi düşüncesine aykırı düşüncüyü dile getireni düşman ilan etmeyi sadece devleti yönetenlerin değil, onlara doğruyu göstermekle yükümlü olan ve kendilerini aydın olarak takdim eden bazı kişilerin de benimsediğini eklediğimizde, ortak akla ulaşmanın ne kadar zorlaştığı daha da iyi anlaşılacaktır.

DEVLETLERİN YIKILMASI, ETNİK KÖKENE VE MEZHEBE DAYANAN KÜÇÜK DEVLETLERİN KURULMASI

-NE KADAR PARÇALI O KADAR GÜDÜMLÜ-

İşte, Ortadoğu'nun ve Kuzey Afrika'nın ateşler içinde yandığı, milli devletlerin yıkılarak yerlerine mezheplere ve etnik kökenlere dayalı, mikro milliyetçiliği esas alan küçük küçük yeni devletlerin kurulması sürecinin bütün hızıyla yürüdüğü; masa başında em-

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

METİN
FEYZİOĞLU'NUN
KONUŞMASI

peryal devletlerin ve bölge devletlerinin yaptığı planların sahaya kanlı iç savaşlar olarak yansıdığı; Rusya'nın 350 yıllık sıcak denizlere inme hedefinde en önemli edinimleri elde ettiği; ABD'nin, Rusya'nın, Çin'in, İran'ın, Suudi Arabistan'ın ve AB'nin donanmalarının Kıbrıs'ın doğusuyla Hatay arasında kalan Doğu Akdeniz'de bulunduğu bir dönemde, ülkemizdeki tablo ne yazık ki yukarıda özetlediğimiz gibidir.

İŞİD, MÜLTECİ DRAMI, ENERJİ, İKİ KUTUPLU YENİ DÜZEN, PKK'YA VERİLEN ROL VE DİĞERLERİ

-BİLENLER, BİLİP DE SUSANLAR, BİLİP DE YANILTANLAR, BİLDİĞİNİ ANLATANLAR-

İçerdeki gelişmeleri bölgemizden bağımsız olarak anlamamız mümkün olmadığına göre, bazı satır başlarına değinmeyi gerekli görüyorum.

Libya'nın, Irak'ın ve Suriye'nin dış müdahale ile bölünmesi, Afganistan'ın bölünmeye yüz tutması, bölgedeki diktatörlerin devrilmesinden sonra mezhebe ve etnik kökene dayanan yerel iktidar savaşlarının başlaması, bölgenin ve dünyanın güçlü devletlerinin yangını söndürmek yerine taraf olmalarının yarattığı boşlukta ortaya çıkan İŞİD Terör Örgütü...

Özellikle İŞİD vahşetinden kaçarak Türkiye'ye sığınan milyonlarca mülteci...

Ege kıyılarında insan kaçakçılarının insafına terk edilen on binlerce kadın, çocuk, erkek; sadece bir yılda Ege'de boğulan 3.500'ün üzerinde insan ve sahillerimize vuran küçükük bedenler...

İŞİD'in kendinden olmayan herkese ve bu arada Kürtlere uyguladığı kıyım...

Rusya'nın; sınır ihlali yapan uçağının düşürülmesini adeta bir fırsata çevirerek Esad'a muhalif gördüğü herkese ve bu arada Türkmenlere yönelik uyguladığı kıyım...

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

METİN
FEYZİOĞLU'NUN
KONUŞMASI

Rusya'ya enerji kaynağı açısından bağımlı hale getirilmiş bir Türkiye...

Rusya ve Çin'deki ayrılıkçı-cihatçı grupların ağırlıklı olarak geçtiğimiz yıllarda Türkiye üzerinden IŞİD saflarına katılmalarına müsamaha gösterildiği iddiaları... Bu cihatçı grupların IŞİD'in hakimiyetini kalıcı kılması halinde Rusya'da, Çin'de, ABD'de Avrupa'da ve elbette Türkiye'de sebep olacakları katliamlar...

İran'ın giderek artan etkinliği; ekonomik liderliğini Çin'in, askeri liderliğini Rusya'nın üstlendiği, İran-Rusya-Çin-Esad ittifakının kurulması...

Bütün meselelerin tam orta yerinde duran "ENERJİ" ve "SU" kaynakları konusu...

Esad gitsin de ne olursa olsun politikasının başımıza açtıkları...

PKK-PYD'nin; hakimiyeti altında olan bölgelerde başta Türkmenleri hedef alan etnik temizliği...

PYD'nin, PKK'dan farklı ve güvenilir olduğu algısının yaratılması için yürütülen uluslararası girişimler... Buna karşın PYD'nin, kendini PKK kadrolarının etkisinden arındırmak için hiçbir adım atmaması...

Kuzey Irak bölgesel yönetimi ile PKK-PYD arasındaki gerilim...

Türkiye'nin Suriye politikasındaki yanlışlarının da katkısıyla ve bu örgütlerin IŞİD ile savaştıkları algısının desteğiyle, daha önce hiç görülmedik bir boyutta uluslararası meşruiyet kazanmaya başlayan PKK ve PYD...

Bölge dışından müdahalelerin sonucu ortaya çıkan devletsizleştirme sürecinde, silahlı örgütlerin; toprak, o topraklar üzerinde yaşayan ve etnik temizlik ve sürgünler yoluyla tek tipleştirilmeye çalışılan halk ve o halk üzerinde otorite sahibi olmak için yürüttükleri kanlı savaşlar...

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

METİN
FEYZİOĞLU'NUN
KONUŞMASI

Kısacası milli devletlerden, dışarıdan yönetilebilir mikro devletlere dönüşümün on yıllarca sürececek korkunç sancıları... Milli devletleri anti-demokratik bulan dünya gücü devletlerin tamamının milli devlet oluşundaki büyük çelişki...

İçteki bazı kesimlerin, bunları düşünelim diyenlere yönelik sosyal linç girişimi düzeyinde tepkileri ve konuyu saptırma çabaları...

Küçük küçük bağımsız devletlerden federal veya üniter devlete geçilmesinin tarihte onlarca örneği varken, üniter devletten adına ne denirse denilsin federasyona geçişin iç savaşla sonuçlandığı gerçeği... Yugoslavya, Irak, Suriye, Libya örnekleri...

Federatif yapılanmanın, etnik kökenlerin iç içe yaşadığı Türkiye'de her köşeye yayılacak bir iç savaşı tetikleyeceği haklı kaygısını dile getirenlerin, "sen barışa karşı mısın" diye susturulmak istenmesi...

Sadece devleti sorumlu tutup, bölücü örgüte söz söyleyenlerin demokrat ve insan hakları savunucusu; terör örgütünü sorumlu tutup, "ama devlet mutlaka hukuka uygun davranmalı, asla meşruiyetini yitirmemeli" diyenlerin akıllı selim yaklaşımlarını, örgütlü şekilde çarpıtma gayretleri...

Bölücü Terör Örgütü PKK'nın ve KCK'nın kuruluş bildirimlerinde nihai hedef olarak bağımsızlığı belirlemiş olmaları... Israrla bunu görmezden gelenler...

DTK'nın 14 maddelik ayrı yargı, ayrı vergi, ayrı güvenlik gücü teşkilatları talep eden bildirisinin, bölünmenin alt yapısını masaya koyduğu halde, barış ve demokrasi bildirisi olarak sunulması...

Çözüm sürecinde PKK'nın çözüme değil, iç savaşa hazırlanması; ortak aklı dağılmış olan Türkiye'nin buna maalesef o dönemde seyirci kalması...

PKK'nın, arkasındaki uluslararası destek çerçevesinde sahip olduğu uluslararası hukuk uzmanlarını kullanarak, uzun yıllardır "savaşan taraf" statüsünü elde etmeye çalışması; ya-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

METİN
FEYZİOĞLU’NUN
KONUŞMASI

bancı gözlemcilerin ve Uluslararası Kızılhaç’ın müdahalesini talep etmesi...

Buna bağlı olarak, PKK’nın, devletin ceza kanunları yerine, savaş esirleri statüsünü içeren uluslararası savaş hukukunun uygulanmasını uluslararası platformlarda zorlaması... Nihai olarak ise, örneklerini bugün hala iç savaşlarla kırılan ülkelerde gördüğümüz Birleşmiş Milletler Barış Gücü’nün müdahalesinin istenmesi...

Bu taleplere, içeriden “uluslararası gözlemciler istiyoruz” diye verilen destek... Biz katılmasak da, düşünce açıklaması olarak kabul edilmesi gereken bu desteklere karşı verilen akla ziyan tepkiler; tehditler, soruşturmalar... Ve... PKK’nın bundan uluslararası meşruiyetini güçlendirmek için yararlanması...

Hatay’ın, güneyimizde oluşturulan enerji koridorunun denize açıldığı yerde, büyük projelerin önünde duruşu... Ve... hedef oluşu...

NE YAPMALI

Bitirirken; son yıllarda okuduğum Ortadoğu’ya ilişkin en önemli eserlerden olan EUGENE ROGAN’ın “Osmanlı’nın Çöküşü” kitabının sonundaki bir paragrafta atıf yapmayı, “özetin özeti” anlamında gerekli görüyorum: “Osmanlı’nın yıkılmasıyla Ortadoğu’daki 400 yıllık barışın yerini, batı emperyalizmi almıştır.”

1. İçi sadece Cumhuriyetin değil Osmanlı İmparatorluğu’nun yüzlerce yıllık birikimleriyle doldurulmuş olan Atatürk’ün “YURTTA BARIŞ, DÜNYADA BARIŞ” ilkesinin yeniden kavranması yoluyla, menfaatlerimizin dünyayla ve bölge devletleriyle ortaklaştırılması için çalışmalıyız. Bunun için, içeride kutuplaşmaya, birbirimizi düşman görmeye son vermeliyiz.
2. 78 milyon vatandaşımızı adalet paydasında buluşturmak zorundayız. Devlet yıkılırsa hepimiz altında kalırız. Devletin yıkılmaması için de devletimizi, eksiksiz demokrasinin

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

METİN
FEYZİOĞLU’NUN
KONUŞMASI

ve hukuk devletinin kucaklayıcı yapısına kavuőturmalıyız. Bunun için adalet dağıtabilen, güvenilir, tarafsız, bağımsız, hesap verebilir bir adli sistemi kurmalıyız.

3. Bütün bunları başarmamız için, birbirimizi daha çok dinlemeli, zor dönemlerin zor konuşmalarının içinden cümleleri seçip, bunları alkışlamak veya öfkeyle karşı çıkmak yerine, söylenenlerin bütününe değerlendirmeye çalışmalıyız.
4. İç ve dış politikada mezhepçiliğin bütün izlerini silmeliyiz.
5. Ortadoğu’daki yangının henüz tam olarak Türkiye’yi yakmaya başlamamış olmasının arkasında, başta laiklik olmak üzere Cumhuriyetin kuruluş ayarlarının bulunduğu görüp, Anayasa’nın ilk 3 maddesinde sıralanmış bu ilkeleri daha fazla yıpratmak yerine, el birliğiyle güçlendirmeliyiz.

Unutmayalım;

Zor dönemlerde geliştirilen akıllı stratejiler ve uygulamalar, kalıcı çözümler sağlayabilir. Ben başaracağımıza inanıyorum.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

BAŞAR YALTI’NIN
KONUŞMASI

Av. Başar YALTI- Efendim, benim de bir iletişimci dostum var, konuşmana başlarken dedi ki; “kar-kış demeden gelen” tabirini mutlaka kullan. Onun için kar-kış demeden geldiniz ve vereceğiniz katkı için şimdiden teşekkür ediyoruz, hoş geldiniz diyorum ben de.

Türkiye Barolar Birliği’nin Türkiye’nin en büyük hukuk kurumu olduğunu, en üst hukuk kurumu olduğunu hepimiz biliyoruz. Biz tabii bu üst düzeyde bir hukuk kurumu olarak yargıya, hukuka sadece teknik bir yargısal bakışla bakmadığımızı da işte Sayın Başkanımızın konuşmasından herhalde anlamışsınızdır veya bizim izlediğimiz politikardan. Dolayısıyla yargı sistemine hapsedilmiş bir mesleki bakış açısı yerine onu aşan çerçevede bir hukuki bakışla olayları değerlendiriyoruz. Bunun doğal sonucu olarak da, nasıl ki siyasetin bir hukuku varsa, hukukun da bir siyaseti olmasını kaçınılmaz görüyoruz.

Ülkemizin içinde bulunduğu coğrafyada olup bitenler bize göre sadece siyasal bir gözlükle değerlendirilemez ve değerlendirilmemeli de. Onun için bu katı siyasal bakış yerine, işte siz farklı alanlardan uzmanların bir arada olarak ürettiği bir bakış açısının en doğru bakış açısı olduğunu ve ortak akli bu yolla bulmanın doğru olabileceğini değerlendiriyoruz. Bundan hareketle ülkemizi, insanımızı ve insanlığı ilgilendiren yaşam-sal konu ve sorunlar hakkında her ay uzmanların katılacağı bir yuvarlak masa toplantısı yapmayı kararlaştırdık yönetim olarak. Bu toplantılarda katılan uzmanların değerli katkılarından yararlanarak elde edeceğimiz bilgileri ülkemizin hukuk politikalarının oluşumunda kullanacağız kuşkusuz, amacımız bu. Bunun; 2016’nın ilk toplantısını Ortadoğu’da yaşanan gelişmeler ve yansımaları başlığıyla bugün yapıyoruz. Davetimizi kabul ederek geldiğiniz için teşekkür ediyorum ben tekrar.

Bildiğiniz üzere, Kuzey Afrika ülkelerinde başlayan ve Arap Baharı olarak adlandırılan bir toplumsal hareketlilik, 2011 yılı Mart ayında Suriye’ye de sıçradı. Suriye’de başlayan o iç savaş o günden bugüne devam ediyor. Başlayan iç savaşın yerel etkileri kısa sürede bölgeyi kapsadığı gibi, orada da kalmadı ve küresel bir boyuta ulaştı. Ortadoğu bugün süper güçlerin gös-

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

BAŞAR YALTI'NIN
KONUŞMASI

teri arenasına dönüştü. Bölgedeki çatışmalar ve saflaşmalarda geline nokta haritanın yeniden çizilmesini işaret ediyor.

Maalesef Türk dış politikası geleneksel ekseninden de koptu; stratejik derinlik adı altındaki heveslenmeler bizi stratejik körlük diyebilir miyiz bilmiyorum, ama onu demesek bile stratejik bir öngörünün olmadığı bir noktaya getirdi. Çünkü Türkiye'nin bu süreç içinde Ortadoğu Bölgesinde güç dengelelerini değiştirecek bir potansiyele sahip olmadığı da ortaya çıktı. Coğrafya, bilindiği üzere ülkelerin kaderidir, dolayısıyla yönetici kadroların jeopolitiğe uygun stratejiler üretmeleri gerekmektedir. Türkiye'nin aslında böyle bir tarihsel birikimi var, deneyimi de var, ama işte yönetici kadronun uygulamaları ortada, bunu sizler değerlendireceksiniz. Ülkemiz bu savaşın tam içinde olmasa bile belki hemen eşikte bulunmaktadır. Bölgede yaşanan bu gelişmelerin yansımalarından en çok da biz Cumhuriyet olarak, devlet olarak etkileniyoruz. Siyasal, sosyal, ekonomik, hukuksal, kültürel, güvenlik boyutlarından etkilenmemek mümkün değil. Özelde en çok bizi etkileyen mülteci ve sığınmacı sorunu ve terör sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca Kuzey Irak'ta Barzani kontrolündeki bölgenin bağımsızlık ilanı peşinde olması, güneyimizde otonom Kürt bölgelerinin ortaya çıkışı, enerji kaynakları içerisinde en önemli payı olan fosil kaynakların galiba yüzde 70'i Avrasya Bölgesinde bulunuyor, bunun da büyük çoğunluğunun bu Ortadoğu'da bulunması, Şii-Sünni mezhep çatışması ve bütün bunların Türkiye'nin iç ve dış politikalarına etkisi dikkate alınması gereken sorun başlıkları olarak gözükmektedir. Şimdi soyadı sırasına göre bu konu çerçevesinde her katılımcının kendi uzmanlık alanıyla ilgili katkılarına geçeceğiz. Dediğim gibi, öğlene kadar 12 katılımcı var, 1 tur yapmayı planlıyoruz. Yaklaşık 10'ar dakika konuşulursa süremiz yetecektir.

İlk konuşma da, Sayın Bağcı'dan başlıyoruz. Buyurun efendim.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HÜSEYİN
BAĞCI’NIN
KONUŞMASI

Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI- Ben de Sayın Başkan’a teşekkür ediyorum öncelikle, bence çizdiğiniz genel çerçeveye imza atmamak mümkün değil. Bu toplantıyı düzenleyen ve bizi buraya toplayan değerli büyüğümüz Av. Prof. Dr. Necdet BASA’ya çok teşekkür ediyorum. Masadaki değerli uzmanlarda tabii görüşlerini söyleyecekler ve tartışmayı zenginleştircekler. Ben nasıl gördüğümü, nasıl Türkiye’nin dışarıdan görüldüğünü anlatmaya çalışacağım. Benim ilk söyleyeceğim şey, gidişat iyi değil, sizin de elinizde hiç kimse kendini kandırmasın. Türkiye’nin gidişatı özgürlükçü bir ülkeden, özgürlüklerin azalmaya başladığı bir ülkeye doğru dönüşüyor. Türkiye’nin bu yapısıyla önümüzdeki dönemde sorunların altından kalkabileceğini düşünmüyorum. Çok büyük beklenmeyen yeni krizler ortaya çıkacak, bu krizlerin ortaya çıkmasına tepki verecek entelektüel bir altyapı bu yönetenlerde şu anda devleti yönetenlerde olduğunu düşünmüyorum. Uluslararası alandaki şanslı konumlarının 2000’li yıllardan itibaren tersine dönmeye başladığını ve özellikle dünyadaki genel değerler çerçevesinde baktığımızda Türkiye’nin hızlı bir şekilde erozyona uğradığını, hızlı bir şekilde uluslararası alanda imaj kaybettiğini söyleyebilirim. Tabi biz sonuç itibariyle ülkemizin daha iyiye gitmesi için uğraşan insanlarız, düşünen insanlarız yani böyle kötüye gidiyor diye hiçbir şey yapmamakta mümkün değil. Tam tersine millete anlatmak lazım, millete göstermek lazım. Ben uluslararası alanda özellikle Türkiye’nin bölgesel anlamda çevresinde oluşan olaylara gösterdiği tepkilerin ve sayın Başkanın bence çok doğru bir şekilde söylediği, üzümlere doğru söylediğinizi söylüyorum, özellikle PKK konusunda hukuki altyapıyı söylediniz çok doğrudur ve aynen de öyledir, yani özgürlüktür. Bunun hiç ötesi, berisi yok. Sorun Türkiye’nin reflekslerinin böyle bir talebi bu dönemde engelleyip, engellemeyeceğinde yatıyor. Yani bunun uluslararası ilişkilerdeki adı isyandır. Hendek kazılması, bilmem şey yapılması .siyasi taleplerle askeri hareketin bir arada yürüdüğü bir yapıya gidiyoruz. O nedenle Türkiye birden bire gerçekten de iç savaş yaşayan bir ülke konumuna döndü. Burada mutabıkız, yani Yugoslavya ör-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HÜSEYİN
BAĞCI’NIN
KONUŞMASI

neğinde olduğu gibi, Libya örneğinde olduğu gibi ve bunun gidişatı inşallah daha kötü olmaz. Yani artık işimiz Allah’a kaldı gerçekten. Benim görüşüm, siyasi irademiz işte ortaya çıkan birtakım gelişmeler nedeniyle lehimize dönüşebilecek birtakım gelişmeler olursa ,bu mülteci olayında olduğu gibi, yani o menfaat birliği dediğimiz Türkiye’yle bizim dışımızda kalan o büyük güçler arasındaki menfaat birliği, onların canlarının yanması nedeniyle ortaya çıkacaksa ona da eyvallah. Ama iki şeyi ben özellikle vurgulamak istiyorum, Ortadoğu önümüzdeki dönemde sakinleşmeyecek, tam tersine çatışmaların başka boyutlar alacağını ben düşünüyorum. Türkiye’nin çok fazla İslamcı, çok fazla mezhepçi bir politika takip ettiği yönündeki uluslararası algıyı değiştirmekte kolay olmayacak. Bunun değişmesi sadece ve sadece Türkiye’de bir hükümet değişikliğiyle veyahut da bu yönetenlerin değişmesiyle mümkün olacak bir olay, aksi takdirde bu algıyı ortadan kaldırmak mümkün değil. Çünkü her geçen gün bu algıları doğrulayacak hareketlere devam ediliyor. Türkiye’nin içindeki kutuplaşma sürecinin daha da artacağını düşünüyorum işte dün, daha önceki gün, geçen haftalarda yaşananlar önümüzdeki dönemde bize kartopu gibi büyüyerek geri gelecek. Ben karamsar bir insan değilim normalde, çok iyimser bir yapım var, ama gerçeklere de gözlerimizi kapayacak durumda değiliz.

Amerika Birleşik Devletleri’nin Başkan Yardımcısının Türkiye’ye gelmesiyle Merkel’le, Davutoğlu’nun konuşmalarının içeriklerinin birbirleriyle örtüşmesi çok ilginç, yani insan haklarından tutunda, ifade özgürlüğüne kadar. Amerika Birleşik Devletleri’yle, Avrupa Birliği’nin Türkiye’yi devre dışı bırakmaları kolay değil, yani hangi hükümet olursa olsun o jeopolitik ve ekonomik yapı itibarıyla Türkiye gereksinim duyulan bir ülke. Uluç Bey onu çok güzel söyledi, yani kemik gibi boğazda çıkarsan bir türlü, yutsan bir türlü, yani bu coğrafyanın bize sağladığı bir iltimas aynı zamanda bu. Doğrudur. Napolyon’un sözüdür, bana coğrafyanı söyle, sana kaderini söyleyeyim algılaması. Biz Batı trenine tekrar bindik, son 5 yıldır takip edilen politikaların, yani Araplaşma politikalarının,

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HÜSEYİN
BAĞCI’NIN
KONUŞMASI

Avrupa değerlerinden uzaklaşma politikalarının yürümeyeceği görüldü, buna AB’yle yeniden enerji kazanımı olan bir politika olduğu söyleniyor. Ama bunu yaparken bile şöyle dikkat etmek lazım, yani Avrupa’nın beklentileriyle, Türkiye’nin beklentileri arasındaki eşgüdümü de iyi kullanmak gerekiyor diye düşünüyorum. Benim asıl endişem, aslında hiç okumadım diyorsunuz Sayın Başkan, ama bayağı da okumuşsunuz yani bölgeyle ilgili onu da söyleyeyim. Çin ve Rusya ve Hindistan Ortadoğu’daki seküler yapıları destekleme politikalarını uygulamaktadırlar, yani radikal İslamcılığın en fazla kullandığı Sünni mezhebinin yürümeyeceğini gördüler. Yani iki tane akım var uluslararası alanda bir tanesi diyor ki, biz İslam dünyası içindeki gelişmeleri devre dışı bırakamayız 57 ülke 1,5 milyar insan yok sayamazsınız, ama bunların temsilcileri olan ulus devletlerin nasıl bir sistemle yönetilecekleri konusunda şöyle akımlar var: Daha doğrusu iki akım.

Bir tanesi diyor ki, biz bu Müslümanlarla işbirliği yapamayız, yani bunların demokrasiyle uyumları söz konusu değil, bunlar demokrat olamaz o nedenle radikal grupların siyasal partilere veyahut da siyasal yaşama katılımlarının bir şekilde engellenmesi gerekir. Bu biraz radikal, Amerika’daki Cumhuriyetçilerin daha fazla düşündüğü bir görüş gibi gözüküyor, ama Avrupa’da da çok kabul gören bir görüş bu. Diğeri daha iyimser, daha naif olan bir yaklaşımdı Arap Baharının başladığı andan bugüne kadar gelen süre içerisinde. Yok, biz bunlara fırsat tanıyalım, yani insanlar kendilerini ifade edebilmek özgürlüğüne sahip olsunlar. Demokratik yapı içerisinde iktidara gelebilirler, yani demokratlaşabilirler mantığından hareketle Güney Afrika’daki gibi bunlar değişirler düşüncesi vardı, ama bunun değişmediği görüldü. Yani İslami değerlerle, İslamiyet’i savunarak iktidara gelenlerin yaptığı uygulamadaki şey demokrasiyi ortadan kaldırmak. Bizim şansımız, yani bizde olan şey demokrasinin ve Cumhuriyetin 1923’den beri olan kazanımları halen o kadar güçlü ki çabuk bir şekilde eritilmesi mümkün değil. Bizim ulusal ve uluslararası alanda kurduğumuz ve üyesi olduğumuz yapılanmalar Türkiye’yi halen diğer ülkelere göre, İslam ülkelerine göre daha koruyucu-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HÜSEYİN
BAĞCI’NIN
KONUŞMASI

cu bir konumda, ama uyarmak lazım , durum ciddi ve kötüye gidiyor. Bu değiştirilebilir mi, ben bir örnek vereyim. Beria ile Kruşçev arasında 1950’li yıllarda geçen bir konuşmayı söyleyeyim. Stalin içeride odasında çalışıyor. Kruşçev diyor ki, ya bu adam ne yapıyor böyle. Delirmişçesine herkesi içeriye atıyor, yakıyor yıkıyor, özgürlük yok ne yapacağız? Beria’nın o meşhur sözü var diyor ki, Sovyetler Birliği’nin tarihi şu anda böyle bir adamı gerekli kılıyor yapılacak hiçbir şey yok diyor, ama bir cümle söylüyor; nasıl olsa eninde sonunda o da ölecek, uzun süreli olarak hepimiz öleceğiz ve zaten iki sene sonra da şey oluyor. 1953 yılında Stalin ölüyor ve sonra “Destalinization, yani Stalin’den arınma politikası, başlıyor ve Sovyetler Birliği bir süre özgürlüğün tadını alıyor.

Türkiye örneğinde büyük bir zihinsel tıkanma var, ortak akıl kavramı çok kullanıldı, Türkiye’nin aklıyla, uluslararası aklın nerede uyduğu ve nerede ayrıştığını görmek lazım. Biz ortak akılı kaybetmeye başladık, çünkü Türkiye birden bire özgürlükçü bir toplumdun, özgürlükçü olmayan bir yapıya doğru gidiyor. Yani biz de İran olacağız falan diyorlardı ya şimdi İranlılar bizim gibi olmaya başladı, biz de onların 79’daki modeline doğru gidiyoruz, yani böyle bir değişik yapılanma var.

Başka bir şey, Türkiye’nin Rusya ile içine girdiği kriz Ortadoğu’da haddini aşan açıklamalar, Türkiye gerçeklerine uymayan, güç dengesine uymayan açıklamalar işte. Bizim onayımız olmadan Ortadoğu’da yaprak kımıldamaz gibi veya biz Ortadoğu’da, orta Asya’da belirleyici olacağız. İşte ben 3 bin kilometrelik bir alandan sorumluyum falan gibi söylemler. Halbuki Türkçe’de güzel bir laf vardır. Büyük lokma ye, büyük laf söyleme” cümlesine uygun bir şekilde öyle bir içeride ve dışarıda hava yaratıldı ki, onlara algı diyorlar, öyle bir hava yaratıldı ki Türkiye’deki en normal, sağlıklı düşünenin bile bir daha olabilir diye düşünmeye başladığı bir noktaya doğru gidiyoruz. Buna bir uluslararası gerçekçilik açısından baktığımızda irrasyonelizmdir, akıl dışılıktır ve zaten de yürümüyor. Şimdi sorun şu: Türkiye’nin öncelikli sorunları içerisinde Ortadoğu’yu nereye oturtuyoruz, PKK’yı nereye oturtuyoruz?

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HÜSEYİN
BAĞCI’NIN
KONUŞMASI

Sayın Başkan yine ilginç şey söyledi, PYD’yle, PKK arasındaki bağlantı. Şimdi bu çok ilginç bir şey, PYD Rusya için, Çin için, Hindistan için, Suriye yönetimi için özgürlükçü bir hareket. Türkiye’de PKK olunca işte bizim şeyimize göre uluslararası terörist. Şimdi bununda yeniden tanımlanmasında bir fayda var, bana göre PYD işte Pazartesi günü başlayacak görüşmelerde önemli unsurlardan biri ve Angela Merkel’in dün akşam yapmış olduğu basın toplantısında söylediği ilginç bir cümle vardı, hani Almanca orijinalinden de dinlediğim için Türkçeye yanlış çevrildi diye de bir şey diyemeyiz. Yani Suriye’de Beşar Esad’ı devre dışı bırakarak bir çözümün mümkün olmayacağını açık ve net bir şekilde ifade etti. Yani bizim politikamızda halen Beşar Esad’ın gitmesi üzerine. O nedenle Türkiye masada böyle yuvarlak masa olmayacak, ama masanın en sonunda oturacak olanlardan biri konumuna gelecek. Ben süremi aşmadım değil mi? Son şeyi söyleyeyim, sonraki turda geleyim.

Ben Türkiye’nin 90’lı ve 2000’li yıllarda hem ekonomik, hem sosyal alanda yaşadığı değişimlerin uluslararası alanda Türkiye’nin aleyhine dönüşebileceği bir süreci gerçekten de bu kadar hızlı beklemiyordum. Yani çok iyi başlayan bir gidişat vardı, özgürlükçü, ama 12 Eylül 2010 referandumu ve ardından Arap Baharı Türkiye’nin bütün o düşünsel boyutlarını bu Hükümetin özellikle değiştirdi. Ben karamsar bir cümleyle bu turu bitirmek istiyorum, böyle giderse biz karaya oturacağız. Bir tek şey olabilir, bizim irademiz dışında ortaya çıkacak gelişmeler tavladaki zar atma gibi kapıyı açabilir, ama biz satranç oynamıyoruz, tavla oynamıyoruz. Biliyorsunuz dün de Suudi Arabistan’da satranç oyunu yasaklandı daha ne diyeyim şimdilik bu kadar.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

YAVUZ EGE’NİN
KONUŞMASI

Dr. A. Yavuz EGE: Sayın Başkan, böylesine önemli bir konuyu gündeme getirdiğiniz için başta siz olmak üzere Türkiye Barolar Birliği’ni kutlayarak sözlerime başlıyorum.

Burada bulunan konuşmacıların kimliklerinden öyle anlaşılıyor ki daha çok siyasi konular üzerinde durulacak. Ben biraz daha farklı bir açıdan konuya yaklaşmak ve siyasi gelişmelerden çok, bu olayların Türkiye’ye olan ekonomik etkileri üzerinde durmak istiyorum.

Yöntem olarak, önce olaylar ne tür bir küresel ekonomik ortamda cereyan ediyor, bunu anlamak bakımından dünya ekonomisiyle ilgili kısa bir değerlendirme yapacağım ve sonra da bölgede yer alan bazı kritik gelişmelere kronolojik olarak değinip bunların özellikle Türkiye ekonomisine olan yansımalarını ele alacağım.

Küresel Gelişmeler

2007’de başlamış olan yirmi birinci yüzyılın küresel boyuttaki ilk ekonomik krizi “Büyük Durgunluk” (Great Recession), ilk şok dalgaları atlatılmış olsa da halen varlığını sürdürmektedir. Deflasyon tehdidi altında olan Amerika Birleşik Devletleri ekonomisi tam anlamıyla toparlanabilmiş değil, buna ait pek çok gösterge var. 2011-2012’de çöküşün eşiğinden dönmüş olan Avrupa Birliği’nin, Avrupa’nın durumu daha da kötü.

Kısa bir süre önce, OECD Ekonomi ve Gelişme İncelemeleeri Komitesi (EDRC)’nin Başkanı William White, küresel mali sistemin tehlikeli biçimde istikrarsızlaştığını ve iflasların çığ gibi artacağını söyledi (Evans-Pritchard, 2016). Aynı zamanda Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS)’nin eski Baş Ekonomisti olan White, Batı’nın finans sisteminin çöküşe doğru gittiğini ve bunun büyük bir küresel krize yol açacağını 2005’den itibaren açıkça ve yüksek sesle ifade eden çok az sayıdaki kişiden birisi olmuştu. Avrupa bankalarının, tahsili gecikmiş alacaklarının şimdiden 1 trilyon ABD Doları’na ulaştığını kabul ettiklerini, aslında bu tutarın çok daha büyük olduğunu ifade eden White, küresel mali sistemin bir borç tuzağı ile karşı karşıya olduğunu

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI” YUVARLAK MASA TOPLANTISI

YAVUZ EGE’NİN
KONUŞMASI

ve bu durumdan nasıl çıkılacağına ABD Merkez Bankası dahil kimse tarafından bilinmediğini söylemektedir. Ona göre, şimdiki durum son krizden de daha vahimdir, çünkü daha önce çözümü sağlayan gelişen piyasalar bugün sorunun parçası halindedirler. White, bu görüşlerinde yalnız değildir; dünyanın önde gelen ekonomistlerinin pek çoğu da benzer görüşlere sahiptir. K.S.Rogoff (2015), J.E.Stiglitz (2016), P.Krugman (2016), L.Summers (2016), N.Roubini (2016) bu ekonomistlerden sadece bazılarıdır. B.Eichengreen (2015), benzer görüşleri ifade ederken Çin’deki gelişmeler dışında üzerinde durulması gereken mali bakımdan kırılgan olan dört ülke arasında Türkiye’yi de saymakta ve onun probleminin önemli ölçüde Suriye krizi ile ilişkili olduğunu söylemektedir.

Ortadoğu’daki olaylar, Türkiye’deki olaylar, Türkiye’yi Ortadoğu’yla bağlayan olaylar böyle bir genel atmosferin içinde cereyan etmektedir.

Şimdi, Türkiye açısından önem taşıyan, bazılarında Türkiye’nin de bir aktör olarak yer aldığı, bölgedeki ya da bölgeyi yakından ilgilendiren bazı kritik gelişmelere kronolojik olarak değinip bunların özellikle Türkiye ekonomisine olan yansımalarını ele alacağım.

İsrail ile İlişkiler

Bunlardan ilki, 31 Mayıs 2010 Mavi Marmara olayıdır. Mavi Marmara olayı İsrail’le Türkiye arasındaki ilişkilerde birtakım değişikliklere neden olmuş ve arkasından önemli ekonomik etki turizmde gözlenmiştir. İsrail’den Türkiye’ye gelen turist sayısı yılda 500 bin’in üzerindeyken, önce 2009’da küresel krizin etkisiyle 316 bin’e düşmüş, Mavi Marmara olayıyla birlikte 2010 yılında bu sayı 110 bin’e, 2011 yılında 79 bin’e düştükten sonra yeniden artmaya başlamış ve 2015 yılında da 200 bin’i geçmiştir (TÜİK, 2016a).

Söz konusu olayın iki ülke arasındaki ticareti pek etkilemediğini görüyoruz; ticaretin, İsrail’in talebi doğrultusunda öteden beri deniz yoluyla yapıldığı dikkate alındığında, son Suriye

olaylarından da etkilendiği söylenemez. Küresel krizin etkisinin görüldüğü 2009 yılı hariç tutulursa, sürekli olarak artan ve Türkiye lehine bakiye veren ticaretin hacmi 2014 yılında 6 milyar ABD Doları’na ulaşmıştır (T.C. Ekonomi Bakanlığı, 2016).

Rusya ile Olan İlişkilerdeki Gelişmelerin Etkileri

Ukrayna ile ilgili gelişmeleri takiben Mart 2014’te Batı’nın Rusya’ya birinci yaptırım paketi uygulamaya sokulmuş, arkasından Haziran’da Batı’nın Rusya’ya ikinci yaptırım paketi uygulanmaya başlamıştır. Birincisi daha çok şahıslarla ilgiliyken, ikinci yaptırım paketi Rus ekonomisinin bütünüyle ilgilidir ve Rus ekonomisini asıl etkileyen ikinci yaptırım pakettir. . Ağustos 2014’te Rusya, mukabil yaptırımları açıkladı; bunlar esas itibarıyla Avrupa’dan yaptığı bazı malların ithalatına son vermek şeklinde olmuştur. Bunların bir bölümünü Türkiye’den yapacağı ithalatla ikame edeceğini açıklamıştır. Bu arada dünya petrol fiyatlarındaki düşüş Rus ekonomisini ciddi anlamda sarsmaya başlamıştır. Rusya’daki ekonomik durumun bozulması, Türkiye ekonomisini ihracat ve turizm sektörleri başta olmak üzere olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Türkiye’nin Rusya’ya olan ihracatı 2014 yılında 1 milyar ABD Doları azalırken, 2015 yılının ilk on bir ayında azalış 2,1 milyar ABD Doları’na ulaşmıştır. Türkiye’den bavul ticareti yoluyla mal alanların yaklaşık yarısı Rus vatandaşlarından oluşmaktadır (TCMB, 2015). Türkiye’nin bavul ticareti geliri, 2015’in ilk on bir ayında, 2014 yılındaki 8,1 milyar ABD Doları’ndan 5,2 milyar ABD Doları’na gerilemiştir (TCMB, 2016). Rusya’dan gelen turist sayısı 2014 yılında artmaya devam etmiştir. Rusya’dan gelen turist sayısındaki azalmanın 2015 yılında ortaya çıktığı görülmektedir, 2014’de 3 452 bin olan turist sayısı 2015’de 2 843 bine inmiştir (TÜİK, 2016a).

Bu gelişmelerin hepsi, Rus savaş uçağının düşürülmesinden önce ve tamamen Rusya ekonomisindeki olumsuzluklar sonucu ortaya çıkmıştır. 24 Kasım 2015’te Rus savaş uçağının düşürülmesi sonrasında, Türkiye-Rusya ekonomik ilişkileri yeni bir safhaya girmiştir. Rusya, Türkiye’den yaptığı ithalata kısıtlamalar getirmiş, vatandaşlarına Türkiye’ye gitmeme

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI” YUVARLAK MASA TOPLANTISI

YAVUZ EGE’NİN
KONUŞMASI

yönünde çağrıda bulunmuş, Rusya’da faaliyet gösteren Türk işadamı ve firmalarına kısıtlamalar getirmeye başlamıştır. Bu kararların ekonomik sonuçlarını henüz bütünüyle görmek mümkün değildir.

Türkiye’nin Rusya’ya olan ihracatındaki ABD Doları cinsinden azalma, bir önceki yılın aynı ayına göre, Kasım 2015’de %36,8 iken, Aralık 2015’de %46,3’e ulaşmıştır (TÜİK, 2016c). Türkiye’nin toplam bavul ticareti gelirlerindeki ABD Doları cinsinden azalma, bir önceki yılın aynı ayına göre, Kasım 2015’de %44,5 iken, Aralık 2015’de %49,1’e ulaşmıştır (TCMB, 2016). Bu veriler, Rusya’nın uygulamaya başladığı yaptırımların etkileri konusunda henüz tam bir fikir vermemektedir ve daha çok Rusya ekonomisinde başlamış olan bozulmanın yarattığı etkilerin uzantısı şeklinde görülmelidir. Rusya’nın, Türkiye’nin toplam ihracatı içindeki payı, 2013 yılında %4,6 iken, 2014 yılında %3,8’e, 2015 yılında da %2,5’e ve 3,6 milyar ABD Doları’na düşmüştür (TÜİKc).

Bu bağlamda bir ilginç gelişme de İran tarafından gelen bir açıklama ile ortaya çıkmış bulunmaktadır. Bazı İranlı yetkililer, gıda ürünleri ihracatı için hem pazar hem de geçiş ülkesi olarak Rusya’ya yöneceklerini, amaçlarının bu pazarda Türkiye ve Arap ülkelerinin yerini almak olduğunu açıklamışlardır (Dünya, 2016a). Bilindiği gibi, 16 Ocak 2016’da Batı, İran’a uyguladığı yaptırımları sona erdirmiştir.

Türkiye’nin Rusya’dan yaptığı ithalatın önemli bir bölümünü doğal gaz oluşturmaktadır. Rusya, Türkiye’ye yaptığı doğal gaz ihracatında herhangi bir kesintiye gitmeyeceğini açıklamıştır. Türkiye’nin de Rusya’dan almakta olduğu doğal gazı ikame edecek bir alternatifi en azından kısa dönemde bulunmamaktadır.

Rusya ile olan ekonomik ilişkilerinde Türkiye’yi hemen etkilemeye başlayacak olan sektörlerin başında turizm gelmektedir. Nitekim, 2016 yılının Ocak ayında bir önceki yılın aynı ayına göre Antalya’yı ziyaret eden Rus turist sayısı %81,1 oranında azalmıştır (turizm gazetesi.com, 2016a).

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI" YUVARLAK MASA TOPLANTISI

YAVUZ EGE'NİN
KONUŞMASI

Rusya ile olan ilişkilerinde Türkiye ekonomisini etkileyecek olan bir diğer sektör taahhüt hizmetleridir. Türkiye'nin müteahhitlik hizmetleri verdiği ülkelerin ilk sırasında Türkmenistan, ikinci sırada Rusya gelmektedir. 2015 yılı başı itibariyle, Türk müteahhitlerin Rusya'da yürütmekte oldukları işlerin toplam bedeli 3,9 milyar ABD Doları'dır (Eğilmez, 2015). Rusya'ya başta taahhüt hizmetleri için olmak üzere Türk Eximbank'ın açtığı krediler 2014 sonu itibariyle 836 milyon ABD Doları'dır. Bu tutar, Türk Eximbank'ın ülke kredilerinin yaklaşık üçte birini oluşturmaktadır (Türkiye İhracat Kredi Bankası, 2015).

Rusya'nın hali hazırda Türkiye'de yürütmekte olduğu en önemli proje, 20 milyar ABD Doları tutarındaki Akkuyu Nükleer Elektrik Santralidir.

Ayrıca, bilinen büyük şirketler başta olmak üzere pek çok Türk şirketinin Rusya'da yatırımları ve bunlarla bağlantılı ticari faaliyetleri bulunmaktadır. Örneğin önde gelen beş Türk bankasının Rusya'da yerel mevzuata göre kurulmuş ve Moskova merkezli olarak faaliyet gösteren bankaları bulunmaktadır (TBB, 2015). Çok daha az sayıda olmakla birlikte birisi banka olmak üzere bazı büyük Rus firmaları da Türkiye'de faaliyette bulunmaktadır. İki ülke arasındaki ilişkilerin kötüleşmesi, bankacılık ve finans alanında da bazı kayıplara yol açabilecektir; ancak bu sektördeki ilişkilerin hacmi çok önemli boyutlarda değildir.

Ulaştırma ve lojistik, olumsuzlukların yansıtacağı bir başka alandır. Rusya'ya taşımacılık yapan kara, deniz ve hava araçları bazı sıkıntılarla karşılaşmaya başlamıştır. Örneğin charter uçak seferleri askıya alınmış, kara ve deniz taşımacılığı yapan araçlara zorluk çıkartılmaya başlanmıştır.

Suriye İç Savaşının Yansımaları

Suriye'de Mart 2011'de iç savaşın başlamasıyla birlikte, Türkiye'nin yalnızca Suriye ile değil bölgenin bütünüyle olan ekonomik ilişkilerinde de sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Bu durumun yarattığı olumsuzluklara değinmeden önce "Yeni Levant

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI” YUVARLAK MASA TOPLANTISI

YAVUZ EGE’NİN
KONUŞMASI

Ekonomik Bölgesi” adını taşıyan bir projeden söz etmek, ortaya çıkan olumsuzlukların maliyetini belirlemek bakımından önem taşımaktadır.

“Arap Baharı” öncesinde, Dünya Bankası’nın çalışmalarında geçen adıyla “Büyük Levant” (Greater Levant) ya da “Yeni Levant Ekonomik Bölgesi”ni oluşturan Türkiye ve beş Arap ülkesi (Suriye, Irak, Ürdün, Lübnan ve Mısır) aralarındaki ticaret bağlarını derinleştirecek bir proje üzerinde çalışıyorlardı. Özellikle üzerinde durulan Türkiye ile olan tarım ürünleri ticaretini liberalleştirmek, tarife dışı engelleri azaltmak, ulaştırma ve lojistik olanaklarını geliştirmek, söz konusu ülkeler arasındaki hizmet ticaretini liberalize etmektir. Böylelikle esasen hızla artmakta olan bu bölge içindeki ticaret, yapılacak reformlarla daha da hız kazanacaktı. 2000-2002 üç yıllık ortalamasına kıyasla 2008-2010 üç yıllık ortalamasına bakıldığında, bu ülkeler arasındaki ticaret Amerikan Doları cinsinden 7 kat artmış ve 4,2 milyar ABD Doları’ndan 29,7 milyar ABD Doları’na çıkmıştı. Başlatılacak bu ticari entegrasyon süreci ile bu bölgedeki ekonomik büyüme hız kazanacaktı. Yapılacak entegrasyonun hukuki alt yapısı da büyük ölçüde hazır. Türkiye’nin, Avrupa Birliği’ne koşut olarak, Irak hariç diğer ülkelerle imzaladığı “serbest ticaret anlaşmaları” ve Irak ile birbirlerinin pazarlarına girişi kolaylaştıran düzenlemeler konsolide edilecekti. (Bakınız: World Bank, 2014)

Ancak, olayların gelişimi söz konusu projenin rafa kaldırılması sonucunu doğurmuştur.

Bir Dünya Bankası Çalışma Kağıdı (Ianchovichina and Ivanic, 2014), Suriye iç savaşının yanı sıra yukarıda sözü edilen projenin akim kalmasının sonuçlarını da bir model çerçevesinde irdelemektedir. 2014 ortasında yapılan bu çalışmaya göre, yıllık bazda olmak üzere, Türkiye’nin kişi başına refah kaybı savaş nedeniyle %0,5, projenin akim kalması sonucu %1,4, kümülatif olarak da %2’dir; ulusal bazdaki toplam kümülatif kayıp ise %1,1, diğer bir deyişle 2007 büyüklükleri üzerinden yaklaşık 6,5 milyar ABD Doları’dır. Söz konusu projenin uygulanamamış olmasının Türkiye için 2007 büyüklükleri üzerin-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

YAVUZ EGE’NİN
KONUŞMASI

den yarattığı bir yıllık ihracat kaybı da 1,6 milyar ABD Doları olarak hesaplanmıştır. Mültecilerin neden olduğu mali yük hesaplamalara dahil değildir.

Suriye olayları sınır ticareti ve transit geçişleri de olumsuz etkilemiştir. 2015 yılsonu itibariyle sınır ticareti ile yetkilendirilen 12 ilden 5’i (Mardin, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis ve Hatay) Suriye ile sınır ticareti yapan illerdir (İİB, 2015); ancak söz konusu ticaret önemli ölçüde sekteye uğramış durumdadır. Habur sınır kapısı da sıkıntılıdır; buradan Hakkari ve Şırnak illerinin yapmakta olduğu sınır ticaretinin yanı sıra normal ihracat faaliyetleri de aksamıştır (Ekinci, 2014).

Güneye doğru giden en önemli yol, Halep-Şam-Amman üzerinden Körfez ülkelerine giden ve Türkiye’yi Dubai’ye bağlayan koridordur. Son krizden önce günde gidiş-geliş ayrı ayrı olmak üzere 500 kamyonun hareket halinde olduğu bu rota artık kapanmış durumdadır. Diğer yol, zaten çok iyi bir yol olmayan, doğudan Irak üzerinden giden yoldur. O da, Irak’daki gelişmeler ve Türkiye’nin güneydoğusundaki olaylar nedeniyle düzgün bir biçimde işlememektedir. Üçüncü bir yol ro-ro gemileriyle yapılmakta olan taşımacılıktır; ancak bu güzergah da Türkiye’nin Mısır’la olan ilişkilerindeki bozulmaya bağlı olarak Mısır’ın anlaşmayı feshetmesiyle ortadan kalkmış bulunmaktadır. Bugün için Türkiye’nin güney istikametinde mal ticaretini sürdürebilmesi için kalan tek yol İsrail’in Hayfa Limanını kullanmasıdır.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

MEHMET ALI
GÜLLER’İN
KONUŞMASI

Mehmet Ali GÜLLER- Ben Metin Beyin benzetmesiyle başlayayım, yani gemi kayalıklara doğru ilerliyor, doğru, ama bizim kaptana dümen kır dememizle bu gemiyi kurtarma şansımız yok, 13 yıldır biz bu kaptana dümen kır diyoruz. Görünen o ki, tayfayı isyan ettirip kaptan köşküne yeni bir kaptan çıkarana kadar da bu gemi o kayalıklara doğru ilerleyecek, böyle bir tablo var. Kuşkusuz Sayın Bağcı’nın çizdiği Ortadoğu’nun daha çatışmalı bir alana doğru gittiği değerlendirmesi de bunun aslında içinde bir değerlendirme.

Tabi ben daha geniş ölçekte bakarak öncelikle bir analiz yapma ihtiyacı duyuyorum. Bunlar doğru, Ortadoğu çok çatışmalı bir alana dönüşüyor. Ama meşhur deyimle o büyük resme biraz bakarsak, şöyle bir tabloyla da karşılaşılıyor, onu görmekte yarar var diye düşünüyorum: Şimdi 1990 çağımız açısından kırılma noktası, Amerika’nın hem Ortadoğu’ya geldiği, hem işte iki eksenli, iki kutuplu dünyanın ortadan kaldığı, Amerika’nın küresel lider olarak tek kutuplu bir dünyayı başlattığı bir dönemdi. Biz bu dönemi aşağı yukarı 20 yıl yaşadık, yani 2010 yılına kadar dünya tek başına Amerika’nın liderlik ettiği, inisiyatifi kullandığı, hatta geleneksel Transatlantik müttetiklerine ya bendensin, ya değilsin diye rest çektiği bir süper güç olarak öyle bir dönemdi.

2010’da bir kırılma oldu, yani onun başlangıcı tabi 2004 Irak’taki o direniş, 2006’da Hizbullah’ın İsrail’i yenmesi, 2008’de Rusya’nın Gürcistan’a müdahalesi, az önce beyefendinin de anımsattığı o 2007-2008-2009’daki büyük ekonomik kriz, neticede Amerika’nın Ortadoğu’dan 2010 yılında postalarını çekmesine neden oldu. Bu bir stratejik savunma dönemi başlattı Amerika açısından, yani inisiyatifi kaybettiği bir stratejik savunma dönemi başlattı. Kuşkusuz bu aynı zamanda onun esas hedefi gördüğü Çin’e, Asya Pasifik’e yönelmesinin de bir tezahürüydü. Ama bize yansımaları kuşkusuz daha önemli, o da şu: Türkiye gibi, Katar gibi, Suudi Arabistan gibi kimi müttetiklerine bu bölgede görevler vererek Ortadoğu’dan asker çekmiş oldu. Biz aslında 2010 yılından beri verilmiş o görevlerden birine, Suriye görevini yerine getirmeye çalışmakla ilgili bir sorunu esas olarak yaşıyoruz.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

MEHMET ALI
GÜLLER’İN
KONUŞMASI

Şimdi tabii Amerika’nın bu durumu 2014’ten IŞİD meselesinin gündeme gelmesi ve Musul’u işgal etmesiyle başlayan yeni süreçte Amerika yeniden bölgeye postal getiremese de gelmeye başlamış oldu. Ama bunu kendileri de şimdi yaratıcı kaos diye isimlendiriyorlar, yani inisiyatifin aslında tam olarak kendilerinde olmadığı, deyim yerindeyse yangını çıkartalım, biz nasıl olsa yangından en az zarar gören ülke oluruz diyerek hareket etmeye çalıştıkları bir dönem. Bu dönemin tabii şöyle bir özelliği de var: Amerika artık geleneksel müttefiklerini de eskisi gibi böyle ipe dizer gibi sırada tutamıyor. Misal, Almanya bile işte belli konularda çizgi dışına çıkabiliyor. Misal, bu boşluktan yararlanarak Türkiye’deki iktidar bile biraz inisiyatif gösterme çabaları içine girebiliyor. Böylesi bir genel tabloyu belki okuyarak Ortadoğu’daki gelişmeleri daha iyi okuyabiliriz diye düşünüyorum, daha iyi değerlendirebiliriz diye düşünüyorum.

Oradan hareketle ben şuna geleceğim: Amerika’nın bu bölgeyle ilgili temel derdi ne, temel hedefi ne, bu kaosu biz niye yaşıyoruz?

Burada tabii iki Irak savaşı da dahil, Amerika’nın bu Suriye planlaması da dahil, temel meselenin gelip bir Basra’dan Doğu Akdeniz’e uzanan bir koridor kurma hedefi olduğunu görüyoruz. Yani Irak meselesinin hedefi de buydu, Irak’ın kuzeyinde bir Barzani devletçisi kurmak temel hedefti. Şimdi bunu Basra’dan Doğu Akdeniz’e genişletmek için, pratikte de Irak’ın kuzeyindeki o Barzani devletçisini yaşatabilmek için, onu Suriye’nin kuzeyinden Doğu Akdeniz’e bağlama çabaları bütün bu yaşadığımız meseleler bununla ilgili. Bu temel hedefin dışında tabii bir sürü yan hedef de var.

Bunlardan biri şudur aynı zamanda: Siz böyle bir koridoru kurduğunuzda, bir Kürt devleti, bir büyük Kürdistan kurduğunuzda, bu aynı zamanda sizin bölgedeki tek stratejik müttefikiniz olan İsrail’in de güvenliğini sağlamak olacak, böylesi bir hedef de var. Yine böylesi bir devletçik, bir tramplen devlet aynı zamanda sizin Kafkasya, Hazar, oradan Orta Asya’ya atlamana neden olacak.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

MEHMET ALI
GÜLLER’İN
KONUŞMASI

Kuşkusuz az sonra konunun uzmanı Necdet Pamir Bey daha ayrıntılı anlatacaktır, işin bir de tabi enerji boyutu var. Yani Amerika’nın bu bölgede bu koridoru, aynı zamanda bir enerji koridoru, bunu denetim altında tutarak en birinci rakibi olan Çin’den başlayarak, Çin’i, Rusya’yı ve bölgedeki doğal-gaz ve petrol üreticilerini, hatta hatta Avrupa Birliği buraya bağımlı olduğu ve onu denetim altında tutabilmeyi sürdürmek için bütün bu enerji yolunu da kontrol altında tutması gerekiyor. Bu hedefler nedeniyle Amerika uzun zamandır, 20-25 yıldır bölgemizde bulunuyor.

Biraz daha merceği aşağı indirip Suriye’ye odaklanırsak, Suriye’ye de karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor: Bizim iktidarımızın bu işin 15 günde, hadi bilemedin 6 ayda çözeriz demesinin hayal olduğu süreçten başlayarak, Amerika’daki stratejistler, analistler bu meselenin nasıl çözüleceğinize dair çeşitli çalışmalar yaptılar. Ortaya çıkardıkları sonuçlardan biri şu: Yani uçuşa yasak bölge, güvenli bölge gibi, tampon bölge gibi yapılarla adım adım, parça parça Suriye’de iktidarlar kurmak. Bizim teröre lojistik destek veren bir ülke konumuna düşmemiz de biraz aslında bu planlanmanın bir sonucuydu, yani o parça iktidarlar kurulacağı için biz Antalyalarda, İstanbullarda, Florya’da ÖSO’yu kurduk, birtakım işler tezgahlamış olduk maalesef.

Tabi bu güvenli bölge konusu da tam olarak Suriye meselesini kendi niyetleri açısından çözmelerine yardımcı olmadı, zira bölge açısından çok yeni bir başka denklem oluştu. Birinci ve İkinci Körfez Savaşları sırasında hiç yaşamadığımız bir tablo yaşadık, hemen güneyimizdeki 3 komşu, yani İran, Irak ve Suriye ilk defa bir hat oluşturdu, her iki Irak Savaşında da İran farklı bakıyordu meseleye kendisinin de kazanımları olacağını gördüğü için, ama ilk defa böyle bir hat kuruldu ve bu hatın avantajıyla Suriye tabi dış destek de var, Rusya’nın desteği ekonomik anlamda, Çin’in desteği, Suriye direnmeyi sürdürbildi ve iş bu noktadan sonra Amerika açısından bir konfederal Suriye hedefli yeni bir döneme girdi.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

MEHMET ALI
GÜLLER’İN
KONUŞMASI

Orada da kabaca şöyle bir planlama yapıyorlar okuyabildiğimiz kadarıyla: Irak’ı 3 parçaya ve Suriye’yi 4 parçaya bölüp bu 7 parçanın 3’ünü birleştirerek toplamda 4 ayrı devlet kuracaklar, ta aslında 2003’e gidiyoruz ve ... meşhur 22 devletin rejimini ve sınırlarını değiştirme hedefinin geldiği nokta orası. Yani orada da ne oluyor? İşte Irak’ın kuzeyindeki Barzanistan ve Suriye’nin kuzeyinde ortaya çıkacak bir Kürt devletini birleştirip bir büyük Kürt devleti, Irak’ın ortasındaki o Sünni devletle bugün IŞİD’in egemen olduğu Suriye’nin doğusundaki Sünni devleti birleştirip bir Sünni devleti, zaten Irak’ın altında bir Şii devletçisi var, batıda Nusayrilere, Hıristiyanlara bırakılacak bir Levant bölgesi, bir de beceribilirlerse İsrail’in çok istediği Dürzilerin egemen olduğu Suriye’nin altında küçük bir devletçik daha, yani kafalarındaki model bu. Bu modelin hayata geçip-geçemeyeceği tabii ayrı bir mesele.

Hızlanarak gideyim.

Şimdi biz Suriye’de aslında şunu yaşıyoruz: Yani dünya dedik ki tek kutuplu olmaktan çıktı 2010 itibarıyla, dünya artık çok merkezli. Daha doğrusu iki merkezli diyelim buna, başında ekonomik liderliğini Çin’in ve askeri liderliğini Rusya’nın yaptığı yeni bir blok oluştu ve bu blok Amerika’ya artık her şeyi belirleyen, her şeyi düzenleyen bir konuma bırakmıyor, yani biz de varız diye masaya oturma hamleleri yapıyor. Bugün Suriye’de yaşadıklarımız da tam da bu yeni durumla ilgili. En son biliyorsunuz Rusya geldi işte 30 Eylül itibarıyla silahlı olarak da artık Suriye’de bulunmaya başladı.

Deyim yerindeyse, biz Suriye ölçekli bir dünya savaşı yaşıyoruz. Yani daha doğrusu şöyle bir savaş şu: Atlantik cephesiyle Avrasya cephesinin çatıştığı bir büyük savaş yaşıyoruz. Yani bunda abartı da yok, söz gelimi şu anda Doğu Akdeniz’de tam 18 devletin savaş gemisi var, aynı bu riski anlamak bakımından söyleyeyim bunu. Bir Atlantik cephesi ve Avrasya cephesi savaşı da iki ayrı doktrin üzerinden yürüyor. Bir yanda Obama’nın açıkladığı IŞİD stratejisi, diğer yanda Putin’in geçen aylarda açıkladığı IŞİD stratejisi var. Her iki IŞİD stratejisinin de dayandığı bir temel kuvvet var. Bizim bugün so-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

MEHMET ALI
GÜLLER’İN
KONUŞMASI

runlarımızın odaklandığı, düğümlendiği yer orası da, Kürtlerin durumu, yani her iki stratejide Kürtler var. Ama şu farkla: Bakın Amerika’nın IŞİD stratejisinin 3 ayağı var.

Bir; Amerika’nın liderlik ettiği uluslararası koalisyon hava bombardımanı yapacak.

Aşağıda kendinin eğit-donat programıyla ya da başka illegal programlar eğittiği Kürtlerin ağırlıklı olduğu kara gücü IŞİD’den boşaltılacak alanlara girecek.

Üç; arkasından buralarda Kuzey Irak’ta 20 yıl önce yaptıkları gibi küçük küçük, efendim, yok Birleşmiş Milletler’in şu kuru lu gelecek, yok şu uluslararası kurul gelecek diye küçük küçük yapılarla adım adım orada otoriteler oluşmaya başlayacak. Amerika’nın IŞİD stratejisi bu. Yani özetle, IŞİD’den boşaltılacak alana Kürt egemenliği tahsis ederek Suriye’yi ve Irak’ı bölmek.

Putin’in planı da şu: Putin bunu tek cümleyle özetliyor, IŞİD’i yenmenin tek bir yolu var diyor, Bağdat, Şam ve Kürt ittifakı. Burada da Kürtlerin rolü var, ama şu farkla: Siz Bağdat ve Şam’la Kürtleri bir ittifaka zorladığınız zaman, hele de bugün işte Putin’in Özel Temsilcisi ... PYD’yle her görüşmede masaya öncelikle bir Cenevre mutabakatını koyarak, yani Suriye’nin birliğini garanti altına, teminat altına alan o belgeyi koyarak Kürtleri Suriye’nin ve Irak’ın birliği içinde tutmaya çalışıyor. Ha, bunun ilerleyen süreçte başka adımları vesaire olabilir, o sonraki konu. Ama şu günkü tablo açısından Amerika’yla Rusya’nın planlamaları açısından temel fark bu. Kürtlerin alacağı rol, yani bölmeye yönelik bir rol mü, yoksa birliğin içerisinde kalan bir rol mü? Temel çarpışma da burada yürüyor. Bu temel çarpışma Ankara’yla Washington arasında da başka pürüzlere yol açıyor. Burada Türkiye’nin nesnel çıkarları Rusya’nın çizdiği stratejinin içerisinde aslında, ama Hükümetimizin bağlı bulunduğu yapı nedeniyle biz çıkarlarımızın tersine, bizi hedef alan planlamaya hizmet eden bir noktada siyaset yapmış oluyoruz, bu da Türkiye’yi sürekli sıkıntılı bir sürece sokuyor. Son 1 yıldır yaşadığımız, Türk ordusunun

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

MEHMET ALI
GÜLLERİNİN
KONUŞMASI

da çeşitli çekinceleri ortaya koyarak AKP Hükümetinin bu uygulamaları frenlemeye çalışması gibi durumlar var, ama nafile. İşte en son İncirlik mutabakatıyla ve bunun bir sonucu olarak Rus uçağını düşürerek biz kendimizi iyice Atlantik kampının göbeğinde bulduk. Üstelik bu buluş bu sefer daha önceki 4 yılda satranç tahtasında en azından taş oynatabiliyorduk, şimdi tahtanın da dışında kaldık, izleyici konumundayız.

Yani yeri geldiği için söyleyeyim, 3-4 gün sonra yapılacak Cenevre-3 mutabakatına bile katılıp, katılmayacağımız belli değil. Paris'te toplantı yapıldı Amerika'nın liderliğinde savunma bakanları toplandı ve biz yoktuk. Şimdi bir kırmızıçizgi daha çizdik, 25 yıldır kırmızıçizgiler çizip hiçbirini uygulamıyoruz, dedik ki, PYD Fırat'ın batısına geçemeyecek, bu çizildi. Şimdi ikinci kırmızıçizgi, PYD Cenevre-3'e katılamayacak dedik. Rusya davet etti, yani Birleşmiş Milletler aracılığıyla, bu durumda biz katılacak mıyız, katılacak mıyız o da muallakta kalan bir durum.

Şimdi burada tabii işin bir de şu boyutu var... Süremi aşıyor muyum bilmiyorum ama, hızla söyleyeyim. Mesele tabii Rusya açısından Suriye'nin kara aşına, kara gözüne bu bölgelere gelip destek olmuyor, Rusya'nın da başka hedefleri var. Dünya haritasından düşünürsek, Amerika o 90'lerde SSCB'yi yıkarken ki yeşil kuşağını Doğu Avrupa ülkelerini de kendi nüfuz alanına katmaya başladıkça o kuşağı Rusya'ya doğru itirmeye başladı. Yeni bir durum yaşıyoruz, yani Baltıklar'dan başlayan Polonya, Doğu Avrupa, Romanya, Bulgaristan, Türkiye'nin de içinde olduğu ve Kafkasya'ya kadar, hatta Afganistan'a kadar uzanan bir hat var, bu hatla Rusya'yı sıkıştırıyor. Şimdi Rusya'nın bir askeri hamle yaparak İncirlik'in 180 kilometre kuşbakışı karşısına tekabül eden Lazkiye'de bir hava üssü kurması ve bunu hızla büyütme çalışması, aslında bu kendisini çevreleyen kuşatmaya karşı bir yarma hareketi yapıyor; meselelerin Rusya açısından bir de bu yanı var. Kuşkusuz ekonomisi büyük oranda enerjiye bağlı olduğu için de bu hamleleri yapıyor, ama temelde bir de kendisini kuşatmaya çalışan böyle bir yeni yeşil kuşağa karşı bir yarma hareketi var.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

MEHMET ALI
GÜLLER’İN
KONUŞMASI

Burada Çin’in olağanüstü bir rolü var, ama çok yansımıyor. Rusya’yla birlikte Doğu Akdeniz’de ilk defa bir askeri tatbikat yapıyor olması kritik önemlidir. Diğer yandan tarihte ilk defa bir Ortadoğu belgesi açıkladığı geçtiğimiz hafta, Arap belgesi 1+2+3 diye formüle ettikleri ve Cibuti’de Askeri üs kurma kararı aldı, şimdi Çin Devlet Başkanının Suudi Arabistan’dan başlayıp Mısır ve İran’la en son noktalanın büyük Ortadoğu ... çok çok önemli. Yani bu Atlantik cephesine karşı Avrasya cephesinin hamlelerini göstermesi bakımından önem kazanıyor.

Türkiye’nin peki bu durumdaki rolleri ne? Çok kısaca söyleyeyim.

Bir; Türkiye, daha doğrusu AKP Hükümeti bu projenin içerisinde bir Kürtlerle genişleme hedefi belirledi. Yani böyle bir proje var dedi, bunu da şimdiki Başbakanımız Dışişleri Bakanlığına atanmadan bir ay önce New York Times’e yaptığı bir açıklamayla da söyledi, biz Amerika’nın küresel düzeni içerisinde bölgesel alt düzen kuracağız dedi, yani bölgesel alt düzen kurmaya çalışıyor. Nasıl bir alt düzen kurmaya çalışıyor? Açılım boyunca, anımsayın bütün açılımın mimarları Kürtlerle Türkiye’yi genişletme dediler meseleye, 82’inci ilk Halep, 83’üncü il Kerkük diye önlerimize havuçlar kondu ve onun iç politikadaki tezahürü olarak biz açılımları yaşadık. Bir büyük Türkiye sevdası, yani yeni Osmanlı dedikleri, Sykes-Picot’un ortadan kalkacağı, yüzyıllık kendi ifadeleriyle parantezin ortadan kalkacağı, yeni bir dizaynın olduğu masada kendilerinin de daha büyük bir Türkiye haritasını çizmeyi önlerine koydukları bir hedef. Tabi bu hedefin gerçekçi olmadığını yaşayarak da görüyoruz.

Bu iki nedenle olmuyor?

Bir; Irak deneyimi Türkiye açısından tarihi derslerle doludur. Biz Amerikan cephesi içerisinde kalarak Amerikan planlarını boşa çıkarmayacağımızı aslında Irak deneyimiyle öğrendik, ama diğer konuşmacıların da ısrarla altını çizerek belirledikleri gibi, bir ortak akıl, bir devlet akli olmadığı için biz o deneyimden bugün Suriye konusunda dersler çıkaramıyoruz.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

MEHMET ALI
GÜLLER’İN
KONUŞMASI

İki; yine Irak örneği çok büyük deneyimdir ki, biz komşularımızın siyasal birliğini ve toprak bütünlüğünü desteklemediğimiz zaman, kendi siyasal birliğimizi ve toprak bütünlüğümüzü riske atıyoruz; Suriye’de bugün yaptığımız budur. Yani orada ayrı bir yapı inşa etmeye kalktığımız anda; ki Irak’ta da yaptık bunu, yani biz Kürt örgütleri arasındaki çelişkilerden faydalanmaya çalışmak gibi sonuca götürmeyecek hamlelerle getirdik getirdik Barzani’yi en sonunda Bağdat’a rağmen kaçak petrol anlaşması yaptığımız ve onun kaçak petrolünü Ceyhan limanlarında kaçak yollarla yükleyip İsrail’e sattığımız bir korsan devlet modeline deyim yerindeyse dönüşmüş olduk. Bu sürecin ortadan kaldırılması da, tekrar başa dönerek bitirmem gerekirse, tayfayı isyan ettirip geminin kaptan köşküne yeni bir kaptan çıkarmak dışında ben bir şans görmüyorum.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN'İN
KONUŞMASI

Dr. Onur ÖYMEN- Gerçekten bu toplantı son derece yararlı oldu buna çok ihtiyacımız vardı. Cumhuriyet değerlerine sahip insanların sık sık bir araya gelip böyle toplantılar yapamadıklarını maalesef görüyoruz. Ben kısaca şunu söyleyeceğim: Bir kere önce açık konuşmamız lazım, ikincisi de bazı bilgileri paylaşmamız lazım, bunu yaptığımız zaman çözüm de kendiliğinden ortaya çıkabilir. Açık konuşunca ne görüyoruz? Şunu görüyoruz: 1990 yılında soğuk savaş bitti Sovyetler Birliği yıkıldı, ne oldu? Bütün dünyada bir demokrasi dalgası ortaya çıktı başta Doğu Avrupa, Orta Avrupa, ondan sonra Latin Amerika, Uzak Doğu, bazı Afrikalı ülkeleri filan bir yer hariç Ortadoğu. Bir tek Ortadoğu ülkesine demokrasi gelmedi tesadüf mü acaba? Yani şunu açıkça bizim görmemiz lazım ki, Ortadoğu'ya demokrasi gelmediyse, demokrasinin gelmesinin istenmediği için, çünkü Ortadoğu'daki büyük stratejik menfaatlerin gereği bu bölgeye demokrasinin gelmemesinde yatıyor. Bakın ilk demokrasi girişimi 1906. Ne oluyor? 1907'de İran'da, 1907'de İngiltere'yle, Rusya nüfus bölgelerini ayırıyorlar, tam o sırada İran'da demokrasi kurulmuş, seçimler yapılmış, anayasa yapılmış, Meclis açılmış İngilizlerle, Ruslar anlaşılıyor ve Ruslar İran Meclis'ini bombardıman ediyor içinde milletvekilleri varken demokrasi bitiyor. İkinci girişim gene İran 1950 Musaddık diyor ki, beni başbakan seçerseniz size tam demokrasi getireceğim, petrolü de millileştireceğim. Ne oluyor? İngilizlerle, Amerikalılar anlaşılıyorlar ... anlaşılıyorlar ve Amerika'nın desteğiyle İran'da bir halk darbesi düzenliyorlar ve yıkıyorlar Musaddık'ı resmen niye? Çünkü tam demokrasi getirecek petrolü millileştirmiş günahı bu. Başka Suriye'de Şükrü el Kuvvetli Cumhurbaşkanı seçiliyor dışarıdan düzenlenen darbeyle devriliyor. Irak'ta düzenlenen darbelerin sayısını unuttuk o tarihlerde. Niye? Çünkü tam bağımsızlıkçı akımlara tahammülleri yok, demokratik girişimlere tahammülleri yok. Aynı şey Mısır'da oluyor, aynı şey Suriye'de oluyor, aynı şey Filistin'de oluyor. Yani bu bölgenin tarihine bakacak olursanız 1. Dünya Savaşından bu yana en bariz özelliklerinden biri bölgeye demokrasinin gelmesine izin verilmiyor bu bir.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN'İN
KONUŞMASI

İki, bölgede belli siyasi hedeflerin gerçekleşmesi için terör bir vasıta olarak kullanılıyor. İşte terör, ayaklanmalar, 1916'da Arapların Osmanlılara karşı ayaklanmasını kim sağlıyor, kim tahrik ediyor, kim yönetiyor, kim finanse ediyor? İngilizlerle, Fransızlar. Ve Ermenilerin ayaklanmasını kim yönlendiriyor? Ruslar. Ve bölgede işte Bulgaristan'da, Yunanistan'da, Girit'te olanların hepsini biliyoruz. Bir tek kitleyi, bir tek grubu ikna edemiyorlar Osmanlılara karşı ayaklanmasını Kürtler. Aynen Arabistan'da yaptıklarını, Kürdistan'da da yapacaklar işte ... gönderiyorlar ... gibi bunun için çalışıyor, hatta Sivas Kongresini basacak Kürtlerle beraber beceremiyor, Kürtlerden destek bulamıyor ve bunu yapan ... hatıralarında yazıyor ki, başaramadım çok uğraştım diyor Kürtleri ayaklandırmaya, bağımsız Kürt devleti kurdurmayı başaramadım. Ama bıkmıyorlar, ondan sonra dikkat ederseniz Türkiye'deki ayaklanmaların hemen hemen hepsinin veya büyük çoğunluğunun arkasında yabancılar var. Musul meselesi çözülememiş Lozan'da, Musul konusunda Birleşmiş Milletler görüşüyor meseleyi İngilizlerin Birleşmiş Milletler'e götürdüğü gün Nasturi Ayaklanması çıkıyor Milletler Cemiyetinde. Milletler Cemiyetinin Musul'a heyet gönderdiği işte Türkiye'ye mi katılmak istiyorsunuz, Irak'ta mı kalmak istiyorsunuz meselesini araştırmak için heyet gönderdiği günün ertesi günü Şeyh Said isyanı çıkıyor ve okursanız İngiliz arşivlerinde bütün bunların belgeleri var nasıl bu işlerin tezgahlandığı, nasıl yönlendirildi filan. Peki, şimdi acaba farklı mı, yani şu anda terörün ortaya çıkması, bu hale gelmesi acaba tesadüften ibaret mi?

Bakın ben size bir iki örnek vereceğim. Bir, Dubai Anlaşması 2003 Ali Babacanla, Amerikan Hazine Bakanı imzalıyor ne diyor Dubai Anlaşması? Amerika, Türkiye'ye 1 milyar dolar hibe verecek veya 8,5 milyar kredi karşılığında Türkiye, Kuzey Irak'a asker göndermemeyi kabul edecek, yani Kuzey Irak'tan PKK'yı tasfiye etmenizi istemiyor.

2008 Türkiye ilk defa bir kara harekatı yapıyor 2008 Şubat, harekatın 3. gününde Türkiye'ye ziyarete gelmekte olan Amerikan Savunma Bakanı Robert Gates daha yolda demeyeç veri-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN’İN
KONUŞMASI

yor derhal durdurun bu hareketi askerlerinizi geri çekin diyor, yoksa size hava istihbaratı da vermeyiz. Ne demek oluyor bu, ne anlama geliyor bu?

Efendim, Oslo görüşmeleri kim planlıyor Oslo görüşmelerini? Bunları hiç tartışmıyoruz. Üçüncü bir devletin temsilcisi var kimmiş o, hangi devlet, ne arıyor orada, biz mi çağırdık, Kürtler mi çağırdı, PKK mı çağırdı, kendisi mi bizi bir araya getirdi niye Oslo’da? Niye Filistin, İsrail şey daha doğrusu ... öyle İsrail görüşmeleri de Oslo’da oluyordu? niçin Tamil Gerillalarıyla, Tamil Hükümetinin görüşmeleri de Oslo’da oluyordu? Niçin efendim David Phillips’in meşhur PKK meselesini çözme iddiasıyla ortaya attığı şey raporda başlıca katkıda bulunanlardan biri Norveç’in Washington Büyükelçisi bütün bunlar tesadüf mü oluyor acaba? Yani bunları bizim görmemiz lazım. Şimdi bizim evvelce söylediğimiz bir lafı ilk defa Cumhurbaşkanı söylemiş birazda şaşırdım yani nasıl söylediğini ama aynı kelimelerle diyor ki, acaba diyor Türkiye’yi diyor terörle terbiye mi etmek istiyorlar? İşte tam budur. İsrarla sizi teröristlerle masaya oturmaya zorluyorlar illa, hatta Alman Dışişleri Bakanı Steinmeier diyor ki, Türkiye’nin diyor şu sırada PKK’yla masaya oturmamasının bölge için ölümcül sonuçları olur diyor. Amerikalılar İsrail’e diyor illa masaya oturacaksınız her Allah’ın bunu söylüyor niçin acaba? Bilmiyorlar mı masaya oturduğumuz zaman karşı tarafı tatmin edemediğiniz takdirde yeniden silaha başvuracaklar. PKK’yla masaya oturun demek, PKK’nın dediklerini kabul edin demektir. PKK ne istiyor? Özerklik istiyor, adım adım bağımsızlığa götürecek kendilerini özerklik istiyor. Peki, bu lafı daha önce duyduk mu biz? Duyduk. 1. Dünya Savaşı’ndan beri bunu duyuyoruz Kürtlere özerklik Sev’ın özünde bu yatıyor özerklik, sonra bağımsız devletler defalarca bunu o zaman söylediler ve hatta işte arşivlerinde de yazıyor bizim hedefimiz diyorlar Türkiye’yle, Kuzey Irak’taki petrol bölgeleri arasına tampon bir devlet olarak Kürt devleti kurdurmak, yani biz bunları göremiyor muyuz? Hala masaya oturun diye ısrar ediyorlar, Türkiye’de hala buna sıcak bakanlar var. Şimdi yani buna benzer çok şey söylenebilir vakit çok dar, ama ben ana noktaları-

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN'İN
KONUŞMASI

nı belirtmeye çalışacağım. Şimdi bütün bölgeye demokrasinin gelmesi istenmiyor, o yüzden Türkiye'de Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetin demokrasiye yönelmesi ciddi bir rahatsızlık yaratmıştır. Çünkü bu cumhuriyetin temellerinde tam bağımsızlık var laiklik var işte tam istemedikleri de budur. Çünkü tam bağımsız olduğunuz zaman büyük devletlerin her politikasına evet demeyeceksiniz, icabında itiraz edeceksiniz işte bunu istemiyor. Laiklik olunca tartışacaksınız, itiraz edeceksiniz bunu istemiyor biat edeceksiniz istenen budur. Bakın Graham Fuller'le, Henri Barkey'in Yeni Türkiye Cumhuriyeti kitabını okumuşsunuzdur. Açıkça söyledi bu Atatürk Cumhuriyeti bitmiştir diyor, artık bu iktidarın çizgisinde yeni bir anayasa yapılmalı, yeni bir cumhuriyet yapılmalı falan yani Türkiye'ye yön vermek istiyorlar bunu görelim.

Şimdi Kürt meselesi nasıl çözülür? David Phillips'in raporunu açın işte dediğim gibi bu adam Amerikan hariciyesinde çalışmış, ondan sonra birçok gazetede yazıyor Profesör bilmem ne falan. Söylediği gayet açık bir, Türkiye'nin Kuzey Irak'ta PKK'yla mücadele etmesi Amerika'nın menfaatine aykırıdır. İki, af çıkarılmalıdır. Üç, Türkiye yeni bir anayasa yapmalıdır. Dört, bu yeni anayasada Kürt kelimesi geçmemelidir, Türk kelimesi geçmemelidir. Düşünebiliyor musunuz? Yani bugün Türkiye'de tartıştığımız konular bunlar değil mi? Yeni anayasa yeni anayasa ama Türk kelimesi olmasın, anayasal vatandaşlık diyelim, bilmem ne diyelim işte aynen raporda var, kelime kelime var bütün bunlar. İşte Sayın Feyzioğlu, Ergenekon'dan filan bahsetti ... raporunu okumadan Ergenekon'u filan anlamamıza imkan yok. Bunlar bir ... Hollanda bir sivil toplum örgütü, Hollanda Savunma Bakanı ... başkanlığında bir çalışma başlattılar 2003 yılında bizi de çağırdılar başlangıçta birkaç konferans verdik filan. İşte Türk ordusunun durumu, Türk ordusu nasıl çağdaş hale gelir Avrupa Birliği sponsorluk yapıyor filan. 2005'de bir rapor yayınladılar internette var orada okuyabilirsiniz. Orada açıkça diyor ki, Türk ordusu hiçbir konuda ağzını açmayacak, Türk komutana hiçbir konuda demeç vermeyecekler askeri konular dahil. Ondan sonra işte didik didik bütün hesapları araştırılacak, şu olacak, bu olacak filan ondan

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN’İN
KONUŞMASI

sonra da tek tek bu da Ergenekon’ da İlker Başbuğ dahil olmak üzere yargılananlar, tutuklananlar hakkında tek tek eleştiriler. İşte şu konuda şunu söylemiş ona mı düşer? Bu bir siyasi konu, askerler ne konuşuyor, ne karışıyor bu işlere filan? Ne amaçla yazıldığı belli bunların, yani bunlar 2005 ondan 2006’dan itibaren işte Terörle Mücadele yasası, ondan sonra davalar vesaire filan. Şimdi biz bunların dış boyutunu pek düşünmüyoruz, yani Türkiye’de bir hukuk meselesi gibi görüyoruz, işte hukukun çiğnendiğini görüyoruz ve iç boyutuyla hep değerlendiriyoruz, yani dışarıdan görmüyoruz. Avrupa Parlamentosunda ben işte Karma Parlamento Komisyonunun üyesiydim daha ilk başlamış bu Ergenekon davası hemen bir karar tasarısı çıkarttılar diyor ki, bu devletin içine sızmış bir çetedir, devlet bunları söküp çıkartmalıdır, işte yargılamalıdır, mahkum etmelidir filan. Ben dedim ki, siz bunu nereden biliyorsunuz dedim biz bilmiyoruz bunu daha birinci iddianame yok. İddianame olmayan, iddianame bile olmayan bir davanın siz nasıl sonucuna varıyorsunuz, nereden biliyorsunuz bunları? Dediler ki, biz başından beri her şeyi biliyoruz bu kadar, yani bu işleri bu boyutlarıyla biraz görürsek başka şekilde düşünebiliriz.

Şimdi bütün bunlar nasıl oluyor, yani devletlerin iç politikası nasıl yönlendirilir yurt dışında? Yani bunu çok merak edenler bu Stephen Kinzer’in kitabını okuyabilirler Overthrow diye 1896’dan beri bunu nasıl yapıyorlar, nasıl yönlendiriyorlar? Yani efendim Hükümete kızıyoruz neyi öyle karar veriyor, niye böyle karar veriyor? Hiç şaşmayacaksınız, açın Wikileaks belgelerini Wikileaks belgelerini okumak kolay değil 248 bin sayfa, ama merak edenler için bir kilit şey vereyim Wikileaks filan yazmayacaksınız ... diye yazın çıkan tabloda şey diye basın beta diye basın çıkan kutunun içine istediğiniz siyasetçinin, kimi istiyorsanız adını yazın o konudaki bütün telgraflar önünüze çıkacak şaşıracaksınız, hayretler içine düşeceksiniz, yani nasıl Türkiye’ye yön verilmek istendiğini ismen ismen göreceksiniz. Aynı şey Silkroad Enstitüsü’nün raporunda kelime kelime aynı. Bu 2008 yılında yazılıyor bunlar, 2010 yılında olacakları anlatıyor size ismen.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN'İN
KONUŞMASI

2010'da nasıl değişiklikler olacak, kim gidecek, kim gelecek falan bütün bunlar yazıldı, yani bunların hepsi var, şimdi ne-ticede bu çerçeveyi görmem lazım. Efendim, işte Condoleezza Rice öyle demişti falan Wesley Clark var NATO eski Başko-mutanı Amerikan Cumhurbaşkanlığı adaylı var filan. Şimdi bu şeyde anlattı California'da bir konuşmada internette de bula-bilirsiniz. Adam diyor ki, ben Pentagon'la konuştum bana an-lattılar diyor önümüzdeki 5 yıl içinde 7 hükümeti Ortadoğu'da nasıl değiştirecekler? İran, Irak, Suriye, Libya, Sudan, Somali bunları değiştireceğiz diyor yeni baştan şaşırıyorum diyor yani Amerika'nın yok mu nasıl yapar filan. Şimdi en önemlisi bütün bunların içinde en önemlisi iki gün önce İsrail Adalet Bakanın söylediği laflar, açıkça diyor bağımsız bir Kürt devleti kurul-malıdır. Zaten 2014 Temmuz'unda Barzani biz bağımsız devlet kuracağız, referandum yapacağız dediği zaman hemen ertesi gün Netahyahu demişti ki, biz de tanyacağız bu devleti. Şim-di İsrail daha da ileri gidiyor bunlar devletsiz bir halktır, işte yazıktık, kadın haklarına saygı gösteriyorlar bir methiye bir methiye derhal diyor kurulmalıdır bağımsız bir Kürt devleti. Şimdi Amerikan basınında üst üste yazılar çıktı ... bir adam bi-liyorsunuz Welcome Kurdistan diye bir makale yazıyor. Orada diyor ki, ben evvelce karşıydım ama şimdi diyor inanıyorum ki en doğrusu bağımsız bir Kürdistan kurulmasıdır. Yetmez Türkiye'den, Suriye'den ve İran'dan Kürtlerin yaşadıkları top-raklar katılmalı buna ve bu büyük bir Kürdistan olmalı, yani ikinci bir İsrail kuruyorlar tam İran'ın hududunda İran bir numaralı düşmanı İsrail'in onun için uzakta stratejik açıdan müdahale etmesi kolay değil daha önce Irak'ta ve Suriye'de yaptığını orada yapamıyor tam sınırında zaten şeyde söylüyor İsrail Adalet Bakanı Türkiye-İran sınırında kurulmalı bir Kürt devleti. Yani bütün bunları biz bir arada şöyle düşünersek: Nasıl bir dizayn içinde bu işlerin tertiplendiğini anlayabiliriz yani ... birbirine bağlamak lazım. Bazen unutuyoruz, bazen ihmal ediyoruz filan 2005 yılında Türkiye'nin üyeliği için Av-rupa Birliği biliyorsunuz üç rapor hazırladı işte ucu açık mü-zakereler filan. Raporların bir tanesinde diyor ki, Türkiye'de-ki sular diyor İsrail'in ve Amerika'nın bölgedeki dostların,

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN’İN
KONUŞMASI

müttefiklerin stratejik menfaatlerini çok yakından ilgilendiriyor. Onun için diyor Türkiye üye olursa bu suların yönetimi uluslararası bir idareye verilmelidir Dicle ve Fırat uluslararası idareye. Ben başka bir Amerikan strateji dergisinde okudum bir süre önce diyor ki, petrol bitecek diyor sular bitmeyecek diyor onun için sular petrolden önemlidir. Bu kadar önemli suları diyor biz Türkiye’ye bırakmalı mıyız, bırakmamalı mıyız? Bu kadar açık geçiyor. Şimdi kafalardan geçen bunları biz düşünemezsek, değerlendiremezsek zannediyorum eksik bir değerlendirme yapmış olacağız. Şimdi tablo şu haritada da görüyorsunuz: İşte İran Şii, Irak’ta halk Şii’dir, Saddam Hüseyin Sünni’ydi, şimdi yönetim de Şii. Suriye’de halk Sünni, yönetim Şii. Hizbullah Lübnan’da Şii, yani İran’dan Akdeniz’e kadar bir Şii kuşağı var. Şimdi buna karşılık bir Müslüman Kardeşler kuşağı kurulmak isteniyor. Türkiye’den, Suriye’den, Gazze üzerinden, Mısır üzerinden efendim Libya, Tunus, Atlantik’e kadar bir Sünni Müslüman Kardeşler kuşağı kuracaksınız. Niçin bu kadar tepki gösterdik biz şeye devrilmemesine Esad’ın? Çünkü iktidarda kalmaya devam ediyor, yoksa Özgür Suriye Ordusu, Müslüman Kardeşler ağırlıklı iktidar Müslüman Kardeşlerde olacaktı. Efendim, Mısır’a niye bu kadar tepki gösterdik? Çünkü Müslüman Kardeşleri devirdiler. Yoksa efendim askeri idareymiş, demokrasiye karşıymış ondan önceki Tantavi demokratik yolla mı gelmişti? Tantavi’yi ziyaret edipte ondan stratejik işbirliği anlaşmasını kim imzalamıştı? Biz imzalamadık ki. Niçin Tunus’ta Gannuşi’nin devrilmesine üzüldük, çünkü Müslüman Kardeşler, yani bu oyun bozuldu. Şimdi işin ilginç tarafı bu oyun aynı zamanda İsrail hedeflerine de hizmet ediyor, çünkü İsrail’in bir numaralı düşmanı İran, İran’ın bir numaralı düşmanı Esad rejimi Suriye’de, bunlar devrilsin ve İran’a dost olmayan bir rejim gelsin Suriye’de İsrail’in bütün hedefi bu. Ağzını açmıyor bir kelime söylemiyor Suriye’de olup bitenlerden en çok İsrail kazançlı çıkıyor. Üç kere bombardıman yaptı İsrail Suriye’ye son zamanlarda üçünde de İran’dan gelen füzeleri, Hizbullah’a giden füzeleri vurdular. Yani bunları bir arada düşünürsek, değerlendirirsek zannediyorum ki daha bir doğru değerlendirme yapmış oluruz.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN'İN
KONUŞMASI

Şimdi bu PKK konusunda tavsiye ediyorum Edip Başer'in kitabını okumadıysanız Kanatsız Uçmak diye bir kitap yazdı bu kitapta çok bilgi var, çünkü Edip Başer'i işte Amerika'nın eski Orgeneral ... görevlendirdiler biliyorsunuz bu PKK meselesine çare bulacaklar filan adam dehşete kapıldı ... yani nasıl himaye edildiğini PKK'nın görünce dehşete kapıldılar, yani düpedüz himaye ediliyor, yani bunları bizim ... bakın 1 Mart tezkeresinden önceki müzakereleri açın bu müzakerelerde bir tek kelime yoktur Türkiye'nin Kandil bölgesi dahil o bölgeye asker gönderip PKK'yı temizlemesine izin veren bir kelime bulamazsınız. En çok 10 kilometre, 15 kilometre gideceksiniz Kandil 60 kilometre.

Son olarak şunu söyleyeyim fazla lafı da uzatmayalım çok laf söyledik: Şimdi şu makaleyi görmediyseniz tavsiye ediyorum mutlaka okuyun. Bu 27 Ağustos'ta Eric Edelman'ın New York Times'ta yayınlanan makalesi meşhur. Şimdi adam eski Ankara Büyükelçisi ve eski Savunma Bakan Yardımcısı makalenin özeti bir cümle diyor ki, Türkiye diyor PKK'yla mücadele etmesin diyor, çünkü PKK IŞİD'le mücadele de bize yardımcı oluyor diyor dediği bu kadar açık. Açık bir şekilde size bir Amerikan yetkilisi PKK'yla mücadele etmeyin diyor. Şimdi siz bunları bir araya getirdiğinizde nasıl bir tablo görüyorsunuz? Türkiye'de olup bitenler acaba şaşkıncı mıdır, niçin Türkiye zorlanıyor PKK'yla müzakereye işte bu tavizleri versin diye. Niçin? Çünkü Türkiye'nin kalıbını değiştirmek istiyorlar, yapısını, dokusunu değiştirmek istiyorlar, kimliğini değiştirmek istiyorlar, yani bu Türkiye'yi bir din devleti haline getirmek istiyorlar. Niçin? Çünkü din devletinde tartışma yok, din devletinde itiraz yok, laiklikte itiraz var, din devletinde yok işte istedikleri rejim böyle bir rejim. Şimdi Büyük Ortadoğu Projesi hazırlandı, Amerikalılar bana dediler ki, nasıl buldunuz projeyi? Dedim ki, siz bu projeyi demokrasiyi getirmek için mi yaptınız? Bölge evet. Bu projeye de bu bölgeye demokrasi gelmez. Niye? Dedim ki, halkı Müslüman olan ülkelerde laiklik yoksa demokrasi olmaz. Sizin bu projenizde bir kelimeyle

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN’İN
KONUŞMASI

laiklik geçmediği gibi, oradaki insanları, hukukçuları filan nasıl din usulüne göre eğiteceğinizi yazıyorsunuz. Yani bunları benim kanaatimce bir tartışmaya açabilirsek bu biraz bütün bunların arka planındaki algı yönetimini de görürsek bütün bunları siz büyük medyalarda konuşabilir misiniz, bunu konuşacak insanları çağırdıkları var mı medyada, bunları anlatabilir misiniz? Niçin? Çünkü kamuoyunu da etkileyeceksiniz, yani yapılan işleri, izlenen politikaların doğru olduğu konusunda kamuoyunu şartlandıracaksınız. Siz bana bir ülke daha söyleyin dünyadaki yabancı kaynaklı, yabancı sermayeli medya kuruluşları Türkiye’deki kadar yaygın olsun. Çok mu para kazanıyorlar medya sektöründe onun için mi geliyorlar, yatırım yapıyorlar? Niçin mesela CNN’in Fransızcası yok, efendim Al-mancası yok da, Türkçesi var. Arapçası var Arap alemine hitap ediyor, İspanyolcası var Latin Amerika’ya niçin Fransızcası yok? Yani bunları biraz düşünmemiz lazım düşündükçe insan biraz farklı değerlendirmelere varabiliyor. Onun için yani bitirmek şunu söyleyeyim: Bütün bu gelişmeler şaşırtıcı değil. Çözüm ne? Çözüm Türkiye’nin fabrika ayarlarına dönmesine, Cumhuriyetin fabrika ayarlarına dönmesi, onun için Cumhuriyetin ilkelerine, temellerine inanan insanlar dayanışma içinde olacaklar, işbirliği yapacaklar, bütün bunları konuşacaklar ve siyasete yön verecekler ve medyaları da yönlendirmeye çalışacaklar bu şekilde medyaları ... bugünkü durumundan kurtarmaya çalışacaklar. Bilim adamlarına da görev düşüyor bu konuda, gazetecilere de, efendim diplomatlara da herkese görev düşüyor bu alanda. Ama hiçbir şey yapmazsak, bütün bunların farkına varmazsak varacağımız sonuç bu günü aratacak bir sonuç olacaktır bundan da hiç...

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ
ÖZÜLKER'İN
KONUŞMASI

Uluç ÖZÜLKER- Önce davetiniz, sonra baŐlangıŐta yapmış olduğunuz veciz güzel konuşma işin teşekkür ediyorum.

KonuŐmanız kısa sürede gündemi bütünüyle özetledi. On-
dan sonra pek çok değerli görüŐlerle takviye edildi bu sözleri-
niz. Ben de, müsaade buyurursanız, satır başı halinde, kendi
yönümden önemsemiğim hususlara değinerek devam etmek
istiyorum.

KonuŐmanızda geÇen inşallah temennisi üzerine biraz gü-
lüŐtük. Libya'ya gittiğimde bana ilk söyledikleri Şey, geÇerli
sloganın İBM olduğuydu. Hemen aklıma gelen soru, ambar-
go altındaki Libya'ya İBM nasıl yatırım yapmış olabilir Őeklin-
deydi. Yok dediler, bu slogan iş müracaatlarıyla ilgilidir. Önce
gidip müracaat edersin, hiÇ merak etme cevabı yarın alırsın
inşallah derler; ertesi gün gidersin, vallahi bugün bitmedi, ya-
rın inşallah derler; üçüncü gün gidersin, kusura bakma yapa-
madık (maleŐ) derler. Genel davranış İBM (inşallah, inşallah,
maleŐ) üzerine kurulmuŐtur. Modern toplumların yaratıcı ve
çalıŐkan üretkenliği buralara hala uĐramamıŐtur.

Dolayısıyla, kendi sözünü de dinletebilecek ve yeni sömür-
gecilik zihniyetiyle hareket eden emperyalist güçlere muhtaÇ
olduğunu hissettirip baş kesmeyecek bir düzen oluŐturulama-
dığı sürece, bağımlı olarak yaŐanacaĐını peŐinen kabullenmek
gerekliyor.

Bu genel saptamadan sonra, konuŐmama Şuradan başlamak
istiyorum. Benden önceki konuşmacıların bir hususu dile geti-
rip getirmeyeceklerini bekledim. Ortadoğu nedir, önce bunu
tartıŐmamız lazım. KonuŐmanızda, konumuz Ortadoğu deyip,
gelişmelerin Türkiye üzerindeki etkilerine değindiniz. Biraz
evvel Sayın Öymen de Büyük Ortadoğu Projesinden bahsetti.
Büyük Ortadoğu Projesini 2002'de Dışişleri Bakanı Colin Po-
well dile getirdi. Bildiğiniz gibi Powell Birinci Körfez Savaşı
sırasında ABD Genelkurmay Başkanı idi. 2003'te de Başkan
Bush BOP'u resmen başlattı.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ
ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

BOP Ortadoğu’ndan bahsetmekle birlikte, kapsama alanı Bölgeyi çok aşıyor. Kuzey Afrika’dan başlayıp, Pakistan’a, hatta kısmen Endonezya’ya kadar uzanıyor. Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı’nda bu çerçeve içinde bir Daire bile kuruldu. Ama garip olan şu ki, Bölgenin asıl sakinleri olan üç ülke bilinçli şekilde dışarıda bırakılmıştır. Suriye yok, çünkü Amerika’nın düşmanı. İsrail yok, çünkü Amerika’nın 52’nci vilayeti. Bir de, Yakın-Doğulu olsa da İran yok, çünkü ABD’nin İran’la da hiçbir zaman arası düzelmedi.

1979’da Humeyni işbaşına gelene kadar İran Şiilik ihracatçısı olmamıştır. Humeyni’nin yaptırdığı İran Anayasasınının 11. maddesi ise, İran merkezli bir İslami birlikten söz eder. Bu arada İran’ın gene Humeyni tarafından vazedilmiş ve hala tümüyle geçerli olan üç temel dış politika ilkesi vardır.

Birinci ilke, ABD ve İsrail düşmanlığıdır. Bakmayın, İran’da Amerika ile yakınlaşıyoruz, işler düzeliyor diyorlar ama, İran Amerika ve İsrail’i düşman görmeye devam ediyor. Körfez’de ahiren iki Amerikan teknesindeki askerlerin tutuklanması olayını da bu kapsamda değerlendirmek mümkün.

İkinci ilke, İran, Körfez Bölgesinde herhangi bir şekilde nüfuzunun önüne geçebilecek adımlar atılmasına veya politikalar oluşturulmasına karşı duruyor, bununla mücadele edeceğiz diyor, Körfez Bölgesinde İran üstünlüğünü vurguluyor.

Üçüncü ilke, Rusya, Çin ve Hindistan başta olmak üzere, diğer ülkelerle de iyi ilişki geliştireceğiz diyor.

Bu çerçevede bakıldığında, Ortadoğu politikaları içinde İran’ın nerede durduğunu daha net görmek mümkün.

Buradan hareketle İran’ın ne yapmaya çalıştığını daha objektif biçimde irdelemekte yarar var. Güneyimizde aslında fiilen bir Şii eksenini hayata geçirilmektedir. Bu eksen içinde doğal ve başat güç olarak İran da vardır. Aslında İran hakim pozisyonadadır ama, daha fazla güvendiği Rusya’nın şemsiyesi altında organize olmayı kabullenmiştir. Nitekim nükleer enerji

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ
ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

mutabakatı kapsamında zenginleştirmeye yönelik ilk sevkiyatını da Rusya’ya yapmıştır.

Irak’ın yüzde 64’ü Şii’dir. Dayanışma içinde hareket etmektedirler. Kürtler ve Araplardan oluşan sünni azınlık konusunda ise farklı bir durum vardır. “Tikrit Üçgeni” diye adlandırılan Arap yoğunluklu Bölge ile Irak’ın Kuzeyindeki Kürt Bölgesi sünni olmakla birlikte etnik ayrışım ön plandadır. Özetle, Irak hem mezhepsel bölünme içindedir, hem Sünniler de o mezhepsel bölünme içinde ayrıca etnik açıdan bölünerek, Kürtler ve “Tikrit Üçgeni” içindeki Araplar şekline gelmişlerdir. Yani Irak sadece mezhepsel değil, aynı zamanda etnik bir bölünme içinde bulunmaktadır.

Rusya’nın halihazır uygulamalarına haritadan baktığınız zaman ortaya net bir tablo çıkıyor. Barzani ve PYD Bölgeleri Amerika Birleşik Devletleri’nin desteğindedir. ABD İŞİD’le mücadele için bunlara muhtaç olduğunu düşünüyor. Ama Kürtler de bu açık destekten cesaret alarak kendi yönlerinden Güneyimizde toprak kazanma politikası güdüyorlar. Bu bağlamda hem Musul bölgesine yayılmayı, hem kantonları birleştirerek bütüncüllük sağladıktan sonra denize çıkmayı hayal ediyorlar. Bir dönem İdlib’e kadar da sarktılar. Dikkat ederseniz Esad rejiminin kıyıda hakim olabildiği çok dar bir bölge var. İdlib’i ele geçirdikleri takdirde kolaylıkla denize çıkabileceklerini hesapladılar ama devreye giren Rusya hesapları bozdu.

Rus uçağının düşürülmesinden biraz evvel bahsedildi. Aslında bu sorunun arkasında yatan sebep Rusya’nın yayılmacı Suriye politikasıdır. Esad Rusya için bir piyondur. Değişmez değildir. Amaç, Suriye’nin Batısında denize hakim ve Rusya’ya bağımlı bir devletin oluşumunu sağlamaktır. Devletin sınırları, Hama-Humus’u da içine alacak şekilde, Şam-Halep ekseninde oluşturulmak istenmektedir. Şimdi Cerablus-Azez Bölgesinin de bu kapsama alınmasına yönelinmektedir. Bu çerçevede içinde en büyük engel Hatay’a bitişik Bölgede Esad’a karşı savaşan kardeşlerimiz Türkmenler ve ÖSO’dur. Bunları yok etmek suretiyle müstakbel devletin temelleri atılmaya çalışılmaktadır. Rusya’nın misyonu budur. Obama’nın pasif politikasından

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ
ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

aldığı cesaretle Rusya saldırganlığını arttırmaktadır. Hatta ABD’nin dikkatini daha fazla Irak’a yönelterek Rusya’nın Suriye’deki üstünlüğünü kabullenen zımnî bir mutabakat içinde olduğu dahi söylenebilir.

Suriye’de, Şam ve Halep’de kilometrekare başına 250 kişilik yerleşim vardır, Kamışlı ve civarında kilometrekare başına 175 kişi düşer. Bunun ötesinde Suriye bomboş bir ülkedir, çöldür büyük ölçüde. IŞİD’in şu sırada hakim olduğu bölgenin büyük kısmı çöldür, oralarda herhangi bir yerleşim de yoktur. Bu kapsamda bakıldığında, Rusya’nın oluşturduğu bölgenin aslında en verimli topraklar olduğu görülmektedir.

Bölgede Şii ekseninde çarpışan güçler içinde Hizbullah da vardır. Bildiğiniz gibi, kurucusu İran’ın himaye ve desteğini haiz Hizbullah Lübnan mahreçlidir. Böylece, ülkemizin Güneyinde, Rusya’nın şemsiyesi altında, İran, Şii Irak, halen Esad ve Hizbullah’tan oluşan, yarım ay şeklinde, bir Şii bütünleşmesi ortaya çıkmıştır.

Buna karşılık Amerika Birleşik Devletleri ne yapmaktadır? Bu eksenî Kuzeyden ve Güneyden sarmalayacak bir politika oluşturmaya çalışmaktadır. Nedir bu politika? Güneyimizde zamanı geldiğinde PYD hakimiyetinde bir Kürt devleti kurdurmak suretiyle, tehlike oluşturduğunu ifade edegeldiğimiz IŞİD ile aramıza sözde bir tampon bölge yaratmak; IŞİD ile mücadeleyi Hıristiyan-Müslüman görünümünden kurtarmak için Suudi Arabistan aracılığıyla bir Sünnî İttifak oluşturmak. Riyad’da yapılan ve ülkemiz dahil 34 İİÖ üyesinin katıldığı toplantıda alınan kararı bu kapsamda değerlendirmek yanlış olmaz diye düşünüyorum. Bu kararın İİÖ’nün Şii kökenli üyelerine de davet içermemesi ayrışmayı daha da körüklemiştir kanaatini de taşıyorum. Ülkemizin bu mezhepsel ve ayrımcı karara katılımı ise bence doğru olmamıştır.

Dikkat etmemiz gereken çok önemli bir husus daha var. Rusya’nın desteğinde Esad bölgesi oluşturulduktan sonra PYD için buradan denize çıkma hayali bitmiştir. Doğalgaz ve petrol ihracatında Türkiye’ye mahkûm olunmaktadır. PKK bir

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ
ÖZÜLKER'İN
KONUŞMASI

zamanlar denize çıkış için İçel Bölgesinde zorunlu yerleşme politikası gütmüştü. Başaramadı. Şimdi ABD desteğinden alınan cesaretle yeniden ham hayaller peşine düşebilirler. Hatay zaten Suriye'nin tanımadığı bir bölgedir, haritalarda hala kendi toprağı olarak gösterilir. Kürtlerin buradan denize açılmayı düşünmek isteyebileceklerine de dikkat etmek lazımdır.

ABD de Güneyde farklı bir politikaya yöneldi. IŞİD'le mücadele ABD için öncelikli tek konu olarak ortaya konuyor. Ancak mücadelenin Hristiyan-Sünni Müslüman çatışması gibi görünmesini istemiyor. Dolayısıyla Müslüman ülkelere dönerek, siz de devreye girin; bizimle birlikte mücadeleye girdiğiniz zaman küresel boyutta bir IŞİD mücadelesi yapıldığı kanıtlanmış olacak diyor. Bu hususta ABD Suudi Arabistan'ı devreye soktu. Suudi Arabistan da evvela Riyad'da ılımlı muhalifleri topladı, Yüksek Müzakere Komitesi'ni oluşturdu. Rusya'nın Esad ve Hizbullah güçleriyle birlikte gerçekleştirdiği saldırılardan sonra fiiliyatta bu Komite'den cephede ne kaldığı aslında cayi sual. Bilahare İslam İşbirliği Örgütü 34 üyesinden oluşan bloklaşmayı da yine Riyad'da hayata geçirdi. "İki çıplak bir hama-ma yaraşır" diye güzel bir deyimimiz vardır. Suudi Arabistan bir Yemen'in bile üstesinden gelememişken, IŞİD'e karşı mücadele edecekmiş! Bloğa dahil olan ülkelerin hepsinde iç huzursuzluk ve terör var. Kendi işini çözemezken IŞİD ile nasıl başedebilecekler ki! Öte yandan, Bloğa katıldığı belirtilen ülkelerden bazılarının bunu inkar ettikleri de biliniyor. Bugüne kadar sadece Suudi Arabistan'ın IŞİD'e karşı kara hareketine katılabileceğini açıklamış ve diğerlerinin suskun kalmış olması da dikkatlerden kaçmadı Her iki girişimin de ABD'nin istekleri doğrultusunda hayat bulduğunu söylemek olasıdır. Ancak bu girişimlerin hem muhaliflerin tayini, hem İİÖ'nün 57 üyesi arasında mezhepsel ve sayısal ayrışmaya sebebiyet verme yönlerinden sakınca taşıdığını da unutmamak gerekir

Özetle, Amerika'nın indinde Ortadoğu'nun, sadece bölgeyle sınırlı olmayan, çok daha geniş ölçekli olarak değerlendirilen bir dış politika öznesi olduğunu görmek lazım.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ
ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

Türkiye olarak şunu da görmemiz lazım. Sayın Başkan açılış konuşmasında hukuktan bahsetti. Hukuk tabiatıyla olmazsa olmazdır. Ancak ulusal hukukla uluslararası hukuk arasında uygulamada önemli bir fark olduğunun da unutulmaması gerekir. Ulusal hukukta kararları uygulatacak örgütsel bütünlüğünüz vardır. Örneğin güvenlik güçleri olmasa mahkemede alınan kararın kıymeti harbiyesi olmaz, çünkü bunu uygulayacak birine ihtiyaç var. Biliyorsunuz, Milletler Cemiyeti Misak’ında bir uluslararası jandarma gücü öngörülmişti. Teoriden öteye geçemedi. Böyle bir gücün teşekkülü kadar kullanılma koşulları da uzlaşılması çok zor konu. Nitekim Birleşmiş Milletler Şart’ında böyle bir hükme yer verilmedi. Bunun yerini ne aldı? Güvenlik Konseyi’nde veto yetkisi bulunan başat güçler. Sayın Cumhurbaşkanı dünya beşten büyüktür diyor. Aslında olması temenni edilen bu. Ama realpolitik açısından Fransız İhtilali’nden bu yana dünya hep beşten küçük oldu. 1815 Viyana Kongresinden başlayarak dünyayı kimler güçlüseyse onlar yönetiyor. Uluslararası hukuk mutlaka gereklidir, ama kılıfını giydirmek suretiyle, istismar edilerek kullanılıyor. Bu kılıfı İngiliz mükemmel giydirir, Amerika, Rusya veya Çin gücüyle giydirir. Buna da uluslararası meşruiyet diyoruz. Sonuçta güç hukukun hep önüne taşınıyor.

Halen çok önemli başka bir gelişme daha yaşıyoruz: Sovyetler Birliği’nin çöküşünden sonra gücünü yitiren Rusya’nın ayağa kalkış politikası. Önceki konuşmacılar Batı’nın Rusya’ya uyguladığı ambargodan söz ettiler. Ambargo politikası aslında beraberinde başka bir şeyi getirdi . Putin Sovyetler Birliği’nde KGB görevlisiydi. Yani inançlı bir komünistti. Zihniyetini hala terk edebilmiş değil ve SSCB’nin politikalarını ve taktiklerini devam ettiriyor. 2014-2015 yılının sadece NATO sınırlarını Rus uçaklarının 417 kere ihlal ettikleri ifade ediliyor. Yani hep sına ma var. İlgili ülke ne kadar hazır, ne kadar cevap verebiliyor, bu araştırılıyor. Rus uçağının düşürülmesi meselesinde de kanımca aynı taktikten söz etmek mümkün. Koşullar farklı olduğundan, diğer örneklerde sorun düşürülmeye kadar gitmemişti. Bu kere istenmeyen oldu. Ancak sınır ihlallerinin bütün uyarılara ve uzlaşmalara rağmen ısrarla sürdüldüğünü unutmamak

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ
ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

lazım. Rus Hava Kuvvetleri Komutan Yardımcısının ülkemize gelerek ortak önlemler kararlaştırıldığı biliniyor. Buna rağmen ihlallerini sürdürdüler. Amaç Halep yolu üzerindeki Türkmen ve ÖSO engelini bertaraf edebilmektir. Bu noktada Türkiye’nin hassasiyetleri dikkate alınmadı. Önemli başka bir husus daha var. 2016 Ocak başında Rusya yeni stratejik planını açıkladı. Bu yeni stratejik plan agresif bir yapıda olup, Batı’yla ilişkilerinde artık, bugüne kadar olduğu gibi, baş eğen değil, eşitler arasında mücadeleye girecek bir ülke olduğunu ileri sürmektedir. Bu bağlamda birinci sloganını, ben artık bölgesel güç Rusya değilim, NATO’nun eşiği olarak görmek mecburiyetindediniz diye tanımlıyor. Yani Varşova Paktı ortadan kalktı ama ben yeni bir bloklaşma içinde NATO’yla birebir mücadeleye gideceğim demekte. Zaten biraz evvel bahsedilen 18 ülkenin İskenderun Körfezinde ikisi uçak gemisi olmak üzere 50 gemisinin bulunması tesadüf değil. Dolayısıyla, meseleyi Rusya’nın yeni konsepti, yeni stratejisi penceresinden de görmek gerekiyor.

Burada ufak bir hatırlatma yapmakta yarar görürüm. 1917’de kurulan Sovyetler Birliği’nin İstiklal Savaşı’nın kazanılmasında önemli katkıları olmuştur. Bunda, o zamanki koşullarımız bağlamında, SSCB’nin bizi de komünizmin kucağına düşecek, olmuş bir armut şeklinde değerlendirmesinin rolü vardır. Atatürk’ümüzün dehasının yanısıra, halkımız, tarihte çok çektiği “Moskof”u sevmemesi nedeniyle, “Moskof” ile komünizmi eşleştirerek bu tuzaktan hep uzak durmayı yeğlediğinden, SSCB boşuna beklemiştir. ABD ile SSCB arasındaki 1962 Küba krizi ülkemiz yönünden de önemli gelişmelere yol açmıştır. ABD’nin de SSCB ile uzlaşısı kapsamında Türkiye üzerinden tavizler verdiği bilinmektedir. Bir başka deyişle, kendi menfaati uğruna ABD’nin müttefiğini “satması” ilk defa yaşanan bir husus değildir.

Kriz sonrasında Sovyet Bloğu Havana’da Komintern’i topladı. Türkiye’yi de ele aldılar. Basit bir tanımlamayla, Türkiye bir türlü komünist olmuyor, 1961 Anayasası liberal, uluslararası ortam müsait, o zaman biraz uğraşıp Türkiye’yi bir yerlere getirelim, dediler. Kürt ve Ermeni meselelerinin gündeme

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ
ÖZÜLKER'İN
KONUŞMASI

gelmesi, Türkiye'de sol hareketlerin yazı, çizi ve her yönüyle birden hareket kazanması, ne tesadüftür ki, Havana toplantısından sonraya rastlar. Duma'nın sonraları PKK'ya arka çıkıp Moskova'da büro açma izni vermeye kadar giden gelişmeler de hep bu politika değişikliğinin tezahürleridir. PKK'nın nüve olarak ilk kuruluşunun, 1967 yılında, Doğu kelimesini içeren, ismini hatırlayamadığım bir Dernekle başladığı malumdur. Yani biz olayları izleyip politikalar üretmek yerine, tabir caizse uykuda kalmayı tercih ederken, başkaları sürekli kendi emelleri doğrultusunda aktif ve girişken olmayı görev edinmişlerdir. Rusya'nın ve ABD'nin tutumları da bu gerçeğin içinde yer alır.

Az önce dış politikada laikliğin öneminden bahsedildi. Kattılıyorum. Yıkılan diktatörlüklerden sonra Ortadoğunun mezhepsel ayrışmaların girdabına kapılmış olması bu nedenledir. Esasen bizim de şu sırada en büyük sorunumuz, Ortadoğu'da olayları, tarihte edindiğimiz tecrübelerin de ışığında, objektif ve gerçekçi biçimde değerlendirmek yerine, dini duygusallıkla ele almakta oluşumuz diye düşünüyorum. Bu arada Ortadoğu coğrafyasının iki özelliğini daha dikkate almak gerekiyor. Birincisi bölgede feodal düzenin hakim olmasıdır. Aşiretler halinde yaşayan ve gerçek bir demokrasi kültürü yerleşmemiş ülkelerde ulusal birlik kapsamında bir bütün çıkarmak ne yazık ki ancak otoriter rejimlerle olabiliyor. Örneğin Suriye'de yüzde 74'ü Sünni çoğunluğu yüzde 12'lik bir Nusayri azınlık yıllardır yönetiyor. Buna karşılık Irak'da, Saddam döneminde, yüzde 64'lük Şii çoğunluğu sünni Arap azınlık yönetiyordu. Burada farklı olan şey, sünnilerin Kürtler ve Araplar olarak etnik bölünmeye de tabi olmalarıydı. Sonuçta totaliter yapıdaki her iki ülkede de laiklik yönetimlerin yatıştırıcı tercihi olmuştur. Aynı durum Libya'da Kaddafi dönemi için de geçerlidir. Tunus'ta da aynı durum vardır. Dini lider olmasına karşın Gannuşi bile bu gerçeğin bilinciyle, demokrasiye ve laikliğe önem veren bir politika izlemeyi tercih etmektedir. Özetle, bu ülkelerde laiklik ortadan kalktığı andan itibaren aşiretler arasında mezhepsel ve güç dengesine dayalı çıkar çatışmaları yaşanmaktadır.

Peki biz neredeyiz? Eksiklerimiz olsa da demokratik bir ülkeyiz. Bu yönden komşularımızdan elbette farklıyız. Buna

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ
ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

karşın, mezhepsel eğilimler başlangıçtaki politikalarımızda maalesef bizde de vardı. Hala da üst düzey söylemlerde bunu çağrıştıran değinmelere rastlıyoruz. Ama, Ortadoğu’da konjonktür değişip gelişmeler kontrolümüzden çıkmaya başladık-tan sonra, Amerika Birleşik Devletleri’nin de baskısıyla, duygusallığı tam terketmeden, daha gerçekçi olmaya başladık da diyebilirim. Bunun arkasında, bir zamanlar aranır olduğumuz Ortadoğu’da tümüyle yalnızlığa düşmüş olmamızın yanısı-ra, Rusya krizinin akabinde Batı İttifakının önemini yeniden keşfetmiş olmamız yatıyor. Mülteci krizi sonrasında Avrupa Birliği’nin ülkemizin önemini giderek yeniden daha fazla id-rak etmesi de bu bağlamda önemli bir etken. Ama son zaman-larda ABD ile ilişkilerimizde, başta PYD olmak üzere değişik konularda ortaya çıkan görüş ayrılıkları nedeniyle, işler ma-alesef istediğimiz doğrultuda gelişmiyor. Güvendiğimiz li-manlarda beklediğimiz güvenceyi tümüyle alamıyoruz. ABD Başkan Yardımcısı Biden ahiren Türkiye’ye geldi. Bir Başkan Yardımcısı boşuna gelmez, istemeye gelir. Konu herhalde PYD politikamızla ilgili. Rusya’dan sonra ABD ile de aramıza so-ğukluk girme ihtimali içaçacı bir gelişme olmasa gerek! Sonuç-ta, fillerin tepiştiği bir arenada çayır olmamız gerektiğinin idrakiyle, buradan nasıl çıkabileceğimizin hesabını yapmak durumundayız. Şimdilik bunun çözümünü ne yazık ki bula-bilmiş değiliz ve giderek sertleşiyoruz.

Sayın Ege ülkemiz yönünden İran’ın Rusya’nın ikamesi ola-bileceğinden söz etti. Ekonomik ve siyasi nedenlerle bunun ya-kın gelecekte olabileceğini zannetmiyorum. Bildiğiniz gibi, yıl-ların ambargosu altında İran ekonomisi çökmüş durumdadır. Ekonominin toparlanması için zamana ihtiyaç var. İlk etapta dışarıda bloke edilen 100 milyar dolara güveniyorlar. Ancak bunun şimdilik 30 milyarının serbest bırakılacağı söyleniyor. İran köhne petrol ve doğalgaz altyapısını düzeltmeden ihraca-tını beklediği düzeye taşımakta zorlanacak. Müteahhitlerize bu alanda önemli fırsatlar çıkabilir. Ama, doğrusu şahsen ne Rus-ya, ne de İran’a yüzde yüz güvenerek uzun vadeli politikalar geliştirilmesinin mümkün olabileceğini düşünüyorum. Rusya ile 1699 Karlofça’dan başlayarak ortalama onüç yılda bir çatış-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ
ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

mışız. Yani Rusya’nın gerçekten güvenilir olabileceğine inanmak yerine temkinli olmak tarihimizin bize gösterdiği yoldur diye düşünüyorum. Örneğin doğalgazda yüzde 55 bağımlılık kanımca doğru politika değildir. Avrupa Birliği ülkelerinin de bu anlayışla kaynak çeşitlendirmesini ön planda tuttıkları biliniyor. Hocam biraz sonra vukufla anlatacak. Nükleer sant-ral ihalesiyle enerji bağımlılığımızın daha ileri taşınmasının ne kadar isabetli olduğunu da sormadan edemiyorum. Bu arada kişisel görüşümün, Rusya’nın ülkemize uyguladığı ekonomik ambargonun zamanla büyük ölçüde telafi edilebileceği, ancak asıl sorunların siyaset ve güvenlik açısından süregideceği olduğunu geçerken vurgulamak isterim.

Yine Hocam anlatacak ama, kısaca, Amerika Birleşik Devletlerinin kaya petrol ve gazını çıkarmaya başladıktan sonra kendi kendine yeterli hale geldiğine, ancak halen fiyatların düşmemesi için dua ediyor olduğuna da değinmekte yarar görüyorum. Şu sırada dünyada arz talep dengesi arz lehine çok değişmiş durumda ve bu gelişme Rusya ve Suudi Arabistan’ı da iyice sarsmış bulunuyor. Ruslar planlarını başlangıçta 95-110 dolar arasında bir fiyat üzerinden yapmışlardı, 50 dolara düşürerek planları revize ettiler, düşüş sürünce iflasın eşiğine geldiler. Suudi Arabistan da aynı durumdadır. Suudi Arabistan başlangıçta, Amerika’nın da teşvikiyle, Rusya’ya uygulanan ambargonun etkisini arttırabilmek amacıyla, fiyat düşüşü karşısında arzı kısımaya gitmedi. Sonuçta gelinen noktada o da gelişmenin altında kalmış bulunuyor. 2015’de 93 milyar dolar bütçe açığı var. Bunun kapatılabilmesi için tarihinde ilk kez petrol ürünlerinin iç piyada satışına yüzde elli zam yaptı. Bu suretle açığı ancak 23 milyar dolar indirebilecek. 2016 açığının 70 milyar dolarla sınırlı kalmasını bekliyor. Rusya bunu da yapacak konumda değil. Suriye savaşının aylık maliyetinin dört milyar dolar civarında olduğu söyleniyor. Gelirler düşerken artan harcamaların altından nasıl kalkabileceği cayi sual. Ama Ortadoğu’nun geleceğindeki esas sorun ne mezhep ne de petrol çatışmalarında olacak gibi görünüyor. Uzman bir Macar Profesörün hazırladığı bir raporda, 2025’lerden itibaren

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ
ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

Ortadoğu’da suyun artan nüfusun ancak üçte ikisine yetebileceği, savaşın temel nedeninin bu olacağına dair öngörü var.

Kısaca bir hususa daha değinmek istiyorum. Az önce Kürt ayaklanmalarından bahsedildi. İlk Kürt ayaklanması 1806’da çıkmıştır. Bu da Celali Ayaklanması gibi, y devletle ayrılmak için değil, devletin yarattığı haksızlığa başkaldırıdır. O zamandan bu yana 33 ayaklanma var. Bunun 23 tanesi Cumhuriyet döneminde. Çoğu dış tahrikle ortaya çıkmıştır. Benim bu bağlamda dikkat çekmek istediğim başka bir husus var.

Bildiğiniz gibi, Birinci Dünya Savaşı bittiğinde Barış Andlaşmaları yapılırken, parçalanan Osmanlı topraklarından Kürtlere ve Ermenilere de toprak vaadinde bulunulmuştur. Ancak ne gariptir ki, bu topraklar her iki taraf için de hemen hemen aynıdır. Osmanlının Doğudaki yedi Vilayetini içerir. Halep dışarıda kalmıştır. Diğerleri Türkiye Cumhuriyeti’nin toprağıdır. Denize çıkabilinler diye Ermeniler için Trabzon bile düşünülmüştür. Adana da kapsamdadır. Ermenistan Anayasası’nda bu topraklar hala “Batı Ermenistan” diye adlandırılır ve hak iddia edilir. Konu sadece soykırımdan ibaret değil. Kürtlerin göz diktikleri yerler bunlarla örtüşüyor. Kanımca vaat edilmiş topraklar ile ilgili politikalar değişmemiştir. Potansiyel olarak el altında tutulmaktadır. Bu açıdan da, güçlü ve barışçı, dünyayla işbirliği içinde ancak kendine güvenen ve dış etkileri caydırıcı, her bakımdan kalkınmış bir Türkiye çerçevesinde, birlik ve bütünlüğümüzü sağlamamız önem taşımaktadır.

PKK dahil, Ortadoğu bataklığının yarattığı bütün sorunların, Kıbrıs ve Ege’de olduğu gibi, ancak ulusal politikalarla, halkımızın bütüncül desteğiyle aşılabileceğine inanıyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde uzlaşmanın bu bağlamda olmazsa olmaz önemde olduğu düşüncesindeyim. Kaybedilen her günün sorunları daha da içinden çıkılmaz kıldığı gerçeği karşısında, zamanın boşuna akmakta olduğunu kaygıyla izliyorum. Konu ülkemizin geleceği olup, fevkalade önemlidir.

Teşekkür ederim.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

Reha TAŞKESEN-Sayın katılımcılar; devletin bana tevdi ettiği önemli görevleri yerine getirdiğim ve mensubu olmaktan da her zaman onur duyduğum askerlik mesleğinden ayrıldıktan sonra hukuk camiasına dahil oldum. Mensup olduğum bu güzide kurumun konumuz nedeniyle seçkin katılımcıları bir masanın etrafında toplamış olmasından büyük mutluluk duyuyorum. Davet için de ayrıca teşekkür ediyorum.

Değerli katılımcılar çok güzel konulara değindiler. Zamanımızın da kısıtlı olması bakımından uzun konuşmaktan ziyade önem arz eden ve dikkat çeken noktalara değinmek suretiyle ipuçları vermek istiyorum. Ayrıca meselenin tabii bir de askeri boyutu var. Belki o tarafa da değinmemde fayda olacak diye düşünüyorum.

Kendi çalışma ve konuşma sistematüğimde küresel, bölgesel, ülkesel şeklinde tanımladığım çemberlerim var. Yukarıdan aşağıya konuya girerken burada bulunan haritaların da maksada hizmet ediyor olduğuna dikkat çekmek istiyorum.

Şimdi küresel boyuttan konuya girersek; tabii küresel oyuncuların ne yaptıklarına bakmakta fayda bulunmaktadır:

Başta Amerika Birleşik Devletleri’nin 100 yıllık hamleleri olduğunu tespit ediyorum. 19. yüzyılda kendi kıtasındaki meselelerini çözmüştür. 20. yüzyılda Avrupa’ya ve mücavir coğrafyaya intikal etmiştir. ABD bu yüzyılın hemen başında da Asya’nın göbeğine gitti. Askeri açıdan bir husus önemli: Bu yüzyıldaki bu hamlesi ile yüksek rakımlı coğrafyaya geçiş yaptı. Bundan önce hep deniz yüzeyine yakın rakımlarda mücadele etmişti. Şimdi Afganistan coğrafyasında yeni bir tecrübe kazandı. Şimdi Afganistan’da bir sessizlik var. Ancak, önümüzdeki birkaç 10 yıl içerisinde o tarafta da tahmin ediyorum önemli gelişmeler olacaktır. Dolayısıyla ABD’nin küresel boyuttaki bu hamlelerini dikkate almak lazım. ABD’yle ilgili değineceğim ikinci husus da; Obama yönetimi ABD ekonomisini bir düzene soktu. Belki de ona tevdi edilen ya da algıladığı bir sorumluluktadır. Bir “Birliğin Durumu” konuşmasında da ifade etmişti; “2015’e kadar bu ekonominin restorasyonu döneminin

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

devam edeceğine” dikkat çekmişti. Nitekim 2015 yılı itibariyle Amerikan ekonomisi göreceli olarak baktığımız zaman iyi bir noktaya gelmiş bulunmaktadır. Biraz önce ifade edildiği gibi kaya gazı ve kaya petrolü meselelerinin halledilmiş olması, yani bunun da hayata geçirilmiş olması Amerikan ekonomisini rahatlatmıştır. Amerika şimdi Ortadoğu coğrafyasına belki de daha farklı bakıyor. Buradan petrol ya da doğalgaz tedarik etmek değil de; diğer küresel oyuncuların buradan faydalanmalarını önlemek gibi bir yaklaşım sergiliyor olabilir.

Çin ise bulunduğu coğrafyada yayılmacı bir politika izliyor. Bölgemizde de aktif olduğunu gözlemliyoruz. Suriye’ye destek vermektedir. İran ve Rusya ile birlikte hareket etmektedir.

Avrupa Birliği hala kendisini toparlama gayreti içerisindedir. Göçmen sorunu ve AB bölgesindeki küresel boyutta infial yaratan kitlesel terör saldırıları bakımından bir anda bölgemize yönelik ilgisi artmıştır.

Rusya bizim için çok önemlidir. Burada çok güzel dile getirildi. Rusya ile bizim tarihsel olarak menfaatlerimiz her zaman çakışmıştır, çatışmıştır. Yani Rusya ile konunun çözümüne yönelik müştereken bir şey biraz zor görünüyor. Türkiye’nin geride kalan yıllar içerisinde Rusya ile geliştirmeye çaba gösterdiği başta ticaret, turizm, enerji gibi iyi ilişkiler Suriye sorununun çözümü konusundaki farklı bakış açısı nedeniyle bir anda çok olumsuz geri bir noktaya gitmiştir. Kaldı ki; Başkan Putin’in “sırtımızdan hançerlendik” sözünü anlamak da mümkün görülmemektedir¹. Her halde Türkiye’nin Rusya ile birlikte hareket ettiğini düşünmek imkan dahilinde değildir. Birinci husus, Türkiye şu anda Rusya ile karşı karşıyadır. İkinci husus ise; Rusya tarihte ilk kez küçük ölçekte de olsa kara, deniz ve hava unsurları ile Suriye’ye intikal etmiştir. Rusya anakarası ile Ortadoğu coğrafyası arasında teşhis edilebilen bir iltisak

¹ Vladimir Putin, Rusya Federasyonu Başkanı, 24.11.2015, “Türkiye’nin Suriye sınırı yakınında bir Rusya savaş uçağını düşürmesi ile “sırtımızdan bıçaklandık”. (Turkey’s downing of a Russian warplane near the Syrian border was a stab in the back)

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

oluŐmuŐtur. Rusya, on yıllardır arzu ettiği Ortadoğu coğrafyasına inmiŐ ve artık Suriye coğrafyasında askeri hareket icra etmektedir.

Küresel oyuncuların Suriye ile birlikte Ortadoğu ve Kuzey Afrika coğrafyasına bakış noktasından yola çıkarsak ve aralarındaki menfaat çatıŐmasını bir yana bırakırsak iki ortak noktada buluŐtuklarını söylemek mümkündür. Birincisi, bölgede Suriye ve Irak toprakları üzerinde dünyanın tanımladığı ifade ile bir küresel ölçekte Şiddet hareketleri uygulayan ve bölgede istikrar ortamını bozan bir “İslam Devleti” kurulmuş olmasındır. İkinci husus ise, bölgedeki çatışma ortamı nedeniyle kitlesel göç hareketlerinin başlamış olması ve göçmenlerin Avrupa kapılarına ulaşmış olmasıdır.

Küresel oyuncular konusunu geride bırakarak hemen bölgeye intikal ediyorum. Bölge karışık. İstikrar yok. Çökmüş ülkeler var. Yönetilme sıkıntısı olan ülkeler var.

Bölgenin dış kenarından gelerek, Suriye-Türkiye coğrafyasına bakmamızın faydalı olacağını düşünüyorum.

Bu “Arap Baharı” denilen mesele Tunus’ta başladı. Mohamed Bouazizi adında bir vatandaŐ orada yaktı kendini ve birdenbire kıyamet koptu. Bu aynı zamanda bir domino etkisi yaparak birtakım Arap ülkelerinde arka arkaya Şiddet olaylarının cereyan etmesine yol açtı. Tunus, Libya, Mısır, Katar, Yemen gibi ülkelerde merkezi otoriteye karşı baŐkaldırma ve buna bağlı olarak Şiddet hareketleri yaşandı.

Türkiye, 5 yıl önce başlayan bu meselenin Türkiye’nin hemen güneyinde komŐusu olduğu Suriye’yi de içerisine alacağını ve burada küresel seviyeye sıçrama yapacağını, Türkiye’yi de inanılmaz derecede meselenin içerisine çekeceğini öngöremedi. Bu sorunun egemenlik, toprak bütünlüğümüz, bağımsızlığımız ve benzeri anayasal bütünlük kavramları ciddi derecede tartıŐılır hale getireceğini göremedi ya da görmek istemedi. Ancak, bunlar oldu ve olmaya da devam etmektedir.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

Şimdi Suriye merkezli meseleye baktığımız zaman Türkiye’nin yine hatalı-biraz sonra ülke analizini yaparken değineceğim-bir dış politika anlayışından kaynaklanan bir bedel ödediğini ya da ödeyeceğini görmekteyiz. Uluslararası kamuoyu Türkiye’nin dış politikasını tamamen “Sünni İslami” bir anlayış üzerine oturttuğunu öngörmektedir. Siyasetin, Ortadoğu coğrafyasında teşhis edildiği üzere etnik ve dini aidiyet üzerinden yapılması ne kadar hatalı ise; benzer bir anlayışın dış siyaset aracı olarak da kullanılması aynı ölçüde hatalıdır. Hatalı olmuştur. Bilindiği üzere bu alanlardaki çalışmalar çağdaş, modern ve uluslararası kabul gören normlar, değerler üzerinden yürütülür. Ayrıca, bizim dış politikamızda bildiğimiz kadarıyla ülkelerin iç işlerine karışmama prensibi vardır. Cumhuriyet tarihimizin dış politika esaslarından bir tanesidir. Buna rağmen birtakım ülkelerin iç işlerine müdahil edilmek suretiyle oralardaki muhalefet unsurlar ile irtibat kurulduğu konusunda iddialar mevcuttur. Örneğin, “Müslüman Kardeşler” şeklinde ifade edilen anlayışın desteklenmek suretiyle onların iktidara gelmeleri ve dolayısıyla da bir Sünni coğrafyanın oluşturulması istikametinde çalışmalar yapıldığı iddia edilmektedir. Ancak, bu şekilde var olduğu iddia edilen emperyalist/sömürgeci anlayışa karşı aynı zamanda yine emperyalist/sömürgeci bir anlayışla mücadele etmek gibi bir açmazın da içine girildiği göz ardı edilmemelidir.

Bölgede halen bir “Osmanlı Fobisi” anlayışı mevcudiyetini devam ettirmektedir.

Bir diğer husus da; öyle anlaşılmaktadır gerçekten bu yaklaşım tercih edilmiş ise, Türkiye’ye olabilecek olumsuz ekonomik sonuçları hiç hesaba katılmamıştır.

Eğer gerçekten böyle bir senaryo mevcut ise; gerçekleşmesi çok mümkün görülmemektedir.

Şimdi bu Suriye meselesinin parametrelerinin çok olduğunu söyleyebiliriz. Burada bir kısmına değinildi. Suriye’deki gelişmelerin Türkiye’yi meşgul edecek değişik boyutları mevcuttur. Örneğin Türkmenler ve Kürtler gibi.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

Biz buradaki Kürt meselesi bakımından ikinci bir argümanı öne çıkardık. İşte bunların Fırat’ın işte batısına geçmemeleri gibi bir çizgi çizdik. Bunlar analiz edilmiş hususlar gibi görülüyor. Siyaset ile güç arasındaki denge gözetilmiyor gibi. Siyaseten kullandığınız ifadelerin, ihtiyaç halinde güç kullanarak tahakkuk ettirilebilmesi önem arz eder. Yoksa söylemleriniz havada kalacaktır.

Bu noktadan baktığımız zamanda Türkiye’nin, Cumhuriyet tarihinin sanki en zayıf kadrolarıyla çalışıyor olduğu gibi bir izlenim ediniyorsunuz.

Şimdi bizim komşularımızla iyi komşuluk ilişkileri üzerine kurulu bir anlayışımız vardı, o bozuldu tabii şu anda. Bölgede işte İran’la bozuldu, Irak’la bozuldu, Suriye’yle bozuldu. Bir hukuk sitemiz var. Oraya mütevazı bazı yazılarımızı yazıp koyuyoruz. Birkaç yıl önce işte “Türkiye’nin güneyinde bir Kürt kuşağı, altında da bir Şii kuşağı oluşuyor” diye o zaman yazmıştık². Yani oldu, oluyor şu anda o. Dolayısıyla Türkiye’nin Ortadoğu’yla ve hatta Afrika’yla olan bağlantısı da kesiliyor böylece. Şimdi 18 ülkenin donanması Doğu Akdeniz’e geldi diyoruz. Anlıyoruz ki; bir kaygı, bir endişe var.

Buraya davet edilmişti, Amiralimiz, çok saygı duyduğum arkadaşım (E. Tüma.) Cem Gürdeniz gelemedi. Bu konuya bakışını merak ederim, fikirlerine de çok değer veriyorum. Gelseydi mutlaka bu deniz menfaati noktasından bu meseleye de değinirdi ve bize faydalı fikirler, bilgiler de aktarabilirdi, olmadı. Türkiye’nin şimdi bu ekonomik bağlantıları da kopuyor. Yani Türkiye sanki dünyadan, uluslararası toplumdan kopuyor ve içine çekiliyor ya da kapanıyor gibi bir izlenim alıyoruz ki bu da iyi değil. Dışlanıyoruz, yani dünyadan uzaklaşıyoruz.

Suriye’de ve Türkiye’de yaşananlara gelirsek, karşımızdaki manzara şudur:

² Reha TAŞKESEN, Yeni Yaklaşımlar, Soluklaşan Devlet Suriye V, 25.08.2013.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI” YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

Şimdi Kürt meselesine yeniden dönersek; bakın bu PKK meselesinin 70’li yıllarda gündeme geldiğini biliyoruz. Zaten PKK kongreleri yapılıyordu, düzenli yapılıyordu zaten kongreler. O yıllardaki kongrelerin tutanaklarına baktığımız zaman, bu kongrelerde işte “silahlı propaganda” faaliyetiyle başlayıp ondan sonra da “siyasi otoriteye kalkışma” noktasına, bugün (insurgency) dediğimiz aşamaya gelinebileceği öngörülüyordu. O aşama yaşanıyor şu anda, o aşamaya gelindi, olay neredeyse terör boyutundan çıktı.

Sonra işte özerklik, bağımsızlık gibi daha o yıllarda yapılan kongrelerde programa konulmuş hususlar vardır sırada. Yani onun için şimdi böyle sanki çok yeni bir şeymiş gibi herkes şaşırıyor, şaşdırmamak gerekir. Ama şaşdırmamız gereken şey aslında Türkiye’nin bu 40 yıllık

geriye doğru olan süreci dikkate almadan, bu meselede 10 yıl bununla mücadele etmemek ya da bu olayı takip etmemek gibi bir aymazlığın içerisinde düşmüş olmasıdır, asıl şaşdırmamız gereken konu da budur.

Şimdi Suriye’deki ve Türkiye’deki Kürtler konusunda iki hususa dikkat çekmek istiyorum:

Birincisi dışarıdan desteklenen ve içeride de bir zemin bulan Kürt konusuna çözüm arayışınız devam ederken, Suriye’deki Kürt konusuna karşı tavır almak suretiyle sorunun hacmi ve alanı genişletilmiştir. Türkiye’deki çözüm arayışı da bu şekilde hüsrana ile sona ermiştir. İkincisi ise; Türkiye’nin komşu coğrafyalardaki tahrik ve tehdit edici girişimleri komşu birinci kuşak ülkeler ile bölge ile ilgisi olan güç merkezleri tarafından olumlu karşılanmamıştır. Dolayısıyla, Türkiye’nin karşısındaki muhalif cephe nicelik ve nitelik olarak genişlemiştir.

Şimdi oraya geliyorum, yani Türkiye’nin içine dönüyorum. PKK bir manivela olarak Türkiye’ye karşı kullanılıyor. Şimdi farklı olan ne? Yani şu anda farklı olan şey: Aşağı yukarı 10 yıl önceye gidersek nerede bırakmıştık sorunu? Kırsal kesimde. Hâlbuki 2000’li yıllara girdiğimizde Türkiye PKK’yla mü-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

cadelede bölgede durum üstünlüğünü sağlamıştı. Yani neden sağlamıştı? Şöyle söyleyeyim: Bir; Devlet bütün gücüyle meselelerin arkasındaydı. Türk Silahlı Kuvvetleri ve güvenlik güçleri mücadele ederken devletin bütün desteğini arkasında hissediyordu ki; çok önemlidir. İki; biz Irak coğrafyasını kontrol edebiliyorduk. Daha Amerika henüz Irak’ta değildi. 2003’te girdi Irak’a³. O zaman da şartlar değişti. Biz Irak coğrafyasına çok rahat girebiliyorduk. Yani sınırlarımızın ötesini kontrol edebiliyorduk. İşte İran’la da ufak tefek anlaşmazlıklarımız olsa bile İran topraklarında da aşağı yukarı 20-30 Km. derinliğe kadar pek meskûn yerler yoktu. Ayrıca protokoller uygulanıyordu. Yani konuşabiliyorduk. Muhtemel kamp yerleri biliniyordu. İran tarafı da operasyon yapabiliyordu.

10 yıl önce bu noktada bıraktık. 10 yıl sonra ise; mesele meskûn yerlere intikal etti. Şimdi ne olursa olsun dünyada hiçbir asker meskûn yere girip çatışmayı kabul etmek istemez. Büyük ordular da bunu yapmaz, küçük ölçekli askeri birlikler de bunu yapmaktan kaçınırlar. Çünkü meskûn mahallerdeki çatışmalar çok yıpratıcı olur, uzun soluklu olur, orada kazanma şansınız da çok mümkün değildir. Ne yaptılar? Bakın aslında Suriye coğrafyasında da bu yapıldı, onu da söyleyeceğim. Örneğin İkinci Dünya Savaşı’na gidelim, Avrupa şehirlerine binlerce ton bomba atıldı, yani şehirler yok edildi, oralara girmemek için, girmek istemezler. Suriye’de de aynı şey oldu, Suriye’de de şu anda ayakta kalan hiçbir meskun mahal, yerleşim yeri yok. Fotoğraflara bakıyorum, yani şehir yok, şehirler yıkıldı. Çünkü oralardaki gerek muhaliflerin, gerekse Suriye’nin kendi güçlerinin o şehir çatışmalarının içerisine girmesi sonuçsuzdur, oralardan sonuç almak mümkün değildir ve çok kayıp verirsiniz. Bugün Türkiye Güneydoğu’daki şehirlerimizde, kasabalarımızda böyle bir yanlışın içine giriyor yani, bir yanlışın içine çekiliyoruz belki de, buradan çıkamayız. Tam

³ İki safhalı cereyan eden hareketin I. safhası Özgürlüğü Kalıcı Kılma Harekatı (Operation Enduring Freedom) ve II. safhası Irak’ı Özgür Kılma hareketi (Operation Iraqi Freedom) olarak adlandırılmaktadır. Fiili (İkinci) safha 20 Mart 2003’te başlamış ve 01 Mayıs 2003’te tamamlanmıştır.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

tersine bu şehirler eğer süreç devam ederse tahrip olur, yıkılır, PKK’ya da meşruiyet kazandırabilir. Dolayısıyla vahim bir konudur ve mutlaka dikkat edilmesi gereken bir konudur.

Bu noktada doğrudan ya da dolaylı olarak konumuzla ilgili olabileceğini düşündüğüm Türkiye’deki Anayasa tartışmasına da değinmek istiyorum.

Bundan önce, 2001 yılından sonra Afganistan ve Irak Anayasa çalışmalarına bakmamız faydalı olacaktır. Oralarda ne oldu?

Toparlarsam, daha önce Afganistan’da Afganistan Anayasasının yazımı için kurulmuş o komisyonda görev alan İtalya’nın ilk kadın büyükelçisi vardı⁴. İşte Afganistan Anayasası yazılıyor o aralar çalışmalar yapılıyor. Ben de onları takip ediyordum, yani ne yazıyorlar diye merak ediyordum.

Hatta daha sonra Irak Anayasası ile Afganistan Anayasası’nı işte böyle karşılaştırdığımda gördüğüm vahim bir nokta şuydu: Bu dışarıdan gelen heyetler tarafından ya da telkin edilen fikirlere göre yapılan anayasa çalışmalarının o ülkelerin geleceği için faydalı olamayacağı meselesidir. Şimdi bu anayasalar, bunlar bir birlik anayasaları değildir, ulus devlet anayasaları da değildir, çok ilginç. Yani bu ülkelerin bakın hiçbir demokrasi kültürü yok zaten Türkiye’den öteye baktığımız zaman batıya ve güneye, o coğrafyada demokrasi yok, hiçbir zaman da olmadı. Şimdi demokrasi geleneği olmayan bu ülkelere siz federal anayasalar yazıyorsunuz. Bu federal alanları etnik ve dini bölgelerin üzerine oturtuyorsunuz. Yani ısmarlama, dışarıdan geliyor birisi hazırlıyor. Hatta örneğin dil meselesine giriyorlar. Resmi dili işte 2-3 tane koyuyorlar, bunlar resmi dil diyorlar. Ayrıca diyor ki, örneğin kuzey bölgede orada farklı bir etnik çoğunluk var, diyor ki; o bölgede çoğunluk hangi dili konuşuyorsa o bölgedeki dil de o olmalıdır. Böyle karmaşık bir metin çıkıyor ortaya yani. Dolayısıyla bu ülkelerin aslında

⁴ (E) Büyükelçi Jolanda Brunetti Goetz, İtalya.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

beline iyi bir şekilde darbe indirilmiş oldu diye düşünüyorum. Yani Afganistan’ın da, Irak’ın da uzun yıllar yeniden ayağa kalkabileceğini düşünmüyorum.

Şimdi bu konuyu o zaman Sayın Hanımefendiye de sordum, ama O da bana şunu söyledi: Dedi ki, Afgan halkı böyle istiyor, temsilcileri anayasanın böyle yazılmasını istiyor dedi.

Bunu niye örnek verdim? Çünkü Türkiye’de de şu anda bu anayasa tartışmaları yapılıyor. Darbe anayasasından kurtulalım deniliyor. Başkanlık sistemine geçelim deniliyor. Türk tipi bir bakanlık sisteminden söz ediliyor. Ancak, bilimsel zeminden uzaklaştıkça meselenin de soluklaştığını anlıyoruz. Buradan nereye gidileceği, gidilmek istediğini anlamıyoruz.

Anayasa Hukuku açısından da; aslında biraz o konuya da değinmek istiyorum, biliyoruz ki anayasalar bir bağımsızlık savaşı olduktan sonra, bağımsızlık tevdi edildikten sonra, bir olağanüstü durum sonrasında-tırnak içerisinde söylüyorum- bir darbe, bir ihtilal sonrasında yazılır. Kurucu meclisler bütün o ülkede yaşayan insanları temsilen anayasayı hazırlarlar.

Yani şimdi yeni bir anayasa nasıl yazılacak? Bir yanda tırmanan bir çatışma ortamı var diğer yanda da yeni bir anayasa yazma arzumuz var. Böyle bir anayasanın meşruiyeti ne olacaktır?

Bir anayasa komisyonu işte kuruyoruz, bir kez kurduk başaramadık. 60 maddeyi yazdık, orada kaldı. Şimdi ne olur bilemiyorum, ama yani hukuki olarak da kabul edilebilir bir şey değil. Bizim zaten bir anayasamız var, onunla ilgili çok çalışmalarımız var. Anayasa’nın, 170 madde falan bizim anayasamız, aşağı yukarı 100 kadar maddesi değişmiştir. Bu 100 maddenin en az 30-35 maddesi de birden fazla değişmiştir. Yani bu bir 1982 işte askeri darbe anayasası değil artık. Çünkü bütün Cumhuriyet hükümetleri ihtiyaca binaen bu anayasa değişikliklerini yapmıştır. Bu yol açıktır ve ancak başka bir şeydir.

Bölge ve ülke koşulları dikkate alınmadan yeni bir anayasa yazılması bir yana bugün için anayasada değişiklik yapılması

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

dahi hassasiyet arz eden bir husustur. Konumuz ile de yani meselelerin (Türkiye’ye) yansımaları ile de ilişkilidir.

Elbette söyleyebileceğimiz çok şey var, ancak zamanımız sınırlı, bu bakımdan da bağlıyorum. Sonuç olarak; birincisi, Türkiye geleceği bakımından demokrasi, insan hakları, hukuk devleti anlayışından kopmamalıdır. İkincisi, Türkiye bir çatışma ortamına asla ve asla girmemelidir. Her türlü imkân kullanılarak Türkiye, çatışma ortamının dışında kalabilmelidir. Üçüncüsü, siyaset yapılabilir bir anayasal organı mutlaka çalışır olmalıdır. Meclisi kastediyorum, bir meclis mutlaka açık ve çalışıyor olabilmelidir. Dördüncüsü, Türkiye uluslararası toplumdan asla ve asla uzaklaşmamalıdır. İçine kapanmamalıdır. Tam tersine uluslararası kurum ve kuruluşlar içerisinde haklarını sonuna kadar savunabiliyor olmalıdır. Ama bütün bunları başarabilmesi için de Türkiye’deki söylendi burada, ama tekrarlamak ihtiyacı hissediyorum; zihniyetin, yani siyasete hâkim egemen zihniyetin, anlayışın değişmesi gerekmektedir.

Teşekkür ederim.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ALİ TİGREL’İN
KONUŞMASI

Dr. Ali TİGREL-Sayın Başkan, önce size ve tüm camianıza teşekkür ediyorum. Bu önemli toplantıyı düzenlediğiniz ve beni de davet ederek onurlandırdığınız için.

Şimdi tabii bu kadar değerli konuşmacının görüşlerinden sonra bana ne kaldı diye kendi kendime düşünüyordum. Bura-ya gelmeden önce görüşlerimi daha çok ekonomi ağırlıklı olarak düzenlemiştim kafamda. Ne de olsa mühendis, ekonomist bir temelimiz var. Fakat izin verirseniz dış politikadan başlayacağım. Ve burada dış politikayı benden çok daha iyi bilen değerli üstatlarımın affına sığınarak dış politikada nereden nereye geldik, kısaca ona bakmak istiyorum. Ondan sonra zaman kalırsa belki ekonomik konularda da birkaç yorum yapabilirim veya bunu ikinci tura bırakabilirim. Takdir edersiniz ki makro ve mikro ekonomik verilere ilave olarak ekonominin vazgeçilmez bir boyutu olan öngörülebilirlik üzerinde dış politikadan gelecek etkileri de analiz etmek durumundayız, yoksa sağlıklı bir noktaya varmak mümkün olmayabilir.

Önce şunu vurgulamak istiyorum: Dış politikasına denge ve hareket kabiliyeti getirmek amacıyla Rusya, Mısır, İran, Suriye ve Irak gibi ülkelerle 2000’li yılların başlarında iyi ilişkiler geliştiren ve bana göre doğru adımlar atan Türkiye, kendisine dünya düzeninde yeni ufuklar açma yolundaki bu ilişkilerini geçen 5 yıl içinde büyük ölçüde yitirmiş durumda. Hazin, ama gerçek şu ki; bugün itibarıyla dış politika eksenimiz resmen şapa oturmuş vaziyette. Oysa sonuç böyle olmayabilirdi. Ortadoğu coğrafyasındaki tüm olumsuzluk dinamiklere rağmen Türkiye bin bir zahmetle kurduğu iyi ilişkileri korumayı becerebilseydi, Avrasya’da geleceği parlak ve güvenilir bir ortak olarak belirebilirdi. Ancak Türkiye ne yazık ki bu coğrafyanın ağırlıklı ve saygın bir üyesi olma şansını bir dizi yanlış yaparak büyük ölçüde yitirmiş durumda. Ve bu şans bir daha ne zaman yakalar doğrusu bilemiyorum. Ama bunu Hüseyin Beyin de ifade ettiği gibi, kaptan değişikliği olmadan veya kaptan kendisini düzeltmeden yapmak pek mümkün gözüküyor.

Ankara, Suriye savaşı öncesinde geliştirdiği ilişki ve dostlukların büyük bir kısmını maalesef düşmanlığa çevirmiş va-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ALİ TİGREL’İN
KONUŞMASI

ziyette. Sonuçta sadece itibar ve güvenli bir gelecek değil aynı zamanda büyük ticari menfaatleri de kaybetmiş durumdayız. Velhasıl karşımızda uluslararası ilişkilerde ender görülen bir başarısızlık öyküsü var.

2015 yılı sonu itibariyle Türkiye’nin 5 yıl önceki hedefleriyle yapıp ettiklerine ve bugün vardığı noktaya bakınca olan biteni belki şöyle bir cümlede ifade edebiliriz diye düşünüyorum: Barış döneminde dış politikasına denge ve hareket kabiliyeti getirme doğrultusunda önemli adımlar atan Türkiye’nin bu yöndeki kazanımları aslında doğrudan tarafı olmadığı bir savaş süresince yaptığı akla zarar seçimler ve hatalar sonucu buharlaşıp gitti.

Hiç kuşku yok ki Ortadoğu coğrafyası çok dramatik ve ürkütücü gelişmelere sahne oluyor. Suriye’deki savaş ciddi bir insanlık dramına dönüşmüş durumda. Suriye meselesi sadece mülteci kriziyle değil küresel terörle de Avrupa’nın gündemine yerleşti. Şimdi de Suudi Arabistan ve İran arasındaki gerginlik durumu daha da karmaşık hale getiriyor. Ve maalesef böyle bir ortamda Türkiye’nin gemisi giderek daha fazla yalpalıyor.

Şimdi kısaca ve biraz da geriye bakarak ülke bazında bazı tespitlerimi ifade etmek istiyorum. Önce Rusya’dan başlayacağım, çünkü bence bunların içinde en önemlisi belki de Rusya’dır. Rusya ile ticaret hacmimiz 2014’te 31.3 milyar dolar oldu, 2023 yılı için 100 milyar dolar telaffuz ediliyordu. Rusya, Almanya’nın ardından ikinci büyük dış ticaret ortağımız olmuş, ve aynı zamanda Türk müteahhitlerin Türkmenistan’dan sonra en çok iş aldıkları ülke konumuna gelmişti. Bundan sonra bu durum süratle olumsuz yönde değişecek. Yavuz Bey değindi, turizm gelirimizin çok ciddi bir bölümü Rusya kaynaklıydı. Rusya, Türkiye’nin doğalgaz ihtiyacının yüzde 60’a yakın bir bölümünü karşılıyordu. Ve bu gazın da çok ciddi bir bölümü elektrik üretiminde kullanılıyor. Ben aslında 90’lı yıllarda Türkiye’nin tek bir ülkeye bu kadar bağımlı olmasını şiddetle eleştiren insanlar arasındaydım. Yani tek bir ülkeye, hele hele Rusya gibi bir ülkeye enerji ihtiyacımız bakımından

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ALİ TİGREL’İN
KONUŞMASI

bu kadar bağımlı olunmaz diyordum. İşte şartlar öyle gelişti ki haklılığımız da ortaya çıktı.

Tabiidir ki Türkiye’nin Suriye krizine bakış açısı Rusya’dan farklıydı. Ancak buna rağmen Moskova’yla ilişkilerin fazla zarar görmemesi, daha iyi idare edilmesi mümkün olabilirdi diye düşünüyorum. Ne var ki Ankara giderek Suriye savaşı-na çok daha müdahil bir görüntü ortaya koydu. Ve Viyana’da evet dediği barışa geçiş takviminin işlemesine neredeyse bir ay kala 24 Kasım’da bir Rus uçağını düşürdü. Şimdi aynı Ankara, hatırlarsınız Şubat 2011’de, NATO’nun ne işi var Libya’da demişken, uçak düşürme olayının hemen akabinde Libya’dan çok daha yakın tarihi ve kültürel bağları olan Suriye’nin kuzeyinde NATO’yu yardıma çağırıyordu. Şimdi buna ne diyeceksiniz? Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu denmez mi? Sonuçta 10 yılların emekleri heba oldu gitti.

Şimdi İran’a kısaca bakacak olursak; İran, Türkiye için çok önemli bir ülke, bunu hepimiz biliyorsunuz. Ve şu anda doğal-gaz ihtiyacımızın yüzde 18’ini karşılıyor. Aslında ortak bazı projeler vardı ve bunların daha da arttırılması hedefleniyordu. Türkiye-İran ticaret hacmi 2000’de 1 milyar dolardı, 2011’de 14.9 milyar dolar oldu. Aslında bu Amerika’yı da rahatsız ediyordu. Açık söyleyeyim, olayın içinde bir de altın transferi vardı. 2015 yılında hepimizin bildiği önemli bir gelişme oldu. İran ile P5+1 ülkeleri Ortadoğu’daki nükleer silahlanma tehlikesini azaltan anlaşmayı imzaladılar. Ve bu anlaşma sayesinde Tahran yönetiminin nükleer silah elde etmeye giden yolları 15 yıllığına kapatılmış oluyordu. Türkiye buna sıcak baktı, çünkü bazı ekonomik fırsatlar doğduğunu düşünüyordu. Ancak Irak’a da sirayet eden Suriye iç savaşı Tahran ile Ankara arasındaki gerilimi de sürekli olarak arttırıyordu. Ankara -hepiniz değindiniz- Başer Esad’ın gitmesi için ısrarını sürdürürken, İran Esad yönetiminin ayakta kalması için elinden gelen her şeyi yapıyordu. Ne oldu sonuçta? Tahran yönetimi, Rus uçağının düşürülmesi sonrasında Moskova’dan yana tavır aldı, Musul krizinde de Bağdat’tan yana tavır aldı. Yani mezhep eksenli dış politikanın bizi getirdiği nokta buydu.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ALİ TİGREL'İN
KONUŞMASI

Biraz önce Yavuz Bey de bahsetti, 16 Ocak'ta Batı İran'a uygulanan kısıtlamaları kaldırma kararını aldı. Bunun sonucunda da İran'ın dondurulmuş bulunan çok ciddi bir miktar varlığı serbest bırakılacak. Bu zaman içerisinde belki de daha da artacaktır. Belki de İran'ın geri dönüşünden ve Ortadoğu'da çok daha merkezi bir oyuncu olma durumuna gelmesinden bahsetmek mümkün olabilir.

Şimdi Suriye'ye gelince, ayrıntıya girmeyeceğim, ama 2010 yılında dış ticaret hacmimiz Suriye'yle 2,5 milyar dolara ulaşmıştı. Hatırlarsınız 2011 yılı Temmuz ayında Batının tüm telkinlerine rağmen Suriye, İran ve Irak arasında doğalgaz boru hattı ve sevkiyat anlaşması imzalandı. Suriye, İran gibi dünyanın ikinci büyük doğalgaz rezervlerine sahip bir müttefike, Şii yönetime sahip bir komşuya ve de Akdeniz kıyısında bir Rus askeri üssüne sahip iken elindeki stratejik üstünlüğü Suudi Arabistan ve Katar gibi başka ülkelere herhalde kaptırmayacaktı ve dolayısıyla da Suriye buna evet demedi. Ancak birileri herhalde farklı düşünüyordu ki birdenbire ülke karıştı, iç savaş başladı, kardeş Esad gitti, diktatör Esed geldi. Aslında fotoğraf netti. Biraz önce büyükelçilerimiz de bahsettiler, Suriye yönetimine muhalif grupların bir hedefi de Akdeniz'e İran, Irak, Suriye üzerinden Şii eksenli bir boru hattı çekilmesinin önüne geçecek defacto bir harita yaratmaktı. İşin komik tarafı, bu Türkiye'nin de lehine olacak bir şey değildi.

Kasım 2011'de Ankara, Suriye'yle tüm ticari faaliyetlerini dondurdu. Herhalde 2,5 milyarlık bir ticaret hacmi önemsenmiyordu. Ve Türkiye bu savaşta Sünni cihatçıları destekleme yoluna gitti maalesef. Şimdi hata üstüne yapan Türkiye'yi Suriye'den Rusya, Irak'tan da Amerika çıkardı. Türkiye bir dostunu, ticari ilişkilerini ve 910 kilometrelik güney sınırındaki geleneksel komşusunu da böylece kaybetmiş oldu.

Irak'a gelince, Irak da çok önemli; 2013 yılında 12 milyar dolarlık bir dış ticaret hacmimiz oldu Irak'la. Irak, müteahhitlik sektörümüz için de çok ciddi bir pazar haline gelmişti. Ancak Türkiye'nin Bağdat'ı dışlayarak, ki burada bir korsan devlet

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ALİ TİGREL’İN
KONUŞMASI

konusu da gündeme geliyor, ve Amerika’nın karşı çıkmasına rağmen Irak Kürdistan Bölgesel Yönetimiyle imzaladığı Kürt petrolünün satışı ve Kuzey Irak-Türkiye arasında yeni boru hattı inşası anlaşması ilişkileri bir anda kopma noktasına getirdi. Yine de soğukluk zamanla aşıldı ve parasal konularla sınırlı kaldı. Ancak 2013 yılı sonundan itibaren IŞİD’e yaklaşımdaki farklılık Türkiye ve Irak’ı zaman zaman karşı karşıya getirdi. Yine de açıkça söylemek gerekirse, Bağdat yönetimi Türkiye ile ilişkilerin kopmasından yana da olmadı, değildi. Ancak Türkiye, Irak ilişkilerini 2010 seviyesinde tutmayı beceremedi. Aralık ayında Musul’a asker sevkıyatı yapıldı, ilişkiler iyice gerildi. Irak, Türkiye’yi Arap Birliği’ne şikâyet etti ve oradan Başika operasyonunu Irak’ın egemenliğine saldırı olarak gören bir karar çıkarttı. Komiktir ki Arap dünyasına nüfuz edebilmek için girdiği açılımlar nedeniyle bir zamanlar eksen kayması ile suçlanan Türkiye, emperyalist hevesli ve mezhep eksenli dış politikası sayesinde 2015 yılında Arap Birliği’nce bile saldırıganlıkla suçlanabiliyordu.

Mısır konusuna girmeyeceğim, Müslüman Kardeşler boyutunu gayet güzel anlattınız Sayın Büyükelçim.

Özetle dış politikamızın durumu bu. Sayın Davutoğlu’nun “stratejik derinlik” dediği doktrinin belki de en önemli boyutu “komşularımızla sıfır problem” yaklaşımı idi. Bugün “komşularımızla sıfır problem” noktasına gelmiş isek, o zaman da bir “stratejik iflas” dan söz etme hakkımız doğmaz mı? Gerçekten yazık.

Şimdi ekonomik konulara girmeyeceğim. Bunu ikinci turda yapmak daha uygun olacak sanırım. Fakat şunu söyleyeceğim: Bugün itibariyle Türkiye’nin Batıya, bir başka deyişle Amerika Birleşik Devletleri’ne ve Avrupa Birliği’ne olan bağımlılığı büyük ölçüde artmış vaziyettedir. Türkiye izlediği mezhep eksenli dış politika sayesinde komşularıyla geliştirdiği iyi ilişkiler ve dostlukların çoğunu kaybetmiş ve hatta bunların düşmanlığa dönüşmesine sebep olmuştur. Mal ve hizmet ihracatımız büyük kayıplarla karşı karşıyadır. Çevremizde güvenebile-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ALİ TİGREL’İN
KONUŞMASI

ceğimiz bir pazar kalmamıştır. Beklentiler bozulmaya başlamıştır. Jeopolitik riskler aşırı artmış durumdadır. Bunun yanı sıra yargının siyasallaştırılması ve adalet sistemine duyulan güvenin sarsılması, ifade özgürlüğünün giderek kısıtlanması gibi olumsuz gelişmeler öngörülebilirliğin dibe vurmasına yol açmıştır. Ve Türkiye maalesef aynı zamanda ciddi bir bölünme tehdidi ile karşı karşıyadır. Hal böyle iken devletin en yüksek kademesinde ısrarla sürdürülen söylemler bu risklerin kontrol edilebilmesi şansını da maalesef azaltmaktadır.

Hüseyin Beyin hissiyatına katılıyorum; bu böyle gitmez, gitmemeli. Gidersek ben de karaya oturacağımızı düşünüyorum.

Ve son olarak Onur Beyin şu sözlerle bitirmek istiyorum: Fabrika ayarlarına dönmezsek işimiz zor.

Teşekkür ederim.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

CEREN
GÜRSELER’İN
KONUŞMASI

Dr. Ceren GÜRSELER- Bu kadar değerli hocanın ve ismin arasında benim de katılımcı olmam çok gurur ve mutluluk verici. Türkiye Barolar Birliği’ne bana bu fırsatı tanıdığı için teşekkür ediyorum. Ayrıca tek kadın konuŐmacı olarak daha da gururlandığımı fakat aynı zamanda üzüldüğümü de belirtmek istiyorum.

Bu kadar uzman ismin arasında ne gibi katkı yapabilirim diye insan düşünüyor. Bu sebepten ötürü siz değerli hocalarımın yanında biraz heyecanlanırsam lütfen kusuruma bakmayın. Şu ana kadar ki konuŐmalardan hareketle ben, farklı konu ve başlıkları ele almanın yararlı olacağını düşünüyorum. Daha çok Kuzey Afrika’daki ve Filistin’deki mevcut tabloya değinip Türkiye’ye ve genel olarak Orta Doğu’ya yansımaları üzerinde değerlendirme yapmaya çalışacağım. Bunun dışında belki konuşmamın seyrine göre de self-determinasyon, adı geçen bölgelerde siyasi İslam konularının da altının çizilebileceğini düşünmekteyim.

Kuzey Afrika; Orta Doğu’daki durumu ve Türkiye’ye yansımalarını ele aldığımız bugünkü toplantıda neden önem teşkil etmektedir? En başta dile getirilecek unsur “Arap Baharı” olarak adlandırılan toplumsal hareketlilik olaylardır. Buradan hareketle çeşitli ülkelerde yaşanan istikrarsızlık, istikrarsızlıkla ilintili terör olayları ve Türkiye’ye etkisi ele alınması gereken konular arasında düşünölmektedir. Şu an özellikle Mısır, Libya ve Tunus’taki istikrarsızlık ortamının ulusal, bölgesel ve uluslararası terörü etkilediğinden, beslediğinden ve hatta yaydığından bahsedebilirim.

“Arap Baharı” olarak adlandırılan olguyu bugün ele aldığımızda Mısır öne çıkmaktadır. Bunun en büyük nedeni bir dönem iktidara gelen Müslüman Kardeşler örgütünün siyasi ve hukuki tasfiyesinden sonra ülkenin mevcut siyasi ve hukuki tablosudur. Mursi’nin başka bir deyişle Müslüman Kardeşler iktidarının devrilmesinden sonra Mısır’a yönelik demokrasi alanında yapılan yorumlar ve çıkarımlar gündemden kalkmış; Hüsnü Mübarek dönemini hatırlatan süreç başlamış ve “Arap Baharı”nın ne olduğu ve ülkeye ne kattığı konuları sorgulan-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

CEREN
GÜRSELER’İN
KONUŞMASI

maya başlamıştır. Aslında Mursi devrilmeseydi ve anlaşmaya gidebilseydi Mısır; salt “Arap Baharı”na yönelik değil siyasal İslam’ın iktidarı ve demokrasiyle imtihanı açısından da en önemli örnek olabilirdi. Müslüman Kardeşler’in ve diğer muhalif yapılanmaların rolünün giderek azaldığı Mısır’da yaşanan terör olayları da yönetim ve hâlihazırda onu iktidara getiren süreç üzerinde soruların sorulmasına sebebiyet vermektedir. Başta Sina Yarımadası’nda olmak üzere çeşitli terör olayları düzenlenmektedir. Hem sivillere hem de askerlere karşı bu saldırılar gerçekleştirilmektedir. Çıkan haberlere baktığımız zaman, saldırıların ve saldırıları düzenleyen örgütlerin İŞİD’le bağlantılı olduğu ifade edilebilir. Terör örgütleri, saldırılarına gerekçe olarak Müslüman Kardeşler’in tasfiyesini de kullanmaktadır. Hatta Müslüman Kardeşlere bağlı farklı yapılanmaların mevcut olduğu ve saldırı gerçekleştirdiği bizzat devlete yakın kaynaklarca dile getirilmektedir.

Tunus ise “Arap Baharı”nın en yumuşak geçtiği ülkedir. Tunus’ta bildiğiniz üzere süreç, seküler ve İslamcı gruplar arasında uzlaşma sağlanarak hükümetin kurulmasıyla sonlanmıştı. Mısır’ın siyasi tasfiyeye odaklanan gündemi, Tunus’u gerek “Arap Baharı”nın ne olduğunu gerekse de farklı siyasi unsurların ilişkilerini anlamak açısından mevcut dönemde dikkatle takip edilmesi gereken ülke veyahut örnek durumuna getirmiştir. Siyasal İslam ve sol unsurların birbirleriyle olan ilişkisi, ilgili siyasi müzakereler; Tunus, Orta Doğu ve Türkiye için aslında önemli çıkarımlar sunmaktadır. Sendikaların, kadın hareketlerinin sürece dahil, siyasal İslam unsurlarının karşısında birlik olmaları diğer yandan siyasi suikastlar sürecin ne kadar önemli ve hassas olduğunu göstermektedir. Tunus’u öne çıkaran bir diğer unsur da terör olaylarıdır. Siyasi sürecin ilerlemesine rağmen saldırıların düzenlenmesi yapının hassas olduğunu göstermekte; bölgesel uzantıları olduğunu veya olabileceğini de düşündürmektedir.

Cezayir ve Fas, “Arap Baharı”nı hasarsız atlattı; uzun dönemde ise dolaylı etkilerinin görülebileceğinden bahsetmek mümkündür. Komşu ülkelerde yaşanan olaylar zaten hassas

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

CEREN
GÜRSELER’İN
KONUŞMASI

siyasi dengeye sahip bu iki ülkeyi olumsuz etkileyebilir. Öte yandan mevcut tabloda Türkiye’yi de ilgilendiren gelişmelerin yaşadığı söylenebilir. Avrupa’da gerçekleşen son terör saldırıların faillerinin Mağrip kökenli olmaları istikrara tehdidin uluslararası boyutunu göstermektedir. Başka bir deyişle bölgenin; Avrupa’nın güvenliği için ne kadar kilit bir öneme sahip olduğu somut örneklerle anlaşılmıştır. Keza aynı nitelik mülteci krizinde de görülmektedir. Mülteci sorununda çıkış ve transit ülkesi olmak sorunun aynı anda hem nedeni hem de sonucu olunabileceğine işaret etmektedir. Bahse konu olayların Türkiye’ye doğrudan ve dolaylı etkisi bulunmaktadır. Mülteci krizinin ve terör dalgasının sonuçları ister istemez Türkiye’ye yansımakta; doğrudan veya dolaylı olarak Türkiye’nin iç ve dış gündemini belirlemektedir.

Terörün Türkiye’ye dolaylı veya doğrudan etkisi IŞİD gibi uluslararası boyutta faaliyet gösteren unsurların hedeflerini sorgulatmaktadır. Kuzey Afrika’da ve biraz daha güneyinde terör faaliyetleri yoğunur. Salt IŞİD değil El-Kaide’nin de faal olduğu bir bölgedir. Orta Doğu’dan farkının olduğunu söylemek mümkündür: Kuzey Afrika’da iki terör örgütü rekabet içerisinde. Bunu özellikle Mali’de düzenlenen son saldırılarda öne çıkan İslami Mağrip’teki El-Kaide örgütünde görmekteyiz. Hem IŞİD karşısında bölgede kendine yer edinmek veyahut mevcut durumunu pekiştirmek açısından, hem de ülkedeki siyasi süreci kendi çıkarlarına göre etkilemek açısından öne çıktığını görüyoruz.

Terörizmle mücadelede; kısa, orta ve uzun vadede terör tehdidini ve etkilerini aza indirmede gerek Türkiye’nin gerekse bölge ülkelerinin ele alması gereken bir diğer konu da teröristlerin kimliği ve terörizmin hareketliliğidir. Şu an Suriye’de yaşananlar; IŞİD-Kürt güçler mücadelesi, Esad yönetiminin devamı derken bölge ülkelerini tehdit eden unsurların yani teröristlerin kimliği ve hedefleri kimi zaman gözden kaçmaktadır. Suriye’de savaşanlar, IŞİD’in bünyesinde bulunanlar incelendiğinde farklı unsurların benzer amaçlarla bir araya geldiği anlaşılmaktadır. Avrupa’nın çeşitli ülkelerinden Suriye’ye gelip

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

CEREN
GÜRSELER’İN
KONUŞMASI

İŞİD bünyesinde çatışmayı seçen teröristler mevcuttur. Buna ek olarak ses getiren saldırılarda bilerek bu kişilerin kullanılması Avrupa- Orta Doğu ve hatta Kuzey Afrika’nın terör, istikrar ve insani gelişme gibi konularda aslında birbirlerine bağlı olduğunu göstermektedir. Orta Doğu’nun diğer ülkelerinden, Kuzey Afrika’dan da örgüte katılıp çatışmayı, terörist faaliyetlerde bulunmayı tercih eden unsurların olduğunu görmekteyiz. Bu farklı bölgelerden gelip de Suriye’de savaşan terör unsurları Orta Doğu ve çevresi için, uluslararası ilişkiler için yeni bir gelişme olarak değerlendirilmemelidir. Mevcut dönemde bu terör yapılarının “Suriyeli Araplar” olarak adlandırılmaları, algılanmaları dikkat çekicidir. Suriye’de eğitim aldıktan ve savaştıktan sonra ülkelere dönüp benzer faaliyetleri burada da yürütmeye devam eden kişiler olarak değerlendirilmektedir. Siyasal İslamcı hareketlere bakıldığında benzer gelişmelerin yaşandığını söylemek mümkündür. Afganistan’da Sovyetlere karşı savaşan ve sonrasında ülkelere dönen Araplar, “Afganlı Araplar” olarak adlandırılmaktadır. Ülkelerinde siyasal İslamcı terör örgütlerinin kurulmasında etkili olmuşlar hatta kimi zaman başrolü oynamışlardır. Benzer durum “Iraklı Araplar” olarak adlandırılan unsurlar için de geçerlidir. Irak’ta Amerikan kuvvetlerine karşı savaşmışlar, ülkelere döndüklerinde de hem rejim karşıtı faaliyette bulunmuşlar hem de terörist yapılanmalar kurmuşlardır. Irak eski Başbakanı Maliki zamanında Irak’taki terör unsurlarına özellikle de yabancı teröristlere dikkat çekmiş ve işbirliği çağrısı yapmıştı. Kuzey Afrika’dan çok büyük bir katılım olduğunu; özellikle Cezayirliilerin Irak’a gelip birtakım faaliyetlerde bulunduğunu açıklamıştı.

Suriye’deki ve Irak’taki şiddet sarmalı ve çatışma odaklı süreç bittiğinde burada bulunan teröristlerin akıbetinin ne olacağı önem teşkil etmektedir. Bölge ülkelere gitmelerinin yanında son saldırılar, terör unsurlarının Avrupa’da da faaliyetlerine devam edebileceklerini düşündürmektedir. Şu an Suriye ve Irak kadar istikrarsızlıkla baş eden Libya’ya, Somali’ye, Mısır’a, Cezayir’e, Tunus’a ve hatta buradan aşağıya Sudan’a, Çad’a, Nijer’e bu terör unsurlarının gidip gitmeyecekleri, orada tehdit oluşturup oluşturmayacakları merak konusudur. Başka bir

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

CEREN
GÜRSELER’İN
KONUŞMASI

ifadeyle Suriye ve Irak bir gün düzelse bile *-tekrar ediyorum-* Mısır, Libya, Cezayir’de bugünkü tehditlerin sürmesi yüksek bir ihtimaldir. Türkiye’ye bu olası dalgalanmanın etkisinden bahsetmek mümkün olarak gözükmektedir.

Libya’da yaşanan gelişmeleri bu nedenle yakından ve dikkatlice değerlendirmek gerekmektedir. Libya önemli ve çok sayıda sorunla mücadele etmektedir. Ülkede siyasi iktidarı elinde tutmak isteyen farklı taraflar, bunlara bağlı milisler ve ayrıca siyasal İslamcı terör örgütleri bulunmaktadır. Etnik gruplar arasında birliğin sağlanamaması, Birleşmiş Milletler’in dayatmasıyla hükümetin kurulmaya çalışılması fakat kurulamaması, mülteci krizinin yaşanması derken, Libya çok sorunlu bir yer haline gelmiştir. Uzun bir süre gündemimizde olacağını düşünüyorum. IŞİD’in varlığı da başlıca tehdit unsurlarından birisidir. Petrol rafineleri bombalanmakta, petrol siyasi rekabet için kullanılmaktadır. Suriye’den ve Irak’tan kaçan IŞİD liderlerinin, üyelerinin Libya’ya geçmesi önemli ve tehdit edici boyutu bulunmaktadır. Libya’dan Afrika’ya geçip burada kendilerine yeni üs kurlmaları olasılıklar dâhilindedir.

IŞİD; ideolojisi, şiddeti, Avrupa’daki ve bölgedeki yayılmacılığı siyasal İslam’ın bugününü ve geleceğini sorgulatmaktadır. Siyasal İslam’ın geniş yelpazesindeki farklı grupların bugün neyi hedeflediğini, kimleri bünyesinde barındırdığını incelemenin “Arap Baharı” sorunsalından bağımsız düşünülmemesi gerekmektedir.

Siyasal İslam’ın bölgedeki en geniş ve köklü temsilcisi olarak Müslüman Kardeşler’in gerek Mısır’da gerekse diğer bölgelerdeki geleceği de ilerisi için belirleyici etkiye sahip olacaktır. Müslüman Kardeşler örgütünün şu an tarihinin en büyük sınavını verdiği ifade edilebilir. Sadece Mısır’da değil yönetimde olduğu veyahut siyasete oynadığı diğer ülkelerde de az çok benzer durum yaşanmaktadır.

Aslında örgüt kurulduğundan beri Kahire yönetimi ile ilişkilerinde hep sınavda olagelmıştır. Aynı yorum Kahire için de yapılabilir: 1920’lerin sonundan bu yana Müslüman Kardeşler

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

CEREN
GÜRSELERİN
KONUŞMASI

ile inişli çıkışlı bir ilişkisi olmuştur. Kimi zaman işbirliği yapılmış kimi zaman da örgüt ağır baskı politikaları altında kalmıştır. Mevcut dönemde tasfiye edilmiştir. Müslüman Kardeşlerin tarihine bakarsak, çift başlı bir liderlikten ziyade kapalı ve ne zaman ne yapacağı pek belli olmayan bir teşkilatlanmaya ve gündeme sahip olduğunu görmekteyiz. Bugün de kısa, orta ve uzun vadede özellikle rejim ile olan ilişkilerinde nasıl bir tutum takınacağı belirsizliğini korumaktadır. Bazı dönemlerde görüldüğü üzere şiddete yönelmesi düşük de olsa ihtimaller arasındadır. Diğer taraftan ileriki dönemde Sisi yönetimiyle işbirliğine gidip gitmeyeceği de tartışmalıdır.

Bir uçta vahşi örnek olan IŞİD ve diğer uçta Müslüman Kardeşler olarak geniş bir skalaya sahip olan siyasal İslam'ın bölgedeki geleceği Türkiye dahil birçok aktörü etkileyecektir. Uzun dönemde siyasal İslam'ı kim teslim edecektir? Seküler bir dalgayla mı siyasal İslam *-tarihten silinmeden ziyade-* etkisini kaybedecektir? Suudi Arabistan'ın da nasıl bir tutum takınacağı, keza İran'ın politikası da siyasal İslam'ın geleceğinde önemli rol oynayacaktır. Buna ek olarak Türkiye'de AKP iktidarının nasıl politikalar üreteceği siyasal İslam'ın geleceği açısından önemlidir.

Orta Doğu'da gözler çeşitli sebeplerden ve sorunlardan Suriye'ye odaklandığı için Filistin-İsrail sorunu aslında gündemden oldukça düşmüştür. Ama siyasal İslam'ın çıkışına bakıldığında Filistin'in önemli bir neden olduğu; faaliyetler açısından gerekçe olarak gösterildiği görülmektedir. Kudüs gibi belli öğeler sebebiyle siyasal İslam'ın çeşitli hareketlerince uluslararası boyut kazanmak için en azından meşruluk kaynağı olarak kullanılmıştır; bu sebepten ötürü Filistin sorununun da bu toplantıda değerlendirilmesi gerektiğini düşünmekteyim. Bugün geldiğimiz noktada Filistin'le İsrail arasında müzakereler gündemden kalkmış, durmuştur. İsrail'in politikaları, neredeyse tek devlet politikası gütmekte olduğuna işaret etmektedir. Barışçı bir yönetim izleyen, şiddeti bırakan, HAMAS'a ve Orta Doğu'daki diğer hareketlere nazaran seküler olarak nitelendirdiğimiz Filistin Kurtuluş Örgütü'nü, Filistin Otoritesi'ni

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

CEREN
GÜRSELER’İN
KONUŞMASI

dışlanmış durumdadır. Müzakerelerin askıya alındığı ve barış için ortak olan Filistin yapılanmalarının dışlanması sorunun nasıl çözüleceğini düşündürürken Üçüncü İntifada’nın çıkacağına dair yorum yaptıran şiddet olayları bölgede yaşanmaktadır. Silahlı Filistin örgütlerinin yanında halk da İsrail askerleri ve Yahudi yerleşimcileri ile çatışmaktadır. Böyle bir ortamda şiddetin dış faktörlere açık olup olmadığı tartışılmaktadır.

Sorunun dini boyutunun giderek niteliksel olarak öne çıkarılması da şiddetin artmasından endişe edilmesine neden olmaktadır. Gerek Filistin Otoritesi lideri Abbas’ın gerekse İsrail Başbakanı Netanyahu’nun açıklamalarına baktığımızda Filistin sorununun dini boyut aldığını görmekteyiz. Özellikle Kudüs’te İsrail’in izlediği politikalar şehrin statüsünü bozacak niteliğe sahiptir. IŞİD, El-Kaide düşünülünce Filistin’in bölgesel istikrarı etkileyebileceği öne çıkmaktadır. Öte yandan siyasal İslam’ın tarihi göz önüne alındığında bu tarihe kadar, bu noktaya kadar El-Kaide veya IŞİD nasıl oldu da Filistin’de bir varlık gösteremedi veya İsrail’e karşı bir saldırı düzenleyemedi sorusu akla gelmektedir. Filistin’le İsrail’in güvenlik işbirliği, HAMAS’ın ulusalcı çizgisi neden olarak gösterilebilir.

Filistin’in siyasal İslam ile olan bağının yanı sıra Türkiye’yi de yakından ilgilendiren self-determinasyon hakkı ile olan ilişkisinin de bugünkü toplantıda değişik konulara değinme fırsatını sağlayacağını düşünüyorum. Sabahki birçok konuşmada, Türkiye Barolar Birliği Başkanı Feyzioğlu’nun da değindiği üzere bölgede mikro milliyetçi unsurlar bulunmaktadır. Mikro milliyetçilikten hareketle ve dış destekle küçük devletlerin oluşturulduğu, bunun üzerinden büyük politikalar sürdürüldüğü ifade edilmiştir. Kürt siyasi hareketinin ana hedefinin ayrılık olduğu da çeşitli örnekler verilerek belirtilmiştir. Hatta Irak, İran, Suriye ve Türkiye’deki Kürt unsurların içerisinde bir devlet kurabileceği de ifade edilmiştir.

Ben, bu gelişmeleri uluslararası hukukta genelgeçer kabule sahip olan self-determinasyon hakkı açısından değerlendirmek istiyorum. Mikro milliyetçi hareketler ve self-determinasyon hakkını çalıştırabilmeleri, yeni devletlerin kurulabilmesi ve di-

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

CEREN
GÜRSELERİN
KONUŞMASI

ğer yandan Filistin'in hâlâ self-determinasyon hakkını çalıştırmaması hakkın siyasete ne kadar açık olduğunu ve tartışmalı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan konum itibariyle Güney Sudan örneğinin Kürt hareketi ile paralellik kurması açısından yararlı veriler sunacağını düşünmekteyim. Özerklik, ademi merkezîyetçilik gibi self-determinasyonun iç seçenekleri olarak adlandırdığımız birtakım unsurlar Güney Sudan self-determinasyon tarihinde gündeme getirilmiştir. Ayrılık belirli aralıklarla Sudan ile müzakerelerde dillendirilirken özellikle Amerika'nın desteğiyle Güney Sudan bugün kendi devletine sahiptir. Diğer yandan bağımsız bir devlete sahip olunması Güney Sudan'ın sorunlarını çözmemiş aksine daha çetrefilli sorunlar doğurmuş ve istikrara giden süreç, şiddetle ve etnik boyuta sahip anlaşmazlıklarla karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Sudan iç savaşını hatırlatan, hatta önüne geçen çok büyük çatışmalar yaşanmaktadır. Bugün Güney Sudan'da iki farklı büyük etnik grup arasında çatışma bulunmaktadır. Ana sorun siyasi anlaşmazlıktan kaynaklanmaktadır. Devlet Başkanı Kiir bir etnik gruptan, yardımcısı Machar başka bir etnik gruptan gelmektedir. Siyasi yetki gibi alanlarda çıkan anlaşmazlıklar bugün etnik boyutu giderek fazlalaşan büyük çatışmalara dönüşmüştür.

Buradan şunu ifade etmek isterim: Kürt hareketinde veya bölgede, Afrika'da özellikle ayrılık temelinde gerçekleştirilen bir self-determinasyon ne kadar çözüm getirebilir? Dile getirilen Kürtlerin birleşmesi senaryosundan sonra bölgeye barış ve istikrar kalıcı olarak gelir mi? Sonrasında kendi aralarında yeni bir sorun yaşanır mı?

Self-determinasyonun kapsamlı ve tartışmalı yapısı bugün Türkiye'de dile getirilen özerklik gibi çeşitli taleplerden görüleceği üzere farklı konuları gündeme taşıyabilir. Örneğin çeşitli ülkelerde federalizm talep edilmekte; mevcut sorunların çözümü olarak lanse edilmektedir. Libya başta olmak üzere, Kuzey Afrika'da ve biraz daha güneye gidersek Afrika'nın çeşitli ülkelerinde federalizmin gündeme geldiğini görüyoruz. Somali de örneğin dile getirilmektedir. Orta Afrika Cumhuriyeti'nde

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

CEREN
GÜRSELER’İN
KONUŞMASI

benzer talepler mevcuttur. Türkiye’deki gelişmelere de paralel olarak, bölgede federalizm ve ademi merkezizyetçilik gibi self-determinasyona dair konuların uzun süre gündemde kalacağını düşünüyorum.

Şimdilik yorumlarım bu kadar. Teşekkür ederim.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR’İN
KONUŞMASI

Dr. Necdet PAMİR- Teşekkür ederim. Ben de izninizle Sayın Başkanın şahsında ve Necdet hocamın şahsında Barolar Birliğine çok teşekkür ediyorum. Hem beni davet ettiğiniz için, hem de masanın etrafındaki her konudaki ülkenin yetkin pırıl pırıl ismiyle bir araya getirdiğiniz için. Gerçekten benim de gönlümden geçen bir şey bu, yani bu moral oldu. Kaptana söyleseniz bir şeye yaramayacağı belli, onu hepimiz kabul ediyoruz, ama işte bu moral bozukluğu içinde şöyle bir ekibi gördüğünüz zaman umudumuzu yitirmemek için bir neden olduğunu da görüyorsunuz. Farklı wfarklı alanlarda Türkiye’nin umudu var. O nedenle de teşekkür ediyorum.

Ben izninizle yine Sayın Taşkesen’in de söylediği gibi, öyle bir büyük resimden ya da Sevgili Mehmet Ali Güller’in söylediği gibi Türkiye’ye gelmeye çalışacağım. Bir kere birbirimize anlatmaya gerek yok, enerji kaynakları, bundan üretilen enerji ve elektrik bir alt sektör olarak yaşamımızı devam ettirebilmemizin, çağdaş yaşamı devam ettirebilmemizin olmazsa olmazı. Onun için hizmetlerde ulaştırmada, evdeki soğutmanız ısıtmanız neye gereksinim duyuyorsanız, bu çağdaş şeylerden yararlanabilmemiz olanaklardan olmazsa olmaz. Dolayısıyla her ülkenin enerji kaynaklarına kesintisiz erişimi, kaliteli erişimi, ödenebilir şekilde erişimi de hem ekonomik güvenliğimizin, hem genel ülke güvenliğinin olmazsa olmaz bir parçası, dış politikayla da birebir ilintili; dolayısıyla resmi böyle görmek lazım Ortadoğu’nun önemi açısından ve Türkiye’ye yansımaları açısından.

Dünyada tüketilen kaynaklara baktığınız zaman, daha doğrusu enerji üretimi için hangi kaynaklar en çok kullanılıyor dediğimizde, fosil kaynaklar olarak tanımlanan petrol doğalgaz ve kömürün yüzde 85 civarında bir pay aldığını görüyoruz. En son 2014 yılı verileri itibariyle bakarsanız da, yüzde 32’si petrole ki, ulaştırma sektörünün olmazsa olmaz girdisi dünya için söylüyorum. Yani kaynağımız da ...02.16 olsun. Her kaynakta biraz ufak tefek farklılıklar olabilir, ama makro böyle. Kömür yüzde 30’unu teşkil ediyor. Özellikle Çin Hindistan gibi ülkelerde, özellikle de elektrik tüketimi açısından baktığınızda yine

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR’İN
KONUŞMASI

vazgeçilmez bir kaynak. Petrol ulaştırma sektörünün en önemli kaynağı. Bütün alternatif arama çabalarına karşın, ekonomik anlamda bugünden yarına bu kaynakların egemenliği sürüyor ve son yıllarda daha verimli ve görece daha temiz... Hiçbir zaman kirletmeyen bir kaynak değil, ama doğalgaz petrol ve kömürün yanında hızla oranını yükseltiyor. O da bugün yüzde 24, dünya için söylüyorum.

Türkiye için bakarsanız, hani yeri gelmişken belki akılda kalması daha kolay olur. Türkiye’de doğalgaz çok ağırlıklı, yüzde 32,5’a erişti Türkiye’nin enerji tüketiminde payı. Yüzde 26,5’la petrol, yüzde 30’la kömür ki, bunların da Türkiye kısmına geldiğinde oranlarını bir kez daha hatırlatma ihtiyacı hissediyorum.

Şimdi bir kere tespit bu; Ortadoğu’nun yani bizim odaklandığımız konunun önemi açısından bakacak olursak, yine aynı kaynaktan 2014 yılı sonu itibariyle baktığımızda en son bu veriler var. Ortadoğu ...03.39 bilinen petrol rezervlerinin ispatlanmış ve bugünkü teknolojilerle üretilebilir rezervlerin yüzde 48’ini petrol açısından barındırıyor. Doğalgaz genelde daha az düşünülüyor, ama doğalgaz açısından da yüzde 44’ünü, hani küsuratları söylemiyorum yukarı yuvarlıyorum yüzde 44’ünü oluşturuyor Ortadoğu’nun rezervleri.

Ama Ortadoğu rezervlerinin önemi sadece hacimsel yoğunluğuyla değil, aynı zamanda hem potansiyel henüz açığa çıkmamız rezervlerinin olma ihtimalinin yüksekliği, ama en az bunun kadar da üretim maliyetlerinin son derece düşük olmasıyla ilgili. Yani bugünden yarına hiçbir ülkenin, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Avrupalılar olmak üzere hiçbirinin bu coğrafyadan elinin ayağının kesilmesi mümkün değil. Bunun birçok nedeni var. Yani zaman zaman beni başışlayın, hani kaya gazı diye tanımlanan, ama kaya çok genel bütün kayalara verilen isimdir. Kil ağırlıklı bir kayaç olduğu için, Türkçede de ister istemez oradan tercüme ...04.34 denilen, geçirgenliği düşük, gözenekliliği var ama geçirgenliği düşük. Onun için ekonomisi biraz daha olumsuz konvansiyonel kaynaklara göre. Shell petrolü ve Shell gazının üretimiyle

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR’İN
KONUŞMASI

Amerika’nın Kanada’nın daha da rahatladığını söyleyebiliriz, ama maliyetleri hâlâ daha yüksek olduğu için, o da bir kavga gürültünün konusu. Ona da değineceğim, ama Ortadoğu’nun önemi dediğim gibi hem hacimsel fazlalığı, hem potansiyel rezervlerin yüksekliği, hem de maliyetlerin çok düşük olması.

Yani bir fikir vermesi açısından, bir varil petrolü yeryüzüne çıkarmanın maliyeti sahadan sahaya değişir, kuyudan kuyuya bile değişir, ama ortalama Suudi Arabistan İran Irak gibi ülkelere baktığınızda 10 doların altında. Ama bütçelerini denkleştirmek için çok doğru olarak vurgulandı, bu ülkelerin ister Rusya olsun ister Venezuela olsun aralarında fark olmakla birlikte 90-100 yerine göre 125 dolardan aşağıya eğer petrol satılıyorsa bütçeleri açık veriyor. Dolayısıyla maliyetle bütçede öngörülen ...05.37 denilen o nokta çok ciddi farklılıklar gösteriyor. Yani hâlâ maliyetin üstünde satılıyor fiyat, ama bütçelerini tek metaya dayalı ağırlıklı olarak ekonomileri olduğu için hırpalıyor birçok üretici ülkenin. Ama Ortadoğu’nun önemini ortadan kaldırmıyor, dediğim gibi ucuz olduğu için.

Basra Körfezi yine bu coğrafyada son derece önemli. Dünyada denizyoluyla yapılan petrol ticaretinin yüzde 35’i, günde 17 milyon varil Basra Körfezinden yapıldığı için, İran’ın Irak’ın özel bir önemi var. Özellikle İran’ın ağırlığı var. İster Basra Körfezi deyin, ister İran körfezi deyin, Hürmüz Boğazı ve bu coğrafya son derece önemli Ortadoğu’nun göbeğinde.

Her şeyi enerjiye endekslemek doğru olmayabilir, başka kaygılar da var. Kaygılar demeyeyim de hareket nedenleri var bütün büyük aktörlerin, ama Yemen’deki gelişmelere de baktığımızda, birçok başka faktörün yanı sıra Kızıldeniz üzerinden Avrupa’ya giden yolun üstünde olması da Yemen’deki karışıklığın bir başka nedeni olarak değerlendirilebilir.

Şimdi bu genel resmi söyledikten sonra geleceğe baktığımızda da, her ne kadar dünyada yenilenebilir kaynakların ağırlığı hızla artıyorsa da, teknolojilerdeki gelişmelerle bunların maliyeti düşüyorsa da, ben ve bizim gibi insanlar Türkiye’de yerli ve yenilenebilir kaynaklarımızın son derece zengin olduğuna,

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR’İN
KONUŞMASI

yani bize dayatılan ezberin dışında bunun bağımsızlığımız için de çok önemli bir olanak olduğunu düşünmemize karşın, hani bugünden yarına düğmeye basıp, her şeyimizi güneşle rüzgârla halletmemiz mümkün olmadığından, daha önümüzdeki yıllarda petrol doğalgaz kömür hatta ağırlıklı ekonomilerin devam etme ağırlığı var. Ama tekrar söylüyorum; bardağın dolu tarafında da teknolojinin hızla gelişmesiyle bu kaynakların, elektriğin özellikle depolanamayacağı iddia edilir. Teorik olarak depolanır, pratik olarak da depolanıyor. Verim kaybı oluyor, ama orada da devrimsel teknolojik atılımlar var. Dolayısıyla dünyanın geleceği hem bu bağımsızlık, belki savaşların işgallerin azaltılması anlamında da bir umut olarak bardağın dolu tarafında düşünölmeli enerji verimliliği vesaire.

Şimdi bunu söyledikten sonra özellikle her taşın altında Amerika mı var İsrail mi var filan, yani o şeylere girmeden somut veriler üstünden gidelim. Biraz önce yüzde 48 ve 44 olarak petrol ve doğalgaz rezervlerinin Ortadoğu’daki ağırlığını söylerken Amerika’ya bakın, dünyada tüketilen enerjinin ve dünyada tüketilen petrolün bir başına yüzde 20’sini tüketen bu ülkenin petrol rezervleri yüzde 2,9 dünya rezervlerinin. Dolayısıyla hakkı olmasa bile bu coğrafyaya, maliyeti de ucuz olan bu coğrafyaya bir strateji bir tasarım dayatmaması mümkün değil. Tamam haksız olabilir, ama yani onun kenarda köşede oturup, işte bir Shell gazdan şunu alıyoruz Shell oilden bunu alıyoruz, dolayısıyla rakamlara yine boğmayayım ama hakikaten çok önemli orada da gelişmeler oldu. Fakat tekrar söylüyorum; 10 dolara üretilen bir meta var, öbür tarafta da yerine göre 40-50-60 dolarlara üretilen bir Shell oil var, sahadan sahaya farklı olmak üzere.

Şimdi hepiniz birçok örneği biliyorsunuz belki, ama hani burada söylendiği için, mesela bazı alıntılar yapmakta yarar var. Yani burada olan onca şey, Irak’ta efendim kitle imha silahları mı vardı yoktu, herhalde birbirimizi ikna edecek değiliz. Yani onun için mi müdahale edildi, ama mesela biraz önce Sevgili Büyükelçim Onur Öymen dile getirdi Wesley Clark’ın sözlerini, hatta internette girdiğiniz zaman rahatlıkla onu bulabiliyorsunuz.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR'İN
KONUŞMASI

Mesela bir başkası Pentagon'un kuruluşu olan ...09.27 yani her ting tangin yaptığı illa Amerikan yönetiminin mutlaka görüşüdür demiyoruz, ama mutlaka biçimlenmesinde çok katkısı oluyor ve kuruluş amaçları da o. Mesela ...09.41 adlı bir raporu var malum. Bu uzun savaşın geleceğini açıklamak diye belki tercüme edebiliriz, ama birkaç alıntı yapacak olursak diyor ki; *"Dünya ispatlanmış petrol rezervlerinin yoğun olduğu coğrafi alanı Selefî Cihatçı ağ örgüsünün güç alanıyla çakışmaktadır."* Yani bu terminolojiyi bizdeki entelektüel takım bile çok kullanmaz. Hani Selefî Cihatçı vesaire gibi, yani daha yüzeysel konuşur insanlar çoğunlukla. Ama son derece derin analizleri var. *"Bu durum da petrol arzı ve uzun savaşımız arasında kolay kırılmayacak ve basitçe tanımlanamayan bir bağlantı yaratmaktadır. Görünür yakın gelecekte dünya petrol üretim artışı ve toplam petrol arzı ağırlıklı olarak İran körfezi kaynaklarından sağlanacaktır. Bu nedenle bölgenin stratejik önceliği önemi ve bu öncelik uzun savaşın yaşama geçirilmesi süreciyle etkileşim içinde olacaktır."*

Yine bizim yorumumuz değil, doğrudan kendi raporlarından. *"Böl ve yönet çeşitli Selefî Cihatçı gruplar arasındaki fay hatlarının istismar edilmesini ve bu grupların birbirlerine karşı cephe almaları sağlanarak, enerjilerini iç çatışmaya odaklandırmalarını hedeflemektedir."* Yani kendi aralarında kapışsınlar, bize karşı enerjileri daha düşük seyretsin deyip, bütün bu karışıklığın arka planında bu kaynakların ele geçirilmesi, memnun olmadıkları yönetimlerin, işte 7 tane ülkenin 5 yıl içinde yönetimlerinin değiştirilmesi gibi birçok strateji, bütün bu ting tanglerin sosyal laboratuvarların raporlarında var. Yani bizim zorla onlara attığımız bir şey değil. Yahut Carter doktrinine bakın; *"Herhangi bir dış gücün İran körfezinin kontrolünü ele almaya teşebbüs etmesi, ABD'nin yaşamsal çıkarlarına bir saldırı olarak değerlendirilecek ve bu teşebbüs askeri güç dahil her yolla engellenecektir."*

Yani bunun gibi... Yahut şeye bakın, James Bacer: *"Bakın ben dört yönetimde görev yaptım, her birinde de ulusal güvenlik politikası olarak gerekirse İran körfezindeki enerji rezervlerini korumak için savaşa gireceğimiz hususu yazılı olarak yer almaktaydı."*

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR’İN
KONUŞMASI

Yani örnekleri tabii ki çoğaltabiliriz. Burada olanın bitenin, bütün kavganın arka planında büyük oranda, başka nedenlerin yanı sıra enerji kaynaklarını ele geçirmek, taşıma yollarını kontrol etmek, mümkünse ticaretini kontrol etmek ve bunun ürüne dönüştürüldükten sonraki ticaretini de kontrol etmek kavgası yatıyor. Dolayısıyla bunların hepsi yıllar öncesinden, farklı örneklerle vurgulandığı gibi planlanmış ve bu kaynakların kontrolünü elde tutmak için ve rakiplerinin eline geçmesini önleyebilmek için hazırlanmış stratejilerin yansımasıdır. Bunda hiçbir tereddüdümüz yok.

Bunu tabii belli bir süreyle kısıtlı olduğumuz için hızlıca Türkiye’ye geçmek istiyorum. Yani kopuk olursa kusuruma bakmayın. Eğer soru olursa ben de yanıtlamaya çalışırım.

Şimdi Türkiye’ye baktığınız zaman, Türkiye bu coğrafyanın içinde tesadüfen değil. Bize hep sorulur ya, işte efendim Suudi Arabistan da var İran da var Irak da var da bizde niye yok vesaire. Bir sürü de işte aslında biz petrol denizinin üstünde yüzüyoruz da, cıvayla kapatmışlar betonla kapatmışlar. Yani bu böyle değil, bunun hem bir siyasi tarafı var. Yani Türkiye’nin işte Musul’dan Kerkük’ten uzaklaştırılmasının birinci dünya savaşı sonrasında onun bir siyasi boyutu var, bir de jeolojik tarafı var. Bize bırakılan bu arazinin kısırlığının jeolojik açıklamaları var, ama asıl siyasi nedenlerdir. Bunu görmemek için çok hani saf olmamız lazım.

Yine birkaç örnek Sevgili Hikmet Ulubay’ın kitabından bakarsanız, şimdi İngiltere’nin rolünü Amerika üstlenmiş olmakla birlikte 27 Mart 1911 Sir Edward Grey İngiltere Dışişleri Bakanı: “Temel hedefimizi daima hatırdan tutmamızın önemli olduğuna inanıyorum. Bu da Basra Körfezindeki ve onu tamamlar nitelikteki Mezopotamya’daki İngiliz çıkarlarını korumaktır.” Ya da sudan da bahsettik. Artur Balfur 1918’deki İngiltere Dışişleri Bakanı: “*Ne Başkan Wilson ne de bir başkası Dicle ve Fırat’ın çevresindeki geniş toprakları Osmanlıların denetimine bırakmak isteyecektir. Bu durumda sormak isterim, Mezopotamya’daki küçük Zap suyunu kadar veya yeterli derecede zengin su kaynaklarını denetim altına alacak şekilde ordularımızla ilerlememizin büyük*

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR'İN
KONUŞMASI

yararı yok mudur? Bunu başardığımızda petrol yataklarının büyük çoğunluğu da elimize geçmiş olacaktır."

Amiral Bristol biliyorsunuz İstanbul'daki Amerikan Yüksek Komiseri, 1920. Bu da Sevgili Uğur Mumcu'nun "*Kürt İslam Ayaklanması 1919-1925*" kitabından: "*Şimdi Kürdistan'ın ünlü petrol yatakları nedeniyle yabancı entrikaları başladığı için, kuşkusuz ciddi sorunlar çıkabilir. İngilizler herhalde Kürdistan'ı denetim altına alabilmek için Kürtleri Türklere karşı kullanmak isteyeceklerdir.*" Yani Allaha çok şey değişti, öyle bir tehlike yok.

Şimdi Türkiye'ye baktığımız zaman, Türkiye 1990 yılında tükettiği enerjinin tam yüzde 51'ini yerli imkânlarıyla üretebilen bir ülke. Tamam hızla geliyoruz, genç bir nüfusumuz var, çok fazla enerji tüketiyoruz, ama 1990'da yarı yarıya kendimize yeterken, 2000-2002 yılında yüzde 68 bu bağımlılığımız. Yüzde 50'den 68'e çıkmış. Bugün, yani 2014 verileri itibariyle söylüyorum yüzde 75'e çıkmış. Şimdi bir taraftan da resmi söyleme bakıyorsunuz, dışa bağımlılığımızı azalttık yerli kaynaklarımızın oranını arttırdık. Kesinlikle doğru değil, bunların hepsi resmi Enerji Bakanlığı rakamları. Yüzde 67-68'den 2002 yılında, yüzde 75'e gelmiş.

Biz 2002 yılında enerji dış alımına, ağırlıklı olarak o zaman sadece petrol ve doğalgaz ve ürünleriydi. Şimdi buna bir de ithal kömür eklendi. 9,2 milyar dolar harcarken 2002 yılında, 2014 yılında biraz talep düşmüş, petrol fiyatları görece biraz düşmüş, ona rağmen 55 milyar dolar. Bu toplam ithalatımızın dörtte biri ve sürdürülebilir değil. Bir kere bu ekonomik bir tehdit Türkiye için bir; ikincisi, Türkiye -biraz önce söyledim- tükettiği enerjinin yüzde 32,5'unu doğalgazla, yüzde 26,5'unu petrolle karşılıyor. Kömür de yüzde 30, bunun da yarısını ithal ediyoruz. Ama petrolde yüzde 93, doğalgazda yüzde 99 dışa bağımlıyız.

Şimdi bu bağımlılığın bir başka riskli tarafı -zaman zaman söylendi- doğalgazda Rusya'ya yüzde 55, İran'a yüzde 18 bağımlıyız. Petrol ürünlerini de dikkate alırsak Rusya'ya bağımlılığımız yüzde 16, yüzde 32 Irak, yüzde 30 İran. Şimdi yüzde

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR’İN
KONUŞMASI

60 küsur bu üç ülkeye bağımlısınız. Niye bunların altını çiziyorsunuz ya da Rusya’yla İran’a da doğalgazla bağımlısınız? Bu yetmezmiş gibi siz gidiyorsunuz kömürünüzün de yüzde 30’unu Rusya’dan alıyorsunuz, artı yüzde 100 inşaatı işletmesi yakıt tedariki yakıt muamelesi Ruslara verilmiş, Akkuyu Nükleer Santraliyle gırtlığınıza kadar bağımlısınız.

Peki, camdan köşkte oturup sağa sola taş atıyorsunuz. Nedir? Patriotları ülkemize diktiniz, füze kalkanını yerleştirdiniz Malatya Kürecik’e, Irak’ın iç işlerine karışıyorsunuz. Yani bunu 50 bin tane örnekle açıklayabiliriz, hepimiz bunu biliyoruz. Ama onun ötesinde o yetmezmiş gibi Irak Anayasasına göre tüm Irak halkına ait olan, Irak’ın kuzeyinde... Ben Kuzey Irak diye bir terminolojiyi kabul etmiyorum, yani zihinlerimize bir şey empoze etmek için kullanılıyor. Yani Kuzey Anadolu Güney Anadolu, yani böyle bir şey yok, parçalamaya yönelik bir şey, algı yönetimi. Öyle algılıyorum en azından. Dolayısıyla Irak’ın kuzeyinde üretilen petrolde doğalgazda, ortasında da üretilen güneyinde de üretilen Irak halkına aittir 110-111-112. Maddelerine göre. Ama siz ne yapıyorsunuz? Irak’ın kuzeyindeki bölgesel yönetimiyle bir anlaşma imzalamışsınız. Devletler devletlerle anlaşma imzalar, devletler bölgesel yönetimlerle anlaşma imzalamazlar. Yani uluslararası hukuk açısından bu böyle olduğu gibi, komşuluk hukuku açısından da, kendi hükümleriniz haklarınız açısından da bu böyledir, böyle olmalıdır. Ama siz kalkıyorsunuz Gülten Kışanak çıkıp, Güneydoğu’da üretilen petrolün devlet hissesini ben aldım dediğinde, bu uygulamalarınızla zaten o tarafa cevaz vermiş oluyorsunuz. Yani neresinden tutsanız satır satır dökülen, tamamen bağımlı olduğunuz Rusya’ya İran’a Irak’a karşı hasmane bir tutum içindediniz. Suriye politikanız da tehdit olarak algılanıyor. Patriotlar da füze kalkanı da tehdit olarak algılanıyor. Onlarca örneği var, yazabildiğim kadar yazıyorum, anlatabildiğim kadar anlatıyorum imkân buldukça.

Dolayısıyla Türkiye’nin hem ekonomik güvenliğini, hem dış politika açısından dış açıdan güvenliğini, hem genel güvenliğini tehdit eden bir duruma geliyorsunuz. Oysa Türkiye’nin

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR'İN
KONUŞMASI

son derece zengin kaynaklarının varlığını bir kez daha altını çiziyim, hem de sizin huzurunuzda bir kez daha söyleyeyim bir örnek olması açısından. Türkiye geçen sene yaklaşık 250 milyar kilovat saat elektrik tüketti. Kömürümüz linyitimiz... Tek tek bu kaynakların miktarını da söyleyebilirim, ama kömür linyit hidroelektrik jeotermal rüzgâr güneş biyo yakıt; bunları alt alta dizdiğinizde yaklaşık 760 milyar kilovat saat henüz devreye alınmamış. İnşaatı süren var, hiç el değmemiş olan var, lisanslanma sürecinde olan var.

Bakın 250 tüketmişiz, 760 kaynak var, bunu hemen devreye sokuyor. Hemen derken, yani önünde bir engel yok, kademeli olarak tabii ki sokarsınız. Ama bunun ötesinde enerji verimliliği sadece sanayide ve binalarda enerji verimliliğinde yapacağınız iyileştirmelerle 2020 yılına kadar 58 milyar kilovat saat daha az tüketip, aynı gayrisafi hasılayı elde edebilirsiniz. Mevcut santrallerin rehabilitasyonu da 19 milyar kilovat saat. Türkiye 818 milyar kilovat saati beklerken atıl, gidiyor gırtlığına kadar Rusya'ya bağımlı hale geleceği nükleere gidiyor. Nükleerin diğer konularını tartışırım, ama bu toplantının odaklandığı konular açısından vurgulanmasında yarar olan şey, dışa bağımlılığımızın son derece riskli bir hale gelmesi.

Son olarak da şunu söyleyeyim: Bölgesel yönetimle yapılan iş hukuka aykırıdır vesairedir, Türkiye'nin her türlü çıkarına aykırıdır. Barzani'yle birlikte hukuksuz bir biçimde daha önceleri kamyonlarla yapılan ticaret, Kerkük Yumurtalık boru hattına bir baypas hattıyla, yani Habur'un karşısında Fiş Habur'da bir ölçüm istasyonu var. Yine Irak yasalarına göre, petrol alım satımı ürün alım satımı her şey ...21.19 uhdesindedir mevcut 101 ve 272 sayılı yasalara göre. Ama bu arkadaşlar ...21.24 kontrolünde olan bu ölçüm istasyonunu baypas ederek Kerkük Yumurtalık'a bir boru hattı döşediler. Şimdi buradan kontrolsüz bir biçimde, Irak bizi tahkime götürdü verdi. Buradan çok daha büyük hacimlerde bir ticaret yapıyorlar.

Yine Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları hilafına, normalde Birleşmiş Milletlerin fonuna yatması gereken, New York'taki hesabına yatması gereken Irak petrolünden elde edi-

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR'İN
KONUŞMASI

len geliri getirip Halk Bankasında tutuyorlar. Efendim neymiş? Yüzde 17'sini Kürtlere vereceğiz. Siz uluslararası bir şey misiniz, yani bir entite misiniz? Hangi hakla... Yani neresinden tutsanız ve Kerkük Yumurtalık boru hattı anlaşmasına da aykırı bu. Yani Irak Türkiye iki hükümet arasında imzalanmış bu anlaşmanın, yanlış anımsamıyorsam 6 ya da 7. Maddesi şunu söylüyor: *"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, boru hattının kendi toprakları içinde kalan kısmında istasyonda terminalde her tarafta Irak Hükümetinin direktiflerine uygun olarak iş yapacaktır"* diyor. Siz bunun hilafına bas bas bağırırken Irak Hükümeti, kalkmışsınız bölgesel yönetimle, Irak Hükümetinin deyimiyle kaçakçılık yapıyorsunuz.

Dolayısıyla bunların hem ekonomik olarak dediğim gibi, hem hukuken Türkiye'yi çok ciddi sıkıntıya sokan, hem de dış politikası açısından... Kimse size şunu yapmak zorunda değil. Açıktan ne Rusya kalkar o boru hattının şeyini keser, Ukrayna sifonluyor dersiniz. Yahut derler ki, efendim işte bombalandı orada bir sabotaj oldu ayrılıkçılar yaptı. Sonuçta kesildiği takdirde bu boru hattından geliş, sizin ne İsrail'e yapacağınız açılımlar, ne Katar'a gitseniz, ne Türkmenistan'a gitseniz, düğmeye bastığınız zaman gelmesi mümkün değil. Fiziki kapasiteniz herhangi bir yerden bugünden yarına, bir sene sonra iki sene sonra hatta yeni bir gaz gelişine açık değil. Ya boru hattıyla gelece, ya ...23.20 olarak gelecek. Ne ...23.21 terminallerinizde açık bir kapasite var, ne boru hatlarınızda var.

Dolayısıyla bütün hepsi iç politikada insanlara bir mesaj verip yatıştırmaya yönelik. Yarın keserse, bir nedenle kesilirse, günlük Türkiye'nin 190 milyon metreküplük bir kontrat bağlantısı var, buna depodan alabileceğimiz kapasite de dahil. 250 tüketme durumundayız çok soğuk günlerde. 190'lık hakkınız var, bunun 90'ı Rusya'dan geliyor iki boru hattıyla. 90 gitti elinizde 100 kalıyor. Siz 100'le ne 250'yi ne 200'ü yönetemezsiniz, yani mümkün değil. Yani fiziki olarak da bunun bilinmesinde yarar var. Sağa sola açılımdı bilmem ne ticaret yapıyorlar, ama Katar gelse kapınıza getirse o gazı bedava verse ki pahalı oluyor yine de çok pahalı veriyorlar, ama bedava verse ne

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

diyeceksiniz? Cezayir’le Nijerya’ya, kardeşim siz vermeyin 22 milyon metreküp biz Katar’dan aldık. Tamam, zaten rakamların içinde 22 var, ha oradan gelmiş ha buradan. Yapamazsınız, ama yani fiziki kapasitemiz de buna m¼mk¼n değil.

NECDET PAMIR’IN
KONUŞMASI

T¼rkiye’yi çok ciddi sıkıntıya sokan bir h¼k¼met ve bir dış politika var. Zamanımı aŐtım kusura bakmayın.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL’IN
KONUŞMASI

Prof. Dr. Hasan ÜNAL- Ben de öncelikle Barolar Birliğine ve Sayın Fevziye’nin şahsında olmak üzere Sevgili arkadaşlarımız Prof. Dr. Necdet Basa’ya teşekkürlerimi ileterek başlamak istiyorum. Hakikaten böyle güzide bir topluluk bir araya getirmek, son yıllarda pek kimseye nasip olmamıştı. Bu da Barolar Birliğine ve mevcut yönetimine yakışır tabii. Güzeli bir şey oldu.

Çünkü bu tür beyin fırtınalarına Türkiye’nin hakikaten, sadece bugün konuştuğumuz dış politika alanında değil, birçok alanda da ihtiyacı var. Nitekim biz bugün ağırlıklı olarak dış politikadan bahsetmekle birlikte, bunun içinde yer yer anayasa değişikliğinden başka konulardan terörden bahsetmek durumunda kalıyoruz. Çünkü Türkiye’nin tartışacağı konuşacağı pek çok konu var. Fakat ülkemiz son yıllarda kelimenin tam anlamıyla birçok kanallı tek seslilik ortamına getirildi. Âdeta bir televizyon terörüyle karşı karşıyayız. Aynı lafları söyleyen ve her konuda uzmanmış gibi konuşabilen birkaç, işte 10-15 kişilik ya da bazen bu 40-50’ye çıkıyor sayıları, insan topluluğu. Yani ekonomiden, bilmem Rus uçağının düşürülmesinin askeri teknik detaylarına kadar konuşarak, ülkede korkunç bir tek seslilik ortamı yaratılıyor. Bu kadar çok sayıda televizyon ve gazete olan bir ülkede bunun yapılabilmesi de ayrıca bir başarı belki.

Şimdi Türkiye’nin başarı öykülerine bir başka öyküyü, geniş bir öyküyü ekleyerek devam etmek istiyorum hızla. O da şu: Şimdi şu anda hani dış politikanın durumu nedir diye şöyle kabaca bir bakarsak. Ortadoğu ve Türkiye diye konuşuyoruz. Şimdi hemen hızla söylemek gerekirse, Suriye’yle Beşer Esad rejimini ön plana çıkararak konuşursak, tam manasıyla düşman haline gelmiş durumdayız. Yani Suriye’yle âdeta bir savaş yürütüyoruz. Giderek bu savaşı dolaylı yürüttüğümüz bile söylenemeyecek kadar zora gelmiş durumda.

Irak merkezi hükümetiyle amiyane tabirle tam papaz olmuş durumdayız, her konuda papaz olmuş durumdayız. Hem Suriye meselesinde belirlediğimiz tavırdan dolayı, hem pek çok başka konuda, özellikle de Barzani’nin oradaki devletleşme çabalarına açık açık destek verdiğimiz için.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL’IN
KONUŞMASI

İran’la, yani İranlı yetkililer çok dikkatli ve Türkiye’yi tahrik etmeyen demeçler vermeye çalışmalarına rağmen, aramızın hiç mi hiç iyi olmadığı açık. Güneye doğru geliyoruz, Ürdün Devleti bizim dış politikamızdan fevkalade kaygı duyuyor. Çünkü dış politikamız, biraz sonra söyleyeceğim, tam manasıyla Selefi Cihatçı ya da Türkiye’de son yıllarda kullanılan tabirle İhvancı bir çizgiye gelmiş durumda. İdeolojik bir körlüğün elinde hapsedilmiş bir durumda Türk dış politikası. Sorunların belki de bütünü buradan kaynaklanıyor.

Öte yandan Mısır’la ayrıca kavgalıyız. Mısır’la yürüttüğümüz kavgadan dolayı Suudi Arabistan’la Mısır konusunda ilişkilerimiz pek iyi değil. Suriye konusunda yeni kralla Selman’la biraz daha aynı çizgilere yakın olmamıza rağmen, aynı kralla Mısır konusunda hiç mi hiç anlaşamıyoruz. Kaldı ki ölen kral Abdullah’ın zamanında hem Mısır hem de Suriye konusunda kavgalı durumdaydık. Bu yüzden körfez ülkelerinin bir kısmı Türkiye’ye yapacakları ekonomik yatırımların bazılarını askıya almaya filan başlamışlardır.

Libya’yla, Libya işte çuvallara da şey yapmadık, açıktan açığa valizlerin içinde para götürdük. Ondan sonra tam hani Özal’a atfedilen bir laf vardır “bir koyup üç alacağız” filan diye. Dedik ki, efendim biz bu Libya’da masada doğrudan biz oturacağız. Bir de bu laf var. Biz masada olacağız hep, oyun kurucuyuz masada olacağız. Zaten bu Demokrat Partinin bir dönem Sayın Hüsamettin Cindoruk’un genel başkan yardımcılığını yürütürken, ona bir şeyde dedim ki, efendim bu AKP’nin açılımının akli karışıklar partisi olması lazım; çünkü bu kadar akli karışık bir şekilde siyaset yapabilme başarısını gösterebilmek apayrı bir şey.

Şimdi birde son zamanlarda aklıma gelen bir polemik daha var. Belki bu vesileyle ilk defa söylemiş olayım; ağzı kalabalıklar partisi. Yani böyle adamları dinliyorsunuz, aynı laflar, işte değerlere dayalı dış politika, masada oturacağız, mutlaka oyun kurucu biz olacağız, biz bugüne kadar hep edilgen olduk, hiçbir hükümet Ortadoğu’ya ilgi göstermedi filan. Bizim üniversite üçüncü sınıflarda okuttuğumuz Türk dış politikası

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL'IN
KONUŞMASI

derslerini okusanız hepiniz sınıfta kalırsınız. Bütün Türkiye hükümetleri Ortadoğu'ya fevkalade ilgi gösterdi, yaptığı yanlışlardan ders alarak tekrar tekrar gözden geçirdi. Özellikle 64 değerlendirmesi diye anlatırız ki, biz derslerde Türk dış politikası fevkalade güzel bir çizgiden geçti ve ondan sonra tamamı nüanslar üzerinde oturan, işte İsrailci görünmemek, gerektiği yerde İsrail'i eleştirmek, ama İsrail'i aynı zamanda kendimize düşman etmemek, Arap devletlerinin kendi iç işlerine karışmamak, Arap devletlerinin kendi aralarındaki kavgalarda taraf olmamak gibi esaslara dayanan. Bu arada da Sovyetler Birliğiyle de NATO'da kalmamıza rağmen, 64'ten itibaren fevkalade yakın ilişkiler içine girerek, bütün dengeleri koruyan ve Türkiye lehine yontmaya çalışan bir dış politika geliştirdi Türkiye.

Mesela Sovyet uzmanları şimdi yazıyorlar daha da ayrıntılı bir şekilde; Türkiye 1965'te Yüksek Prezidyum üyesi Podgorni'nin Ankara ziyaretinden itibaren Sovyetler Birliğiyle yürüttüğü ekonomik ve ticari ilişkilerden, 1980'e kadar yani 15 yıllık bir dönemde bütün üçüncü dünya ülkelerinin içinde en yüksek miktarda pay almış. Üstelik bu payı alırken, 1968'de Prag baharı olmuş, Dubcek iktidardan edilmiş Sovyetler Birliği tarafından, hem Ankara'ya büyükelçi yapılmış. Fakat daha öncesinde Türkiye Dubcek'in indirilmesini protesto etmiş. Sovyetler demiş ki, ya bu kadar para veriyoruz, bu kadar iyi ilişkiler içindeyiz, bak sizin büyük fabrikalarınızı kurduk, Aliaga'yı kuruyoruz filan, niye protesto ediyorsunuz? O başka, bu başka demiş. Aynı şekilde, mesela 1979'da Sovyetler Birliği Afganistan'ı işgal ettiğinde, en sert tondan eleştiri getiren ülkelerden biri olmuş Türkiye.

Şimdi bunu şunun için söylüyorum: Dış politika, ben 30 yıldır siyasi tarihle meşgulüm. Yani siyasi tarih bir anlamda dış politika, ülkelerin izlediği dış politikaların dünden bugüne tahlili anlamına da geliyor. Bugün Türkiye'nin izlediği dış politikayı izleyen bir ülke, modern devletlerin doğuşundan bu yana hiç görmedim okumadım. Bu yüzden de söylüyorum diyorum ki, bu dış politika önümüzdeki 20-30 yıl sonra İngi-

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL'IN
KONUŞMASI

lizce uluslararası siyasi tarih kitaplarında en kötü dış politika formülasyonuna ve uygulamasına en iyi örnek diye okutulacaktır.

Niye? Şimdi söyledim, Suriye Irak İran'la kavgalıyız, Mısır'la kavgalıyız, Libya'yla kavgalıyız. Libya'da bir uluslararası dünyanın büyük bir kısmı tarafından kabul edilen tanınan bir hükümet var Tobruk merkezli, bir de sadece bizim ve Katar'ın desteklediği Trablus merkezli bir başka hükümet var. Biz o Trablus merkezli İslamcı -tırnak içinde- hükümeti demokratik değerlere saygımızdan dolayı destekliyoruz. Tobruk'taki hükümet mesela, işte bilmem Libya'ya mal götüren Türk bandıralı bazı gemileri ya da Türkiye çıkışlı bazı gemileri bombalıyor. Diyor ki, bunlar öbür tarafa silah götürüyorlar. Hani biz Libya'dan büyük bir parsa kapacaktık, paralar götürdük filan, sonuç böyle.

Şimdi Tunus ve Cezayir hükümetleri, özellikle Tunus bizim bütün bu izlediğimiz politiklardan fevkalade rahatsız. Çünkü dediğim gibi, cihatçı ya da ihvancı merkezli bir dış politika izliyoruz. Devamına gelirse, mesela Suudi Arabistan'la Suriye konusunda filan işbirliği yapıyoruz, ama aynı Suudi Arabistan bu ihvancı tavrımızdan çok da memnun değil. Çünkü Suudi Arabistan'ın bir kendi El Kaide sorunu var, Suudi Arabistan'ın Bahreyn'in tam karşısında Dahran merkezli geniş bir Şii Arap nüfusu var, yaklaşık yüzde 15'ini oluşturuyor ve Suudi Arabistan petrolünün de -*Necdet daha iyi bilir*- aşağı yukarı yüzde 100'ü bu bölgeden çıkıyor. Yani o bölgede bir karışıklık olduğu takdirde veya o bölge şu veya bu şekilde bir Şiiistan Arap devletinin coğrafyasının içine girerse, Suudi Arabistan'ın kendisi zaten aç kalır. Yani böyle şeyler...

Şimdi peki, bu duruma nasıl geldi Türkiye dış politikası itibariyle? Buraya Rusya'yı da eklememiz lazım. Çünkü son zamanlarda artık Rusya da tarihi düşman hikâyelerine geri döndürüldü. Şimdi öyle bir hale geldik ki, hükümete destek veren yazarlar, ne bileyim Sultanahmet'teki IŞİD bombacısını da Rusya'ya bağlıyor, bilmem neredeki ne hareketi de Rusya'ya bağlıyor. Yani her taşın altından Rusya çıkıyor artık Türkiye'ye

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL’IN
KONUŞMASI

karşı ve ararsanız bulursunuz zaten bunu. Yani Necdet’in az önce dediği gibi, eğer cam evlerde oturuyorsanız taş atmaya-caksınız, yani bu kadar basit. Biz mal üreten, bunu satan, ticaret yapan, servis üreten, hizmet sektöründe iş yapan bir milletiz ve buradan para kazanarak hayatımızı sürdürmeye çalışıyoruz. Şimdi ticaretle mal üreterek ticaret yapan, turizm gelirleri, müteahhitlik gelirleri bilmem ne gibi bir sürü servis sektöründen para kazanmaya çalışan bir ülkenin ilk yapması gereken iş nedir dış politikada? Kendi içinde ve kendi etrafında barış ve huzurun teminine katkıda bulunmak olmalıdır. Çünkü barış ve huzurun ortadan kalktığı her ortam, ekonomik ve ticari olarak size zarar verir. Şu anda da bunu görüyoruz zaten.

Şimdi peki buraya nasıl geldik? Burada şöyle bir şey oldu. Mesela Sayın Tıgrel de bahsettiler haklı olarak. Biz aynı hükümet 2002-2003 yıllarından itibaren Suriye’yle ilişkilerimiz fevkalade güzel geliştirmişti. Aynı hükümet, pek çok başka ülkeyle ilişkilerde gayet pragmatik davranabiliyordu. Peki, normalde olması gereken faydacılık esaslı, Türkiye’nin çıkarlarını esas alan bir dış politika anlayışı nasıl gitti de, yerine bu geldi? İşte Arap baharı olaylarıyla buraya sürüklendik hızla. Önce zaten bu hükümetin dış politikasını belki birkaç aşamada ele almak mümkün. Bir, 2002’den 2003’ten itibaren başlatarak, şöyle kabaca 2007’lere 2008’lere kadar gelen ve daha pragmatik bir dönemi var.

O dönemde kullandığı argümanlar, işte Türkiye’yi içeride istediği şekle dönüştürmeye çalışırken, efendim Avrupa Birliği böyle istiyor, bu yasaların çıkmasını istiyor, bu reform yasaları çıkmalı, bu anayasada şu değişiklikler yapılmalı filan şeklindeydi. İçeride meşruiyet teminine yönelik bir dış politikaydı aynı zamanda. Hem Türkiye’nin çıkarlarına hizmet ediyordu, hem de kendi çıkarlarına hizmet ediyordu. Yani Türkiye’yi hem istediği gibi dönüştürüyordu, ama Türkiye’nin dış politika çıkarlarına da büyük ölçüde zarar vermiyordu bu politika. Çünkü ısrarla mesela, işte Kerkük kırmızıçizgimizdir lafı sürdürülüyordu, Irak’ın toprak bütünlüğü bizim öncelikli hedefimizdir sözleri devam ediyordu vesaire.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL'IN
KONUŞMASI

Fakat biraz önce de sabahki oturumda da konuştuk, bu Er-
genekon Balyoz vesaire davalarıyla da belki doğrudan irtibat
kurulacak taraf, 2008'lerden itibaren başladı. Kendisini daha
güçlü ve rahat bir ortamda bulan hükümet, giderek ideolojik
bir tonu dış politikaya da yansıtmaya başladı. İlk yapılan şey, o
tarihten itibaren Barzani'yle olan ilişkilerin ön plana çıkarılma-
sı oldu ve Sayın Mehmet Ali Güler'in söylediği gibi Kürtlerle
genişleme ki, bu çok garip bir şey. Yani kendi içinizde var olan
bir kanserli hücreyi, daha büyük kanserli hücrelerle takviye
ederek, kendi bünyenize yaymak gibi bir şey. Böyle bir politi-
kaya yöneldi.

Burada da ideolojik altyapı olarak şunu kullandı. Dediler
ki, biz zaten milli devlet yanlıydık. Çünkü millet diye bir şey
yok. Biz İslam ümmetiydik, millet bizi parçalayıcı bir şey. Bu
İslam tarihini bilmemek gibi bir şey; yani İslam tarihinin her
döneminde milletler var. Özellikle İranlıların Müslüman olma-
sından itibaren, yani tek tip Arap Müslümanlığından çıktığı
andan itibaren İslam tarihinin İslam coğrafyasının İslam siyasi
coğrafyasının içinde milletler var zaten. Ama bu tartışmaları
bir tarafa bırakıyoruz. Kendi söyledikleriyle devam edersek ve
iş şuraya geldi. Yani işin felsefi tarafı; efendim zaten Türk diye
bir şey yoktu olmamalıydı, bunu *-tırnak içinde-* Atatürk uydur-
du, siz kendinize Türk dersiniz, adam da kendine Kürt der
gayet normal. Demek ki PKK aslında haklı gerekçelerle müca-
dele veren bir şey; biz bu Türklük meselesinden vazgeçersek,
o da ondan zaten vazgececektir. Şu veya bu şekilde bu İslam
kardeşliği bütünleşmesi içine geleceğiz. Kaldı ki, hükümet
tam bu kadar ileri gidemedi, ama yarın ilerisini konuşan kendi
siyasi destekçileri şu noktadaydılar: Efendim yani Kürdistan
diye ayrı bir Müslüman devlet kurulursa kurulur ne olacak.
Birleşmiş Milletlerde temsil edilen Müslüman devlet sayısı bir
tane fazla olur. Ama biz halifeliği kaldırmamış olsaydık, zaten
sorun yoktu. Ne olacaktı ki, halife hepsinin halifesi gibi böyle
hiçbir ciddiyeti olmayacak, böyle komplo teorisi olarak bile de-
ğerlendirilecek kadar içi dolu olmayan laflarla yeni bir dönem
başladı dış politikada.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL'IN
KONUŞMASI

Şimdi o dönemin ilk şeyi şu aynı zamanda: İsrail'le sorun çıkarmaya başladı o kafa ve bu bizi adım adım şeye götürdü. Yani ilk işte dökme kurşun operasyonu İsrail'in yaptığı, ona verdiğimiz one minute tepkileri ve ardından İsrail'in Ortadoğu'da varlık sebebini sorgulayan açıklamalar. Şimdi İsrail eleştirilmekten, kendisinin eleştirilmesine çok alışmış bir devlet. Yani İsrail'i eleştirebiliyorsunuz, buna zaten bir şey de demiyor. Sizinle ilişkilerini bozmuyor, bilmem ne. Ama İsrail'in varlığını, yani Ortadoğu'da var olma hakkı olmadığını tartışmaya açmak ilginç bir başlangıç. Çünkü bunu son 10 yıllarda dile getiren hiçbir Arap lider yok. Bir tek o günlerde Ahmedî Necat bunu sorguluyordu.

Şu anda İranlı liderler bunu sorguluyor mu sorgulamıyor mu ayrı bir şey. Yani İsrail'e en sert eleştirileri getiriyorlar, ama aynı çizgide devam ediyorlar mı? Hadi diyelim ki bir tek onlar var. Şimdi buradan 2010 yılındaki Mavi Marmara vesaire, onları da ekledikten sonra, esas dış politikanın ideolojik bir çizgiye sürüklenmesi 2011 yılındaki Arap baharıyla oldu.

Nasıl oldu bu? 2011'deki Arap baharında müthiş bir çalkalanma yaşadılar kendi içlerinde. Verdikleri demeçleri tek tek incelediğimizde şunu görüyoruz. Önce hani Libya'da NATO'nun ne işi var çizgisinden bir anda şuraya geldiler, Mübarek dövülebiliyor. Nitekim Binali gitti Mısır'da. Şimdi Binali neyin temsilcisiydi? Arap dünyasındaki laik rejimlerden birinin temsilcisiydi. Çok büyük yolsuzluk yapmış olabilir, adam kayırma yapmış olabilir, bilmem ne. Bunların hepsi doğru, ama laik rejimlerden bir tanesiydi. Şu veya bu ölçüde Mübarek'in temsil ettiği rejim de oydu. Hiçbir zaman devrilemeyecek diye düşünülen bu rejimler birbiri ardına devrilince 2011 yılında, bizim Türkiye'deki hükümetin dış politikası da yeni bir alana kaydı ve şöyle bir değerlendirme yaptılar. Yani bunu Amerikalılar istedi filan diye girmediler tek başına Suriye'ye. Amerikalılar da istiyor diyerek, çünkü onlar da İran'la Hizbullah arasındaki hattın koparılabilmesi için Suriye'deki rejimin devrilmesi ve veya çok ciddi bir şekilde zayıflatılmasını istedikleri için, bizim hükümetle Amerikalıların görüşleri örtüşmüş oldu ve çok kanlı bir sürecin başlangıcı oldu bu.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL'IN
KONUŞMASI

Bunun arka planındaki strateji de şuydu: Yani bizimkilerin zaten o günlerde biliyorsunuz hükümetten, daha doğrusu Adalet ve Kalkınma Partisinden ayrılan da bir bakanın kendi hatıralarında söylediğine göre, kendisi Başbakan'a o zaman *"biz bu işe keşke girmeseydin Sayın Başbakan"* dediğinde, *"merak etme 6 ay sürmez biz bunun defterini düzürüz"* deyip, oradan şimdiki Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun da devreye girerek *"ne 6 ayı Sayın Başbakanım, 3 ayda götürürüz"* dediğini biliyoruz. Yani bizimkiler 3 ilâ 6 ayda, diyelim ki bir senede Esad'ı katil Esad olarak götüreceklerdi.

Şimdi bu götürebilmişler götürememişler ayrı bir tartışma. Tabii eğer bir işi yapamıyorsanız, eğer bir politikanın ifa kabiliyeti ortadan kalkmışsa, onu zaten değiştirmeniz gerekir veya revize etmeniz gerekir en azından o ayrı bir şey. Ama esas söylemek istediğim şu: Bununla birlikte tam bir ideolojik bakış açısı dış politikaya emin oldu. O da şu: Efendim işte bizim arkadaşlar her yerde iktidara geliyor. Bu bizim arkadaşlar kimler? Her yerde ihvancılar geliyor. Çünkü Tunus'ta rejim değişik değişmez, Gannuşi Londra'dan geldi oraya ve beklenti şuydu. Gannuşi ezici bir çoğunlukla önce hükümetin, sonra işte devlet başkanlığını elde edecek. Mısır da zaten yine bizim arkadaşlar iktidara gelecek. Tabii oradaki bizim arkadaşlar, Mısır'ı bunlardan daha iyi tanıdığı için uzunca bir süre tedirgin davranmışlar sonradan yazılanlara göre. Ama bizimkiler ısrarla *"yok ya biz Türkiye'de yapabildik, siz Mısır'da haydi haydi yaparsınız, böyle tedirgin olmayın, şey davranmayın"* diye de sonuna kadar da zorlamışlar öyle anlaşılıyor ki. Zaten Mursi'nin devrilmesi sırasında da yine sonuna kadar zorlayanların bizim hükümet olduğu, sonradan işte İHH mensuplarının filan yaptıkları bir sürü röportajlardan anlaşılıyor. Yani biz diyor zorladık onu diyor. Hani ordu geliyor artık el koyacak filan derken, koyamaz merak etme biz bunları halletmiş bir iktidarız, biz size destek oluruz diyerek sonuna kadar zorladıkları anlaşılıyor.

Peki, bu zorlamaları niye yapıyor? Şunun için yapıyor: Bizim arkadaşlar, yani bir imparatorluk kuruluyor, Fas'ta oranın Adalet ve Kalkınma Partisi hükümette koalisyonda küçük ortak oluyor, Cezayir'in bu kargaşadan kurtulamayacağı konu-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL’IN
KONUŞMASI

sunda bir önyargı var kabullenme var diyelim. Cezayir’de de mutlaka bir şey olacak, Tunus’ta zaten bizim arkadaşlar bizim çocuklar geldi. Libya’yı da bir şekilde kotaracağız, işte gerekirse para göndereceğiz şunu yapacağız bunu yapacağız, gönderdik de. Mısır’da da zaten yaptık.

Şimdi geriye ne kaldı halkada? Suriye. Suriye’yi devirdiğimiz zaman ve bizim arkadaşlar ağırlıklı olarak Müslüman Kardeşler Suriye’nin Müslüman Kardeşleri, yanında da biraz görüntü olarak işte ÖSO filan, çok partili hükümet. Bak oldu, demek ki olabiliyormuş denildiğinde, zaten bir Ürdün var. Ürdün’e de sonradan bakılır, buraya Amerika ve İsrail çok önem veriyor kendi güvenlikleri için. Olur veya olmaz, ama büyük bir şey ortaya çıkıyordu.

Şimdi o günden bugüne bütün bu dış politikayı belirleyen şeyin odağında da Esad gidecek meselesi. Bu Esad gidecek konusu, Esad gitmeden biz bu işin peşini bırakmayacağız saplantısı, bütün dış politikayı belirler hale geldi. Düşünün Rusya gibi bir ülkeyle 30 küsur milyar dolarlık bir dış ticaret hacmine sahipsiniz ve Rusya Türkiye’nin Suriye konusundaki aşırılıklarının tümünü olgunlukla karşılayan bir ülke. Adamların sivil uçağını F16’larla Ankara’ya mecburi inişe zorluyorsunuz. Niye? Bu uçakta işte radar parçaları var diye. Olsa ne olacak? Suriye’ye uygulanan bir silah ambargosu yok. Yani Suriye’ye bir silah ambargosu uygulanmadığına göre geriye şu kalıyor: Moskova, yani Rusya’daki bir silah şirketi Suriye’ye silah satıyorsa, silah ya da silah parçaları satıyorsa, bunu oraya nasıl nakledeceği meselesi. Bu da nakleden şirketle silah ihraç eden firmanın kendi arasındaki bir konuya kalıyor. Yani bunun için adamların uçağını, işte F16’larla Ankara’ya indirmeye filan; bir gövde gösterisi filan gibi. Bütün bunlara rağmen dikkat edersek mesela, Rusya sonuna kadar olgunlukla da karşılıyordu, ta ki uçaklarının düşürülmesine kadar.

Ama şimdi uçağın düşürülmesinden sonraki açıklamalara da baktığımızda şunu diyor Türkiye’deki yetkililer, cumhurbaşkanı ve başbakan. İki-üç konuyu ön plana çıkarıyor: a) Biz

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL'IN
KONUŞMASI

emir verdik b) Bir daha yapsalar bir daha yaptırırız, çünkü doğrusunu yaptık. Bunlardan daha vahimi, bu uçağın vurulmasını istedik, çünkü evet hava sahamızı ihlal etti, ama bir de oradaki Türkmenleri bombalıyordu. Aslında konuşmanın belli bölgelerinde, bu masadaki konuşmalarda geçti. Orada hakikaten Türkmenler olup olmadığı apayrı bir tartışma. Türkmenlerin Esad rejimine karşı olduğu da ayrı bir efsane. Çünkü Türkmenlerin büyükçe bir bölümü zaten Esad rejimiyle iç içeydiler. Esad'ın genelkurmay başkanı Türkmen'di ve bir suikastla öldürüldü adam bu genel iç savaş sırasında. Hasan'dı galiba adı da, Hasan Türkmani. Yani adam genelkurmay başkanı zaten Türkmen'di.

Mesela şöyle söyleyeyim; Suriye'yle biz sınırlarımızı açıp, iki taraf halk karşılıklı kitlesel olarak hem de ülkeleri ziyaret etmeye başladıklarında, siz hiç Türkmenlerden bir grubun veya hatta bireylerin Türkiye'ye gelip, Suriye'de bize çok kötü baskı yapıyorlar onun için biz buraya sığınma talebinde bulunalım, Suriye rejimi Türkmenlere çok kötü davranıyor filan dediğini duydunuz mu hiç? Yok böyle bir şey yani. Dolayısıyla bu Türkmen hikâyesi sonradan Türk kamuoyuna, efendim işte biz Rus uçağını düşürdük çünkü Türkmenleri bombalıyordu diye verilen bir mesaj.

Şimdi bütün bunların sonucunda vaziyet hiç de iyi değil. Niye iyi değil? Tam manasıyla yalnızlaşmış durumdayız ve işin garibi bu yalnızlığı bir şeref meselesi gibi savunan bir yönetim ve bir ideolojik saplantıyla karşı karşıyayız. Bu diyor bizim değerli yalnızlığımızdır. Ben dış politikada bir tek dönemde bir ülkenin yalnızlık siyaseti güttüğünü hatırlıyorum, ona da splendit yalnızlık demişti. O da İngiltere'nin dış politikasıydı. 19. Yüzyılın özellikle ikinci yarısında, hatta birinci yarısında da söz konusu. Dünyadaki bütün ülkelerin toplam donanması İngiltere'ninkinin yarısı kadar edemediği için, İngiltere'nin başka ülkelerle herhangi bir şekilde ittifak aramaya ihtiyacı yoktu. Ama ne zaman ki Rusya'yla İran'da Orta Asya Çin ve Uzakdoğu'da nüfuz alanları yarışına girmeye başladı İngiltere, onu dengelemek için 1902 yılında hemen Japonya'yla itti-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL’IN
KONUŞMASI

fak yaptı. İngiltere’yle ittifak yapan Japonya, iki yıl sonra da Rusya’ya saldırdı. Uzakdoğu’da ve İngiltere’nin de siyasi ve kısmen askeri desteğiyle büyük bir başarı elde etti.

Dış politika dost kazanma amaçlı olmalıdır, yalnızlık amaçlı bir dış politika nadiren görülen bir olaydır. Şimdi üstelik bizimki şöyle olsa; hani biz etrafımızdaki hiç kimseden hiçbir ihtiyacı olmayan bir ülke olsak da yalnızlık içinde olmayı prensip edinsek ne ala. Kimisiyle dış ticaretimizi kaybediyoruz, kimisiyle enerji konularında ciddi sorunlar yaşıyoruz ya da yaşayacağız. Yani nereye el atarsak oradan bir kaybımız var. Şimdi Suriye’yle olan sorunun katlamalı ekonomik kayıtlarına bakın. 2,5 Milyar Dolar o sırada bir dış ticaret hacmimiz vardı. Neresinden baksanız bu bugünlerde 4 Milyar Dolara 5 Milyar Dolara gelmeye namzettir. Dahası, Türk firmaları Suriye’ye muazzam yatırımlara hazırlanıyorlardı. Suriye kıyıları Akdeniz’in en az işlenmiş turizm bölgesi. Yani Suriye’ye özellikle bizim Türkiye’de var olan sanayi tiplerinin büyük bir bölümünün yatırım yapması büyük paralar kazanması da içten bile değildi.

Onu kaybettiğimiz gibi, Suriye üzerinden başta Suudi Arabistan ve Körfez ülkelerine yaptığımız ihracatta zorlanıyoruz. Çünkü bu defa rorolarla onları Mısır’a indiriyoruz. Mısır’la ayrıcalık anlaşmalarımız vardı, yeni hükümetle o kadar takıştık ki, onlar onları iptal ettiler. Neresinden bakarsanız dökülüyor, ama buna rağmen ısrar ediyor.

Şimdi bu mesela Sovyetler Birliği’nin dış politikasına bakın, en ideolojik devletlerden biriydi Sovyetler Birliği değil mi? Hiç böyle davranmadı. 1960’larda ve 70’lerde Sovyetler Birliği Suriye’yle Irak’la Mısır’la gayet iyi ilişkiler içindeyken, bu ülkelerin rejimleri komünist partisi mensuplarını çatır çatır asarlardı, hapse atarlardı. Bu Sovyetler Birliği bu hükümetlerin hiçbirisiyle ilişkilerini bozmadı.

Humeyni İran’ı bile pragmatik dış politika anlayışından hiç sapmadı. Bir tek hatası vardı, rejim ihracı. Ona da erken başladıklarını anladılar veya hiçbir zaman yapamayacaklarını veya çevre ülkeleriyle ilişkilerini zorlaştırdıklarını gördükleri için,

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL'IN
KONUŞMASI

Humeyni öldüğü gün o işi aldılar götürdüler rafa kaldırdılar, bir daha da geri getirmediler İran'da.

Yani burada ilginç bir durum var ve işin garip tarafı, burada 2011'de başladığımız bir proje vardı diyelim ki, bu yanlıştı. Yani Türkiye'nin dış politika çıkarlarına uygun değildi, ama 2013 yılına gelindiğinde her şey değişmesine rağmen bu politikada ısrarcıyız. Nedir o? Şimdi 2013 yılına gelindiğinde neyi gördük? A)Esad devrilmeyecek b)Bizim iktidara geldi dediğimiz ihvancılı güçler, o ülkelerde ya devrildiler ya iktidara gelemediler. Tunus'ta gelemediler demokratik yöntemlerle, Libya'da gelemediler çok ciddi direniş var onlara karşı. Fas'ta koalisyondan uzaklaştırıldılar, Mısır'da Mursi yönetimi devrildi.

Şimdi bütün bunlar varken bunda ısrarcı olmanın anlamı nedir? Bunu da çözmekte ben zorlanıyorum. Dolayısıyla ilginç bir dönemden geçiyoruz. Yani konuşmanın arasında söylediğim bir cümleyi tekrar etmek istiyorum. Ben naçizane bir uzman olarak zevkle takip ediyorum, ama ülkenin menfaatleri açısından bakıldığında çok garip bir durumla karşı karşıyayız. Geçenlerde bu Rus uçağının devrilmesinden sonra ki, konuşmalarından birinde Cumhurbaşkanı Erdoğan diyor ki; adının önünde profesör yazıyor diyor, adam çıkmış televizyona konuşuyor diyor. Aynen cümleler aşağı yukarı bu. Efendim Türkiye'nin dış politika çıkarlarıyla uyumlu değilmiş bu. Ne dış politika çıkarı diyor, ben bir dava peşindeyim özetle ve davayı yazıyor böyle. İşte anlatıyor, şurada şunlar, burada bunlar, ta Özbekistan'daki Fergana Vadisini bile zikretti. Bütün bu arkadaşlar insanlar bize bakıyor diyor, bizden yardım bekliyor diyor, bizi gözlemliyor diyor.

Şimdi o zaman bizim normal, hani bildiğimiz modern devletin kuruluşundan bu yana izlenen dış politikalardan farklı bir dış politika anlayışıyla karşı karşıyayız ve dediğimiz gibi bu böyle 10 sene sonra mı 20 sene sonra mı olur? Örnek bir vaka olarak uluslararası siyasi tarih kitaplarında okutulacağı benziyor.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HILMI
GÜLLÜ’NÜN
KONUŞMASI

Av. Hilmi GÜLLÜ- Sayın Başkana nazik daveti için öncelikle çok teşekkür ediyorum. Aynı şekilde Necdet Basa hoca-ma da bu güzel organizasyon için teşekkür ederim. Bu kadar saygın bir topluluk karşısında görüşlerimi sunma fırsatına sahip olmak, benim için gerçekten bir onur ve gurur. Belki biraz vurucu olacak veya iddialı olacak, lütfen haddimi bağışlayınız, ama Türkiye’nin son güzel günlerinin tadını çıkarmanızı salık vereceğim hepinize.

Dün saygın İngiliz üniversitelerinden Türkiye dostu akademisyenlerle, doktora hocam Hüseyin Bağcı’ya beraber katıldığımız bir toplantıda, biz bu şakayı yaptığımızda ne yazık ki sonrasında hâkim olan kaygı bu işin zamanlama aşamasına geçilip geçilmediği oldu. Bunun tartışması yapıldı.

Neden? Elbette birçok nedeni var. Ben bu kısa konuşmamda kısa bir bölgesel projeksiyon yapıp, aktörler üzerinden aktarmaya çalışacağım görüşlerimi. Ama şu var ki; uluslararası politika-da saygıdeğer hocalarımızdan büyükelçilerimizin eserlerinden öğrendiğimiz geleneksel bilginin sınındığı bir çağdayız artık.

Mehmet Ali Bey çok güzel aktardı, 2010’a kadar bu çok kutuplu dünya düzeni olarak adlandırıldı tanımlandı dedi. Sonrasında, işte kutupsuz dünya düzeni veya işte yerleşik kaos kontrollü kaos şeklinde tanımlamalar yapıldı, ama onun içinde hep bir düzen vardı. Oysaki bir düzensizlik çağındayız. Bunun zamanlamasını sonrasında tarih yazıcılar koyacaktır, siyasi tarihçiler koyacaktır. Ama bölgesel anlamda mikro düzeyde bile inisiyatifin hangi zamanda kimde olduğunun öngörülemediği bir düzensizlik çağı ki, bunda klasik ABD hegemonyasının yok olmasından sonra Amerika’nın kontrolü altında bir kaos olduğu söylemini de ben çok açıkçası romantik buluyorum. Çünkü Amerika’nın da İngiltere’nin de bu konudan, bu düzensizlik çağından ve bunun sonuçlarından ne kadar rahatsız olduğu yaptıklarıyla ortada.

Çünkü bölge jeopolitiğinin, ne mekaniğinin, ne de dinamiklerini öngöremiyorsunuz. Hatta öngörülebilirlik düzeylerini bile artık öngöremez oldu karar alıcılar veya analizciler.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HİLMİ
GÜLLÜ'NÜN
KONUŞMASI

Kendi güneyimiz açısından baktığımızda, bir dünya savaşının küçük ölçekteki uygulaması mı var versiyonu mu var? Bence yok, bence dünyanın çok önemli aktörlerinin Türkiye'nin milli çıkarlarının karşısında oluşturduğu bir hat var bölgede ve bundan faydalanan bir PKK var; hiçbir şey yapmadığı halde neredeyse.

Rusya'yla başlamak gerekirse bu aktörlere, Sayın Büyükelçim zaten çok kapsamlı ve ayrıntılı olarak anlattı Rusya'nın bölgedeki hedeflerini, stratejik hedeflerini. Ama tarihe baktığımızda, biz ne zaman Rusya'nın karşısında *-o tartışma olduğu için söyleyeceğim-* siyasi tarihimizde yara almışsak, batıya en çok o zaman yaklaştığımızı görüyoruz. Ama ne zaman ki siyasi tarihimizde Rusya ve batı aynı çizgide bizim karşımızda yer aldıysa da, onun sonuçlarını da benden çok daha iyi biliyorsunuz.

Bu harita çok önemli bir harita, yaklaşık bir buçuk ay öncesinin pozisyonlarını gösteriyor, ama o açıdan da çok önemli. Rusya'ya baktığımızda, müsaade ederseniz şurada gösterme izin verirseniz... Rusya'nın burada kendisine stratejik hedef olarak koyduğu hat çok belli. Halep, ...04.20 Hama Humus Şam hattının batısı. Çünkü burada elbette Esad rejiminin devamı önemli olan, ama aynı şekilde Rusya için çok stratejik öneme sahip iki, bir deniz üssü bir de hava üssü var hepimizin çok iyi bildiği üzere.

Tarkus aslında bir ikmal ve bakım üssü, deniz üssü olarak baktığımızda. Sivastopol'deki donanmaya bağlı, Rus donanmasına bağlı. Ama 2009'dan beri Rusya burada yenileme yapıyor ve yaklaşma derinliğini artırabildiği takdirde hareket üssüne dönüşmesi mümkün. Laskiye çok önemli, Himeymim hava üssü Lazkiye'deki çok önemli, sürekli geliştiriliyor ve Rusya'nın ağır hava hâkimiyeti Lazkiye'den sağlanıyor. Aynı şekilde son bir aydır Humus'un hemen batısında El Şairat'taki rejime ait hava üssü de tamamen Ruslara devredilmiş durumda ve buradan da Palmira'ya yönelik hem helikopter harekâtı yapabiliyor, hem de yine stratejik bombardıman yapabiliyor baktığımızda.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HİLMİ
GÜLLÜ’NÜN
KONUŞMASI

Şu haritaya bakarsanız, Rusya’nın bir sonraki hedefi olarak yansısındaki haritada da görüyorsunuz. Rusya’nın son bir ay içerisinde, yaklaşık 20 Aralık’tan beri yaptığı 110 sortinin yoğunluğunu görüyorsunuz haritada. Şu yıldız yıldız olan yerler; Halep’in hemen batısındaki. Orası tabii bombardımanın altında kaldığı için yazı görülmüyor, İdlib. İdlib’i aldıktan sonra zaten Halep’i almasında, yani Esad veya rejim güçleriyle beraber Halep’i almasında Rusya’nın önünde çok da fazla bir engel kalmıyor alanın coğrafyanın müsaitliğinden dolayı; düz bir alan çünkü.

Halep çok önemli; ne açıdan önemli? Halep’in bugünkü durumunu bir kaşar dilimi olarak düşündüğümüzde, bir bölgesinde Suriye PKK’sını görüyorsunuz, bir bölgesinde rejimi görüyorsunuz güneybatısında, kuzeybatısında Öso’yu Musra’yı ve Ahrabi Şam’ı görüyorsunuz, yani isyancıları görüyorsunuz ve burada da IŞİD’i görüyorsunuz. Halep o anlamda bölünmüş durumda, ama IŞİD ve Öso’dan temizlendikten sonra, biraz sonraki öngörmeyi veya projeksiyonuma da ışık tutacak bir yapıya dönüşmüş olacak Halep.

Rusların dolayısıyla stratejisini burada sonlandırırız, Suriye PKK’sına gelmek gerekiyor. Bu harita çok derin ve çok önemli. Çünkü şu haritaya bakarsanız, bu bir buçuk ay içerisinde Telabyad’ın tamamen Suriye PKK’sının eline geçmiş olduğunu göreceksiniz. O Ocak tarihli bir haritadır. Yani bu da buradaki bu bağlantı, yaklaşık buradaki işte 110-120 kilometrelik hatta Telabyad’ta Kürt PYD’nin kontrolü altında şu anda.

Geliyoruz burada, tabii dolayısıyla bu çok komik Fırat’ın batısının kırmızıçizgi olmasına. Bilmiyorum tersinden sormak gerekir diye düşünüyorum. Neden Fırat’ın batısı kırmızıçizgimiz? Bu Fırat’ın doğusunun PYD’nin hâkimiyetine verildiğini kabul ettiğimiz anlamına mı geliyor? Yani Fırat’ın doğusunda bir kırmızıçizgisi olamaz mı Türkiye’nin? Neden bunu söylüyorum? Bu bölge çok homojen bir bölge değil, heterojen bir bölgeydi etnik açıdan baktığımızda. Kamışlı Afrin tamam, tarihsel olarak Kürt bölgesidir. Ama ne Telabyad’ta, ne Amudi’de, ne Serakamiye’de tam bir Kürt varlığından söz edemezsiniz. Son

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HİLMİ
GÜLLÜ'NÜN
KONUŞMASI

dönemde işte gerek ...08.21 gerek diğer insan hakları örgütleri-
nin bu bölgedeki Arapların zorunlu yer değiştirmelerinden söz
ediliyor. Yazılıyor, raporlanıyor bunlar. Bu da bence o zaman
Fırat'ın doğusunu dikkate değer kılıyor. Kırmızıçizgi olmasa
bile, o konuda bir şeyler söylemeyi... Fırat'ın batısı şeklinde
bir saplantıya sadece takılmamak gerektiğini gösteriyor bize.

Kürtlerin planı için konuşuldu. Akdeniz'e açılma vesai-
re filan. Ama şu anda baktığımızda Kürtlerin, daha doğrusu
PYD'nin çok daha farklı bir planı olabileceğini ben burada
önermek istiyorum. Halep'in düşmesi için Elbab çok kritik bir
önemde. Hemen şurada da Mimbic var, orası da stratejik bir
mevzi olduğu için yine aynı şekilde çok önemli bir lokasyonda.
Bizim o klasik Cerablus Azez hattımız da burası. Yani şuradan
şuraya kadar, işte 106 veya 95 farklı ölçümlere göre kilometre-
lik hat.

Kürtler eğer Elbab'ın düşmesine yardımcı olurlarsa ki, bü-
tün hareket planı onu gösteriyor. Yani biz yakında Mimbic'i
ve Elbab'ı konuşuyor olacağız medyada büyük olasılıkla.
Yani şey üzerinden değil de, yani buradan Kesep üzerinden
Akdeniz'e açılma veya işte Amanos daha çok zorlu bir coğraf-
ya. Yani oradan açılma şeklinde değil ki, ayrıca Türkiye'den
geçmesi gerekecek. Kürtlerin öncelikli hedefinin burada yalnız
başına kalmış olan Afrin'in ikmalini sağlamak olduğunu düşü-
nüyorum ben.

Elbab düştüğü zaman, Halep'in düşmesinin önü açılacağı
için, Halep IŞİD'den temizlendiğinde çok küçük isyancı unsur-
lar da oradan temizlendiğinde, Kürtlerin buraya kadar getirdi-
ği hattın, Tişrin Barajını da biliyorsunuz daha önce çatışmalar
oldu. Oradan Halep'ten alınacak bir şeyle Afrin'in ikmalini
sağlamayı ve Afrin'le birleşmeyi öncelikli stratejik hedefi ola-
rak gördüğünü düşünüyorum. Bu konuda da yapılan bazı
analizler var ciddi anlamda. Ancak ondan sonra belki Kesep
üzerinden devam edecektir Kürtlerin açılımı. Fakat asıl hattı
Kürtlerin, stratejik şu anki hedefi Elbab ve Afrin'in yalnızlığı-
na son vermek bu noktada diye bir öngörü yapmak mümkün
burada.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HİLMİ
GÜLLÜ’NÜN
KONUŞMASI

Kamışlı’da Rus ordusunun son dönemde gelmesi, sadece Rusya’nın bir kas göstermesi veya işte kazı göstermesi olarak kabul edilmeli. Çünkü Rusya’nın buradan öte bir planı filan şu anda görünmüyor. Zaten ona uygun kapasitesi gücü vesairesi, yani her yere dağıtma gibi bir şeyi yok. Ne zaman ki Kürtler Elbab İŞİD’in kuzey saha komutanlığı olarak merkez komutanlığıyla hattı kestiği zaman burada, ondan sonra buradaki İŞİD’i yok etmek çok daha kolay olacak. Çünkü ikmali kestiğiniz zaman, klasik ...11.38 beri uygulanan stratejiyi uyguluyorlar şu anda. İkmali kesiyorlar ve işte kısaç veya süpürme operasyonu veya halı bombardımanı ile oradaki kuvvetleri etkisiz hale getiriyorlar. Böylelikle İŞİD’in merkez komutanlığıyla Elbab’taki kuzey saha komutanlığı arasındaki hat da kesilmiş olacak. Bu da hem Rusya’nın, hem ABD’nin İŞİD ortak stratejisi içinde işine gelecek bir durum.

Sayın Büyükelçim çözüm sürecinde işte masaya oturulmasını, ben ...12.25 planının uygulanmasından söz etmişti. Ben örneğin dün bir siyasi partiye, Amerikan Başkan Yardımcısının randevu talebi iletildi ve reddettiler. Ben olsaydı o randevuyu kabul eder ve şunu söyledim masaya oturma söz konusu olduğunda. Amerika ne zaman İŞİD’le masaya oturur ve müzakereye başlar, ben de o zaman PKK’yla oturur ve müzakere ederim derdim.

İŞİD’in kaç Amerikalı öldürdüğü konusunda net bir kafasında bilgi olan var mı?

Yani açık kaynaklarda 9 olarak, 8 veya 9 olarak geçiyor zaten. Yani bunun da ben bir tartışma noktası olması gerektiğini düşünüyorum.

Türkiye ne yazık ki bölgedeki tüm destek ayaklarını kaybeden aktörler üzerine kurdu siyasetini de. Irak’a baktığımızda bunu görüyoruz. Sayın Başkan açış konuşmasında belirtti. Barzani son dönemde işte maaş ödeyememesi gibi birçok şeyi yansıttı medyaya. Sayın Pamir’in söz ettiği kaçak hattan yaklaşık 528 Milyon Dolarlık bir aylık geliri var. Fakat 5,3 milyon nüfusun 3,7 milyonuna maaş verdiği için Barzani yönetimini

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HİLMİ
GÜLLÜ’NÜN
KONUŞMASI

devam ettirebilmek adına, 812 Milyon Dolarlık bir harcaması var bunun karşılığında. Son tabii petrol fiyatlarıyla beraber bunu karşılayamaz duruma geldi. Bir çıkış lazım Barzani’ye, o da Sayın Büyükelçi Sayın Müsteşarımızın belirttiği 2014’teki ısıtmaya başladı referandum konusunu. Halkı o rahatsızlığını karşılayabilmek adına, bu yılların sonlarına doğru tekrar gündeme getirilip, hatta sadece gündeme getirmekle kalmayıp uygulayıp, Birleşmiş Milletlere bağımsızlık başvurusu yapabileceği de düşünölmeli, akılda tutulmalı.

Kuzey Irak’ta Sayın Hocam söyledi, işte her şeyi Rusya’ya bağılıyor bunlar. Doğru, abartı belki bir yaklaşım, ama Kuzey Irak’ta baktığımızda örneğin en etkili ikinci siyasi hareket Goran hareketine Rusların büyük bir nüfuzunun olduğunu sonradan görüyorsunuz İran’la beraber ve şunu söylüyorlar. ....15.54 yapılacak doğalgaz boru hattı için, bu sizin bölgenizdir sizin seçmeninizin olduğu yerdir sizin insanlarınızın olduğu yerdir, neden Barzani’nin buradan para kazanmasını ve Türkiye’nin bundan para kazanmasına izin vereceksiniz şeklinde ciddi bir anti Türkiye ve anti Barzani’ye aynı şekilde Rusya’nın danışması var.

Zaten Irak’ın kuzeyinde bölünmüş bir yapı daha da istikrarsızlaşacak, KYB’nin ciddi anlamda bir bölünmüşlüğü söz konusu. Dörde bölünmüş durumda. Bu noktada İran çok etkili bir aktör olarak bölgede kendini, sadece merkezi Irak Hükümeti üzerinde değil şeyde de gösterecektir diye düşünüyorum, Irak’ın kuzeyinde de gösterecektir. Dolayısıyla Türkiye hep kaybeden aktörler üzerine yatırıp yaptı, destek ayaklarını da onların üzerine kurdu. Böyle bir stratejide nasıl çıkacak? Burada bir tek umut verici... Umud verici demeyeyim, ama tartışılması gereken Türkiye’nin çıkış noktası olarak, yine Sayın Başkanın söylediği ...17.03 makalesinde; Pentagon’la Obama yönetiminin Türkiye konusunda düştüğü fikirsel ayrılık. Belki bu konu işlenerek daha sonra Türkiye’nin bir çıkış noktası bu noktada sağlanabilir. Ama dediğim gibi, çok da duvara toslamış mıyız farkında değil miyiz? “Tosladık da farkında değil miyiz?” sorusunun da ciddi olarak tartışılması gerektiğini düşünüyorum.

Çok teşekkür ederim sabrınız için.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ALI
KARASAR'IN
KONUŞMASI

Prof. Dr. Hasan Ali KARASAR- Rusya üzerine, Rusya Orta Asya eski Sovyet tarihçisiyim. O yüzden oranın Ortadoğu'yla ilintisini ilişkisini biraz kendi noktayı nazarımdan kurmaya gayret edeceğim.

Sözlerime başlarken tabii Bismarck'ın Rusya hakkında söylemiş olduğu o meşhur sözleri hatırlatmak isterim ki, çoğumunun aslında bugünlerde Rusya'ya bakarken ilham kaynağı olabilir. Bismarck diyor ki; Rusya hiçbir zaman görüldüğu kadar kudretli bir devlet değildir, ama asla görüldüğu kadar da zayıf bir devlet değildir. Bu şekilde sizi aldatmasın o büyük ve muktedir görünüşü veya zayıf ve çökmekte olan görünüşü. Çünkü bu ikisi tarih boyunca Rusya'da her zaman bir arada olmuştur. Bugün de Rusya'da yaşayan pek çok dostumuza sorarsanız, işte ülkede sağlık sistemi yoktur tamamen çökmüştür mesele. Özellikle eğitim sistemi tamamen çökmüş durumdadır, ilköğretim dahil olmak üzere. Bizimle çok ortak tarafları var bu işin, ama yine de geleceği olmayan bir devlet olarak da bir portresini çizebilirsiniz. Ancak bir yandan da, mesela Kalibr gibi 2012'de yepyeni seyriüsefer füzesi geliştirebilen bir ülkedir. Yani Amerika Birleşik Devletlerinin geliştirdiği en son seyriüsefer füzesi herhalde 14-15 yaşındadır, ama Rusya daha 3-4 yaşında; yani dünyanın en updated füzelerini de geliştirebilen bilim adamlarına ve o motivasyona sahip bir ülke. O yüzden Rusya'yı değerlendirirken iki ifrat ve tefrit noktasından kaçınarak, sağlıklı bir şekilde yaklaşmak gerekiyor diye düşünüyorum.

Rusya'nın Ortadoğu derinliği, tabii ki bizim ecdadın, ecdat olarak nitelendirilen fikrin Ortadoğu derinliğinden, benim açımdan en azından daha derin. Ortadoğu'daki hem tarihi, hem de bugün itibariyle sahip olduğu ittifaklar müttefikler networku veya düşmanlar aksiler, yani opozitler networkunun Türkiye'nin mevcut halinden çok daha karmaşık kompleks bir halde olduğunu söylemek mümkün.

Sadece bir fikir versin diye söylüyorum. Rusya'da sadece Türkolog olan, yani Rusya'nın çünkü 19. Yüzyılda Vastakavindenye dedikleri, yani şark şinaslık Azerilerinin tercüme-

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ALI
KARASAR'IN
KONUŞMASI

siyle, bize doğu tanıma bilimi. Şu anda 19 bin Türkolog var Rusya'da. Bunların 9 bini devlette çalışıyor, yaklaşık 10 bine yakını da özel sektörde çalışan 19 bin Türkolog'u var. Arabislerin Farsçacıların rakamı çok daha fazla yüksek. O yüzden 19. Yüzyıl o Vastakavidinya, yani şark şinaslık oryantalizm okullarında; elbette İngilizler 19. Yüzyılın son çeyreğinde yakaladılar, ama 19. Yüzyıl Almanların ve Rusların oryantalizm okullarıyla okumalarıyla anlaşılabilir. Yani bugün Kürt meselesi deyince Minovski'yi okumadan hiçbir şey anlayamayız. Minovski'dir bu işin bütün çerçevesini çizen 19. Yüzyılda. 20. Yüz yıla geldiğimizde de, aslında Haydar Aliyev'in Kürt meselesi üzerine yapmış olduğu çok önemli çalışmalar var ve bunların bir kısmını da hatıratlarında zaman zaman verdiği röportajlarla çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Yani Ortadoğu konusunu Rusların... Hocamın biraz önce 19. Yüzyılda bıraktığı yerden başlayayım isterseniz. Kırım Savaşının çıkma sebebi nedir mesela? Kırım Savaşı, Rusya'nın işte Fransa'yla, kitaplarda okuttuğumuz temel metinlerden biridir. En basit şekliyle Ortadoğu üzerinde, yani doğu meselesi filan diye çok karışık hale getiriyoruz bazen, ama Ortadoğu üzerindeki projeksiyonlarıdır. Hatta bizim 93 harbi dediğimizin de, yani yine Rusya'nın doğu meselesi ve Ortadoğu üzerindeki projeksiyonlarının tesisi oldukça yüksektir.

Çarlık zamanında çok ciddi bir Ortadoğu veya ...03.56 yetiştiriyorlar, işte Fars dünyası çalışanları yetiştiriyorlar, Türkologlar yetiştiriyorlar. Bizim hâlâ pek çok Türkoloji okumamız, yani en pank Türkçe kitabı açın işte 19. Yüzyıl Rus bilim adamlarının okumalarıyla başlayan metinlerle karşı karşıya kalırsınız.

20. Yüzyıla geldiğimizde iş daha da karmaşık hale geliyor. Çünkü özellikle devrim öncesi ve devrim sırasında ciddi bir üçüncü dünyacılık akımı geliyor. İşte bizde Sultan Galiyev ismiyle sadece şey yapar. Hatta yenilerde tanınan işte ...04.29 Kazak üçüncü dünyacı milli sosyalistleri. Ama onlar içinde mesela Maksim Ammasof vardır. ...04.34 asıllı, ama Moskova'da ...04.36 dergisini yönetenlerden biri. Yani çok geniş spektrum-

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ALI
KARASAR'IN
KONUŞMASI

da Bolşevik olmuş... Tabii yani Bolşevik olduklarının çok farkındalar mıydı değil miydi? O da ayrı bir mevzu. Yani okudukları veya yazdıkları metinlerden çok fazla ideolojinin içinde olmadıkları, ama mevcut konulmuş olan emperyalist çerçevesinin, emperyalizmle mücadele çerçevesinin içinde olduklarını görüyoruz. Bütün dünyalardan insanlar davet ediyorlar. Yani Güney Amerika'sından Entiat Kıtasına, Vietnam'ından, işte Çin'den ilk öğrencilerin gelip ...05.11 dostluğu, üniversitenin kurulması. 1921'de daha Sovyetler Birliği resmen 22'de kurulacak, 1921'de üniversiteyi kuruyorlar, insanları ideolojik olarak ...05.23 yapmaya başlıyorlar.

Ama Stalin'in 1905'te yazdığı "*Milliyetler Problemi Risalesi*" burada tabii ışık oluyor. Çünkü sosyalizmin veya Bolşevizm'in sözü ne? Herkese otonomi, alabildiği kadar otonomi. Yani milliyetler meselesindeki o kadar orijinal bir yaklaşımı var ki ve bunu emperyalizmin karşıtı olarak görüyor. Çarlığı bir emperyalist devlet, halkları sömüren bir devlet olarak koyuyor ve bunun çözümü olarak da mevcut bütün etnik grupların yutabilecekleri kadar -onu da daha sonra ...05.53 söylemişti 92'de *Tataristan ziyaretinde*- ve hazmedebilecekleri kadar otonomi. Bağımsızlık egemenlik sözüyle kuruluyor Sovyetler Birliği. Yoksa çarlık tarihe karışmıştı, o devlet tekrar bir arada tekrar kolay kolay tutulamazdı en azından.

Ama işte burada Araplar da var, en az ...06.15 kuruluşunda en başta en az bir düzine Arap var. Ama daha sonra tabii Arapların yavaş yavaş 26 sonrası peyderpey bağımsızlıklarını almaları, dekoralizasyon vesaireye kadar uzayan şekilde 20. Yüzyıl boyunca Arap dünyasıyla da çok yakın ilişkiler kuruyor. Bunu sadece Baas partileri ve işte o meşhur Dimitri Vasil'i'nin dediği gibi; "*Laiklik ve demokrasi bir İslam devletinde bir arada olabilir mi?*" Yani ya ceberut devlet eliyle zorlanan laiklik olacaktır ya da demokratik İslamcılık olacaktır ki, bu 60'larda söylenmiş bir şey. Şimdi biz bunu bir şekilde yaşıyor muyuz acaba? Onu da sormak lazım...

Tabii Rusya'nın orta derinliği o kadar yüksek ki, mesela Mısır'dan Sovyetler Birliği döneminde Sovyetler Birliğinde

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ALI
KARASAR'IN
KONUŞMASI

eğitim alan insan sayısı 55 bin. Şu anda Mısır'da Sovyetler Birliğinin eski cumhuriyetleri dahil olmak üzere; yani bunların içinde Kazakistan, Kırgızistan, Ukrayna... Mesela Ukrayna çok büyük bir Arap şeyi var. Yani iki evin bir mahallesi Arap mahallesi, üniversitelerde okumuş vesaire. Şu anda çalışmakta olan yaklaşık 8-9 bin mühendis bütün eski Sovyet Cumhuriyetlerinden diplomalarını almışlar.

Bizde de oluyor, mesela Türkiye'de üniversite sınavını kazanamıyor çocuk, işte gidiyor Ukrayna'da bir havacılık üniversitesi var orada okuyor. Ama bu o kadar basit bir şey değil. Çünkü Hasan hocanın değindiği, bu 20. Yüzyıldaki Rusya'nın Ortadoğu derinliğini ortaya koyan meselelerden biri de, Rusya'nın kayıtsız şartsız mesela kalkınma projelerine deste... Aslan Barajı projesi mesela çok meşhurdu. Yani Mısır'ın tamamen çevresini değiştiren bir projeydi. Onun dışında işte öğrenci okutması, onun dışında karşılıksız teknoloji transferi; Türkiye'ye de yaptığı gibi. Yani Türkiye'ye en basitinden demir çelik fabrikasını kurmayan müttefikleri bir yana, ama Sovyetler Birliği...

Hasan hocanın dediği 1965-80 arası Türkiye Polonya'yla eşit miktarda yardım almış hocam. Polonya bir sosyalist devlet, Türkiye Polonya kadar 15 sene içinde...

Bizden sonra da gelen Mısır, Mısır da hemen bizden sonra almış, o da en büyük ...08.40 Mısır tamamen anti Sovyet'e dönmesine rağmen bu ilişkilerini devam ettirmiş. Nitekim Mübarek'in de ondan sonra gelen... Nasır'dan sonra Enver Sedat, Enver Sedat'tan sonra Mübarek, hepsinin Sovyetler Birliği seyahatleri oluyor. Yani aslında tamam Nasır için çok normal, ama Enver Sedat ve Mübarek için de o kadar normal karşılanmayacak şeyler.

Şimdi Türkiye'de pek çok soru soruldu, ama işte Suriye'de ne arıyor denildi. Suriye'de, işte 1972 yılında Tartus üssü pratik olarak açıldı, 74'te anlaşması yapıldı. Bugün kullandıkları Lazkiye'deki uluslararası havaalanıydı... El Basat havaalanı... Onun da inşaatı yine Sovyet firmaları tarafından 1978'de ta-

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ALI
KARASAR'IN
KONUŞMASI

mamlaşmış. Yani zaten orada bir hazırlık olduğu, barakalarının inşaatının yapıldığı filan, bunlar çok önceden.

Kamuşlı'da hatırlarsanız, Abdullah Öcalan Kamuşlı'da bir uçaktan, pırpır bir uçakla Suriye'yi terk etmişti. Kamuşlı'daki havaalanı da Sovyetler Birliği tarafından 1979'da yapılmış bir havaalanı. Yani küçücük bir...

Bütün bunlar şimdi bugünlerde Kamuşlı'da, ...10.07 yani onların istihbarat teşkilatının başkan yardımcısı Kamuşlı'da görülmüş vesaire. Yani bunların hiçbirinin tesadüf olmadığını herhalde hepimiz görüyoruz.

Ayrıca işte Suriye savaşı Rus basınında, bu uçak hadisesi olana kadar hep şey derdi; Rus Silahlı Kuvvetlerinin mücevherlerini sergiliyoruz. Şimdi bizim düşürdüğümüz uçak 1974'te operasyonel olmuş bir uçak. Sadece bomba atmaya yarayan bir şey. Üstünde kendini savunacak en ufak bir şeyi yok. Oldukça avcı değil ve... Yani ben Rus basınındaki nasıl portre edildiğini söylüyorum. Yani herhangi bir şekilde ne bizim F16'mıza, ne bir başka hava unsuruna zarar vermesi, kendini savunması mümkün olmayan, oldukça... Yani bir hafta önce Rus ordusunun mücevherleri dedikleri uçağı karalıyorlar şimdi aynı gazeteler.

Şimdi bunların modernizasyon hikâyesine de biraz değinirsem, belki oradan enteresan bir bağlantı şey yapabiliriz. 2008'de biliyorsunuz Gürcistan'la bir savaş ortamı yaşandı. Rusya Federasyonu savaş ilan etmedi. Gürcistan iki defa savaş ilan etti, ikisini de geri çekti, çok ciddi bir devlet olduğunu da orada gösterdi tabii. Ama bu savaşta da Rus Silahlı Kuvvetleri dünya aleme rezil oldular. Yani gerçekten Çeçenistan'dan paralı asker tuttular resmen ve bunlar bir kısmı sarhoş, bir kısmı zaten İslamcı olan adamlar. ...11.42 halinde Gürcistan'ın kuzey kısımlarına girdiler çıktılar. Ama Rusya bir-iki stratejik bombalama dışında Gürcistan savaşı sırasında yani ne kadar zayıf bir silahlı kuvvetler yapısına sahip olduğunu bütün dünyaya gösterdi. Karar alma uygulama mekanizmalarında da çok büyük sıkıntılar olduğunu gösterdi.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ALI
KARASAR'IN
KONUŞMASI

Ancak o sırada Türkiye'ye olan güven bir anda Rus güvenlik yapısında tavan yaptı. Bu da Rusların hikâyesi, işin içyüzüne kadar tabii bilmiyorum, ama Rus tarafından şöyle okundu iş: Efendim Amerikan gemileri geliyorlardı, hızlı bir şekilde Gürcistan'a askeri yardımla, içinde tanklar zırhlı araçlar dolu üç gemiyle. Türk boğazlarına geldiler, Türkler bunları ...12.23 boğdular. İşte bir şekilde faks istediler, tonlarca ağırlık bilmem ne filan, işte bunları birazcık geciktirdiler. Bir hikâyeye göre 72 saat, bir hikâyeye göre 30 saat. Sayın Büyükelçim siz de herhalde yakinen takip etmişsinizdir daha iyi bilirsiniz, ama Ruslar böyle okudular. Bunu bir Türkiye'ye karşı güven, yani Gürcistan savaşında taraf olmama, Amerikalıları... Zaten 2003-2004'ten beri Türkiye Karadeniz'e NATO ABD girişini engelleyen ülke durumundaydı bir şekilde orada. Türkiye'ye karşı bir güven unsuru olarak gördüler.

Ama 2008 savaşından sonra tabii o güven zirve yaptı, ama yine de Rus ...13.01 onlar derjava derler; yani devlet, derinlemesine devlet. Bizdeki derin devlet gibi değil, ama yani ciddi devlet, ama her zaman Rus Türkiye'ye karşı bir adım geriden bakar. Çünkü birincisi, Ruslar özellikle 1725, yani Büyük Petro'nun ölümüyle artık tam bir mükellef imparatorluk olduktan sonra Türkleri eşit olarak görmezler hiçbir şekilde. Bizimle eşitler arası ilişkiye de girmek istemezler. Hele hele 20. Yüzyıl ve NATO networküne de girdikten sonra, bir şeyin... Onlar ...13.33 derler, ...13.34 yani uydu. Amerika'nın uydusu, biz Amerikalılarla otururuz konuşuruz, her işte de anlaşırız, ama Türklerle oturup konuşmaya çok gerek yoktur. Hatta Türklerle oturalım yaklaşalım, işte birlikte çalışalım diyenler, işte Avrasyacı takım da birazda birkaç kişi vardır. Ama onun dışında derjavacı, yani Rus milli menfaatlerini ön plana koyan, büyük siyaset yapanların hiçbirinin de Türkiye'ye çok yakın sempati duyduklarını... Yani görmedim en azından, şahit olmadım.

Şimdi 2008 hadisesinden sonra Putin hemen milli güvenlik doktrinini yayınladı ve 2018'e kadar yaklaşık 10 yıllık süreçte 800 Milyar Dolar para harcayacağını ilan etti. Ordu

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ALİ
KARASAR’IN
KONUŞMASI

modernizasyonu, yeni silahlar geliştirilmesi, takviyesi, hatta o kadar ütöpik şeyler de anlattı ki o zamanlar televizyonlarda; efendim işte dünyanın bütün okyanuslarında ayrı filolar kurma. Şu anda mesela okyanus aşırı operasyon yapacak tek bir gemileri var, Amiral Kuznetsov. Başka hiçbir gemileriyle okyanus aşırı bir operasyon yapabilecek halleri yok.

Ben ...14.39 veya Vladivostok’daki üstlerini ziyaret ettim. Yani dökülüyor, yani bütün gemileri dökülüyor paslanmış, idame ettirmeleri zor. Hatta işte zaman zaman Amerikalılar da onu doğu kıyısında yapıyorlar. Kış aylarında bazen nükleer denizaltılarına elektrik veriyorlar küçük şehirlere vesaireye filan. Kuzey Denizindeki hakkında çok bilgim yok, ama Karadeniz’i tabii tahkim ettikleri ortada.

2008’den 2014’e kadar ne kadar para harcadıklarını bilmiyoruz, ama Ukrayna’ya girdiklerinde, özellikle Almanlarla ortak işte o özel birlikteliği geliştirdikleri yeşil adamların Kırım’da aktif olduğunu gördük. Benzeri şekilde çok büyük modernizasyonları Tula’daki ...15.22 dediğimiz roket fabrikasına da yaptıklarını, işte Kalibr füzelerini denemelerinden görüyoruz. Sadece Kalibr füzeleri değil, dört-beş değişik seyrüsefer füzesi denediler ki, özellikle Kalibrleri Akdeniz’den Suriye açıklarından kullandılar. Birini denizaltıdan, diğerlerini gemiden kullandılar. Ama Hazar Gölünden yaptıkları tam bir şov olarak ortaya çıktı. Yani 26 füzenin sıfır zayıatla hepsinin, yani gerçek seyrüsefer füzesi... Rusların çünkü seyrüsefer füzelerini hep şey diye dalga geçerler, onlar matematiksel hesapla yapıyorlar bu işi, yani onlar tam seyrüsefer değil diye, ama bu sefer işin öyle olmadığı görüldü.

Ayrıca İŞİD içinde de, yani Ortadoğu içindekilerin dışında İŞİD içinde de Rusya’nın bir derinliği var elbette. Rusya’nın kendi İŞİD’çileri var. Yani Rusya’dan oraya gitmiş olanlar var. Yani bunlar başta Çeçenler, ama onların yanında Tatarlar Başkurtlar, yani Rusya içindeki Müslümanlardan önemli miktarda elemanın Halep ve kırsalında İdlib’te bulunduğu biliniyor. Hatta geçen hafta bunların ailelerinin Rakka’ya transfer edildiği.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ALI
KARASAR'IN
KONUŞMASI

Rus basınında ve sosyal medyasında da bunlar çok aktifler, çok aşırı şekilde bilgi paylaşıyorlar. Yalnız Rusya, tabii Rusya'da yaşayan herkes bunu çok iyi bilir, bir güvenlik devletidir. Herkes KGB'den korkar. İşte bir yere gittiğinizde polise üç gün içinde kayıt yaptırırınız, polis arada bir eve gelir sizi kontrol eder sen yabancı ne yapıyorsun burada? Ajanlık mı yapıyorsun filan diye bir kulağını çeker; yani gerçek bir güvenlik devleti. Başka şehirden başka şehre gidince de, eğer otelde kalmıyorsanız bir ev kiraladıysanız, hemen gidip polise kayıt yaptırmanız lazım. Yaptırmadıysanız başınız belaya girer filan.

Şimdi bakıyoruz, Suriye'deki Rusça konuşan, mesela Özbeklerin hepsi Rusya'dan gelmiş. Yani Suriye'de Suriye güvenlik güçleri tarafından yakalanmış Özbekler, Rusya'da ....17.10 çalışırken oradan devşirilmiş gelinmiş. Hatta anlatıyorlar, Orenburg'da bizi medreseye gönderdiler, orada İslam eğitiminden geçtik bilmem ne filan. Türkmenler, mesela Afgan cihadı zamanında bile Türkmenler biraz zor harekete geçerler. Silahlı formasyonlara girmemiştir. 7 tane Türkmen vatandaşı daha yeni yakalandı Suriye'de. Suriye televizyonunda seyredebilirsiniz, 7 tane Türkmen. Nereden geldin? İşte Rusya'da çalışıyorduk işçiydik, devşirildik geldik diyorlar. Yani niye geldiniz? İşte hilafeti kurmak için geldik filan diye. Yani bu Rusça konuşan mücahitlerin veya işte teröristlerin *-nereden baktığına bağlı-* nereden toplandığı konusunda da; çünkü Rusya en büyük ...17.49 ülkesi, bütün bu eski Sovyet cumhuriyeti veya Azerileri Kazakları Kırgızları Özbekleri hepsi orada çalışıyor, Tacikleri.

Şimdi Rusya bu kadar büyük bir güvenlik devletiyken, Rusya'dan bu kadar çok militan devşirilmesi... Çoğu da Türkiye üzerinden, yani İstanbul'dan Antep'ten vesairenden bir şekilde girmesi. Tüm bunların son 4 yıl içinde açık açık, yani herkesin bildiği şekilde. Ben birkaç defa, mesela Bakü'den İstanbul üzerinden Ankara'ya uçarken yanıma oturdu adamlar. Yani üç aylık cihada giden adamlarla bayağı bir buçuk saat filan sohbet ettik. Yani havaalanlarında kafalarında kepleriyle gördüğümüz adamlar yani bunlar. Bunlar çok açık seçik olan şeyler.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ALI
KARASAR’IN
KONUŞMASI

Benim aslında Rusya’yla ilgili demek istediğim, yani Rusya’dan da bir şekilde bir göz yumma olduğunu ben bir şekilde düşünüyorum. Çünkü 2008 sonrası Rusya’nın özellikle iç siyasetinde, mesela Tataristan müftüsüne yapılan bombalı saldırı, müftü yardımcısının silahla öldürülmesi, İnguşetya’da Kadiri Tarikatının lideri yani geleneksel İslam liderlerine karşı olan suikastler. Rusya içinde de en azından devlet güvenliği ajanslarının bir şekilde radikallere ve radikalleşmeye bir şekilde göz yumdukları fikrini uyandırıyor ki, Dabik Dergisi İŞİD’in resmi yayın organını takip edenler bilirler, aslında bütün bu küresel cihat fikrinin... Tamam, Ussame Bin Ladin Afganistan merkezli olarak, ama en önemli emirliklerinden birinin de Çeçenistan merkezli, işte aslında Kafkas emiri “*Amirat Kafkas*” dedikleri, işte Rusya basınında olduğu ve hâlâ çok kuvvetli olduğu.

Bir şekilde Rusya içinde de önemli bir ayaklarını bastıkları kısım olduğunu da unutmamak lazım. Ancak Rusya’nın mevcut askeri gücü ve fonksiyonu... Putin biraz Medvedev daha fazla, ama Putin de biraz eski Amerikan filmlerini sever ve mesela o eski Amerikan filmlerinde olan “*ama orada bir Amerikan vatandaşı var, onu kurtarmalıyız*” şeylerine kendini çok kaptırmış bir adam bence. Bu açıdan da, işte Abhazya’da veya Osetya’da Rus vatandaşları vardı, işte Kırım’da işte Rus tabiyetinde adamlar, biz onları koruyacağız filan. Yani bunları fazla Rus kamuoyunda dile getiriyorlar ve aslında Rus entelektüelleri gözünde çok komik duruma düştüklerinin farkındalar. Çok aşırı da eleştirenler var. Bazen eleştirenler buzda kayıyorlar, hayatlarını da kaybediyorlar, onu da kimse pek dile getirmiyor, ama Rusya Federasyonu da dünyanın en demokratik devletlerinden biri değil. Sessiz bir şekilde eleştiri yapan akademisyenler, entelijansiya entelektüeller, bir şekilde de ortadan hızlı şekilde kaybolabiliyorlar.

Ama Putin’in bu retoriği, işte orada Rus milli menfaatleri var, Rus vatandaşları var vesaire, artık özellikle de bu ekonomik krizin, petrolün 27 dolarlara düştüğü noktada çok sürdürebilir bir şey olarak görülmüyor. İlk defa Kırım’dan beri,

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ALİ
KARASAR’IN
KONUŞMASI

yani işte yaklaşık Şubat Mart 2014’ten beri Rusya’da tekrar Moskova banliyölerinde protesto gösterileri yapılıyor. Yani Kırım’dan sonra öyle bir şovenizm baskısı yapıldı ki pompalaması, şeye çok benziyor. “*Ama onlar Türkmen dağı bombalıyor*” filan, böyle bir retorikle kamuoyunun karşısına gidebilirsiniz, ama burada da işte ama onlar Rusya’ya saldırıyor, işte Rus uçağını düşürdüler, Rus pilotunu havada vurdular. Bunların tamamen çok haksız şeyler, ama bu topluma pompalanan şovenizm gerçekten Rusya’da artık yavaş yavaş bir reaksiyon seviyesine gelmiş durumda.

Ben çok uzatmayayım, başınızı ağrıtmayayım. Soru-cevap kısmında belki başka şeylere görüşürüz.

“ORTADOĞU’DA
YAŞANAN GELİŞMELER
VE YANSIMALARI”

İkinci Bölüm

Prof. Dr. Hüseyin BAĞCI- Çok güzel söylediniz, özellikle bu artan şovenizm doğrudur. Şimdi bugün Die Welt Gazetesinde makale yayınlandı. 18 ay içerisinde bu dolar seviyesinde kalırsa petrol, Rusya iflas. Yani iflas etme tehlikesi çok fazla. Bunun altından nasıl kalkacaklar bilemiyorum. O nedenle yeni krizler gelecek derken onu kastettim ben aslında bu sabah konuşmamın üzerinde. Yani bilinçli olarak belli bölgelerde belli ülkelerde yeni krizler yaratılacak ki, petrol fiyatları bir şekilde tekrar yukarıya çıksın. Benim tabii endişem Türkiye olmasın bu ülke. Zaten yeterince kriz var, daha da temkinli olmak lazım.

Dün Merkel'le bugün de John Biden ile görüştü Başbakan. Neler görüştüğünü tabii detaylı olarak öğreneceğiz, ama Almanya'da neler konuşulduğunu biliyorum .takip ettim. Almanya ilk defa Türkiye'ye çok büyük bir anlayış gösteriyor, harmoni söz konusu. Ama Almanya basını ve Almanya'daki örgütler büyük tepki gösteriyorlar; özellikle insan hakları ve ifade özgürlüğü konusunda.

Ama şurası tabii çok önemli; Almanya Rusya ve Türkiye bir üçlü bermuda şeytan üçgeni gibi olarak bilinir. Bu üç ülkenin aralarında kalan ülkeler dipnot olarak görülür; yani Türkiye Almanya ve Rusya bu coğrafyada çok önemli etkileri olan üç ülke. Yazılı bir anlaşma yok, ama onların iradelerinin bu örgütler üzerindeki etkileri çok fazla.

Şimdi Türkiye'yle Almanya arasındaki yakınlaşma, sonuç olarak Rusya'nın aleyhine mi tecelli edecek? Çünkü Kırım konusunda Türkiye ilk defa Almanya'yla aynı noktaya geldi zorunlu olarak. Birdenbire bu tabii Türkiye'nin Avrupa'da tekrar güçlenmesine neden oldu. Kırım Savaşına kadar geri gitmeye gerek yok, ama Rusya'nın özellikle Putin'in Türkiye'yi algılaması gördüğüm kadarıyla, Türk halkına karşı değil tamamıyla hükümete ve cumhurbaşkanına yönelik. Yani bir araya gelmeleri de çok zor görünüyor. Ama uluslararası siyasette her şey mümkün. Gelebilirler de. Yeterki çıkarlar onu gerektirsin. Eğer yanılıyorsam lütfen düzelt. Yani öyle bir şey var ki, Putin'le Medvedev önümüzdeki 10-15 yılda zaten iktidar-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HÜSEYİN
BAĞCI’NİN
KONUŞMASI

da olacaklar. Eğer başka bir devrim olmaz ise Rusya’da ve olmayacağını da biliyoruz. Rusya Şimdi Türkiye üzerine büyük oranda yeni birtakım olayları sisteme sokacak. Kürt konusunu kesinlikle kullanacaktır. Yani bu KGB’nin kindar politikaları, bizim de cumhurbaşkanımız kindar olarak biliniyor ya. Şimdi iki kindarın birbirleriyle çatışmasının yaşanacağı bir sürece girdik. İki tane yumurtanın çarpışmasından muhakkak ya ikisi de kırılır, ya birisi kırılır veyahut da çatlar. Ama bu çatlamadan doğrudan veya dolaylı olarak en fazla zarar göreceğ ülkelerden biri biziz.

Avrupa Birliği bize finansal destek sağlar mı konusunda ben biraz Őüpheliyim. Çünkü bizim Avrupa Birliğiyle olan ilişkilerimizin yapısı, Rusya’yla olan ilişkilerimizin yapısından çok daha farklı. Biri kurumsal ilişki, diğeri güvene dayanan bir ilişkiydi ve bütün kurumlarda bildiğiniz gibi bürokrasiden de, eğer bir Şey denilecekse uzun uzun tartışılırdı. Yani Rusya gibi hemen kararın çabucak alınıp uygulandığı bir yapı olmayacak.

Benim en büyük endişem, Rusya’nın Ortadoğu’da kaçınılmaz olarak bundan sonra kalıcı olmak isteyeceği, ABD’yle anlaşacağı. 1962 Jüpiter Anlaşmalarında olduğu gibi, bizim kafamızın üzerine bir anlaşmaya gidebilirler ve bizim ruhumuz duymaz. Yani ikisi arasındaki anlaşmadan zararı göreceğ biz olabiliriz ve Şuna da çok eminim: Amerika Birleşik Devletlerinin de pek çok umurunda olmayacak. Bu Johnson mektubunun ortaya çıkışı zaten 5 Haziran 1964’te buradandır. İnönü’nün o meşhur “dünya kurulur ve yeni bir Şeyde Türkiye yerini alır” sözü. Ama Şimdi öyle bir dünya da yok. Sabah-tan beri konuşuldu. Böyle bir sorun var.

Ben niye bugün bu kadar karamsarım onu bilmiyorum, ama gerçekten gidişat kötü. Gülmüyorum, yani ilk defa...

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN'İN
KONUŞMASI

Dr. Onur ÖYMEN- Müsaade ederseniz kısaca zaten görüşlerimi toparlamaya çalışacağım. Şimdi aslında şunu söyleyeyim: Bizim mesleğimiz bu işlerle geçti, biliyorsunuz bütün hayatımız. Türkiye yalnız ülke filan diyorlar, şimdi Türkiye hep yalnız ülke olmuştur. Yani Türkiye benim hatırladığım hiçbir dönemde, hiçbir ciddi ülkenin, hiçbir ciddi konuda desteğini sağlayamamıştır. Türkiye 1987 yılında tam üyelik için Avrupa Birliğine müracaat etmiştir, 1988'den itibaren Avrupa Parlamentosu her yıl Türkiye raporu çıkartmıştır. Tavsiyelerini okuyun, bu raporların herhangi birinde, herhangi bir konuda Türkler haklıdır karşısındaki filanca ülke haksızdır anlamına gelecek bir cümle bulursanız bana da söyleyin. Devamlı olarak Türkiye bir boy hedefi haline getirilmiştir ve bizim hayatımız da bunlarla mücadele etmekle geçmiştir.

Şimdi bu iktidar işbaşına geldiğinde bir kırılma noktası oldu. Aslında Avrupalıların taleplerini reddettiğimiz konularda daha önce, bu iktidar çok yumuşak davrandı kabul etti, etmeye yatkın gözüktü filan. O yüzden beğendiler, yani bu iktidarın dış politikasını beğendiler ve o beğenilerini okuyan bizim gazeteciler de, ne kadar başarılıyız Avrupalılar Amerikalılar bizi beğeniyor havasına girdiler. Yani siz taviz verdikçe sizi beğenirler. Ulusal çıkarlarını ne güzel savunuyor bu ülke diye beğeneni ben hiç görmedim şimdiye kadar dış politikada. Siz görüşlerinizden taviz verdiğiniz için sizi beğendiler. Onlar beğenince de biz başarılıyız diye övünmeye başladık, övünmeyi de çok sevdiğimiz için.

Şimdi burada can alıcı bazı konular var. Yani hiçbir ülke geçmişini kötülemez dış politikada. Biz geçmişte yanlış işler yaptık demek. Ne İngilizler der, ne Almanlar der, ne Ruslar der, geçmişinizi kötülemeyeceksiniz. Şimdi ne dedi bizim o zamanki hükümet işbaşına gelir gelmez? 30 yıldır Kıbrıs'ta hep yanlış işler yaptık. Yani hep yanlış işler yaptık. Yani demek ki hep sorun bizdik, hep kusurlu bizdik. Çözumsuzlük çözüm değildir, yani biz çözumsuzlüğü savunduk, işte Denктаş kusurludur filan.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN’İN
KONUŞMASI

Arkasından Kofi Annan planını kabul ettik ve Kıbrıslı Türk-
lere de kabul etmeleri için etkide bulunduk. Bunlar tabii çok
takdirle karşılandı. Türkiye’nin bu kadar böyle tavizkar bir çiz-
giyi izlemesi alışıla gelmiş bir durum değildi ve bu dünyada
takdirle karşılanınca, bizim belli basın çevreleri vesaire filan da
çok sevindiler, bak ne kadar başarılıyız herkes bizi seviyor.

Şimdi buna dikkat etmek lazım. Yani o devirde bizim yaptı-
ğımız işler, aslında o tarihe kadar dış politikada hiç yapmadı-
ğımız işlerdi. Hep tek taraflı taviz vererek bir zemin kazanma-
ya çalıştık. İşte bir tanesi bu Kofi Annan planıdır. Kofi Annan
planı gibi bir planı dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi
bir ihtilafıta uygulandığını duyan varsa lütfen bana da söy-
lesin. Yani hiçbir anlaşma, dünyanın hiçbir ihtilafı iki tarafın
anlaşmadığı konuları Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin
takdirine bırakıp, ondan sonra genel sekreterin önereceği for-
mülleri kendi hükümetinden geçirmeden doğrudan doğruya
halka sunmasının örneğini ben hiçbir yerde duymadım. Eğer
öyleyse niye İsrail Filistin ihtilafında kullanmıyorsunuz? Niye
Keşmir’de kullanmıyorsunuz? Niye Azeri-Ermeni ihtilafında
kullanmıyorsunuz? Böyle bir yöntem yok, ilk defa bize uygu-
lanıyor bu. Biz de çok sevindik bizi seviyorlar diye. Şimdi yani
işin bu taraflarını bizim görmemiz lazım.

Kofi Annan planı bir açıdan Sevr’den kötüdür bence. Çün-
kü Sevr Anlaşmasını imzalayan da, hiç değilse ne imzaladıklar-
ını biliyorlardı. Kofi Annan planını kabul edenler neyi kabul
ettiklerini bilmiyorlardı, 9 bin sayfa. Ben Denктаş’a sordum,
siz dedim okudunuz mu bu planı? Okumadım dedi. Denктаş
cumhurbaşkanı görmemiş, KKTC cumhurbaşkanının görme-
diği bir planı halk oyuna sundunuz. Yani böyle şeyler yaptı-
nız zaman, böyle adımlar attığınız zaman tabii ki çok beğendi-
ler ve biz de zannettik ki dış politikada iyi şeyler oldu.

Ermeni anlaşması; Ermenilerle gizli anlaşmalar yürüttük
Cenevre’de. Ondan sonra öyle bir metin çıkarttılar ki karşımu-
za, yani içinde hiçbir madde Türkiye’nin savunduğu tezlere
uygun değil, bütün maddeler Ermenilerin savunduğu tezlere
uygun. Yani böyle bir anlaşma görülmüş bir olay değil. Biz

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN’İN
KONUŞMASI

Mecliste çok tepki gösterdik filan, sonra da onaylatamadılar, getiremediler onay için. Azeriler Azerbaycan da kuvvetli tepki gösterdi. Ama böyle bir anlaşma görülmüş değil, yani Kars Anlaşmasına bile atıf yok içinde ki, bizim Ermenistan’la ilişkilerimizin özünde Kars Anlaşması yazıyordu. Sınırlar filan orada belirlenmiş, bu bile yok içinde. Bir de üstüne efendim halka bunu kabul ettirmek için, işte bilinçli muğlaklık yöntemine başvurdular. O o anlama geliyor, bu bu anlama geliyor, tarihçiler oturacak soykırım oldu mu olmadı mı? Ondan sonra Ermenistan Anayasa Mahkemesi bir karar aldı, tamamen Ermenistan’ın görüşleri doğrultusunda yorumladı ve bu Ermenistan hükümetini de bağladı. Söylenecek laf kalmadı.

Şimdi bütün bunları... Ama dikkat edin, Ermenilerle bu anlaşmayı imzaladığımız zaman Cenevre’de, bizim imzalayan temsilcilerimizin arkasında kim vardı? Amerika, Alman, Fransız, Rus dışişleri bakanları... Ne anlama geliyor bu acaba? Yani onların onayladığı bir anlaşma imzalıyorsunuz siz ve içinde Türkiye’nin çıkarlarını koruyan bir cümle yok.

Şimdi Kıbrıs Anlaşması, Kıbrıs’ı Avrupa Birliğine bağlamayı kabul ettik ilk defa olarak. Hiç yapmadık bunu, daha önceki hükümetler hiç yapmadı. Kıbrıs’ı Avrupa Birliğine bağladık ve bu çerçevede bir anlaşma imzaladık 2005 yılının Temmuz ayında. Ondan sonra birkaç gün içinde, uyardık biz tabii Mecliste. Anladılar ki yanlış bir iş yaptılar, deklarasyon yayınladılar; efendim biz onu demek istemedik, bunu demek istemedik, o anlama gelmez, bu anlama gelir filan ve rezerv koymamışsınız. Avrupa Birliği kabul etmedi. Sonucunda ne oldu? Bizim 8 müzakere başlığına ambargo koydu Avrupa Birliği Konseyi, 8 başlığa ambargo koydu.

Şimdi başkanı Fransa, Fransa Anayasasını değiştirdi Türkiye’yi üye yapmamak için biliyor musunuz. Jacques Chirac zamanında Fransa Anayasası değişti ilk defa olarak, Türkiye’den itibaren yeni bir ülke gireceği zaman Fransız halkının onayına sunulacak. Referanduma sunulacak diye anayasa maddesi koydular. Sarkozy geçenlerde Obama’ya demiş ki, işte bu son gelişmelerden sonra; şimdi anladınız mı demiş

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN’İN
KONUŞMASI

niçin istemediğimizi Türkiye’yi Avrupa Birliğine. Açıkça itiraf ediyor, istemiyoruz diyor Türkiye’yi. Fransa tek başına 5 müzakere başlığına veto koydu. Niye koyuyorsunuz diye sorduklarında, efendim bunları geçirirsek diyor, bunlar kabul edilirse bu başlıklar, bu Türkiye’yi tam üyeliğe götürür diyor, onu istemediğimiz için. Bir tanesini kaldırdılar sonra, 4 tane hâlâ var.

Kıbrıslılar tek başına 6 müzakere başlığına veto koydular. 6 müzakere başlığı sırf Kıbrıslı Rumlar yüzünden görüşemiyoruz. Neticede ne oldu? Yani bütün bunları dünya çok olumlu karşıladı, çünkü taviz veriyorsunuz tek taraflı olarak. Ve biz de çok sevindik bizi seviyorlar demin söylediğimiz gibi.

Ne isterse Patrikhane vereceğimizi söyledik aşağı yukarı. Bir Vakıflar Yasası çıkarttık ki, Lozan’a aykırı. Çünkü Lozan’da Türkiye’deki Rumlar ve Batı Trakya’daki Türkler arasında tam eşitlik ve denge var. Siz Yunanistan’ın oradaki Türklere vermediği hakları, buradaki Rumlara veren bir yasa çıkarttınız. Dünya da çok sevindi, işte insancıl yaklaşım böyle olur dediler. Yani Patrikhane okulu da açmaya hazır olduklarını söylediler filan.

12 ada, 12 adacık konusunda da tek taraflı taviz verdiniz. Türkiye’nin daha önceki hükümetler zamanında Kardak’ta gösterdiği direnci kararlılığı gösteremediniz. 12 adacık ve Kardak’ın statüsü farklı değil. Bu 12 adacık Eşek Adası, ...08.08 Adası vesaire hiçbirinin statüsü Lozan’da belirlenmemiş; yani 16. Maddeye giriyor açıkçası.

Şimdi bütün bunları niçin söylüyorum? Yani bu izlenim yanlış bir izlenimdi, yanlıcı bir izlenimdi, her şeye evet deme politikası bu. Bir noktadan sonra bu politikada sapma görüldü. Yani Avrupalıların Amerikalıların hoşlanmadığı şeyleri yapmaya başladı Türkiye. Hangi konuda? Din ağırlıklı dış politika konularında. Mesela HAMAS Avrupa Birliği ve Amerika tarafından terör örgütleri listesinde. Siz HAMAS’ın başındaki adamı Halit Meşal’ı Türkiye’ye davet ettiniz. Hükümet binalarında değilse de, iktidar partisinin binasında kendisiyle görüştünüz. Ondan sonra Türkiye’de başka ülkelerde sık sık gö-

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN'İN
KONUŞMASI

rüştünüz. Hâlbuki Türkiye taahhüt etmişti Avrupa Birliğine. Avrupa Birliğinin terör örgütü listesindeki bütün örgütleri biz de terör örgütü sayarız diye; Avusturya'nın başkanlığı döneminde. Bunu da sineye çektiniz. Ondan sonra işte Mısır'daki Müslüman Kardeşler hikâyesi. Türkiye kadar hiçbir ülke tepki göstermedi. Niçin? Çünkü Müslüman Kardeşler yasaklandı orada. Niye daha önceki askeri yönetimi göklere çıkardık? Çünkü yasaklanmış Müslüman Kardeşleri serbest bıraktı diye.

Yani bunun örneklerini çoğaltmak istemiyorum. Şunu görmek lazım ki, bir kırılma noktasıdır. 2002-2003 yılları bir kırılma noktasıdır Türk dış politikasında ve Türkiye o tarihe kadar savunduğu dış politikadan hızlı uzaklaşmıştır. Yani şimdi yalnızlığa itildik filan diyorlar, daha önce yalnızken Türkiye mücadele etmişti. Şimdi hem yalnızlığa itildiniz, hem de mücadeleye edemiyorsunuz bu konularda.

Bakın daha önceki hükümetler 32 kere sınır ötesi operasyon yaptılar PKK'ya karşı Kuzey Irak'ta. Siz bir kere yapamadınız. Bir kere yapmaya kalktınız, bir hafta dolmadan geri çekmek zorunda kaldınız, bir daha da yapamadınız. 2003'ten beri Meclisten yetki alıyorsunuz, uygulayamıyorsunuz. Acaba niçin? Yabancı ülkeler çünkü engelliyor sizin bu müdahalelerinizi.

Diyeceğim şu ki; Türkiye çok ciddi bir kırılma noktasından geçiyor. Fakat burada din ve mezhep unsuru ön plana çıkınca, işte Müslüman Kardeşler Sünnilik vesaire filan, din esasına göre dış politikaya yön verme deyince, işte bu noktada batı ülkelerinin Amerika'nın politikalarından sapıyorsunuz uzaklaşıyorsunuz. Suriye'de de böyle oldu, Mısır'da da böyle oldu, işte İsrail konusu malum filan.

Yani şimdi bütün bunları toparlayacak olursak, Türkiye'nin en ciddi sorunu bence cumhuriyetin temel dış politika çizgisinden uzaklaşmış olmasıdır. Yani bu noktadan sonra bu politikalara nasıl tekrar döneriz? Nasıl o çizgiyi tekrar savunuruz? Nasıl bütün dış baskıları göğüsleriz? Bu konuları bizim düşünmemiz lazım.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN’İN
KONUŞMASI

Son olarak birkaç cümle de Rusya konusunda söyleyeyim. Şimdi Rusya konusunu ben şöyle okuyorum son gelişmeleri. Bu uçak meselesi gerçekten çok ciddi bir krize yol açtı. Aslında önlenebilir bir krizdi. Eğer Amerikalıların yaptığı gibi, biz de Ruslar ilk uçmaya başladığında bir protokol imzalayarak iletişim kurabilseydik Rusya’yla. İşte benim uçaklarım şu gün şu saatte şu irtifada uçacak, seninkiler de şu irtifada uçacak, bu olay hiç olmayacaktı, ama oldu.

Fakat şunu görüyoruz: Bu olay olduktan sonra Rusya buna kendi stratejik menfaatleri için değerlendirdi. Şimdi Rusya niçin geldi Suriye’ye? Oradaki teröristlerle mücadele etmek için değil mi? Teröristlerle mücadele ederken ES 400 füzesi kullanılır mı? Bu kılıçla soğan doğramak gibi bir şey. Niçin bu füzeleri getirdiniz? Çünkü amacınız sizin orada bir oyuncu olmak Ortadoğu’da, yerleşmek stratejik bir varlık kurmak, yeni üsler kurmak. Böylelikle bu mesele şöyle veya böyle çözülsün bile, Rusya’nın oradan çekilme niyetinin olmadığı anlaşılıyor.

Bir tek bu olay olsa, diyeceğiz ki bu Suriye bağlamında değerlendirilebilir. Öyle değil. Abhazya işte bağımsızlığını ilan etti Gürcistan’dan, Rusya hemen tanıdı. İlk işi ne oldu? Abhazya’da bir deniz ve hava üssü kurmak. Ondan sonra Kırım’ı ele geçirdi, oradaki Sivastopol üssü şimdi Rus üssü oldu, hâlbuki Ukrayna üssüydü. Ruslar kiralyordu onu filan, ele geçirdi.

Japonya’yla ihtilaflı Kuril Adaları var. Yani bu adalara ikinci dünya savaşından sonra Rusya el koymuş, Japon adası bunlar. Japonya iade edilmesini istiyor, Ruslar yanaşmıyor, işte yüzde 7’ sini veririz en çok filan. Her neyse, bu ihtilaflar da var. Şimdi denizaltı üssü kuruyor aylardan beri. Geçen Hazirandan beri orada bütün kuzey bölgesine, kuzey kutbuna yakın bölgeye hâkim olacak denizaltı üssü kuruyorlar. Bu neyi gösteriyor? Rusya bir stratejik genişleme politikası izliyor, bir stratejik yerleşme politikası izliyor. Ortadoğu’da hiç oynamadığı oyunu şimdi oynuyor. Ortadoğu Amerika’nın arka bahçesiymişken, şimdi Rusya bu oyuna ortak oluyor ve bunun için de uçak meselesini bahane olarak gösteriyor.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ONUR ÖYMEN'İN
KONUŞMASI

Mesele şuydu: Biz bu uçak meselesi hiç olmasa daha iyiydi, ama olunca kendi boyutu içinde tutabilseydik, teknik düzeyde tutabilseydik, hemen uzmanlar otursun ne olmuş nasıl olmuş kimin hatası var tespit edelim filan diye, o bölgeye bu olayı hapsedebilseydik ihtilafı bu sıkıntılar yaşanmayacaktı. Ama şimdi öyle anlaşılıyor ki, bu uçak meselesi daha büyük stratejik hesapların planların bir vasıtası olarak bize karşı kullanılıyor.

Şimdi bu konuda tabii her şeyi eleştirebiliriz. Bir nokta söyleyeyim; bu konuda en son konuşacak olan Ruslardır. Şimdiye kadar NATO tarihinde bir NATO ülkesi bir Rus uçağını düşürmemiştir doğru, ama Rusya bir NATO ülkesinin uçağını düşürmüştür. Artı Rusya yolundan saptığı ve stratejik bir bölge üzerinden uçtuğu gerekçesiyle bir Güney Kore yolcu uçağını düşürdü 1983'te. İçinde 269 yolcusuyla birlikte. Ne özür dile-diler, ne bir şey yaptılar, bu uçak bilinçli olarak istihbarat yapıyordu dediler bu kadar. Ondan sonra ne kriz çıktı ne bir şey oldu.

Diyeceğim, bütün bu konuları bizim bu boyutlarıyla görmemiz lazım düşünmemiz lazım. Sadece günlük politikalarla, güncel gazete haberleriyle değerlendirmeleriyle düşünemeyeceğimize göre, bütün bu boyutlarıyla düşüneceğiz, bir stratejik değerlendirme yapacağız ve Türkiye'nin önümüzdeki dönemde izleyeceği politikalarla ilgili görüş oluşturacağız. Bana öyle geliyor ki, hepimize düşen görev budur. Yoksa sadece güncel değerlendirmelerle fazla bir yere gidebileceğimizi zannetmiyorum.

Çok teşekkür ederim. Kusura bakmayın, biraz lafı uzattık galiba.

Dr. A. Yavuz EGE: Üçüncü Ülkelerle Olan İlişkiler

Bölgedeki gelişmelerden ve bunların Türkiye'ye olan yansımalarından, Türkiye'nin üçüncü ülkelerle olan ilişkilerinin de olumsuz bir şekilde etkilendiği görülmektedir. Söz konusu etkilenmenin çok hızlı ve net bir biçimde gözlemlenebildiği sektör turizmdir. 2015 yılında Türkiye'yi ziyaret eden toplam turist sayısında, önceki yıllarda izlenen belirgin artışlara karşılık, sadece %0,5 dolayında bir artış gerçekleşmiş, ancak yabancı turist başına ortalama harcamadaki düşüş sonucu toplam turizm gelirleri yaklaşık 3 milyar ABD Doları azalmıştır. Türkiye'ye çok sayıda turist gönderen Rusya dışındaki ülkelerin başlıcaları Almanya ve İngiltere'dir. 2015 yılında bir önceki yıla kıyasla, Almanya'dan gelen turist sayısında % 8,6'lık bir artış olurken İngiltere'den gelenlerin sayısında hemen hemen hiç değişme olmamıştır. Buna karşılık çok sayıda turist gönderen diğer Avrupa ülkelerinden gelen ziyaretçi sayılarında önemli düşüşler gözlenmiştir; örneğin İtalyan turistlerin sayısında %27, Fransızlarda %16,5, Belçikalılarda % 8,2, Hollandalılarda %7,5, Yunanlılarda ise %8,7 azalma olmuştur. Yalnızca bu beş ülkeden gelen ziyaretçilerin sayısındaki toplam azalma 500 bin'dir. Bu gelişmelerin yanı sıra, büyük çabalar sonucu yıllar sonra anlamlı büyüklüklere ulaşmaya başlamış olan uzak doğulu ziyaretçilerin sayısında da büyük düşüşler ortaya çıkmıştır; örneğin Türkiye'ye gelen Japon turistlerde, 2015'de görülen azalma % 38,1'dir (TÜİK, 2016a ve 2016b).

2016'nın Ocak ayında, İstanbul'da Alman turistleri hedef alan Sultanahmet'teki terör saldırısı etkisini hemen göstermiş, Almanya'dan organize edilen Türkiye turları ile ilgili iptaller başlamıştır. Söz konusu terör saldırısının öncesinden bir negatif etkilenmenin başlamış olması ihtimal dahilindedir. 2016'nın Ocak ayında Antalya'ya gelen Alman turistlerin sayısında %16,1 oranında bir azalma gerçekleşmiştir. Toplam yabancı ziyaretçi sayısındaki azalma ise %22'dir. Antalya'ya gelen Alman ve Rus turistlerin sayısındaki azalmayı telafi etmekten çok uzak olsa da, Ocak 2016'da Antalya'yı ziyaret eden İsrailiilerin sayısı belirgin biçimde (%122,9 oranında) artmıştır. Antalya Kent Konseyi Turizm Kolu Başkanı, 2016 yılında Antalya'ya

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

YAVUZ EGE’NİN
KONUŞMASI

gelecek yabancı ziyaretçilerin sayısında 3,5 milyon civarında bir azalma tahmin etmektedir. Bu ise, yabancı turist başına turizm gelirinun 2015 yılı Türkiye ortalaması olan 756 ABD Doları kullanıldığında, yalnızca Antalya için yaklaşık 2,6 milyar ABD Dolar’lık bir gelir kaybına tekabül etmektedir (turizm gazetesi. com, 2016a ve 2016b) .

Son gelişmelerin Çin ile olan ilişkilerde de bazı olumsuzluklara neden olduğu anlaşılmaktadır. Çin yönetimi 15 Şubat 2016’dan itibaren ticari olanlar da dahil olmak üzere Türk vatandaşlarına verdiği vizelerle ilgili işlemleri zorlaştırmış bulunmaktadır. Ayrıca Çin yönetiminin, Türkiye’ye tur satan firmaları gayriresmi olarak uyardığı ifade edilmektedir. Dikkat çeken bir başka gelişme de, her yıl Antalya’ya kamp yapmaya gelen Çin spor takımlarının 2015 yılında gelmemiş olmalarıdır (Özgentürk, 2016).

Gelişmiş ülke çıkışlı Türkiye limanlarını da programlarına alan kruvaziyer gemi seyahatlerinin de özellikle terör haberlerinden olumsuz etkilendiği anlaşılmaktadır (Dünya, 2016b).

Suriyeli Mültecilerin Emek Piyasası ve İş Hayatı Üzerindeki Etkileri

Türkiye’ye gelen Suriyeli mülteciler özellikle bu ülkenin İdlib, Halep ve Rakka vilayetlerindedir ve başlangıçta sınır bölgesinde kurulan kamplara yerleştirilmişlerdir. Ancak, 2014 yılının sonları itibariyle bunların %86’sı bu kampları terk etmiş ve çoğunlukla (%62) sınırdaki civar illere (Gaziantep, Hatay, Mardin ve Şanlıurfa) ve İstanbul’a (%21) gitmişlerdir (Carpio and Wagner, 2015 ve Aiyar, S. et al, 2016). Bunların bir bölümü kayıt dışı işlerde çalışmaktadırlar. Gelenlerin bir bölümü de kendi işlerini kurmuştur. 2014 yılında yeni tescil edilen işletmelerin %26’sı Suriyelilere aittir. Kayıt dışı çalışan çok sayıda düşük nitelikli Türk işçisi işlerini mültecilere kaptırmış durumdadır. Bu, özellikle düşük eğitimli ve daha çok tarımda düşük ücretle çalışan Türk kadın işçilerin iş piyasasından çekilmeleri sonucunu doğurmuştur. Buna karşılık, mülteciler nedeniyle artan talep daha yüksek ücretle kayıtlı işlerde çalışan Türk iş-

çilerin sayısını arttırmıştır. Emek piyasasındaki gelişmelerin dolaylı bir etkisi de bölgede okula giden kız öğrenci sayısında artış şeklinde ortaya çıkmıştır. Bölgede mülteciler nedeniyle işini kaybeden Türk işçilerin oranı %4,4 olarak tahmin edilirken, mülteciler nedeniyle ortaya çıkan kayıtlı işgücü istihdamındaki artış %1,1-1,3 olarak tahmin edilmektedir (Carpio and Wagner, 2015). Bu gelişmelerin genel işsizlik düzeyi üzerinde olumsuz yansımaları beklenmelidir (Erdoğan ve Ünver, 2015).

İç Piyasadaki Diğer Gelişmeler

Mülteciler söz konusu bölgedeki gayrimenkul piyasasını da etkilemişlerdir. Mültecilerin yoğun olarak buldukları yerlerde gayrimenkul kiralari ile fiyatları belirgin bir şekilde artmıştır. Ayrıca, yoğun mülteci akımına sahne olan bölge illerinde artan talebin fiyatlar genel seviyesinde artışa neden olduğu sonucuna varılmaktadır (T.C.İçişleri Bakanlığı, 2015 ve Öztürkler, H. ve T. Göksel, 2015). Makro düzeyde beklenen bir başka gelişme de bütçe dengesi üzerinde ortaya çıkacak olumsuz yansımalarıdır (Erdoğan ve Ünver, 2015).

Genel Değerlendirme

T.C.İçişleri Bakanlığı (2015) verilerine göre, Nisan 2011-Mart 2015 döneminde Suriyeli sığınmacılar için yapılan harcamaların tutarı 5 milyar ABD Doları’nı geçmiştir. Ekim 2015 itibariyle söz konusu tutar 7,6 milyar ABD Doları’na ulaşmıştır (Erdoğan ve Ünver, 2015). Ancak Orta Doğu’daki gelişmelerin Türkiye’ye olan ekonomik maliyeti yalnızca bu harcamalardan ibaret değildir. Daha önce de ifade edildiği üzere konvansiyonel dış ticaret, bavul ticareti, sınır ticareti, turizm, müteahhitlik hizmetleri, ulaştırma ve lojistik, bankacılık ve finans, doğrudan yatırımlar gibi pek çok alanda ciddi ekonomik kayıplar ortaya çıkmış olup, önümüzdeki dönemde bunların artarak sürmesi beklenmelidir. Ayrıca, hem ülke içinde hem de dışarıda gelişen olaylar nedeniyle yapılmak zorunda kalınan savunma ve güvenlik harcamaları da dikkate alınmalıdır. Ülkenin bir bölümünde ekonomik aktivite önemli ölçüde yavaşlamış bulunmaktadır. Toplumsal yapıda da önemli alt üst oluşlar

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

YAVUZ EGE'NİN
KONUŞMASI

yaşanmaktadır. Sayılarının 2,5-3 milyon civarında olduğu tahmin edilen Suriyeli sığınmacılar, Türkiye nüfusunun %3,5' civarında bir oransal büyüklüğe tekabül etmektedir. Bu hiÇ de azımsanmayacak bir büyüklük olup, özellikle de ülkenin belirli bir bölgesinde daha da yoğun olarak buldukları düŐünülürse yarattıkları toplumsal etkinin önemi daha da anlaşılır hale gelmektedir.

Bu çalıŐmanın başlangıcında kısa da olsa değinilen küresel ekonomik koŐullardaki olumsuzluklar ve Türkiye ekonomisindeki kırılганlıklar bütün bu olup bitenlerle birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'nin ne kadar ciddi bir sreğten geğmekte olduğu çok daha iyi anlaşılacaktır.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

MEHMET ALI
GÜLLER’İN
KONUŞMASI

Mehmet Ali GÜLLER- Çok kısa söyleyeceğim. Şimdi dış politikayı konuşuyoruz burada. Dış politika temelde; birincisi, çıkarlarımızı önem sırasına göre sıralama işi; ikincisi, bize yönelen tehditleri büyüklüklerine göre sıralama işi; üçüncüsü de, bu tehditlere yönelik kendi gücümüz yetmiyorsa bir ittifaklar kurabilme sanatıdır.

Şimdi bu temelden baktığımızda, bize yönelik esas temel tehdit nedir? Bugün güney kuşağımızda, yani güneyimizde bir Kürt kuşağı kurulmaya çalışılması. Bunun kaynağı ne? Bunun kaynağı, burada Rusya ağırlıklı tehditler esas konuşulmuş oldu, ama bunun esas kaynağı Amerika. Biz tarihin derinliklerine inip, 1700’lerden istediğimiz kadar şunu söyleyip bir sorunlar bulalım ya da bugün Amerikan stratejisine eklenmek için bir komplonun neticesinde bir Rus uçağı düşürelim, bize bugün temel tehdit Amerika’dan kaynaklı ve bir Kürt kuşağı olarak geliyor.

Niye? Çünkü orada, yani Suriye’nin kuzeyinde ve Irak’ın kuzeyinde bir Kürt kuşağı kurulduğu zaman, bu çok hızlı bir şekilde Türkiye’den de bir parçanın oraya dahil olması ve tıpkı Erdoğan’ın 2004 yılında söylediği gibi büyük Ortadoğu projesi içerisinde Diyarbakır’ı bir merkez yapmak diye tanımlanmış duruma sonuca ulaşmak demek olacak. Bu nedenle bizim için tehdidin esas kaynağı bu.

Şimdi buna yönelik politikalar belirlemek gerekir diye düşünüyorum. Şimdi harita üzerinde demin Hilmi Bey çok güzel anlattı gelişmeleri. Burada benim Hilmi Beyin anlattıklarına ilaveten söyleyeceğim şey şu: Yani Fırat’ın batısıydı doğusuydu, oydu buydu filan, son tahlilde şu önemi yok. Biz şimdi AKP Hükümetinin ve ona strateji üretmeye çalışan kurumların büyük zekâsıyla şunu yapmaya çalışıyoruz. Diyoruz ki, efendim bir Tel Abyad’da birleşti, işte arada bir tek Azez-Cerablus hattı kaldı. Biz oraya eğer girer, hepsinden önce girer bir güvenli bölge kurarsak koridoru engelleriz diyoruz, mantığımız bu.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

MEHMET ALI
GÜLLERİN
KONUŞMASI

Hâlbuki problem basit. O kuşakta neden bir kanton ilan edildi ve bu kantonlar birleşiyor? Çok basit nedeni; birisi, o ülkenin kuzeyinde bir otorite boşluğu yarattınız. Bunu da siz yarattınız o ülkeye terör seferber ederek. Dolayısıyla problem tersinden şöyle çözülebilir: Siz eğer sınırlarınızı kapatır, tıpkı Suriye Dışişleri Bakanı Velid Muallim'in söylediği gibi, sınırlarınızı kapatır ve Suriye'nin tekrar kendi ülkesinin kuzey topraklarında otorite kurmasına müsaade ederseniz, angajman kurallarını kaldırıp Suriye Hava Kuvvetlerinin kendi topraklarındaki teröristlere karşı hava operasyonu yapmasına müsaade ederseniz, zaten bugün orada kanton ya da koridor diye bir şey olmayacaktı ve pahalı maliyetli olan bir çözüme, yani gidip sizin orada asker bulundurup bir problemi daha maliyetli çözenize de hiç gerek kalmayacaktı.

Bu bizi aslında en temel dış politika çözümümüze götürüyor. Nedir o? Bunu sayın büyükelçiler de özetle fabrika ayarlarına dönmek diye tarif ettiler ki, bunun fabrika ayarlarına dönmekten anladığım şu: Atatürk'ün bölge merkezli dış politikası. Kurduğunuz paktlarla bölgeyi esas alan bir çözüm yöntemi bulmak. Bunu bugün tabii güncellediğimizde, karşımıza bir Batı Asya Birliği diye bir ekonomik entegrasyon hedefli bir çözüm birlikteliği oluşturabiliriz. Biz bunları yaptığımız zaman Amerika'nın bölgeye gelmesiyle her seferinde büyümüş bir PKK terör sorununun ve bölgeselleşmiş ve neticesinde uluslararasılaşmış bir PKK terör sorununun da bu entegrasyon, ekonomik entegrasyon içerisinde Kürtlerin de yararına ve kuşkusuz diğer milletlerin de yararına en maliyetsiz çözümü de bulmuş olacağız.

Çok özetle bunu söyleyeyim

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

Uluç ÖZÜLKER- Bu konuşmamda, kısaca, ilk turda dile getirilen hususlara katkıda bulunmak ve bir iki önemli kıstasa dikkat çekmek istiyorum.

Önce Müslüman Kardeşler Örgütü ve IŞİD hakkında kısa bir maruzatım olacak. Müslüman Kardeşler Örgütünün Mısır’da 1927 yılında kurulduğu bilinir. Doğrudur. Ancak ilk adımlar 1806’da atılmıştır. Müslüman Kardeşler adına faaliyet gösteren Seyyid Kutub’un 1860’da idam edildiği malumunuzdur. Müslüman Kardeşler Mısır’da hem İngiliz mandasındayken hem bağımsızlıktan sonra hep kontrol altında tutulmuştur. Siyaseten sahneye çıkmalarına Mübarek döneminde izin verilmiştir. Suudi Arabistan, bildiğim kadar evrensel İslam düşüncesinden hareket eden ve bu bağlamda Halifeliği üstlenme emeli bulunan Müslüman Kardeşleri kendine rakip görerek hiç sevmemiş ve karşı durmuştur. Mursi’ye karşı Sissi’ye destek vermeleri de bundandır. Ülkemizde Milli Görüş hareketi Müslüman Kardeşlere yakındır. Mısır’da Mursi’yi, oylama ile işbaşına gelmiş olması kadar, Müslüman Kardeşler mensubu olması dolayısıyla kuvvetle desteklediği düşüncesindeyim. Bu aynı zamanda bir dayanışmadır. Ülkemizde de Halifelik hayali içinde olan, her düzeyde pek çok kişi vardır.

IŞİD ise netice itibariyle Suudi Arabistan Selefilere ile aynı görüşleri paylaşmaktadır. Bu bağlamda uygulamaları bir yenilik oluşturmamaktadır. El Kaide dahi bünyesindeki IŞİD’çileri daha radikal gördüğü için dışlamış ve Örgüt ondan sonra IŞİD adıyla Irak’ta devam etmiştir. Bunun da oluşumunda, Amerika Birleşik Devletlerinin, hem Afganistan’da SSCB’ye karşı yürüttüğü mücadele kapsamında Pakistan’ın kuzeyinde açtırmış olduğu Selefi okullarında yetişen radikallerin dünyaya yayılmalarının, hem Irak’ın işgali sırasında Baas rejimini, orduyu ve istihbaratı her yönüyle yok edişinin yattığını düşünmek lazım. IŞİD’in Tikrit Üçgeninde ezilen Saddam yanlılarından aldığı desteği gözardı etmemek gerekiyor.

IŞİD Irak ve Suriye’de artık gerileme sürecine girmiş görünüyor. Ama bir yandan da küreselleşmeye çalışıyor. Aynı olguyu El Kaide konusunda da gördük. El Kaide Afganistan’da

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

sıkıştırıldıkça küreselleşmiştir. IŞİD’in de halen, Libya başta olmak üzere, pek çok ülkede hücreleri var ve yayılıyor. Fransa’da yaşanan katliamların da bir IŞİD olayı olduğu unutulmamalıdır.

Türkiye’de de uyuyan IŞİD hücrelerinin varlığını biliyoruz. Ama bugüne kadar IŞİD, ülkemizde yaşanan katliamları üstlenmemiştir. Burada ilginç olan husus, katliamları IŞİD’in yaptığı kabul görürken, IŞİD’in, başka yerlerdeki uygulamasının aksine, bunların arkasında durmayı sessiz kalmasıdır. Bunu da irdelemek ve nedenini araştırmak lazımdır. Bunun arkasında, sünni ağırlıklı yaklaşımlarımız nedeniyle IŞİD’in kendine yakın bulunduğu Türkiye’yi kaybetmeme arzusu mu yatmaktadır? Yoksa başka saiklerde mi vardır? Bunu da herhalde ele almakta yarar vardır diye düşünürüm.

Nükleer santraldan da bahsettik. Tamamen hatırlatma babında bir hususa değinmek istiyorum. Yanlışım varsa Hocamdan düzeltmesini rica ediyorum. Sinop ve İğneada’da da yeni nükleer santraller yaptırma hazırlığı içindeyiz. Bu kere santralleri Batı teknolojisine vereceğimiz anlaşılıyor. Bildiğim kadar, Rus teknolojisi Batı teknolojisiyle uyuşmuyor. Dolayısıyla, elemanlarımız iki defa yetiştirilecek, malzemeler ve yedek parçalar iki kez tedarik edilecek, iki kez depolanacak, vs. Öte yandan, yanlış hatırlamıyorsam Ruslarla fiyatlarla ilgili olarak 2050 yılına kadar uzanan bir de protokol imzaladık. Bu durum, halen ne kadar güvенеbileceğimiz sorgulanan Ruslara karşı yeni bir göbek bağı yaratmaktan öte, aynı zamanda Türkiye’ye çifte maliyet yönüyle de külfet getiriyor. Bunu keşke sadece Batı ile yapabilmeyi zorlasaydık daha mı doğru olurdu diye düşünmeden edemiyorum. Hocam bu konuyu da aydınlatabilirse müteşekkir kalırım.

Diğer bir konu, Sayın Başbakanımızın, halen dış politikamızın temelini oluşturan “sıfır sorun” politikası. İdealist yaklaşıldığında elbette savunulması gereken bir görüştür. Ancak realpolitik açısından ne yazık ki yapılabilişliği bulunmamaktadır. Örneğin Ermenistan ile Protokol hazırlandığında, Azerbaycan’ın tepkisi karşısında, tercih yapma zorunda

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

kalinmıştır. Ama hepsinden daha önemli olan husus, sıfır soru sorun derken, sıfır dostu inmemizdir. Buna rağmen anlayışımızı devam ettirmemizde kanımca yarar yoktur. Bunun yerine, Atatürk’ümüzün “yurtta sulh, cihanda sulh” düsturu kapsamında, her olaya kendi değerleri içinde, gerçekçi biçimde yaklaşarak, ülkemizin çıkarlarının, aktif ama başımızı derde sokmamayı ön plana çıkaracak uygulamalarla savunulmasını sağlayacak politikalar izlenmesi daha doğru olmaz mı diye düşünüyorum.

Bir ara Cerablus-Azez hattından söz edildi. Tamamlama babında bir hususu belirtmek istiyorum. Rusya ahiren çok net bir açıklama yaptı. Halep’in alınmasından sonra Cerablus-Azez bölgesinin de Esad devletinin bir parçası olacağını, dolayısıyla bunun ötesinde düşünmemek gerektiğini söyledi. Bu açıklama bölgenin PYD ile Esad arasında çekişme konusu olmaya aday olduğunun göstergesidir. Bu çerçevede, PYD’nin destekçisi ABD’nin karşı tutumu ile ülkemizin politikasının nasıl şekilleneceğini görmek gerekiyor. PYD ile Esad arasında seçim yapma zorunda kalıp kalmayacağımızı ve ABD ile Rusya’ya ne kadar dayanabileceğimizi gelişmeler gösterecek diye düşünüyorum.

İran’ı da konuştuk. Bir hususu irdelemekte yarar var. İran’da Humeyni’nin ilkelerini vazettiği politikalarda esasa ilişkin değişiklik yoktur. Reformcu ve muhafazakâr adı altında yaşanan çekişmeler aslında sadece icraatta görece yumuşama veya katı olmanın ötesine gitmiyor. Yakın gelecekte Körfez bölgesinin en büyük sorununun, Hürmüz Boğazının kontrolü noktasında toplanacağını tahmin ediyorum. Bu konuya ABD’nin de büyük önem atfettiği vakasında hareketle, Suudi Arabistan’la İran arasındaki sorunda Amerika Birleşik Devletleri’nin taraf olmayı tercih edip etmemesinin de önemli bir faktör olacağı kanaatindeyim.. Zira gelişen koşullarda, vurgulandığı gibi, zannediyorum bir tercih sebebi yaratılma noktasına gelmektedir.

Diğer bir husus Rusya’nın giderek sertleşen dış politikası. Bir deyiş vardır, fare kulağı üfleyerek yermiş ve siz hissetmez-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

mişsiniz. Burada da Batı’nın büyük değerlendirme hatası var. Gürcistan’ı Fransızlar teşvik ettiler. Hatta Tiflis’deki Fransız Büyükelçisi olan Hanımefendiyi Dışişleri Bakanı yaptırıldılar. Siz gereğini yapın, Ruslara karşı sizi savunacağız dediler. Abhazya gitti. Acaristan da gidiyordu, son dakikada çözümlendi. Arkasından Avrupa Birliği, Polonya’nın baskısına rağmen realpolitik gereği mesafeli durmayı tercih ettiği Ukrayna’ya, bu kere ilk adımda gümrük birliği yoluyla bağlanma taahhüdüne girdi. Beyaz Rusya ve Ukrayna Rusya için ayrılmaz bir bütünü parçaları olarak görülür. Bu gerçek dikkate alınmamıştır. Ukraynalılar buna kandılar, Kırım gitti. Arkasından mücadele sertleştirildiğinde, Ukrayna’nın üçte biri gitti. Batı da, ciddiyetini kanıtlayıp caydırmak için Rusya’ya ambargo uygulamaya başladı. Putin de klasik SSCB politikalarına dönerek, cevaben Suriye’yi işgal etti ve bugün bizim komşumuz durumuna geldi. Bu çerçevede Rusya’yı tek başına suçlama yerine, Batı’nın nereye kadar gidebileceğini saptamadan yola çıktığı belirsiz politikalarını da sorgulamak gerekir diye düşünüyorum. Sonuçlandırılmayan bu politikaların ceremesini ne yazık ki arada kalanlar çekmektedir. Ülkemiz de bu bağlamda istisna oluşturmamaktadır.

Bir husus daha var. Ruslar için ne Suriye’deki savaşın, ne de ambargolar ve gerileyen ekonomik koşulların altından kalkmak kolay görünüyor. Attığınız her bomba bir maliyettir. Örneğin Fransız ve İngiliz uçakları Libya’yı bombalarken cephaneleri bittiğinden Amerika Birleşik Devletlerinden yardım almak mecburiyetinde kaldıklarına dair haberler yayınlandı. Batı basınındaki haberlere göre, Rusya’nın Suriye’deki aylık masrafı 4 Milyar Dolar civarındadır. Yani yılda aşağı yukarı elli milyar Dolarlık bir savaş harcamasına tekabül ediyor. Bu arada petrol fiyatı düşüyor, rezervler azalıyor, enflasyon yükseliyor, vs. Bir de bunları koyarsanız, Rusya’nın bu savaşta nereye kadar götürebileceğini de sorgulamak lazım.

Rusya’nın önemli diğer bir sorunu da yirmi milyon civarındaki müslüman nüfusu. Birinci Körfez Savaşından beri bu bağlamda endişe taşıyor. Bu nüfusun çoğunluğu Sünni. Suriye’de muhaliflerin ve hatta IŞİD’in saflarında çarpışanlar var. Rusya,

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI" YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ ÖZÜLKER'İN
KONUŞMASI

Suriye'de Çeçenleri vuruyorum diyebiliyor. Rusya'daki Müslümanların etkilenmeleri halinde Rusya'nın başı ciddi derde girer. Rusya'nın 117 milyon kilometrekarelik toprağında, 142 milyon nüfus var, bunun da yüzde 85'i batıda yaşıyor. Hâlihazırda Çin vatandaşları, nüfusun çok az olduğu Sibiry ve Moğolistan bölgelerinde sessizce fiili işgal yaratmaktadırlar.

Amerika Birleşik Devletlerinin Gazze politikası da sorgulanmaya muhtaçtır. Hamas ABD için terör örgütüdür. Gazze'de seçime gidilirken ABD'yi, bunun sonuçlarını iyi hesaplaması gerektiği hususunda uyardık. Bize göre Hamas seçimleri kazanmaya yakın görünüyordu. Bu takdirde ABD'nin Hamas'ı kabullenerek terör listesinden çıkarması gerekecekti. ABD Hamas'ın kazanacağına ihtimal vermiyordu. Aksi olunca, kabullenmediler. Biz de, seçimin galibi olduğuna göre meşruiyet kazandığı savıyla Hamas'ı savununca, hem ABD hem İsrail ile ters düştük ve uyuşmazlık bugüne kadar uzadı.

Uçak düşürme meselesinden de bahsedildi. Burada Rusya'nın sinama metodu var. Birkaç kez ihlal olduğunda Rus Hava Kuvvetleri Komutan Yardımcısı Tümgeneral Ankara'ya gelerek, yeni sorunlar çıkmadan önlem alınması hususunda mutabık kalındı. Bu arada Rusların ABD ile paylaştıkları konuşma frekansı bize de verildi. Bu frekans üzerinden yapılan uyarılar televizyonda da yayınlandı. Yanlış hatırlamıyorsam bu Rus uçaklarının 11'nci ihlaliydi. Biraz evvel Sayın Öymen'in de vurguladığı gibi, bu davranış Rusya'nın yayılma politikasının tezahürlerinden biridir. Türkiye uçağı düşürdüğünde, Putin'in o ana kadar başarıyla hayata geçirdiği yayılmacı politikasına bir darbe vurulmuş ve karizmasının çizilmesine sebebiyet verilmiştir. Karakteri icabı Putin, intikamcı davranışını tirmandırarak sürdürmektedir. Konunun ekonomik boyutlarını değerlendirirken, bu boyutuna da dikkat etmekte yarar vardır.

Mülteci sorununa gelince, ülkemize bu ana kadar gelenlerin resmi sayısı 2 milyon 523 bin. Bunun bir milyona yakın kısmının Ege üzerinden ve Trakya sınırimızdan Avrupa'ya gittiği anlaşılıyor. Dolayısıyla halihazırda Türkiye'de bir milyon 500 bin civarında mülteci kalmış olması lazım. 292 bini kamptadır.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

Bu arada Türkiye Avrupa Birliği ile vardığı mutabakat çerçevesinde vize konusunda ilginç bir adım daha attı. Üçüncü ülkelerden hava veya deniz yolu ile gelen Suriye vatandaşlarına 8 Ocak tarihi itibarıyla yeniden vize koyduk. Buna karşılık Suriye hududumuz açık kapı politikası kapsamında devam ettiriliyor. Bir sınıra vize koyup, diğer sınıra açık kapı dersiniz, bunun anlamını kavramak güçleşir. Üçüncü ülkelerden turist olarak gelecek Suriyelilere yeniden vize koymak kanımca gereksiz. İstisnalar dışında bunlar sığınmacı olarak görülemez. Ama örneğin Lübnan’a sığınmış olup da ülkemize hava veya deniz yoluyla gelmek isteyebilecek Suriyelilere sınırı kapatmak haksızlık olmaz mı?

Sözlerimi şöyle tamamlıyorum. Son 225 yılda dünyada üç kırılma oldu. Birincisi 1789. Ulusal Devlet süreciyle, Osmanlı İmparatorluğu, Çarlık Rusya’sı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğunun sonu geldi. İkinci kırılma Birinci Dünya savaşıdır. Avrupa küçük devletlere bölünmüştür, mikro milliyetçilik ön plana çıkmıştır Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu da bu kapsamdadır. Birincisindeki yıkılışımız, ikinci kırılmada kuruluşu dönüşmüştür. Sovyetler Birliği’nin çöküşü, küreselleşme sürecinin yaygınlaşması, mikro-milliyetçiliğin hız kazanması, terör olgusunun yayılması gibi gelişmelerle birlikte, henüz tam oturmamış bir üçüncü kırılışı yaşamaktayız. Ülkemiz yine ön planda bulunuyor. Birinde yıkıldık, diğerinde kurulduk, üçüncüsünden hayırlısıyla güçlenerek çıkmamızın yolunu açmamız lazım. Birlik ve beraberlik içinde güçlükleri aşacağımıza inanıyorum. Tarihimiz bunun kanıtlarıyla doludur.

Teşekkür ederim.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

Reha TAŞKESEN- Bitirirken daha çok Suriye ve Türkiye ağırlıklı bir-iki şey söyleyeceğim.

Şimdi Suriye’ye bir daha baktığımız zaman, orada kuzeyde Kürt nüfusu önemli kazanımlar elde etti. Türkmen nüfus tasfiye edildi, göçe zorlandı. Kıyı kesimde Nusayri’ler Hıristiyan nüfus ve rejime bağlı olanlar varlıklarını devam ettiriyorlar. Rusya’nın gelişiyile birlikte burada daha fazla kendilerini güven içinde hissediyorlar. Aşağıda Dürziler de kendileri için bir güvenli bölge oluşturdular, sırtlarını da İsrail’e dayamış durumdadılar. Orta bölgede Sünni Araplar ise; şimdi onlar tabii Irak içlerine doğru coğrafya geliyor ve Suriye’deki Sünni Arap nüfus ile bütünlük sağladılar. Bunun adına da İslam Devleti denildi. Oraya geldim netice olarak.

Şimdi dünyadaki kaynakları buna İslam Devleti (Islamic State) diyorlar. Biz hâlâ onu da terör meselesiyle açıklamaya çalışıyoruz, ama buna dışarıdan baktıkları zaman işte bir ülkesi var nüfusu var (10 milyon kadar tahmin ediliyor), silahlı unsurları var, Suriye’de Rakka’yı başşehir olarak kabul ediyorlar, Irak’ta da Musul ikinci büyük şehir. Bir de halifeleri var, devlet başkanları var. Böylece batı ona bir meşruiyet kazandırmış oldu, gayri resmi olsa da, yani tanınmış olmasa da bir meşruiyet kazandırmış oldu.

Dolayısıyla dünya bu meselenin uzun soluklu olacağını da bir yerde söylüyor. Niye? Çünkü bir göçmen meselesi gündeme geldi. Arkasından Avrupa başkentlerinde, şehirlerinde ciddi terör saldırıları oldu, keza Türkiye de bundan payını aldı. Dolayısıyla uluslararası kamuoyunda bir infial yarattı ve buna karşılık da işte bir araya gelerek bu İslam Devleti ve uzantıları ile mücadele zeminini oluşturmaya çalışıyorlar. Yani bir tehdit algılaması ile bütün dünya, komşu coğrafyamızdaki Suriye-İrak topraklarında mevcudiyetini devam ettiren bu oluşum ile mücadele etmek için birleşmiştir.

Önümüzdeki süreçte bu hamlelerin devam ettiğini de göreceğiz. Dünya bu mesele sona erinceye kadar bulunduğumuz coğrafyadan ilgisini de esirgemeyecektir.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

Ayrıca 2016 için yapılan değerlendirmelerde, bu İslam Devleti ile bağlantılı, sempati duyan unsurların küresel ölçekte hâlâ eylemler yapabileceği de çok güçlü bir şekilde ifade ediliyor.

Şimdi bu coğrafyadan Türkiye’ye geçmeden önce, sabahleyin bir kitabın ismi anıldı. Sayın Feyzioğlu “Osmanlının Çöküşü” adındaki kitaba atıfta bulundular. Bir kitap daha var, bununla birlikte okunmasında da yarar var. 2015 yılı içerisinde “Osmanlı’nın Son Oyunu” isimli bir kitap daha yayımlandı¹.

Şimdi o ikinci kitabın özelliği şu: Ben birinci bölümdeki konuşmamda yüzer yıllık senaryolara dikkat çekmiştim. Sykes-Picot Anlaşması yüz yılını tamamlamıştır. O ikinci kitap, Sykes-Picot rejiminin bölgede değişiyor mu olduğunu araştıran bir kitaptır. Onun için de dikkate alınmasında fayda olacağını düşünüyorum. Bölgemizde siyasi tablo değişiyorsa, bu değişikliğin hangi istikamette gelişeceğini anlamalıyız.

Fakat, Sykes-Picot Anlaşması’nın bir üçüncü imzacısı daha var, bu da enteresan. O zamanki Çarlık Rusya’sının Dışişleri Bakanı Sergei Sazanov. Bugünkü de Sergei Lavrov ve isim benzerliği bu herhalde. Dolayısıyla Rusya’nın bu bölgeye gelmesi rastlantı değildir. Yüz yıl önce kazandığı bölgedeki menfaatlerinin savunulmasına yönelik bir girişim olarak dikkate alınabilir. Tabii yukarıda belirttiğimiz gibi ortak bir tehdide karşı müştereken hareket etme ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

Şimdi Türkiye’ye geçsek; Türkiye’yi tabii çok konuştuk, ben yine birinci bölümdeki ifadelerime vurgu yaparak konuşmamı tamamlayacağım. Birincisi, bekasını sağlamak için; ikincisi, refah düzeyini korumak için; üçüncüsü, topraklarının bütünlüğünü muhafaza etmek için; dördüncüsü, bütün cumhuriyet tarihimizde çok önem verdiğimiz bölgesel ve ülkesel huzur ve güven ortamının devamlılığı için biz çatışma ortamından mümkün olduğu kadar uzak kalmalıyız. Çatışma kavramını mecbur kalırsa düşük yoğunluklu olarak ve ulus-

¹ Osmanlının Çöküşü (The Fall of Ottomans), Eugene Rogan, 2015.
Osmanlı’nın Son Oyunu (The Ottoman Endgame), Sean McMeekin, 2015.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

REHA
TAŞKESEN’İN
KONUŞMASI

lararası toplumla birlikte sürdürebilmeliyiz, ama uluslararası hukukun da öngördüğü prensiplere uygun şekilde.

Birinci bölümde ifade ettiğim hususlara belki bir-iki ekleme daha yapabilirim: Türkiye hem komşu coğrafyada ve hem de ülke içerisinde ayrıştırıcı ve ayrımcı siyasetinden mutlaka vazgeçmelidir. Tam tersine birleştirici, bütünleştirici ve uluslararası kabul gören değerler, normlar üzerinden bir tavır içerisinde olabilmelidir. Türkiye uluslararası siyasi, ekonomik organizasyonların içerisinde olabilmelidir. Örneğin Avrupa Birliği meselesi, böyle bir yeniden hani kıvılcım alır gibi oldu. Ümit ediyorum hayal kırıklığı yaşamayız. Onu olabildiği kadar istismar ederek, mevcut durumdan süratli bir şekilde arzu edilen noktaya gidebilmelidir. Bir husus daha önem arz ediyor. Türk Silahlı Kuvvetleri bir yanı sıra zorlanmamalıdır, bir yanlısın içerisinde de sokulmamalıdır. İhtiyaçları günün çatışma ortamının şartları dikkate alınarak karşılanabilmelidir².

Son bir hususa da değinerek bitirmek istiyorum: Hükümet politikalarının nerede bittiği ve devlet politikalarının nerede başladığı konusunu da bir kez daha gözden geçirmekte fayda olacağını düşünüyorum.

Çok teşekkür ediyorum.

---

² Günümüzde çatışma ortamının artık 5 boyutu bulunmaktadır: Kara, Deniz, Hava, Uzay ve Siber boyutlar. Bunların tamamında kendine yeterli ve diğer ülkeler ile birlikte hareket ederken de yetenekli olabilmek önem arz etmektedir.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ALİ TİGREL’İN
KONUŞMASI

Dr. Ali TİGREL- Sayın Başkan izin verirseniz artık siyasi konulara girmeyeceğim, bu bölümde ekonomi ağırlıklı birkaç yorum yapmak istiyorum. Zaten dış politika konusundaki görüşlerimi de ifade etmiştim.

Şimdi önce şunu vurgulayayım: Türkiye maalesef riskli ekonomiler sınıfında en üst sıralara yükselmiş durumda, öyle algılanıyor. Artık enflasyon, büyüme, cari açık gibi ekonomik risklerden çok, jeopolitik ve siyasi riskler gündeme oturmuş vaziyette. Hem terördeki tırmanışın bir isyan noktasına ulaşmış olması, hem de başkanlık arayışları ve bunun için referandum gibi konular, 2016’nın belki de en önemli gündem maddeleri.

Ancak Türkiye Suriye Irak ve Rusya gibi ülkelerle olan ciddi sorunlarını çözmeden, içeride terörün zirve yaptığı bir ortamda, eğer bu ne pahasına olursa olsun başkanlık arayışlarını sürdürmeye devam ederse çok daha ciddi sıkıntılarla da karşı karşıya kalabiliriz diye düşünüyorum.

Şimdi petrol fiyatlarına gelirsek, dün fiyatı 27 dolar/varil düzeyine düşmüştü. Bu Rusya için çok kötü, ama bizim için tabii büyük bir şans. Eğer petrol fiyatı bu kadar düşmeseydi, karşı karşıya olduğumuz sorunlar katmerli olabilirdi. Bunu da özellikle vurgulamak lazım. Ama cari açık ve enflasyondaki trendler de devam edecek gibi gözüküyor. Bunun anlamı da, faizlerin tüm siyasi baskılara rağmen yükselmesinin şart olduğu noktasındayız.

Bir başka ciddi sorunumuz, paranın bol ve ucuz olduğu dönemde alınan dış borçların geri ödemeleri düşünüldüğünde karşımıza çıkıyor. Hesaplarımıza göre 2016 yılı içerisinde hem cari açığın finansmanı, hem de vadesi gelen dış borçların ödenmesi için bulunması gereken dış kaynak 200 Milyar Dolar civarında. Bunun da yaklaşık 147 milyar doları reel sektöre ait. Bu 147 Milyarın da 93 Milyarı finans sektörüne ait. Bunlar ürkütücü rakamlar aslında.

Bu arada şunu da söyleyeyim: Türkiye dolarla alınan şirket dış borçlarının, milli gelire sıralamasında küresel bazda ilk

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ALİ TİGREL’İN
KONUŞMASI

dört ülke arasına giriyor. Şimdi dövizli borçları geri ödemeye çalışıyoruz, ama ortama bakın. Antalya’ya Rus turist gelmiyor, komşularımızın çoğuyla dış ticaretimiz durma noktasına geldi. Bir de bunun üstüne Rusya’nın yaptırımlarını ekleyin ve ayrıca bu arada dünya ticaretinde de bir yavaşlama olduğunu hesaba katın. Velhasıl tatsız bir manzara.

Şimdi yaşadığımız bir başka sıkıntı daha var. Bu da rezervlerimizde hızlı bir düşmenin başlaması. Ben bir-iki rakam vereceğim. Aralık 2013’te emanet dövizlerle birlikte Merkez Bankasındaki rezerv düzeyi 135,9 Milyar Dolardı. Aralık sonunda, geçen yıl sonunda 110,5 Milyar Dolara geriledi. Merkez Bankasının izlediği politikalarda normal olmayan, kendi parasındaki hızlı değer kaybına karşı başka ülkelerin bastığı paranın faizini değil, yine kendi bastığı paranın faizini yerinde, zamanında ve yeterince yükseltmiyor olması. Problem buradan kaynaklanıyor. Bunun da nedenini sanıyorum burada bilmeyen yok. Her şeyi bildiğini zanneden birileri, sürekli olarak burada hemen gövde gösteriyorlar.

Katılımcı- Bu inşaat sektörünü kendi çaplarında desteklemek amacıyla yaptıklarını zannediyorlar ama...

Dr. Ali TİGREL- Öyle bir şey var, ama sonuç olarak olay sadece belli kişilerin çıkarları üzerine bina edildiği için, çok daha büyük bir sorunla karşı karşıya geliyoruz.

Özetle şöyle bitireceğim. Bir yandan yapılan bir dizi yanlış tercihle karşı karşıya olduğumuz jeopolitik risklerin tavan yapması, giderek tırmanan terör olayları, bir yandan da para ve maliye politikalarının rasyonel bir şekilde yürütülememesi, ekonomide beklentileri bozuyor, bozmaya devam ediyor ve öngörülebilirliği *-ki, çok önemli bir kavram-* dibe vurduruyor. Maalesef ben de karamsar sınıfa giriyorum.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR'İN
KONUŞMASI

Dr. Necdet PAMİR- Çok kısa zamanda çok şey konuşmaya çalışıyoruz, birçok şeyi de ıskalıyoruz. Yarın öbür gün şunu da söyleseydim bunu da söyleseydim diyebiliriz aslında, ama uygun görürseniz o sonuç bildirgesini yazarken bizim Enerji ve Hukuk Sempozyumunda da onu yapmaya çalıştık. Hani söylenmemiş şeyleri eklemek değil, ama hepsiyle danışarak yazılması gereken şeyleri de yazmaya çalışırız. Ben de kendi üstüme düşeni yaparım.

Birkaç şeye değinmek ihtiyacı hissediyorum. Bir tanesi, Sevgili Ali Tigrel söyledi, yani değindi. En azından buradaki kavganın içinde altının bir kez daha çizilmesi gereken şey, bu meşhur Şii ve Sünni doğalgaz boru hattı kavgasıdır. Bugün dünyada aslında biz hep ezberimizde Rusya en fazla doğalgaz rezervine sahip diye hatırlarız, ama son iki-üç yılda İran'ın rezervleri onu geçti. Birinci sıra İran'dır, ikinci sıra Rusya'dır, üçüncü sıra Katar'dır. Dolayısıyla Katar Suudi Arabistan Suriye güzergâhından çıkmak isteyen bir hat vardı. Öteki ise, İran Irak Suriye'ydi; burada ortak payda Suriye. Esad tabii *-trnak içinde-* Şii hattından yana tavır aldığı için cezalandırılması gerekiyordu. Dolayısıyla o kavganın arkasında ve Katar'ın bu kadar gayretkeş olmasının ardında bir kere ön önemli hususlardan bir tanesi bu.

Tabii onun çıktığı yerde de, bu boru hatlarının tasarlanan hatların çıktığı yerde de tahkim edilmesi lazım. Başka nedenler de dahil, ama Rusya'nın orada bulunmasının bir nedeni de, burada kontrol dışı olmaması ve bir taraftan da başta bugüne kadar çok konuşulmasa da Lübnan offshorenda denizler alanında da ciddi bir potansiyel var. İsrail zaten bir sürü keşif yaptı. Bir hafta önce yeni bir keşif daha yaptı. Dolayısıyla yani Akdeniz aynı zamanda en azından Avrupa'nın ihtiyacına da cevap verebilecek, kısmen Türkiye'nin güneyinden de bir girişe cevap verebilecek alternatif bir potansiyel arz ediyor; onu da kaçırmamak lazım. Yani Ortadoğu'nun Akdeniz'e açıldığı coğrafyada, ayrıca enerji açısından taşıma yolları ve yeni kaynaklar açısından önemli bir güzergâh.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR’İN
KONUŞMASI

Petrol fiyatlarını çok konuştuk. Doğrudur, bir taraftan Türkiye’nin ödemeler dengesi açısından bir haklama sağlar. Sadece petrol değil, aynı zamanda doğalgaz da. Biliyorsunuz doğalgaz fiyatları da belli formüllerle, belli petrol ürünlerine endekslidir. Dolayısıyla yüzde 1 kükürtlü fueloil gibi, yüzde 3,5 kükürtlü fueloil gibi ya da gazyağı gibi. Petrol fiyatı düşünce bu ürün fiyatları düştüğünden, çarparsınız başındaki katsayılarla, ama sonuçta doğalgaza ödediğiniz para hatırı sayılır oranda düştü. Türkiye’de hâlâ bunun pahalı olmasının temel nedeni, çok yüksek vergiler. OECD içindeki en yüksek bedeli ödüyoruz benzine, mazot iki ya da üçüncü sırada. En fazla vergi Türkiye’de var. Yani onun detayları buranın konusu değil belki, ama petrol fiyatlarının düşmesinin arkasında evet arz talep dengesizliği, efendim işte shelloilin daha fazla üretilmesi, bu sırada ekonomik kriz nedeniyle talebin düşmesi, ama arzın atması. Bunlar tamam, ama çok konuşulmayan, uluslararası planda da Türkiye’de de özellikle kamufle edilen husus; Amerika’yla Suudi Arabistan’ın kafa kafaya verip, İran Rusya Venezuela yani bir taşla çok kuş vurup bunları cezalandırma politikasıdır.

Denilebilir ki, işte Suudi Arabistan’ı da kendi ayağından vurmuyor mu? Evet, ama 750 Milyar Dolarlık rezervi varken, rakiplerini çok daha çabuk displase edeceğinden o piyasadan, uzun vadeye oynadı, ama IMF’nin uyarıları sadece İran için değil ya da Rusya için değil, IMF’nin uyarıları Suudi Arabistan için de 5 yıl içinde iflas edeceğini söylüyor. 100 Milyar Dolar geçen sene kaybı var, petrol fiyatları yarı yarıya düştü. O arada da işte Salman geldi halka şirin görünmesi ve kendi hanedanını götürmesi devam ettirmesi, 35 Milyar Dolar öyle bir harcama var. Yemen’de bir vekâlet savaşı, Irak’ta bir başka vekâlet savaşı, Mısır’a destek Sisi rejimine; yani Suudi Arabistan da bu kavgayı götüremez. Bunu niye söyleme ihtiyacı hissediyorum? Bu fiyatların bu kadar düşük gitmesinin de bir sonu var; dolayısıyla Suudi Arabistan’ın da bir senaryo en azından, bir yerde durmak zorunda kalacağı ve petrol fiyatlarının tepetaklak gitmeyeceği. Hani Hasan Ali Karasar’ın söylediğine dolaylı bir katkı; yani Rusya’nın zannedildiği kadar erken diz çökmeyeceği, İran’a da çok büyük oranda başta Avrupa çok ciddi yatırıma geliyor.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET PAMİR’İN
KONUŞMASI

Bir numaralı rezerv orada; başta güney park sahası olmak üzere, çoktandır zaten o çalışmalar yürüyor. Dolayısıyla Türkiye belki görece biraz rahatlayacak, ama İran’ın nüfusu arttıkça bu coğrafyada, bu dış politikayla Türkiye’nin bir de öyle kaybi olacak bölgesel anlamda.

Bir de bir şey daha; Sevgili Başkan başta bu davalardan söz etti. Gözden kaçırmamız gereken şeylerden biri Balyoz davasının arka planında... Burada izninizle Sevgili Cem Gürdeniz adına söyleme ihtiyacı hissediyorum. Biz bir toplantıda beraberdik. Gözaltına alınmıştı, serbest bırakıldı, daha sonra bir toplantıda bir araya geldik. Bir süre sonra tekrar gözaltı ve tutuklama geldi. O aradaki toplantıda, bir uluslararası toplantıda bana dedi ki, gözünüzden kaçıyor dikkat edin. Nereden çıktı bu hikâyeler dersiniz, en önemli nedenlerinden birisi, biz bu münhasır ekonomik bölge kavgasında ne zaman ki Güney Kıbrıs Rum Yönetimi bizim münhasır ekonomik bölge olarak kabul ettiğimiz sulara Norveç gemisini şunu bunu getirdiğinde, bizim donanma gidip *-deyimimi hoş görün-* kafa atıyordu ve adamlar özür dileyip çekiliyorlardı. 2009 ilerleme raporunda, Avrupa Komisyonu Türkiye İlerleme Raporunda, ezberimdedir hemen koşup gittim baktım, üzüldüm de niye iskaladım diye. 32. Sayfasında, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti suçlanmıyor, Türk donanması hedef gösterilerek Avrupa Komisyonu İlerleme Raporunda, bu engellemeler şikâyet ediliyor raporun içinde ve hemen bir süre sonrasında... Yani komplo teorisi gibi gelebilir kimilerine, ama bir süre sonra Balyoz olayı çıkıyor ortaya ve bizim donanma muazzam bir zaafa uğratılıyor.

Bunun ardından da Türkiye’de Petrol Kanunu değiştirildi. 6326 sayılı Yasada, Türkiye Petrolleri devlet adına arama üretme hak ve yetkisine sorumluluğuna sahipti. Bu madde düşürüldü, 6. Maddedir. Dolayısıyla ne deve ne kuş, Türkiye Petrolleri bugün ister Türkiye’de ister yurtdışında ya da Akdeniz’de bir aramaya kalksa, devlet şirketi hüviyeti yok. Bunun bir önemi var mı yok mu? Tartışırız, ama bunların hepsi arka arkaya geldi; dolayısıyla bunları da gözden kaçırmamak lazım.

Teşekkür ederim.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL'IN
KONUŞMASI

Prof. Dr. Hasan ÜNAL- Necdet'in bıraktığı yerden ona bir şey söyleyerek... Şimdi biz İsrail'le 2007'de başladı aramızdaki söz düellosu yavaş yavaş, ama 2008'de hızlandı. 2009 derken, bu donanma... Daha doğrusu Rumlar bir ruhsat veriyorlardı bu şirkete, taktikleri oydu. Bir Norveçli şirket geliyor mesela bir yerlerde arama yapmaya başlıyor. Bizim donanma gidiyor, hava kuvvetleri o bölgede bir uçuyor filan. Ondan sonra o şirket çekip gidiyordu. Ondan sonra biz İsrail'le bozuştuk. Bu davalar başladı, çok ilginç bir şey oldu. Mavi Marmara'nın hemen ardından, bu defa bir Amerikan şirketine verdiler doğal-gaz arama ruhsatını. Bizim hükümet, işte biz Mavi Marmara değil donanma da göndeririz uçak da göndeririz İsrail'le savaşırız da filan gibi bir sürü laflar ediliyordu. Böyle bir şeyin yapılmasının, hele hele İsrail'in kendi alanında mümkünatının olmadığı, aklını peynir ekmekle yememiş herkes açısından çok açık olmasına rağmen böyle bir retorik geliştirildi.

Bunun hemen ardından, tabii orada İsrail'in Rum kesimiyle anlaşarak, onlara havadan ve denizden destek vererek, bu aramayı tamamladı ve Rumlar *-tırnak içinde-* gaz buldular. Bu gazın miktarı rezervi abartıldı abartıldı, yanına hep sıfır atılarak, önce 5 sonra 50 sonra 500 milyar, şimdi 125 indirildi. Şimdi orada boşu boşuna iflas etmiş olan bir Yunanistan ve çok perişan durumdaki bir Rum kesimi, altın tepki içinde kendilerine sunulan bir müttefik buldular İsrail. Çok iyi oldu. Yani aynı anda Suriye'yle, aynı anda İsrail'le papaz olabilmeyen böyle siyasi ve ekonomik sonuçları oluyor devletlere.

Şimdi buradan hareketle, aslında belki Onur Beyin erken gitmesi lazım, onun da duymasında fayda vardı. Şimdi bu AKP'nin ben dış politika dönemlerini ayırırken, bir şöyle o birinci ayırmada daha pragmatik gittiği dönemde, onunda kendi alt başlıkları var. Burada o alt başlıklardan birini Onur Bey güzel açtı. O da şuydu: Avrupa Birliğiyle ilişkiler tarafı. Orada Türkiye'nin bütün geleneksel politikalarından taviz verdi ve milli dava şeklinde Türkiye'de yürütülen bütün konuları da değersizleştirme politikasını uyguladı. Bunun en başta geleni de Kıbrıs oldu. Yani ne istiyorsanız alın, ne istiyorsanız veririz

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL’IN
KONUŞMASI

ve burada şöyle bir tavır sergilendi. Bu Türkiye Cumhuriyeti zaten yanlış kurulduğu için, bu yanlış olan rejimi halka dayatmak için böyle birtakım sahte düşmanlar oluşturuyor bu rejim. Bunlardan birisi işte Yunanistan’la gerginlik, Kıbrıs politikası, Kıbrıs politikasını orada uygulayan Denктаş hepsi, bunlar âdeta derin devlet gibi. Bunun Güneydoğu’daki uzantısı felsefe olarak da şuydu: Bu devlet zaten yanlış kurulmuştu, oradaki Güneydoğu’daki terörle mücadele edenler de aslında bütün bu rejimi Türkiye’de meşru hale getirmek için çabalayan insanlardı. Yazılıp söylenenleri alt alta getirdiğimizde, rahatlıkla bu analize ulaşabilirsiniz.

Bütün bunları söylemekle birlikte, şunun da hakkını vermek lazım: Mesela Suriye’yle ikili ilişkilerde de çok başarılı adımlar attılar. Yani Türkiye 1998’de Suriye’yi nasıl askeri ve diplomatik açıdan en yalnız bir zamanında yakalayıp, ciddi bir kriz yönetimi politikasıyla sonuç aldı ve bundan sonra Suriye’yi kendisiyle iyi ilişkiler kurmaya mecbur ettiyse ki, bu bir başarıdır. Yani bir devletin sizinle iyi ilişkiler kurmaya mecbur ediyorsunuz ve o devlete de şunu gösteriyorsunuz: Bak ben seni zor zamanda yakaladım, ama sana karşı bir kötü niyetim yok, bütün istediğim doğru dürüst komşuluk yapman ve bunu da sağlamıştı. 2000’e kadar Hafız Esad’la, 2000’den 2003’e kadar Beşer Esad’la ve AKP’siz.

Şimdi bu hükümet, o Türkiye’nin elde ettiği başarının içini doldurmuştu. Türkiye’nin buna ihtiyacı vardı. Komşularıyla iyi ilişkiler kurma konusunda, yani soğuk barışın sıcak bir yatırım ortamıyla ve karşılıklı gidiş gelişlerle desteklenir olmasında fayda var. Bu hükümet zamanında bunlar gayet güzel yapılmıştı. Mesela batılıların birçok uyarılarına rağmen, orada da mesela Wikileaks belgelerini okuduğunuzda diyor ki; kullandıkları taktik güzel. Yani diyor ki, efendim burada AKP’yi savunmak da bana düştü âdeta, ben bunun açısından söylemişim hiç böyle bir niyetim olmamakla birlikte. Burada da mesele şu: Mesela Amerikalılar niye siz bu Suriye’ye bu kadar ilgi gösteriyorsunuz? Bu adamlara destek oluyorsunuz? Bunların rejimini meşrulaştırıyorsunuz? Orada da kullandıkları taktik

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL'IN
KONUŞMASI

şu: Diyor ki, biz bu sayede İran'dan uzaklaştırıyoruz. Kötü mü bu? Hani bu sürdürülebilir, gayet güzel bir politikaydı. Bunun devamı Türkiye'nin çıkarlarıydı. Eğer bu devam etseydi, 2011'de biz bu ideolojik saplantıyla bu işe girişmeseydik ve bunu da tam bir saplantı olarak sürdürmeseydik...

Şimdi şöyle düşünelim; Suriye'deki bu tartışma diyelim, eğer Türkiye bu sınırı tamamen Suriye rejimini devirmek isteyen herkesi oraya getirerek, hatta belki de günün birinde belgeleri çıkarsa hiç şaşırılmayacağı silahlandırarak, Suriye'nin içine sürerek bütün bu işleri yapmasaydı, Suriye'de ne doğru dürüst bir kalkışma olurdu, ne de bir iç savaşa sürüklenirdi. Belki ufak tefek ...06.23 başlayan olaylar, şu veya bu çapta devam ederdi, ama fazla da uzamadan giderdi.

Sonuçta Suriye'yle olan ticaretimiz, ekonomik ilişkilerimiz, şunlar bunlar devam edeceği gibi, Suriye'den dolayı gördüğümüz zararlar; işte Ortadoğu ülkelerine mal satarken karşılaştığımız nakliye ücretleri bilmem sıkıntıları şunlar bunlar, bunlar da olmayacaktı. Rusya'yla hiç papaz olmamıza gerek kalmayacaktı. Ve şu anda üstelik batılılar Rusya'ya ambargo uygularken, biz Rusya'dan daha fazla kazanır duruma gelecektik. Nitekim işin başlangıcında öyleydi. Biz ambargoya taraf olmamıştık ve bunu gayet de güzel sürdürebilecektik; bunları vurulamak lazım.

Şimdi bundan sonra aslında olmayacağını bildiğim bir şeyi temenni olarak söylemek durumundayım. O da şu: Türkiye'nin dış politikasının şiddetle ve acilen bir revizyona ihtiyacı var. Bu politika sürdürülemez duruma gelmiştir. Türkiye'nin Ortadoğu politikasının, diğer alanlarda da aynı sorunlar var, ama Ortadoğu politikasının Suriye ve Irak'ın toprak bütünlüğü esasına dayandırılarak yeniden gözden geçirilmesi lazım. Suriye ve Irak'ın şu anda toprak bütünlüğüne tehdit Türkiye'den çıkıyor. Çünkü bir şekilde Barzani'yi bırakın toprak bütünlüğüne karşı tehdit olarak Türkiye kullanıyor, izlediği politikalarla Suriye'nin iki-üç parçaya bölünmesinin önünü Türkiye açıyor ve bunu zorluyor ısrarla. Şunu göremiyor nedense ya da görüyor, ama bir şekilde saplantıdan dolayı ya da bilemediğimiz

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL'IN
KONUŞMASI

başka bazı psikolojik nedenlerle sürdürüyor. Bu iki ülkenin toprak bütünlüğü bozulursa, Türkiye'nin toprak bütünlüğüne hiçbir şey olmayacağını zannetmek, en iyimser ifadeyle çok büyük bir safdillik olur.

Son bir şey de, Rusya konusunda şunu düşünüyorum ben. Şimdi bizim Ruslarla Osmanlının şöyle 1711'lerden, yani Prut Savaşından itibaren kabaca baktığımızda; hiç de iyi olmayan bir ilişkiler dönemimiz var. 19. Asırda dört kere savaşmışız ve bu dört savaştan Kırım Savaşı hariç *-ki, o tek başına bizim savaşımız değil-* hepsini kaybetmişiz ve bunların bazıları da çok büyük yıkımlara sebep olmuş 93 harbiyle. Son savaşı da 1914'te, devamını da getirirseniz 15-16, işte bu yıllarda, yani 100 yıl önce yapmışız.

Ama öte yandan şunu da söylemek lazım ki, şimdi bunu böyle kesintisiz bir çizgi olarak düşünürsek bizi yanıltabilir. Yani Rus hep böyledir, Rus hep şöyledir diye önümüze bir Rus çizmemek lazım. Bunu neden söylüyorum? Mesela Bolşevik Rusya olmasaydı, muhtemelen biz milli mücadeleyi başaramayabilirdik. Yani Paris Barış Anlaşmasını da düşünün, şimdi biz *-galiba paşam bahsetti-* Sykes-Picot da diğer imzacı ülke Rusya'ydı. Rusya o anlaşmaya imza atmıştı, çünkü aynı zamanda İstanbul'da boğazların Rusya'ya verilmesi anlaşması da imzalanmıştı üç müttefik arasında ilk defa. İngiltere'den onu almıştı Rusya; Rusya'nın devam etmesi karşılığında, tavizi karşılığında.

Şimdi şunu demek istiyorum: Eğer Paris Barış Konferansında 1919'da Rusya'da orada oturuyor olsaydı, Rus Çarlığı o gücüyle o şeyiyle orada olsaydı, zaten Rusya bizim topraklarımızın neredeyse Sivas'a gelmişti birinci dünya savaşından çekilme noktasına geldiğinde. Yani bu tarih ilginç bir şeydir. Yani bir bakarsınız size çok zarar veren bir ülke, birtakım öngörülemeyen hadiselerden sonra size çok faydalı açılımlar sağlayacak başka bir ülkeye dönüşüverir, fırsatlara dönüşüverir.

Şimdi o Rusya'yla biz mesela milli mücadelede büyük işbirliği yaptık. 1925 yılında bir dostluk iyi komşuluk ve saldır-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL’IN
KONUŞMASI

mazlık anlaşması imzaladık, her beş yılda bunları imzalayarak gittik. Ama ikinci dünya savaşından sonra aynı Sovyetler Birliği, bu defa da başımıza bela oldu. Çünkü Sovyetler Birliği’nin jeopolitiği değişmişti, dünyadaki gücü değişmişti. Bu defa boğazlar da boğazlar diyerek başımıza bela oldu. Biz de buna karşılık boğazları tartışmaya açtırmadık, batıya doğru müttefik ilişkimizin sebebi oldu vesaire.

Bütün bunlardan sonra 65 yılında biz Sovyetlerle ilişkilerimizi tekrar toparladık, az önce söylediğim gibi. Yani orada 64 değerlendirmesinin ardından, 65 yılında başlayan ekonomik ve ticari ilişkiler, hakikaten göz kamaştırıcı bir düzeyde gelişti. 1980’lere kadar ve Ruslar Gorbaçov’un zaten Sovyetler Birliğinde iktidara gelişi, Rus milliyetçiliğinin tepkisi diye sayılır aynı zamanda. Çünkü Gorbaçov’un yaptıklarına bakarsanız *“bu Sovyetler Birliğini Ruslar yönetmiyor, Rus dışındaki milletler yönetiyor”* der gibidir tepkilerin bir kısmı. Onlar da zaten bu Türkiye gibi ülkeleri destekleme politikalarından vazgeçtiler.

Şimdi soğuk savaşın bitmesinden bu yana çok güzel gelişmeler yaşandı Türkiye’yle Rusya arasında. Mesela Ahmet Davutoğlu yanılmıyorsam 2012 yılında kendi özel kalem müdürü *-büyükelçi olmamalı-* ama büyükelçiliğe aday diplomatla bir Rusya’ya gelmişti. Ben o sırada Rusya’daydım da, o açıklamayı okumuştum. Şunu diyorum: Diyor ki, Türkler ve Ruslar çok iyi anlaşılıyorlar, benim devlet rakamlarıyla elde ettiğim bilgilere göre de 100 binin üzerinde evlilik var ve bunlar da gerçek evlilik ve devam eden evlilik.

Şimdi aslında bakarsanız Türklerle Ruslar, soğuk savaşın sonrasında birbirleriyle çok iyi anlaşabilen milletler halklar ve insanlar bireyler olduklarını anlatırlar. Bu çok önemli bir başlangıçtı. Eski Sovyet cumhuriyetleriyle Türkler arasındaki evliliğin de, bizim Hasan Ali’nin tespitlerine göre 550 bin civarında olduğu tahmin ediliyor. Yani muazzam rakamlar. Şimdi ekonomik rakamlardan sizler bahsettiniz, ticaretle ilgili olan bölümlerden hepimiz bahsettik ve ilk defa birtakım sorunlar olsa da, belli konularda bakış açılarımız politikalarımız farklı olsa da çok iyi ilişkiler kurabilir haldeydik. Yani çok iyi

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL'IN
KONUŞMASI

gidiyordu âdeta ve Ruslar da ilk defa Rus entelijansiyası da... Tamam Hasan Ali benden çok, mukayese edilmeyecek ölçüde Rusya'yı çok iyi bilir, Rusça bilir vesaire, ama Rus entelijansiyası da Türkleri, sadece bizi değil Orta Asyalılar da dahil olmak üzere eşit bir partner olarak görmek zorunda olduklarını kabul etmeye meyal hale gelmişlerdi.

Biz şimdi Rus uçağını düşürerek, sadece Rusya'yı ürkütmele kalmadık, Kazakistan'ı ve diğer Orta Asya devletlerini de zora soktuk bizimle ilişkilerinde. Çünkü yani adam diyor ki, kardeşim sen ne yaptın diyor. Mesela şimdi Nazarbayev ne yapsın? Hiç sesi çıkmıyor dikkat ederseniz, hiç danışan da yok adama.

Evet, ama aynı zamanda krizin başlarında haftalarca dikkatli davrandı. Yani hani gelin bana da, ben anlaştırmamanın bir yolunu bulayıp sizi filan der gibi. Ama öyle bir havadayız ki biz, yani Esad meselesinden dolayı Rusya'yı da karşımıza alırız, Japonya'yı da alırız, herkesle de savaşırız; böyle bir şey. Dolayısıyla Rusya'ya ilişkilerin mutlaka toparlanması lazım, bu böyle gidemez. Çünkü iki tarafın da birbirlerine ihtiyacı var.

Son bir şeyi de, bir cümleyle bunu söyleyeceğim. O da şu: Çok kolaylıkla Sünni Şii ekseni filan diyoruz. Şimdi biz böyle tarihten bugüne baktığımızda, bu böyle olmayabilir de. Mesela ben şöyle baktığımda bu coğrafyaya; en son Suudi Arabistan'la İran arasında yaşanan gerginliği de ele aldığımızda, bu gerginlik Şah zamanında da vardı. Çünkü niye? O coğrafya, o körfezde nüfuz edinme çabası, İran Şahının zamanında da vardı. O zaman da Suudiler yine yönetimdeydi. Şimdi İslamcı bir yönetim iktidarda İran'da, yine var. Niye? Çünkü o coğrafya bunu dikte ediyor. İran Şahının ne Şiilikle alakası vardı, ne Şiilik üzerine Şiiliği bir dış politikada araç olarak kullanma eğilimi vardı. Üstelik ikisi de Amerika'nın en iyi müttefikleriydiler o coğrafyada.

Suriye'ye gelince; mesela Suriye'de bir Şii Alevi yönetimi vardı. Vallahi Suriye'ye biraz baktığımızda okuduğunuzda pek de öyle değil. Yani Suriye'de Sünni dediğimiz nüfusun özel-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

HASAN ÜNAL’IN
KONUŞMASI

likle Őehirli kesimleri, rejime bütünüyle entegreydi. Şimdi adamın yöneticilerine bakıyorsunuz, genelkurmay başkanı Sünni Türkmen, bilmem kendi karısı Sünni Arap filan. Rejimin Şeyle alakası yok. Bunu da Şurada aramak lazım: Mesele sadece laiklik değildi Suriye ve Irak’ta ve bunu Mısır’daki Nasır yönetimi için de kısmen söyleyebiliriz. Özellikle Suriye ve Irak’ta Baas yönetimlerinden bahsediyoruz. Baas yönetimleri, netice itibariyle Arap milliyetçiliği üzerine kuruluydu ve mezhep din vesaire eksenine dayanmıyordu.

O yüzden bu Sünni Şii Şeyini genellikle batılı gazetelere baktığımızda hemen görüyoruz, ama bu her zaman bu şekilde doğru olmayabilir. Mesela bunu klasik olarak düşünürseniz, Osmanlı bir Sünni devletti ve hatta Hanefi devletiydi. Osmanlı kadıları da Hanefi ekolüne göre karar verirlerdi verdikleri Őeylerde. O hesaptan gidersek, Suudi Arabistan Sünni bile değil anlatabildim mi? Yani bunları çoğu zaman batılıların bize Şeyleri olarak çıkıyor.

Teşekkür ederim.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

Av. Hilmi GÜLLÜ- Ben sadece Şunu söyleyeyim. Birkaç yıl içerisinde bu masanın etrafındaki herkes CNN'de ...00.05 El Cezire'de Şu yeşil alanda faaliyet gösteren Rusra, AhraruŐ Şam, CeyŐul Feth, CeyŐul İslam gibi savaŐçı grupların komutanlarının uluslararası ceza mahkemesinde Nürnberg yargılamaları gibi canlı olarak yargılandığı canlı yayınları izleyecekler ve o komutanların kötü gün için sakladıkları belki anlaşmalar; yani bir savcıyla anlaşma için sakladıkları belgeleri delilleri izleyecekler ortaya koyacak. Buna yönelik Türkiye'nin herhangi bir hazırlığı olduğunu sanmıyorum. En azından psikolojik olarak hazırlamak gerekir diye düşünüyorum. Ben hukuki kısmını bıraktım.

HİLMİ GÜLLÜ'NÜN
KONUŞMASI

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET BASA’NIN
KONUŞMASI

Av. Prof. Dr. Necdet BASA- ‘Ortadoğu’da yaşanan gelişmeler ve yansımaları’ derken, bu yansımaların Türkiye Almanya ve Avrupa Birliği ilişkileri açısından çok önemli bir parçası ‘mülteciler’ konusudur. Malûm bugün o konuya çok fazla yer kalmadı. Bu nedenle konunun bu yönünü kısaca ben özetleyeyim:

BM Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin rakamlarına göre, bu gün yaklaşık 60 milyon insan savaşlar nedeniyle evlerini terk ederek sığınmacı konumuna düşmüştür. Bu rakamın 38 milyonu kendi ülkesi içinde yer değiştirmek zorunda kalan sığınmacılardan oluşmaktadır.

Sadece Suriye’de yaşanan iç savaş nedeniyle 11 milyon kişi evlerini terk etmek zorunda kalmıştır. Bu rakamın 4 milyonu Suriye’yi terk ederek başta Türkiye olmak üzere Ürdün, Lübnan ve Irak gibi ülkelere sığınan Suriyelilerden oluşmaktadır.

Dünya, tarihin gördüğü en büyük sığınmacı krizini yaşarken bir yangın yerine dönen Ortadoğu’daki çatışmalardan ve katliamdan kaçan yüz binlerce mülteci Akdeniz ve Ege Denizi üzerinden Avrupa kıtasına geçmek üzere yollara dökülmüş durumdadır. 2015 sonu itibariyle 900 bini aşkın mülteci deniz yoluyla Avrupa’ya illegal geçiş yapmıştır.

Bu çok riskli yolculuk esnasında 2015 yılı içerisinde tespit edilebildiği kadarıyla aralarında kadın ve çocukların da bulunduğu 4000’e yakın mülteci boğularak hayatını kaybetmiştir. Gerçekte ise hayatını kaybeden mülteci sayısının bu rakamın çok daha üstünde olduğu düşünülmektedir.

Avrupa’ya ulaşmak için deniz rotası dışında Balkan ülkeleri üzerinden Avrupa’ya geçen mülteciler de hesaba katıldığı zaman 2015 yılında 1 milyonun üzerinde mültecinin Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelere ulaşmış olduğu tahmin edilmektedir.

Konuya ilişkin hukuki düzenlemeleri hatırlatmadan önce, hukuki çerçeveyi ve mülteci krizini daha iyi anlamak için; ‘mülteci’ ve ‘sığınmacı’ kavramlarına açıklık getirmek gerekmektedir.

'Sığınmacı' kavramı, ülkesini terk ederek üçüncü bir ülkeye gidip orada iltica talebinde bulunan kişiyi ifade etmek için kullanılmaktadır.

İltica başvurusunun yapıldığı devlet otoritelerinin, başvuruyu değerlendirerek, uluslararası ve iç hukuk kurallarını uygulayıp iltica hakkı tanıdığı kişiler ise, 'mülteci' olarak adlandırılmaktadırlar.

Yani sığınmacı geçici, mülteci ise daimi bir statüdür.

Hukuki Çerçeve

AB devletlerini uluslararası hukuk açısından bağlayan ilk metin **1951 Cenevre Sözleşmesi'**dir (1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir).

Mültecinin tanımını yapan, haklarını ve ödevlerini belirleyen ilk uluslararası sözleşme olan Cenevre Sözleşmesi, özellikle 'mültecilerin geri gönderilmemesi ilkesi'ni (nonrefoulement) kayıt altına almasıyla bu alanda bir milat sayılmaktadır.

Bu sözleşmeye göre **mülteci**; "ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi" dir.

AB, bu Sözleşme'yi ve bilahare Cenevre Sözleşmesi'nin ek-sik yanlarını tamamlamak için imzalanan 31 Aralık 1967 tarihli '**New York Protokolü'**nü onaylayarak iç hukuku için bağlayıcı hale getirmiştir.

AB ülkeleri, **Şengen** sisteminin yürürlüğe girdiği 1985 yılından itibaren ortak bir göç ve sığınmacı siyaseti de belirlemek ihtiyacına rağmen; göç temelli sorunları önceleri ulus-devletin imkan ve uygulamaları çerçevesinde ya da devletlerarası işbirliği yoluyla çözme yoluna gitmişlerdir.

Bu süreçte daha çok sınır ötesi suçlar ve terörizm odaklı bir ortak çalışma yürütülmekte iken, sığınmacıların sayısında

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET BASA’NIN
KONUŞMASI

önemli bir artışın ortaya çıkmasının da etkisiyle nihayet **1999 yılında Amsterdam Anlaşması’nın** yürürlüğe girmesiyle üye ülkeler, sığınmacı başvurularının hangi ülke tarafından incelenmesi gerektiği hususunda ortak bir karara varabilmişlerdir.

Böylelikle ilk kez göç ve iltica sorunu ‘**de facto**’ olsa da tek tek Avrupa devletlerinin çözecekleri bir sorun olmaktan öte, AB’nin ortak meselesi olarak kabul edilmiştir.

AB, mültecilerle ilgili ortak bir politika oluşturmak adına 1999 yılından beri “**Avrupa Ortak Sığınma Sistemi**”ni (CEAS) inşa etmeye çalışmaktadır.

Bu bağlamda AB ülkelerinin mültecilerle ilgili yasal düzenlemelerinin harmonize edilmesi, üye devletler arasındaki işbirliğinin yanı sıra AB üyesi devletler ile AB üyesi olmayan devletler arasındaki dayanışmanın artırılması amaçlanmaktadır.

Bu çerçevede CEAS’ın birinci aşaması olarak adlandırılan 1999-2005 yılları arasında üye devletler tarafından uygulanması beklenen minimum standartlar belirlenmiştir.

İkinci aşama olarak nitelenen ve üye devletlerin mültecilerle ilgili yasal düzenlemelerinin daha ileri seviyede harmonize edilmesine olanak sağlayacak olan AB yönetmelikleri ile ilgili müzakereler halen devam etmektedir.

Cenevre Sözleşmesi’nin dışında AB’nin mülteciler ile ilgili politikalarını şekillendirirken dayandığı hukuki çerçeve ‘**Dublin Yönetmeliği**’ ile ‘**EURODAC Yönetmeliği**’dir. Bunların uygulanması ile ilgili yönetmeliklerin tamamı “**Dublin Sistemi**” olarak adlandırılmaktadır.

Dublin Yönetmeliği, AB’nin mülteci politikaları ile ilgili olarak kendi sınırları dahilinde geçerli olacak biçimde oluşturduğu **ilk temel metin** olarak görülebilir.

Bu yönetmelik, 15 Haziran 1990 tarihinde o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu (AT) üyesi 12 devlet tarafından imzalanmış ve 1997 yılında yürürlüğe girmiştir.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET BASA’NIN
KONUŞMASI

Yönetmelikte bir üçüncü ülke vatandaşının AB üyesi devletlerden birinde yapmış olduğu sığınma başvurusunun incelenmesinde sorumlu üye devletin belirlenmesi ile ilgili kriterler ve mekanizmalar ortaya konmaktadır.

Bu belge **17 Mart 2003** tarihinde ‘**Dublin II**’ adlı yeni bir yönetmeliğe yerini bırakmıştır.

Yönetmelikteki en önemli kural, **sığınmacıların başvurularının sadece tek bir devlet tarafından incelenebileceği**dir.

Buradaki amaç, ilk bakışta, sığınmacıların aynı anda ya da birbiri peşi sıra farklı AB ülkelerinde veya diledikleri AB ülkelerinde sığınma başvurusunda bulunmalarının önüne geçmek olarak görünmektedir. Fakat daha yakından bakıldığında ve günümüzde de net olarak ortaya çıktığı gibi, **aslında Dublin Yönetmeliği’nde sığınmacılarla ilgili siyasi ve ekonomik sorumluluğun hemen hemen tamamının AB sınır ülkelerinin üzerine yıkılmış olduğu** görülmektedir.

Her ne kadar **Dublin Yönetmeliği’ne göre temel olarak sığınma başvurusunun, sığınmacının ilk olarak ayak basmış olduğu AB ülkesinde incelenmesi öngörülmekte ise de**, prensip olarak son olaylarda Almanya örneğinde de görüldüğü üzere, herhangi bir üye devlet dilediğinde bu kuralı uygulamayıp sığınma başvurularını inceleyip sonuçlandırma hakkına sahiptir.

AB üyesi ülkelerin dışında İzlanda, Norveç, Lihtenştayn ve İsviçre de Dublin Yönetmeliği’ni uygulamaktadırlar.

26 Haziran 2013 tarihinde yeni bir hukuksal düzenleme yapan AB üyesi ülkeler, **Dublin II’nin yerine ‘Dublin III’ Yönetmeliği’ni çıkararak sığınmacıların AB ülkelerine iltica başvurusu yapmalarını daha da zorlaştırmışlardır.**

Bunların hepsi biraz da göstermeliktir; aslında Dublin Yönetmeliği, Avrupa Birliği’nde sınır ülkelerini birinci derecede sorumlu kılan uygulamaları nedeniyle AB’nin dayanışmacı ruhuna aykırıdır; buna rağmen Almanya, İngiltere, Fransa ve

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET BASA'NIN
KONUŞMASI

Doğu Avrupa ülkeleri gibi 'ilk giriş ülkesi' olarak çok fazla sıkıntısı olmayan ülkeler tarafından muhafaza edilmek isteniyor. Bu nedenle de bir çok AB ülkesi tarafından istenmesine rağmen değiştirilemiyor.

AB'nin, sığınmacılarla ilgili uygulamalarını koordine edip düzenlemesinde etkin olan iki kuruluşu bulunmaktadır. Bunlar, merkezi Malta'nın başkenti Valetta'da bulunan ve **19 Mayıs 2010** tarihinde kurulan '**Avrupa İltica Destek Ofisi (EASO)**' ve Polonya'nın başkenti Varşova'da bulunan ve **3 Ekim 2005** tarihinde hizmete giren **Frontex**'tir.

EASO'nun başlıca görevi, üye ülkelere iltica meselelerinde destek olup ortak bir Avrupa iltica sisteminin oluşturulması hedefine katkı sağlamaktır.

Frontex'in en önemli görevi ise, AB sınırlarının korunmasında üye devletlerin koordinasyonunu sağlamaktır.

Dublin Sistemi'nin içinde **Frontex ve EASO**'dan başka, bunları destekleyici mahiyette olup sistemin etkin bir şekilde işlemesi amacıyla matuf **EURODAC adı verilen bir veri bankası da bulunmaktadır**. EURODAC, üye devletlerin, 14 yaşından büyüklerin kimliklerini kayıt altına alabilecek şekilde parmak izlerinin alınıp bilgisayar ortamına aktararak **üye ülkeler arasında bilgi aktarımını sağlayacak bir sistemdir**. 15 Ocak 2003 tarihinden itibaren uygulama alanı bulan EURODAC'a AB ülkeleri haricinde yine İsviçre, İzlanda, Lihtenştayn ve Norveç katılmaktadırlar.

Bahsettiğim bu hukuki çerçeveye ve bütün pratik önlemlere rağmen AB ülkeleri ortak bir mülteci politikasını bugüne kadar hayata geçirememişlerdir. Hatta yaşadığımız son olaylar bize, AB'nin ortak çözümler üretme yeteneğinin aksadığını; daha da vahimi, var olan durumdan bile daha kötüye bir gidişatla karşı karşıya kalındığını göstermektedir.

Bu gün gelinen noktada, bu sistemin işlemediği açıkça ortaya çıkmıştır. Bu noktaya gelinmesinin en önemli nedeni ise, Almanya, Fransa ve İngiltere gibi büyük AB devletlerinin kendi

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET BASA'NIN
KONUŞMASI

avantajlarına olduğunu bildikleri Dublin Sistemi'ni uzun süre reforme etmeye yanaşmamalarıdır. Nihayetinde sistemin değişmesine uzun süre direnen Almanya gibi ülkeler kota sistemi gibi önerilerle bu krizi aşmaya yönelik yeni teklifler sunmak zorunda kalmışlardır.

Yani sorun, teknik yetersizlikler olmayıp siyasi irade eksikliğidir.

Yaşanan bu mülteci krizinin AB ülkelerinin iç siyasetine yönelik çok ciddi yansımalarının olduğu ve olacağı açıktır. Şimdiden birçok AB ülkesinde aşırı sağcı partiler güçlenirken, mülteci ve göçmen karşıtlığı yükselişe geçmiştir. Bu durumun bir sonucu olarak Avrupa genelinde mültecilere, göçmenlere ve yabancılara yönelik saldırılar artmakta, aşırı sağın yükselişini engellemek isteyen ana akım siyasi partiler de gün geçtikçe aşırı sağın pozisyonlarını savunmaya başlamaktadır.

Bu krizin Türkiye ile işbirliği yapmadan çözülemeyeceğinin farkında olan AB ve Almanya, uzun zamandır durağan olarak seyreden siyasi ilişkileri canlandırmak adına ilki 29 Kasım 2015 tarihinde Brüksel'de yapılan Türkiye-AB zirvesi olmak üzere, mülteci krizine ilişkin müteaddit toplantılarda konu ele alınmıştır; alınmaya da devam edilmektedir..

Öte yandan; Arap Baharı'nın başlangıcından **Aylan Kurdi'nin** cansız bedeninin Bodrum kıyılarına vurmasına kadar geçen süre içerisinde AB'nin, Akdeniz'i aşarak AB üyesi ülkelere iltica başvurusu yapmak isteyen mültecilerle ilgili aldığı önlemleri incelediğimizde görülen şudur: Her şeyden önce, **AB'nin mülteci politikasını şekillendiren temel olgu, bunun Cenevre Sözleşmesi'nden kaynaklanan bir insan hakkı olması olsa da, pratikte sığınmacıların Avrupa'dan uzak tutulması isteğidir.**

Bir başka ifadeyle; o dönem tartışmaların açıklanmayan asıl amacı, yani **AB'nin önceliği, 'mültecilerin güvenliğinin sağlanmasından ziyade Avrupa sınırlarının güvenliğinin sağlanması ve mümkün olduğunca az mültecinin Avrupa'ya ulaşmasını temin etmek'** idi!..

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET BASA’NIN
KONUŞMASI

Avrupalı siyasetçiler Suriyeli veya Iraklı sığınmacının Türkiye üzerinden Avrupa’ya geçmemesini sağlamaya çalışmaktadır. Söz konusu bu katkılara karşılık Türkiye, Avrupalı müttefiklerinden sığınmacılar için kullanılmak üzere daha fazla ekonomik yardım ve Suriyeli sığınmacıların ülkelerini terk etmelerine gerek kalmadan her türlü ihtiyaçlarının karşılanacağı kuzey Suriye’de kurulacak bir ‘Güvenli Bölge’ planına destek istedi.

Türkiye’nin AB’den taleplerini maddeler halinde şu şekilde sıralayabiliriz:

- AB-Üyelik Süreci yeniden canlandırılın,
- Türkiye’ye misafir ettiği Suriyelilerin masrafları için ekonomik destek verilsin,
- Türk vatandaşlarına vize serbestisi uygulansın, Suriye’de oluşturulması istenilen “güvenli bölge” planına destek verilsin.

Ayrıca, AB ülkeleri, Türkiye’ye de “güvenli ülke” statüsü vermeyi kabul etsinler...

Son olarak iki hususu dikkatlerinize sunmak isterim:

Birincisi; özellikle Paris’te yaşanan son terör saldırılarından sonra AB üyesi ülkeler, mülteci sorununu gittikçe artan oranda ‘güvenlik perspektifinden’ değerlendirmeye başlamışlardır.

Bütün bunlara ek olarak, artan mülteci sayısı ve IŞİT’in terör saldırıları sonucunda aşırı sağın İslamofobik ve mülteci karşıtı söylemlerinin Avrupa toplumlarında kabul görmeye başladığına şahit olmaktayız. Aşırının sağın ve İslamofobinin bu yükselişinin iki tehlikeli sonuç doğurması kuvvetle muhtemeldir: İslamofobinin yükselmesi ve Müslümanların ötekileştirilmesi sonucu daha fazla sayıda Avrupalı Müslümanın radikalleşmesi;

ikincisi ise, aşırı sağın yükselişini engellemek isteyen ana akım partilerin gittikçe artan oranda aşırı sağcı söylemleri benimsemeleridir.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

NECDET BASA’NIN
KONUŞMASI

Mülteci krizi süresince AB’nin ve Almanya’nın verdiği tepkiler, bu aktörlerin Türkiye’yi uzun vadede AB üyesi olacak stratejik bir ortak olarak görmekten ziyade, taktik işbirliği yapılacak bölgesel bir güç olarak görme eğiliminde olduğuna işaret etmektedir.

Sözlerimi, kısaca ‘Geri kabul anlaşması’nı da hatırlatarak tamamlıyorum: Vizenin kaldırılmasının bu anlaşmaya bağlanması, bana göre vahim bir hukuki hatadır.

Zira Türk vatandaşlarına uygulanan vize, Türkiye- AB arasında halen de geçerli olan 1963 Ankara Anlaşması’na, 1970 Katma Protokol’e, 2/76, 1/80 ve devamı kararlara açık aykırılık teşkil etmektedir.

Bu bakımdan vize uygulaması, zaten ‘pacta sunt servanta’- ahde vefa prensipine aykırı bir uygulamanın ifadesidir. Bana göre ‘Geri Kabul Anlaşması’nın kabul edilmesi, kendi hukuki pozisyonumuzdan geri adım atmak anlamına gelebilir. En azından ama kendi hukuki pozisyonumuzu zayıflatmış oluruz’ diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

ULUÇ ÖZÜLKER’İN
KONUŞMASI

Uluç ÖZÜLKER: Avrupa üzerindeki göç yükü yakın geçmiş kadar Güney-Kuzey doğrultusunda idi. Bunda eski sömürgelerle ilişkilerin rolü büyüktü. Göç yolları üzerinde en yakın ülke olarak İtalya bunun ceremesini çekti. Schengen nedeniyle İtalyanlar, başta Almanya olmak üzere, AB üyesi ülkelerle ihtilafa düştüler, ancak aşamadılar. Onun üzerine çözümlü zorlayıcı bir yola başvurdular. Biliyorsunuz, Schengen sisteminde, legal olarak ilk girdiğiniz ülkeden itibaren, AB’de sınır olmadığı için, serbest dolaşım haline geçilir. Buna karşılık, illegal olan mültecilerin ilk girdikleri ülkede barındırılmaları gereklidir. Serbest dolaşıma geçemezler. Yığılma artınca ve diğer ülkelerden destek gelmeyince İtalyanlar, mültecilerin tamamını, ellerine birer belge vererek, serbest dolaşıma soktular. Mülteciler bu yoldan sınırları zorlayınca, Almanlar ayağa kalktı. Meselenin başlangıcı böyledir.

AB ile yapmış olduğumuz Protokol, yanlış hatırlamıyorsam, 2011 tarihlidir. Bu protokol 2017 tarihi itibarıyla Türkiye’nin, 65 kadarı görece basit, 5-6’sı önemli olan koşulları yerine getirdiği takdirde, 2017’de vizenin kaldırılacağını amirdir. Şimdi en son geri kabulde birlikte yapılan şey, 2017 vadesinin 2016’ya indirilmesidir. Başlıca yeni taviz budur, o da yine koşulların yerine getirilmesine bağlıdır. Bununla beraber, mülteci sorunu dahil son gelişmelerin AB yönünden, Türkiye’nin öneminin yeniden bilincine varılmasının yolunu açtığı da yadsınamaz. İlişkilere daha olumlu yaklaşılmaya başlanmasının bir nedeni de budur.

Bir hususa daha açıklık getireyim. İşgücünün serbest dolaşımı ile vizelerin kaldırılarak turistik amaçlı olarak üç aya kadar serbest dolaşıma girilmesi birbirinden farklı şeylerdir. İşgücünün serbest dolaşımı istihdam hakkı yaratır. Gümrük Birliğinin uygulama alanlarının genişletilmesini amaçlayan müzakerelerin 2016 sonbaharında başlaması bekleniyor. Yani bu konu henüz sonuçlanmamış durumdadır, ama gelecek vaatkar görünmektedir.

"ORTADOĞU'DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI"
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

METİN
FEYZİOĞLU'NUN
KONUŞMASI

Prof. Dr. Metin FEYZİOĞLU (Türkiye Barolar Birliği Başkanı)- Ben hepimize ayrı ayrı çok teşekkür ediyorum. Kapatırken bir-iki cümle sadece ifade etmek istiyorum. Tabii Rusya Çin ABD, bunlara ne düşmanlık yapmak, ne de hayranlıktan söz etmek doğru değil. Dış politikadan dış ilişkilerden bahsediyoruz. Menfaatlerimizi konuşmamız lazım. Ben o manada bu toplantının fevkalade faydalı olduğunu düşünüyorum.

Sadece çok yeni bana aktarılan ve sizlerin de belki bildiğiniz, belki bilmekten mutlu olacağınız bir anekdotu paylaşmak istiyorum. Çok yeni bana Sayın Cindoruk aktarmıştı; Türkiye'nin hangi olgunlukta nereye geldiğini çok güzel anlatan iki örnek.

Birincisi, İsmet Paşa iktidarı Celal Bayar'a teslim ederken, kapıyı kapatıp Türkiye'nin Hatay politikasını uzun uzun anlattıktan sonra şunu söylüyor: Suriye meselesi dış politikada en hassas karnımızdır, en zayıf halkamızdır. O sebeple Suriye'yle mümkün olduğu kadar iyi geçinmek lazımdır ve Hatay'la ilgili yaptığımız plebisiti ve sınırlarımızı da hiçbir zaman tartışmaya açmamamız gerekir diyor ve onun ayrıntılarını aktarıyor. Bu bizzat Celal Bayar'dan Sayın Cindoruk'a aktarılmıştır. Benim açış konuşmamda arşivde olması yetmez, bunların sözlü gelenekle de aktarılması gerekir ki, devlet devlet gibi davranabilsin derken aklımda olan bir örnekti.

İkincisi de, Ruslar Türkiye'den boğazlardan parça ve doğu illerimizi talep ettiğinde, Celal Bayar İsmet Paşa'yı davet ediyor. Diyor ki, bu talep ciddidir ve biz NATO'ya girmeyi düşünüyoruz. Niçin sizin döneminizde NATO'ya girmediniz, bize bunu anlatmanızı istirham ediyorum İsmet Paşa diyor. İsmet Paşa da, müracaat ettik ama bizi almadılar, kayıtlardan çıkarttığımızda görürsünüz diyor. Şimdi bizi alma ihtimalleri doğdu İsmet Paşa diyor Celal Bayar. Kore'ye asker göndermemizi istiyorlar, karşılığında NATO'ya girebiliriz, bizi destekler misiniz diye sorduğunda; NATO'ya girmek Rusya karşısında bir ittifak içinde olmamız açısından fevkalade önemlidir girmek zorundayız ve sonuna kadar sizi desteklerim diyor.

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

METİN
FEYZİOĞLU’NUN
KONUŞMASI

Şimdi NATO’ya girmek doğrudu yanlıştı vesaire, bunları ben tartışmıyorum. Herkesin farklı farklı fikirleri olabilir, ama birbiriyle çok zıt görüşte olanların nasıl devlet adamı olabildiğini ve o zincirin hiçbir zaman kırılmamasının ortak akıl açısından ne kadar önemli olduğunu anlatan canlı bir örnek bu.

Sayın konuşmacılardan birinin de söylediği, Rusya’nın Türkiye’nin içini karıştırmaya meyil edebileceğine dair çok ciddi bir makale, bir okuma. Okumuşsunuzdur ya da öneriyim size. ...04.08 Ajansında görev yapan Andre ...04.14 bir makalesi. Doğrudan Rus tarafının görüşünü ortaya koyuyor. Uçak düşürüldükten iki gün sonra yazılmış bir makaledir bu. Bir Rus ting tanginin yazarı sıfatıyla yazmış ve dolayısıyla Rusya içerisinden Türkiye’ye çok önemli bir mesaj aslında getirmiştir. Mesaj kötü bir mesaj değildir. “Biz sizinle özellikle enerjide stratejik ortak olmaya çalışırken, niçin bize bunu yaptınız?” şeklinde bir mesajdır. Ama aynı mesajın altında, Rusya’nın Türkiye’de PKK kartını kuşkusuz açacağı da ifade edilmiştir. Hemen arkasından Diyarbakır Baro Başkanının bizim tahminimize göre uzun namlulu bir silahla bir keskin nişancı tarafından öldürülmüş olma ihtimali bir köşede tutulmalıdır, bir faili meçhul cinayeti yaratacak şekilde. Bilemeyiz bunu, ama kamuoyundan çok ciddi şekilde gizlenen örtülen ve belki de örtülmesi de gereken bir başka olay vardır ki, sizin gözünüzden eminim kaçmamıştır. Sabiha Gökçen Uluslararası Havaalanına havan topuyla yapılan üç adet atıştır. Bu Sultanahmet bombası kadar önemlidir, doğrudan bir mesajdır. Kim yapmıştır nasıl yapmıştır? PKK’nın TAK grubu sahiplenmiştir, ama onları kim tutmuştur? Bu bilinebilir değil.

Netice itibariyle bu bölgede herkesle savaş halinde olmak, kavgalı olmak tehlikenin ya da tehdidin ya da zararın kimden geldiğini artık anlayamaz hale getirmiştir bizi. ...06.21 makalesi fevkalade önemlidir. Sevgili Hilmi’nin, “şu bölgede savaşan komutanları UCM önünde göreceksiniz” derken, sanıyorum yutkunduğu bir kısım var. ...06.36 makalesi aynı zamanda Türkiye’ye, hatta sadece Türkiye’ye işaret etmektedir ve maa-lesef bu ortak aklın bileşenlerinin paramparça olduğunu söy-

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

METİN
FEYZİOĞLU’NUN
KONUŞMASI

lerken, Türkiye’nin uluslararası ceza mahkemesine ilişkin bütün hazırlık bilgileri de yok edilmiştir. Bizzat ben uluslararası ceza mahkemesinde hükümet delegeliği yaparken edindiğim tecrübelerin ve bilgilerin, şu anda Dışişlerinde maalesef karşılığı yoktur. Şimdi Dışişlerinde bunu bilen kimsenin kalmadığını ben biliyorum. Eğer kalmış olsaydı, bugün Sayın Cumhurbaşkanı’nın Sayın Başbakanın “uluslararası ceza mahkemesine biz taraf değiliz ki, bizi nasıl yargılasınlar” şeklinde statüye tamamen aykırı cümleler sarf etmesi mümkün olmazdı.

Bir not size; Barzani’nin bağımsız devlet statüsünü zorlayarak ya da ileri sürerek, uluslararası ceza mahkemesi savcılığına “topraklarımda işlenen suçlarla ilgili soruşturma yapmanı talep ediyorum” şeklinde ...08.00 dediğimiz bir tanıma işlemini yerine getirdiği ve uluslararası ceza mahkemesi başvurusunun da şu an için Demokles’in kılıcı gibi bu başvuruyu elinde tuttuğunu bilmenizi isterim. Bizzat UCM Başsavcısıyla soru-cevap şeklinde yaptım görüşmede, bu başvurunun titizlikle incelendiğini, ama biraz da vakit alacağını söyledi. O vakit tabii bu tür uluslararası yapılar konjonktüre göre karar vereceği için, o vakit onu bekliyor anlaşılır.

Üzücü bir durum şu tabii: Türkiye’de şu masanın etrafında toplanan değerli uzmanların oluşturduğu akla, şu anda hiçbir siyasi partinin sahip olmayışı. Sadece şunu düşünelim: Türkiye’yi yönetmeye aday olan -yöneten demiyorum- ana muhalefet partisi ya da diğer siyasi partilerin kadrolarında, şu masanın etrafında oturanların kalitesinde ve birikiminde maalesef kimse yoktur. Olmadığı için, zaten bir kişinin bulunması da yetmez, mutlaka bir tartışma ortamının doğması gerekir. Bu sebeple de alternatif olamamışlardır ve olamayacaklardır. İktidar partisinin olduğunu da söylemiyorum zaten, ama burada bize bir görev düştüğünü düşünüyorum.

Siz ne kadar umutsuz olursanız olun ya da işte yönetim değişmeden hiçbir şey değişmez dersiniz deyin, biz konuya bir iktisatçı gibi yaklaşıp bazı hususları sabit ya da gerçekleşmiş kabul edip, ondan sonra... Yani elimizde bir şişe açacağı olsaydı, onunla şişeyi açardık demek yerine; çünkü şişe açıcılar

“ORTADOĞU’DA YAŞANAN GELİŞMELER VE YANSIMALARI”
YUVARLAK MASA TOPLANTISI

METİN
FEYZİOĞLU’NUN
KONUŞMASI

yok. Gerçekçi bazı yaklaşımlar sergilememizde herhalde fayda vardır. İşte o noktada bu toplantıdan çıkacak olan sonucun kabul edilebilir ulaşabilir bir üslup ve lisanla hariciyeye Cumhurbaşkanlığına ve Başbakanlığa ulaştırılmasında ben zorunluluk görüyorum. Bu da suçlayan bir lisanla değil, yapıcı bir lisanla kaleme alınırsa eğer, en azından biz üstümüze düşeni yapmış oluruz.

Ben hepinize bu düşüncelerle tekrar tekrar teşekkür ediyorum. Ayrıca bant çözümleri size gönderildiğinde, eksik kaldığını düşündüğünüz her noktayı eklemenizi öneriyorum. Buradan kapsamlı bir çalışma çıksın. Sonuç metninin yazılmasında da herhalde bir-iki ya da üç kişi seçilip, ondan sonra o dolaştırılacaktır. Oldukça kısa öz hedefe yönelik bir metnin çıkmasını öneriyorum.

